AFVALLIGHEID EN BEKERING

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE ASIELBEOORDELING VAN CHRISTENEN MET EEN ACHTERGROND IN EEN ANDERE GODSDIENST OF LEVENSOVERTUIGING

VERSIE 6.0

gave
gevlucht. gezien. geliefd.

AFVALLIGHEID EN BEKERING

Dr. Marnix Visscher
coördinator juridische ondersteuning

N.B.: Dit rapport bevat links naar diverse documenten op onze website www.juridisch.gave.nl. Om toegang te verkrijgen tot deze documenten is (gratis) registratie nodig (https://juridisch.gave.nl/lidmaatschap/registreren).

Belangrijkste aanvullingen en wijzigingen ten opzicht van de vorige versie 5.0 van april 2020:

- H3 Toetsingskader is opnieuw bewerkt en uitgebreid naar aanleiding van Afdelingsuitspraken van 12 mei 2021, 19 januari 2022 en 28 september 2022 waarin de Afdeling heeft geoordeeld dat de staatssecretaris zijn werkwijze moet verbeteren, de herziene werkinstructie 2022/3 van 15 februari 2022 en de EUAA "Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims" van november 2022. Tevens is een paragraaf over identiteitsvorming toegevoegd.
- In versie 5.0 was voorts een aanvullend hoofdstuk H. 4 met nadere bespreking van afvalligheid in het vooruitzicht gesteld. Naar aanleiding van de ontwikkelingen van 2022, wordt nu gewerkt aan een gewijzigde opzet van H4 die handelt over "Integrale werkwijze voor afvalligheid en bekering" waarin de lijnen uit H3 verder systematisch uitgewerkt worden. H4 is voor enkele deelaspecten reeds ingevuld en wordt naar verwachting later dit jaar verder uitgewerkt in de volgende versie 6.1.
- H12 uit de voorgaande versies ("Op welk moment bekering inbrengen in de asielprocedure") is nu opgenomen als deelaspect in H4.
- Van H13 ("Mogelijkheden voor hasa") uit voorgaande versies zijn de paragrafen 13.1 en 13.2 vervallen. Dit wordt inmiddels gedekt door de bespreking in par. 3.7 waarin ingegaan wordt op de Afdelingsuitspraak van 28 september 2022 over opvolgende aanvragen nadat een bekering in een eerdere procedure ongeloofwaardig is geacht.
  De oude paragraaf 13.3 "Bekering had eerder ingebracht moeten worden" is hierbij verhuisd naar nieuwe H. 12 (= oude H. 14) "Overige aandachtspunten"
- H. 14 "Overige aandachtspunten" is hernummerd in H. 12.
- Par. 14.4 "Indien bekering ongeloofwaardig" is vervallen.

In deze herziene versies zijn de volgende rapporten van het afgelopen jaar (grotendeels) opgenomen of verwerkt:

- "Werkinstructie 2022/3 Bekeerlingen en afvalligen", bespreking stichting Gave versie 1.4 d.d. 19 september 2022 - https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/wi-2022-3-bekeerlingen-en-afvalligen
- "Opvolgende aanvraag nadat bekering eerder ongeloofwaardig is geacht", versie 2.0 d.d. 1-12-2022 - https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/2022-09-28-abrvs-202100736-1-v2

INHOUD

1 INLEIDING 8
1.1 Juridisch team stichting Gave 8
1.2 Toetsing bekeringen 8
1.2.1 Periode 2003-2012 8
1.2.2 Nieuwe vragenlijst 2012 9
1.2.3 Ervaringen periode 2012-2018 10
1.2.4 Werkinstructies 2018/10, 2019/18 en 2022/3 10
1.2.5 Practical Guide EUAA 11
1.3 Doel en aard van dit rapport 11
1.4 Gebruik van dit rapport 11
2 GEBRUIKTE BRONNEN 12
3 TOETSINGSKADER 15
3.1 Werkinstructie 2022/3 15
3.1.1 Definities 15
3.1.2 Interne consistentie 16
3.1.3 Kaders voor verdere bespreking 17
3.1.4 Aspecten van afvalligheid en bekering 17
3.1.5 Elementen van onderzoek en beoordeling 18
3.1.6 Context en referentiekader 19
3.1.7 Conclusie 19
3.2 EUAA Practical Guide 19
3.2.1 Drie aspecten van religie 19
3.2.2 Het onderzoek 20
3.2.3 De vroegere religie of geloofsovertuiging 21
3.2.4 Bekering tot een andere religie 21
3.2.4.1 Het bekeringsproces 21
3.2.4.2 Leven vanuit de nieuwe religie of geloofsovertuiging 22
3.2.4.3 Onderbouwende documenten 22
3.2.5 Afwending van een geloof en het aanhangen van een atheïstische, agnostische of niet-religieus geloofssysteem 23
3.2.5.1 Het proces van afwending 23
3.2.5.2 Nieuwe manier van leven na de afwending 24
3.2.5.3 Onderbouwende documenten 24
3.2.6 Risico bij terugkeer naar land van herkomst 24
3.2.7 Sur place claims 25
3.2.7.1 Sur place claims in eerste asielaanvraag 25
3.2.7.2 Sur place claims in opvolgende asielaanvraag 25
3.2.8 Reflectie 26
3.2.8.1 Onderscheid religie en niet-religie 26
3.2.8.2 Aspecten van afvalligheid en bekering en push- en pull-factoren 26
3.2.8.3 Zwaartepunt van de beoordeling 27
3.2.8.4 Religie als geloofsovertuiging, identiteit en manier van leven 28

3.3 Identiteitsvorming 29
3.3.1 Ontwikkeling en leeftijd 29
3.3.2 Ontwikkeling in restrictief klimaat 30
3.3.3 Identiteitsverlies en leegte 30
3.4 Afvalligheid als zelfstandig asielmotief 30
3.4.1 Definitie afvalligheid 31
3.4.2 Vormen van afvalligheid 31
3.4.2.1 Enkele afvalligheid 33
3.4.2.2 Afvalligheid als fase in een bekeringsproces 35
3.4.2.3 Afvalligheid als keerzijde van bekering 37
3.4.2.4 Toegedichte afvalligheid 37
3.4.3 Typen afvalligheid 38
3.4.4 Niet praktiseren en seculier leven 40
3.4.5 Verdere aandachtspunten 40
3.4.5.1 Kern van de islam versus tradities en gewoontes 40
3.4.5.2 Geloof na afvalligheid 42
3.5 Bekering tot een andere religie 42
3.5.1 Lezing dr. Arjan Plaisier 43
3.5.2 Motieven voor en proces van bekering 43
3.5.2.1 Actief en passief 44
3.5.2.2 Moment van bekering 45
3.5.2.3 Proces en weloverwogen keuze voorafgaand aan de bekering 48
3.5.2.4 Context en referentiekader 49
3.5.2.5 Dieperliggende innerlijke motieven voor interesse in het nieuwe geloof 50
3.5.2.6 Authentiek versus uniek 51
3.5.2.7 Verdieping in andere stromingen en godsdiensten 51
3.5.2.8 Twijfel en periode van wikken en wegen 53
3.5.2.9 Overeenkomsten en verschillen tussen christelijk geloof en islam 55
3.5.2.10 Overeenkomsten en verschillen tussen christelijk geloof en hindoeïsme 57
3.5.3 Kennis 58
3.5.3.1 Te beperkt onderzoek 58
3.5.3.2 Context en referentiekader 60
3.5.3.3 Bijbelkennis 60
3.5.3.4 Kern van het christelijke geloof 61
3.5.3.5 Perceptie van religie 63
3.5.3.6 Voorbeelden van discutabele kennisvragen 63
3.5.4 Activiteiten 65
3.5.4.1 Te beperkt onderzoek 66
3.5.4.2 Context en referentiekader 67
3.5.4.3 Levensverandering mogelijk niet door bekering 67
3.5.4.4 Verklaring voor de levensverandering 68
3.5.4.5 Persoonlijk belang van de doop 68
3.5.5 Zwaartepunt en compensatie 69
3.5.5.1 Zwaartepunt volgens de Practical Guide EUAA 69
3.5.5.2 Toepassing compensatie 70
3.5.5.3 Compensatie en integrale geloofwaardigheidsbeoordeling 71
3.5.5.4 Toetsing ex-nunc 71
3.6 De integrale toetsing volgens WI 2014/10 71
3.6.1 Inzichtelijkheid en geloofwaardigheidsindicatoren 72

3.6.2 Relevante elementen ... 73
3.6.3 Hoofd- en bijzaken ... 74
3.6.3.1 Gewicht (on)geloofwaardigheid gebeurtenissen ... 74
3.6.3.2 Belangstelling voor nieuwe geloof niet gemeld in eerdere procedure ... 74
3.6.4 Correcties en aanvullingen ... 75
3.6.5 Overige punten van belang ... 76
3.7 Opvolgende aanvraag geloofsgroei ... 77
3.7.1 Nieuwe elementen en bevindingen ... 78
3.7.2 Herbeoordeling eerdere aanvraag ... 78
3.7.3 Beoordeling voortgezet relaas ... 80
3.7.3.1 Verklaringen eerdere procedure 'überhaupt niet geloofwaardig' ... 80
3.7.3.2 Bekering eerdere procedure onvoldoende gevorderd ... 81
3.7.3.3 Consequenties integrale geloofwaardigheidsbeoordeling ... 82
3.7.3.4 Zwaardere bewijslast ... 82
3.7.4 Herroeping verklaringen eerdere aanvraag ... 85
3.7.5 Toepassing compensatie ... 85
3.7.5.1 Samenhang 'motieven en proces', kennis en activiteiten ... 86
3.7.5.2 Risico bij terugkeer ... 86
3.7.6 Ontvankelijkheid ... 87
4 INTEGRALE WERKWIJZE VOOR AFVALLIGHEID EN BEKERING ... 89
4.1 Afvalligheid ... 89
4.1.1 Motieven en proces ... 90
4.1.1.1 Aanvankelijke positieve waardering ... 90
4.1.1.2 Aanvankelijke participatie uit gewoonte ... 90
4.1.1.3 Bij opgroeien ontwikkelende kritische houding ... 90
4.1.1.4 Gemeenschappelijke noemer ... 91
4.1.2 Kennis vroegere geloof ... 92
4.1.2.1 Aanvankelijke positieve waardering ... 92
4.1.2.2 Aanvankelijke participatie uit gewoonte ... 92
4.1.2.3 Bij opgroeien ontwikkelende kritische houding ... 92
4.1.2.4 Gemeenschappelijke noemer ... 93
4.1.3 Activiteiten vroegere geloof ... 93
4.1.4 Verdere aandachtspunten ... 94
4.1.4.1 Doop als bewijs van afvalligheid ... 94
4.1.4.2 Kritiek op Mohammed ... 95
4.2 Bekering tot een andere religie ... 96
wordt in versie 6.1 nader ingevuld ... 96
4.3 Atheïsme en agnosticisme ... 96
wordt in versie 6.1 nader ingevuld ... 96
4.4 Op welk moment bekering tot christendom inbrengen in de asielprocedure? ... 96
4.4.1 Theologische overwegingen ... 96
4.4.2 Redenen om bekering niet (direct) kenbaar te maken ... 97
4.4.2.1 De bekering was geen vluchtreden ... 97
4.4.2.2 Aanwezigheid van een (moslim)tolk ... 98
4.4.3 Doop als ijkpunt ... 99
4.4.3.1 Theologische overwegingen ... 99
4.4.3.2 De doop als 'point of no return' ... 100

4.4.3.3 De doop als ijkmoment voor de asielprocedure ... 100
4.4.3.4 Doopakte niet vereist ... 101
4.4.3.5 Twee keer gedoopt? ... 101
4.5 Opvolgende aanvraag ... 101
4.5.1 Bekering bij eerdere aanvraag nog pril ... 102
4.5.2 Verklaringen eerdere aanvraag over gebeurtenissen ongeloofwaardig ... 103
4.5.3 Verklaringen eerdere aanvraag over motieven en proces slechts algemeen, vaag of oppervlakkig ... 104
4.5.4 Verklaringen eerdere aanvraag over motieven en proces ongerijmd ... 105
4.5.5 Herroeping verklaringen eerdere asielprocedure ... 106
4.5.6 Compensatie en integrale geloofwaardigheidsbeoordeling ... 108
4.5.6.1 Recent proces van bekering ... 108
4.5.6.2 Proces van bekering verder in het verleden ... 108
4.5.6.3 Probleem met de toepassing van de compensatieregel ... 109
4.5.6.4 Conclusie ... 110
5 PROCES VAN BEKERING ... 111
5.1 Inleiding ... 111
5.1.1 Afbakening ... 112
5.2 Hoofdlijnen uit de theologie ... 112
5.3 Bekeringen in de Bijbel ... 113
5.4 Het verloop van een bekeringsproces ... 113
5.5 Het moment van bekering ... 115
6 BEKERINGSMOTIEVEN ... 117
6.1 Inleiding ... 117
6.2 Droom ... 117
6.3 Fascinatie met Jezus Christus. ... 118
6.4 Genezing en bevrijding ... 119
6.5 Relevantie van de bijbelse boodschap ... 119
6.6 Eigen taal versus Arabisch ... 119
6.7 Gegrepen worden door de Bijbel ... 120
6.8 Gedrag en liefde van christenen ... 121
6.9 Zekerheid van vergeving versus angst ... 123
6.10 Ervaring van Gods liefde en/of nabijheid ... 124
6.11 Algemene conclusie ... 124
6.12 Van interesse naar bekering ... 125
6.12.1 Interessemotieven ... 125
6.12.2 Overgang van interesse naar bekering ... 125
7 RESULTAAT VAN DE BEKERING ... 127
7.1 Rust ... 127
7.2 Cultuur ... 128

8 ISLAM EN CHRISTELIJK GELOOF 129
8.1 Bijbel en Koran 129
8.1.1 Karakter van de Koran 129
8.1.2 Karakter van de Bijbel 130
8.1.3 Wezenlijk verschil 130
8.1.4 De visie van Ter Borg gewogen 131
8.2 Liefde 133
8.3 Vergeving 134
8.3.1 Weegschaal kenmerkend voor de islam 135
8.3.2 Relatie kenmerkend voor het christelijke geloof 136
8.3.3 Een gelijkenis als treffende illustratie 136
8.3.4 Vergeving en verplichting 137
8.4 Angst 137
8.5 Verplichtingen 139
8.5.1 Islam 139
8.5.2 Christelijke geloof 141
8.5.3 'Gematigde' islam 142
8.5.4 Het gebed als voorbeeld van de verschillen 144
8.6 De positie van vrouwen 146
8.6.1 Het Oude Testament 146
8.6.2 Het Nieuwe Testament 148
8.6.3 Vergelijking met islam 149
8.7 Geweld in de Bijbel en in de Koran 150
8.7.1 Oude testament 151
8.7.2 Nieuwe testament 152
8.7.3 Koran 153
8.8 Jezus in islam en in christelijk geloof 153
9 OOSTERSE GODSDIENSTEN EN LEVENSBESCHOUWINGEN 156
9.1 Chinees denken en christelijk geloof 156
9.2 Hindoeïsme en christelijk geloof 157
9.2.1 Kastenstelsel en discriminatie 157
10 DE SITUATIE IN HET LAND VAN HERKOMST 160
10.1 Beperkte mogelijkheden om kennis te nemen van het christelijke geloof 160
10.2 Beperkte mogelijkheden voor kerkbezoek 160
10.2.1 Onderscheid tussen 'oude' en 'jonge' kerken 160
10.2.2 Geregistreerde kerken in China 161
10.3 Bedreigingen vanuit directe omgeving 163
10.4 Risico's 163
10.4.1 Algemeen 163
10.4.2 Iran 164
10.4.2.1 Risico bij ontdekking 165
10.4.2.2 Huiskerken 165

10.4.2.3 Bijbel 166
10.4.2.4 Negatieve uitingen over de islam 167
10.4.2.5 Risico bij gecontroleerde uitreis uit Iran 167
10.4.3 Acceptatie van de risico's 168
11 DE SITUATIE NA AANKOMST IN NEDERLAND 170
11.1 Geen aansluiting bij een kerk 170
11.2 Angst voor medebewoners in het azc 170
11.3 Bekering in Nederland 170
12 OVERIGE AANDACHTSPUNTEN 171
12.1 Geen inhoudelijke vragen tijdens aanmeldgehoor 171
12.2 Vertaling 172
12.2.1 Bijbel vertaald met 'Indjil' = Evangelie 172
12.2.2 Verbeteringen 174
12.2.3 Melding vertaalfouten in correcties & aanvullingen 174
12.2.4 Geluidsopnamen 175
12.3 Vraagstelling IND mede bepalend voor weging 175
12.4 Bekering had eerder ingebracht moeten worden 178
12.4.1 Rb Amsterdam, 2 november 2020, AWB 10/33080, bevestigd door ABRvS, 5 januari 2011, 201010489/1/V2 178
12.4.2 ABRvS, 27 juni 2013, 201101466/1/V2 179
12.4.3 Rb Haarlem, 3 april 2012, AWB 12/8864 180
12.4.4 ABRvS 24 juli 2014 (201211720/1/V2); rb Rotterdam, 3 december 2012, AWB 12/36492 181
12.4.5 Rb Den Bosch, 25 januari 2013, AWB 13/341 en ABRvS, 30 juni 2014, 201301155/1/V2 181
12.4.6 Rb Roermond, 23 januari 2013, AWB 13/651 182
12.4.7 Brief Directie Procesvertegenwoordiging IND 9 december 2013 in de zaak rechtbank Haarlem, AWB 13/9417 182
12.4.8 Rb Den Bosch, 18 december 2014, AWB 14/26472 183
12.4.9 Rb Den Bosch, 25 maart 2015, AWB 14/24975 183
12.4.10 ABRvS, 4 augustus 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2609 184
12.4.11 Rb Arnhem, 25 oktober 2017, NL17.7954 184

1 INLEIDING

1.1 JURIDISCH TEAM STICHTING GAVE

Stichting Gave begeleidt plaatselijke christenen vanuit de kerken bij het werk onder asielzoekers en is op diverse andere manieren actief in het leggen van contacten tussen Nederlandse christenen en asielzoekers.

Als mensen contact hebben met asielzoekers, lopen ze tegen uiteenlopende vragen aan. Voor een deel hebben die vragen betrekking op de asielprocedure. Het juridische team helpt mensen met uitleg over de regelgeving en over mogelijkheden voor verder advies of hulp. Bij procedures van christenasielzoekers waarbij het risico op geloofsvervolging een rol speelt, zet de juridische afdeling van Gave zijn specifieke expertise in in de vorm van onafhankelijk dossieronderzoek, vaak op verzoek van rechtshulpverleners. De deskundigheid en onafhankelijkheid van de afdeling juridische ondersteuning wordt onderschreven door de staatssecretaris en is bevestigd in meerdere rechtbankuitspraken.[1]

De juridische afdeling heeft sinds 2012 contact met de IND, onder andere over de wijze waarop de oprechtheid van bekering in de praktijk wordt getoetst. Gave is door de IND gevraagd om in 2020 bij te dragen aan de opleiding van medewerkers. De expertise van de juridische afdeling van Gave wordt ook elders in Europa aangewend en Gave draagt in samenwerking met de Europese Evangelische Alliantie ook bij aan input voor het Europese asielbeleid.[2]

1.2 TOETSING BEKERINGEN

Een speerpunt van de juridische afdeling van Gave is de toetsing van geloofwaardigheid van bekering in asielzaken. In onderhavig document wordt onze expertise samengebracht en beschikbaar gesteld aan zowel de IND als rechtshulpverleners. De toetsing bij de IND heeft in de loop der jaren een ontwikkeling doorgemaakt, waarbij er de nodige verbeterslagen zijn gemaakt. Deze paragraaf biedt hiervan een beknopt overzicht. Het vervolg van dit rapport haakt met name in op de situatie zoals die na juli 2018 is ontstaan na de publicatie van een eerste openbare werkinstructie op dit vlak en na de Afdelingsuitspraken van 12 mei 2021, 19 januari 2022 en 28 september 2022 waarin de Afdeling heeft geoordeeld dat de staatssecretaris op meerdere onderdelen zijn werkwijze moet verbeteren.

1.2.1 Periode 2003-2012

Tot 2012 werd vaak de nadruk gelegd op kennisvragen omtrent de Bijbel en de christelijke tradities die correct beantwoord moesten worden. Daarbij werd voorbijgegaan aan het feit, dat bekering geen verstandelijke aangelegenheid is maar dat het primair je identiteit behelst. Enige

[1] Zie bijvoorbeeld uitspraken rb Haarlem, 6 mei 2013, AWB 13/7231; rb Den Bosch, 26 april 2016, AWB 15/13944; rb Haarlem, 4 mei 2016, AWB 16/7032; rb Haarlem, 15 juni 2017, AWB 17/10239 (bevestigd door ABRvS, 23 november 2018, 201705041/1/V2); rb Haarlem, 24 oktober 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:13076 r.o. 4; . ABRvS, 20 december 2018, 201802017/1/V2; Rb Arnhem, 15 mei 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:4326; ABRvS, 19 juli 2021, 202002793/1/V1; rb Arnhem, 24 september 2021, NL21.5080, r.o. 9; ABRvS, 21 december 2021, ECLI:NL:RVS:2021:2883.

[2] http://www.eearefugees.org/d2uble-penalty-refugees-and-freedom-of-religion-or-belief/

feitelijke kennis mag wel verwacht worden, maar het is niet de hoofdzaak. Bovendien kan van een pasbekeerde ook niet al te veel feitenkennis gevergd worden. De Raad van State heeft in 2003 al uitgesproken, dat de geloofwaardigheid van een bekering niet overwegend beoordeeld mag worden op grond van de mate van juistheid waarmee vragen van zeer feitelijke aard worden beantwoord. Belangrijk is vooral het overleggen van een origineel doopbewijs en verklaringen omtrent iemands geloofsbeleving. Bij dat laatste wordt ook waarde gehecht aan het oordeel van een voorganger of theoloog.[3]
Deze uitspraak kan gezien worden als vaste jurisprudentie op dit gebied.

Selma van Halder heeft bij de UNHCR in Den Haag nader onderzoek gedaan naar de toetsing van bekeringen door de IND.[4] Blijkens haar bevindingen voeren feitelijke vragen vaak de boventoon, waarbij ook misverstanden rijzen omdat de antwoorden op een bepaalde vraag tussen de christelijke tradities kunnen verschillen. Voorst worden beslissingen niet altijd duidelijk gemotiveerd en ontbreken eenduidige criteria waardoor er tegenstrijdige beslissingen genomen worden. Zij concludeert dan ook "dat de criteria voor het bepalen van geloofwaardigheid van een bekering soms onduidelijk zijn, dat de kennis en kundigheid van de contactambtenaren soms onduidelijk is en dat soms de nadruk onvoldoende heeft gelegen op motivatie en contextvragen. De veronderstelling dat kennis correleert aan geloofsbeleving is door de rechtbanken in Nederland meermalen tegengesproken.[5]" Er wordt geconstateerd, dat de IND-ambtenaren onvoldoende richtlijnen en training ontvangen om op dit gebied tot goede besluitvorming te komen.

1.2.2 Nieuwe vragenlijst 2012

Begin 2012 heeft dr. Arjan Plaisier, toenmalig landelijk scriba van de Protestantse Kerk in Nederland, gesprekken gehad met een aantal Iraniërs bij wie de IND geen geloof hechtte aan hun bekering. Bij de meesten van hen werd hij er van overtuigd dat zij oprecht christen waren geworden. De rechtbank heeft vervolgens geoordeeld dat dr. Plaisier als deskundige aangemerkt kan worden als het gaat om de beoordeling van een bekering, in tegenstelling tot de bij de besluitvorming betrokken medewerkers van de IND.[6]

Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de IND op 21 juli 2012 een masterclass georganiseerd. Sprekers waren onder meer dr. Arjan Plaisier en Gert-Jan Segers.[7] In oktober 2012 heeft de IND een nieuwe vragenlijst ingevoerd voor de toetsing van bekeringen. In deze vragenlijst worden drie onderdelen getoetst[8]:

a. Vragen over de motieven voor en het proces van bekering, waaronder de betekenis en praktische uitvoering van een eventuele doop en doopplechtigheid, en over de persoonlijke betekenis van de bekering of de geloofsovertuiging voor een vreemdeling.

---

[3] Uitspraken ABRvS, 23 september 2003, 200302654/1, JV 2003/500; ABRvS, 5 januari 2011, ECLI:NL:RVS:2011:6797; ABRvS, 29 april 2011, ECLI:NL:RVS:2011:5180
[4] Selma van Halder, "De toetsing van de *geloofwaardigheid* van het bekeringsverhaal bij asielzoekers in Nederland", Asiel&Immigratierecht, 2010, nr. 9, 475-482
[5] Zie bijv. uit uitspraak rb Zwolle, 9 oktober 2009, AWB 09/30516: "*Desgevraagd heeft verweerder aangegeven dat de diepe overtuiging van een vreemdeling samenhangt met de hoeveelheid kennis die de vreemdeling heeft van het nieuwe geloof.*" De rechtbank volgt IND niet op dit punt en baseert haar oordeel op uitspraak ABRvS, 23 september 2003, 200302654/1, JV 2003/500.
[6] Uitspraak rb Zwolle, 20 maart 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BW4235
[7] Arjan Plaisier, "*IND - Bekeringen getoetst*", lezing gehouden op de Masterclass 'Bekeringen' van de IND, 21 juni 2012
[8] Uitspraak ABRvS, 24 mei 2013, ECLI:NL:RVS:2013:CA0955, r.o. 3.2

b. Vragen die betrekking hebben op algemene, basale kennis van de geloofsleer en geloofspraktijk.
c. Ten slotte verwacht de staatssecretaris dat een vreemdeling die stelt dat kerkgang onderdeel is van zijn geloofsovertuiging, daarover vragen weet te beantwoorden, bijvoorbeeld waar de kerk zich bevindt die hij bezoekt, op welk tijdstip de dienst of de mis plaatsvindt, en hoe deze verloopt. Soortgelijke vragen stelt de staatssecretaris ook over andere door een vreemdeling genoemde uitingen van zijn gestelde geloofsovertuiging, zoals evangeliseringsactiviteiten.

Dit toetsingskader wordt veelal aangeduid als 'vaste gedragslijn'. De daarbij behorende vragenlijst is voorgelegd aan dr. Arjan Plaisier die mondeling reactie heeft kunnen geven, waarna de vragenlijst intern bij de IND is vastgesteld.

1.2.3 Ervaringen periode 2012-2018

Gave heeft geconstateerd, dat de vragenlijst van 2012 tot verbeteringen heeft geleid. Een zorgpunt is echter gebleven dat met de vragenlijst wel duidelijk is geworden op welke onderdelen getoetst moet worden, maar dat deze nog geen handvatten biedt voor de waardering en weging van de door de vreemdeling afgelegde verklaringen. De willekeur waar Selma van Halder al op wijst is niet verminderd, een constatering die ook bevestiging vindt in een tweetal onderzoeken.[9] Gave heeft in maart 2018 op basis van waarnemingen uit eigen dossieronderzoek advies voor verbeteringen bij de IND ingediend.[10] In mei 2018 heeft Gave zijn zorgen geuit in een Open Brief aan de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid.[11]

1.2.4 Werkinstructies 2018/10, 2019/18 en 2022/3

Per 1 juli 2018 is voor het eerst een openbare werkinstructie 2018/10 'Bekeerlingen' van kracht geworden. Deze is per 30 december 2019 opgevolgd door werkinstructie 2019/18 welke een aanvulling bevat op 2018/10. Onze stichting ziet een aantal verbeteringen waar we dankbaar voor zijn, maar Gave ziet ook noodzaak voor verdere verbetering.[12]

Ook de Afdeling ziet noodzaak voor verdere verbeteringen.[13] Naar aanleiding van afdelingsuitspraken van 19 januari 2022 heeft de IND op 15 februari 2022 IND de werkinstructie 2022/3 gepubliceerd waarin de onderdelen atheïsme en afvalligheid geheel zijn herzien. Evenwel roept de herziene werkinstructie op deze onderdelen nog weer zodanige vragen op, dat van een gestructureerde en inzichtelijke toetsing niet voldoende sprake kan zijn.[14]

[9] Ralph Severijns, "*Zoeken naar zekerheid – een onderzoek naar de vaststelling van feiten door hoor- en beslismedewerkers van de Immigratie- en* Naturalisatiedienst in de Nederlandse asielprocedure", deel 46 Serie Staat en Recht, Deventer: Wolters Kluwer, 2019, p. 177-204; Schans en Van Lierop (WODC memorandum 2019-2) (zie ook bespreking Gave: https://juridisch.gave.nl/wp-content/uploads/2019/06/Gave-bespreking-WODC-memorandum-2019-2-versie-0.1.pdf
[10] https://juridisch.gave.nl/wp-content/uploads/2018/07/Bijlage-3b-Punten-voor-advies-IND-180323.pdf
[11] https://juridisch.gave.nl/open-brief
[12] zie https://juridisch.gave.nl/open-brief.
[13] Uitspraken ABRvS, 12 mei 2012, ECLI:NL:RVS:2021:977 en ECLI:NL:RVS:2021:978, ABRvS, 19 januari 2022, ECLI:NL:RVS:2022:93 en ECLI:NL:RVS:2022:94 en ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713
[14] https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/wi-2022-3-bekeerlingen-en-afvalligen

1.2.5 Practical Guide EUAA

In november 2022 publiceerde het European Union Agency for Asylum (EUAA) een "Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims".[15] Deze Practical Guide lijkt een beter gestructureerde werkwijze te adviseren dan de werkinstructie van de IND en lijkt ook nieuwe inzichten te bieden die kunnen helpen om de werkwijze van de IND inzichtelijker te maken.

1.3 DOEL EN AARD VAN DIT RAPPORT

Onderhavig rapport wordt reeds sinds vele jaren uitgebracht en regelmatig bijgewerkt. Doel is een handreiking te bieden om de kwaliteit van beschikkingen betreffende de geloofwaardigheid van bekeringen te toetsen. In het rapport worden onder meer godsdienstwetenschappelijke en bijbels-/theologische achtergronden besproken, hetgeen dienen kan als externe geloofwaardigheidsindicatoren en door onze stichting gebruikt wordt ter onderbouwing van expertiserapporten. Tevens wordt het door rechtshulpverleners gebruikt ter onderbouwing van zienswijzen en beroepschriften. Met het oog daarop wordt ook jurisprudentie aangevoerd.

Dit document wordt geregeld uitgebreid en op basis van voortgaand onderzoek naar aanleiding van dossiers die wij onder ogen krijgen en naar aanleiding van nieuwe jurisprudentie. In dit document is dan ook vastgelegd wat door onze stichting en door rechtbanken en de Afdeling is onderzocht en overwogen in een groeiend aantal zaken van christenasielzoekers.[16]

1.4 GEBRUIK VAN DIT RAPPORT

Met de eerder genoemde Afdelingsuitspraken van 12 mei 2021, 19 januari 2022 en 28 september 2022 en met de ontoereikende herziening van de werkinstructie in de vorm van WI 2022/3 is een situatie ontstaan, dat er in dit rapport veel te bespreken valt. Voor het overzicht geven we hier enige toelichting voor het gebruik ten behoeve van rechtshulpverleners:

- Hoofdstuk 3 biedt met name handvatten voor het ter discussiestellen van een in een besluit gehanteerd toetsingskader.
- Hoofdstuk 4 biedt handvatten voor het bepleiten van een verbeterd toetsingskader.
- Hoofdstuk 5 t/m 11 dragen vooral verdere externe geloofwaardigheidsindicatoren aan ter onderbouwing van een individueel relaas en ter bestrijding van onjuiste aannames die aan een besluit ten grondslag kunnen liggen.
- Hoofdstuk 12 biedt bespreking van enkele verdere aandachtspunten die in voorkomende zaken van belang kunnen zijn.

De uitgebreide inhoudsopgave biedt naar verwachting voldoende overzicht om snel de voor een zaak relevante informatie te vinden.

[15] https://euaa.europa.eu/publications/practical-guide-interviewing-applicants-religion-based-asylum-claims
[16] Tot en met 2022 heeft onze stichting in totaal meer dan 700 dossiers beoordeeld.

2 GEBRUIKTE BRONNEN

Azar Ajaj, "*Baptism and the Muslim Convert to Christianity*", St. Francis Magazine Vol 6, No 4 , August 2010

Ambtsberichten Buitenlandse zaken (N.B.: de verwijzingen naar de ambtsberichten worden niet consequent up to date gehouden, maar er kan altijd in de nieuwste ambtsberichten nagegaan worden of de betreffende informatie daarin nog steeds voorkomt.)

H. Bavinck, "*Gereformeerde Dogmatiek*", Kampen: J.H. Bos, 1895 (zie http://www.dbnl.org/arch/bavi002gere01_01/pag/bavi002gere01_01.pdf)

R. Pearce Beaver et al., *A Lion Handbook: The World's Religions*, 2nd ed., Oxford: Lion Publishing, 1994

Ganpat Berrevoets, *"Avondmaal, Doop en andere zichtbare tekenen van heil in de Zendingsgemeenten - Een onderzoek naar de vragen en problematiek rondom avondmaal, doop en andere rituelen in zendingsgemeenten van de Christelijke Gereformeerde Kerken"*, Masterscriptie Theologische Universiteit Apeldoorn, 19 augustus 2011

De Bijbel, citaten zijn overgenomen uit de Herziene Statenvertaling: http://herzienestatenvertaling.nl

P. Boekhoorn en **R. Severijns**, "*Geloof en liefde onder het vergrootglas van de IND – Evaluatie van de wijzigingen in de geloofwaardigheidsbeoordeling van asielaanvragen met een bekerings- of lhbti-motief*", WODC rapport 3101, augustus 2021, https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3101

Johan Bouman, "*In gesprek met moslims*", Leiden: J.J.Groen en Zoon, 1994

Colin Chapman, "*Kruis & halve maan – de uitdaging van de islam*", Amsterdam: Buijten & Schipperheijn, 1996

Walter E. Conn (ed.), "*Conversion - Perspectives on Personal and Social Transformation*", New York: Alba House, 1978

EUAA, "*Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims*", november 2022

Jean-Marie Gaudeul, "*Called from Islam to Christ – Why Muslims become Christians*", Crowborough (East Sussex): Monarch, 1999

Peter Geerlings, *"Becoming Christian - Background and Motives of Iranians in the Netherlands Leaving Islam"*, MA thesis Leiden University, 14th June 2010

J. van Genderen en **W.H. Velema**, "*Beknopte gereformeerde dogmatiek*", Kampen: Kok, Kok, 3e druk 2001 (1e druk 1992)

David Greenlee, *"New Faith, Renewed Identity: How Some Muslims are Becoming Followers of Jesus"*, paper presented at the "Hamburg Consultation", August 2009

Ron Groeneveld, "*Horen en beslissen bij bekeerlingen – De invloed van de openbare werkinstructies op bekeringszaken*", Rapport Sichting Gave, 27 juni 2022, https://juridisch.gave.nl/wp-content/uploads/2022/08/Horen-en-Beslissen-bij-Bekeerlingen-De-Invloed-van-de-Openbare-Werkinstructie-op-Bekeringszaken.pdf

Nicky Gumbel, '*Questions of Life*,' Eastbourne (UK): Kingsway, 1995

Prakesh Gupta, *"Servants in the Crucible - Findings from a Global Study on Persecution and the Implications for Sending Agencies and Sending Churches"*, privately circulated document (online available at Somalis for Jesus blogspot)

Selma van Halder, "De toetsing van de geloofwaardigheid van het bekeringsverhaal bij asielzoekers in Nederland", Asiel&Immigratierecht, 2010, nr. 9, 475-482

Mahnaz Heydarpoor, "*God's love for creatures*" op www.al-islam.org;

Gé Hogeweij-Speelman, "*Grensoverschrijding en bekering*", in: Gerrit Immink en Henk de Roest, "Praktische theologie in meervoud", 2003, Zoetermeer: Meinema

Chris Horrie en **Peter Chippindale**, "*Islam, de achtergrond van een wereldreligie*", Utrecht/Antwerpen: Kosmos, 1992

Arnold Huijgen, "*Maria – Icoon van genade* ", Utrecht: KokBoekencentrum, 2021

Immigratie- en naturalisatiedienst, *Pleitnotitie* inzake ABRvS 201109839/1, 25 maart 2013 (zittingsdatum)

Immigratie- en naturalisatiedienst, Directie Strategie en Uitvoeringsadvies, *IB 2016 Handvatten horen en beslissen in bekeringszaken* (Informatiebericht periode 1-11-2016 tot 1-05-2017, daarna verlengd)

Aad Kamsteeg, "*Tegen de verdrukking in*", uitgave van: Trans World Radio, Evangelie&Moslims, Arab Vision, SDOK, Friedenstimme en Gave, 2015

De Koran, teksten zijn geciteerd van www.koranonline.nl/koran/nl/index.php?go=NL

Farid Mahally, "*A study of the word 'love' in the Qur'an*" on www.answering-islam.org

Meertens, Jan, "*Op bedevaart naar Christus: een analyse van veertig bekeringsgeschiedenissen van Moslims (1854-1982)*", Doctoraalscriptie Missiologie, Rijksuniversiteit Utrecht, juni 1991

A. Noordegraaf, "*Vijf broden en twee vissen - Missionair gemeentezijn in een (post)moderne samenleving*", Zoetermeer: Boekencentrum, 1999 (2e druk)

B.J. Oosterhoff, "*Hoe lezen wij Genesis 2 en 3?*", Kampen: Kok, 1972

Stefan Paas e.a., "*Thuiskomen – Gesprekken met toetreders*", Veenendaal: Deputaten Evangelisatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, 2002

Stefan Paas, "*De werkers van het laatste uur - De inwijding van nieuwkomers in het christelijk geloof en in de christelijke gemeente*", Zoetermeer: Boekencentrum, 2003

Arjan Plaisier, *"IND - Bekeringen getoetst"*, lezing gehouden op de Masterclass 'Bekeringen' van de IND, 21 juni 2012

PCAI (Platform Christenasielzoekers Iran), *Huiskerken in de woestijn als verboden oasen,- onderzoek naar de gevolgen van de invulling van het Nederlandse asielbeleid betreffende Iraanse christenasielzoekers (2005-2010)*", 18 april 2011

C.W. Rentier, "*Barmhartigheid Allah is vanwege zijn verhevenheid*", opinieartikel Reformatorisch Dagblad, 14 december 2013

Joke van Saane, "*Geloofwaardigheid Bekering*"

J.M.D. Schans en **L.E.H.P. van Lierop**, "*De geloofwaardigheidsbeoordeling van asielaanvragen met een LHBTI- of bekeringsmotief - Een inventarisatie van (on)mogelijkheden tot verbetering* ", WODC memorandum 2019-2, 2019, https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/935

Christine Schirrmacher, **"** *'Let there be no Compulsion in Religion' (Sura 2:256): Apostasy from Islam as Judged by Contemporary Islamic Theologians: Discourses on Apostasy, Religious Freedom, and Human Rights*.**"** Wipf & Stock: Eugene/Oregon; VKW: Bonn, 2016

Christine Schirrmacher, "*The Islamic View of Major Christian Teachings: The Role of Jesus Christ, Sin, Faith, and Forgiveness – Essays*", The World Evangelical Alliance Global Issues Series, Volume 2, Bonn: Verlag für Kultur und Wissenschaft Culture and Science Publ., 2008

Ralph W.J. Severijns, "*Zoeken naar zekerheid – een onderzoek naar de vaststelling van feiten door hoor- en beslismedewerkers van de Immigratie- en Naturalisatiedienst in de Nederlandse asielprocedure*", deel 46 Serie Staat en Recht, Deventer: Wolters Kluwer, 2019

Ninian Smart, *The World's Religions*, 2nd ed. Cambridge University Press, 1998

Raad van State, ABRvS 200302654/1, 23 september 2003 (LJN: AM2446)

Somali Mission, *The Persecuted Christian Church in Somalia*

Theologia Reformata, jaargang 47, nr. 2, juni 2004 (themanummer islam)

Rien van der Toorn, "*Ex-moslims en discipelschap*", artikel op website Evangelische Alliantie, 30 juni 2012

UNHCR, *"Guidelines on international protection No. 6: Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees"*, 28 april 2004

J.H. Velema, "*Veelvuldig vragen naar de weg*", deel 2, Kampen: Kok, 1987

J. Verkuyl, "*Met moslims in gesprek over het evangelie*", Kampen: Kok, 3e druk 1995

C. Vriezen, "*Hoofdlijn der theologie van het Oude Testament*", Wageningen: H. Veenman en Zonen, 6e druk, 1987 (1e druk 1949)

3 TOETSINGSKADER

In dit hoofdstuk worden hoofdlijnen geschetst, waarbij met name gekeken wordt naar de werkinstructie 2022/3. Bij de bespreking wordt mede gebruik gemaakt van de ervaringen van onze stichting met de vele bij onze stichting bekende dossiers waarin de werkinstructie en zijn voorgangers (2018/10 en 2019/18) toepassing hebben gevonden. Ook wordt gebruik gemaakt van de in november 2022 verschenen "Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims" van de EUAA (verder 'Practical Guide' genaamd).

In dit hoofdstuk geven we eerst een meer globale bespreking van de werkinstructie 2022/3, gevolgd door een samenvattend overzicht van voornoemde Practical Guide. Daarna wordt meer in detail ingegaan op de onderdelen afvalligheid, bekering en opvolgende aanvragen ; geloofsgroei' van de werkinstructie. Voordat we hier nader op ingaan, zullen we eerst stilstaan bij het begrip identiteitsvorming dat bij deze thematiek van belang is.

In hoofdstuk 4 worden lijnen uitgezet, mede gebruikmakend van de bevindingen van de Practical Guide die kunnen helpen om tot verdere verbetering van het toetsingskader te komen. In de hoofdstukken daarna worden de geschetste lijnen verder uitgewerkt, mede met gebruikmaking van objectieve informatiebronnen die verder inzicht kunnen bieden in factoren die een rol kunnen spelen bij afvalligheid en bekeringsprocessen.

De bespreking wordt toegespitst op afvalligheid en op bekering naar het christelijke geloof, maar wordt voor de volledigheid soms ook breder getrokken.

3.1 WERKINSTRUCTIE 2022/3

Het onderzoek naar de geloofwaardigheid van bekering en afvalligheid wordt beschreven in de werkinstructie 2022/3. Deze vervangt de eerdere werkinstructies 2018/10 en 2019/18.[17] WI 2022/3 is op het onderdeel bekering tot een andere godsdienst gelijk aan de eerdere werkinstructies. De onderdelen over atheïsme en afvalligheid zijn echter volledig herzien naar aanleiding van twee Afdelingsuitspraken van 19 januari 2022.[18] Deze herziening was stellig niet overbodig. Zoals in de vorige versie 5.0 van dit rapport besproken, zaten er nogal wat haken en ogen aan de wijze waarop afvalligheid, atheïsme en agnosticisme in de werkinstructies 2018/10 en 2019/18 behandeld zijn. Helaas blijkt ook de herziene werkinstructie 2022/3 op deze punten niet zonder problemen te zijn.[19] We komen daar verderop in dit hoofdstuk op terug.

3.1.1 Definities

De werkinstructie (par. 2.1) maakt de volgende onderscheidingen:

- Religie, kan zowel theïstisch zijn (zoals islam en christendom) en niet-theïstisch (zoals boeddhisme)

[17] WI 2019/18 is gelijk aan WI 2018/10 behoudens de toevoeging dat altijd een bekeringscoördinator geraadpleegd moet worden.
[18] ECLI:NL:RVS:2022:93 en ECLI:NL:RVS:2022:94
[19] Zie https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/wi-2022-3-bekeerlingen-en-afvalligen

- Geloof of geloofsovertuiging:
  omvat religie, atheïsme en agnosticisme;
  agnosticisme kan zowel theïstisch als atheïstisch van aard zijn.

Geloof of geloofsovertuiging is in deze definities het allesomvattende begrip. Bekering is in de werkinstructie gedefinieerd als 'het overgaan van iemand tot een ander geloof' (par.2.2). Dat kan dus zijn van islam tot christendom, van boeddhisme tot agnosticisme, van atheïsme tot islam, etc.

Voor de volledigheid merken we op dat een bekering zich ook binnen een godsdienst kan voltrekken. Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen bij een overgang van een ooster-orthodoxe stroming naar een protestantse stroming wat in een land als Eritrea ook risico's met zich mee kan brengen.[20] Ook kan iemand kiezen voor een (andere) vorm van islam die in zijn omgeving risico's met zich meebrengt.[21] Bekering als verandering van geloof, zoals de werkinstructie dat definieert, dient dus breed opgevat te worden. In het kader van een asielaanvraag is hierbij vooral van belang dat iemand komt tot een geloof dat in zijn consequenties afwijkt van het geloof dat hij volgens de overheid of zijn sociale omgeving geacht wordt aan te hangen. Hierbij wordt 'in zijn consequenties' nadrukkelijk onderstreept, omdat het uiteindelijk de gedragingen zijn (inclusief de mogelijkheid van niet-praktiseren van een geloof), die in land van herkomst risico's met zich mee kunnen brengen.

3.1.2 Interne consistentie

Lettend op de in de werkinstructie gegeven definities en de wijze waarop een en ander is uitgewerkt, is er de nodige twijfel over de interne consistentie van de werkinstructie. Dit begint al bij de definitie van atheïsme: dit wordt enerzijds geschaard onder het begrip geloof of geloofsovertuiging, maar wordt anderzijds een 'met het geloof concurrerende overtuiging' genoemd. Blijkbaar concurreert atheïsme als overtuiging met zichzelf, zo stelt de werkinstructie het althans voor.

Voorts is opmerkelijk, dat de werkinstructie begint met bespreking van bekering tot een religie 'in meer algemene zin', waarna 'de nuances bij een bekering tot het atheïsme' worden toegelicht.[22] Immers, bekering tot atheïsme is blijkens de definities iets anders dan een bekering tot een andere religie. Dat er bij een bekering tot atheïsme slechts sprake is van nuanceverschillen met een bekering tot een religie 'in meer algemene zin', wat in de werkinstructie vooronderstelt lijkt te zijn, is daarmee twijfelachting. Daarnaast zien we ook een discrepantie tussen 'bekering tot een (andere) religie', die in de werkinstructie wel besproken wordt, en de mogelijkheid van een bekering binnen een religie die in de werkinstructie klaarblijkelijk niet besproken wordt. Overigens wordt in par. 3 Bekering weer niet gesproken over bekering tot een andere religie maar over bekering tot een ander geloof, wat dus toch weer breder lijkt te zijn. Daarmee blijft echter de vraag staan, of par. 3 Bekering qua toepassing beperkt is tot bekering tot een andere religie, of toch ruimer bedoeld is voor bekering tot elk mogelijk ander geloof inclusief atheïsme en agnosticisme.

[20] De IND blijkt zulk een geloofsovergang ook te behandelen als zijnde een bekering.
[21] Bijvoorbeeld een overgang van de soennitische tot de Sjitische stroming. Blijkens uitspraak ABRvS, 10 maart 2022 ECLI:NL:RVS:2022:719, wordt daarbij ook het toetsingskader 'bekering' van de werkinstructie 2018/10 en zijn opvolgers gebruikt.
[22] We gaan hier niet in op bezwaren die atheïsten zelf kunnen hebben bij gebruik van de term bekering in dit verband, maar het kan aan te bevelen zijn meer neutraal te spreken van een verandering van geloof in plaats van bekering.

Verder meldt de werkinstructie: "*Voor agnosten of vreemdelingen die niet vallen onder de definitie van atheïsme, maar niet in een God geloven, maar niet vallen onder de door de Afdeling gehanteerde definitie van atheïsme*[23] *geldt dat het toetsingskader voor afvalligen van toepassing is, wat hieronder wordt geschetst.*" Afgezien van de slechte zinsbouw, valt hierbij op te merken dat agnosten en atheïsten in de vorige werkinstructies als één onderscheiden groep gezien werden en dat het bevreemding wekt dat dit spoor thans volledig verlaten is en agnosten nu gelijk gesteld worden aan afvalligen. Ook dit roept vraagtekens op aangaande de interne consistentie van het toetsingskader.[24]

3.1.3 Kaders voor verdere bespreking

In dit rapport laten we de thema's atheïsme en agnosticisme verder grotendeels rusten. Dit valt buiten de specifieke expertise waar onze stichting zich op richt, namelijk een bekering tot een het christelijke geloof of een bekering naar een andere stroming binnen het christelijke geloof. Wel wordt afvalligheid besproken, omdat er individuele zaken die aan onze stichting voorgelegd worden, ook sprake kan zijn van een proces van afvalligheid die aan een proces van bekering voorafgaat.

In de volgorde van bespreken laten we, anders dan de werkinstructie, afvalligheid vooropgaan, gevolgd door bekering. Dit maakt de lijn van bespreking logischer en inzichtelijker, zoals reeds zal blijken bij bespreking van de lijst van aspecten die volgens de werkinstructie een aanleiding kunnen zijn voor een bekering.

Voor de volledigheid melden we dat in dit rapport onder afvalligheid en bekering het volgende zal worden verstaan:

- Afvalligheid is het verlaten van het geloof waarmee iemand is opgegroeid, dat hij eerder heeft aangehangen of waarbij hij in de ogen van zijn sociale omgeving of de overheid aangesloten behoort te zijn.
- Bekering is het zich toewenden tot een ander geloof dan waar iemand mee is opgegroeid of dat hij eerder heeft aangehangen of waarbij hij in de ogen van zijn sociale omgeving of de overheid aangesloten behoort te zijn.

In deze definities zijn afvalligheid en bekering complementair t.o.v. elkaar. Voorts is van belang dat afvalligheid niet altijd (direct) opgevolgd hoeft te worden door of samen hoeft te vallen met een bekering. Is dat het geval, dan spreken we in dit rapport van 'enkele afvalligheid', i.e. afvalligheid zonder gelijktijdige bekering naar een andere geloofsovertuiging.

3.1.4 Aspecten van afvalligheid en bekering

In par.3.1 van de werkinstructie wordt de aanleiding voor bekering besproken. Een bekering kan plaatsvinden vanwege allerlei aspecten, waarvan de werkinstructie de volgende benoemt:

- Persoonlijke aspecten: onvrede over de huidige situatie. Dit hoeft – in eerste instantie – niet te zien op onvrede over de religie. De onvrede kan ook op andere terreinen van zijn leven spelen. Te denken valt aan stresssituaties, onvrede over het sociale of politieke klimaat in een land of onvrede over de persoonlijke situatie waarin de vreemdeling zich bevindt.

[23] Verwijzend naar de Afdelingsuitspraken van 19 januari 2022, ECLI:NL:RVS:2022:93 en ECLI:NL:RVS:2022:94
[24] Zie ook Asiel&Migrantenrecht, 2023 nummer 1, rubriek Vraag en Antwoord, p. 38,39

- Sociale aspecten: hetgeen de vreemdeling heeft meegemaakt in de sociale (religieuze) groep waartoe hij eerst behoorde en wat hij nu ervaart in de nieuwe sociale (religieuze) groep;
- Cognitieve aspecten: ervaringen kunnen ervoor zorgen dat de vreemdeling kritisch gaat nadenken over religieus gefundeerde waarden, teksten en gewoonten in hun oude sociale religieuze systeem;
- Culturele, historische en religieuze aspecten: van het 'uit gewoonte' deel uitmaken van een sociale en religieuze gemeenschap waarbij de vreemdeling 'automatisch' deelneemt aan daarmee samenhangende bijeenkomsten. De vreemdeling kan daar door verschillende omstandigheden kritisch tegenover komen te staan, bijvoorbeeld omdat men hier ervaart dat je een eigen keuze hebt;
- Emotionele aspecten: de vreemdeling wordt 'overvallen' door een andere religie, bijvoorbeeld in een droom, visioen of door een 'wonder'. De emotionele impact daarvan is zo hoog, dat men zich bekeert. Onder emotionele aspecten valt verder bijvoorbeeld ook de vreemdeling die in aanraking komt met een nieuwe religie en zich daar direct thuis voelt.

De werkinstructie vervolgt met de mededeling dat deze lijst niet uitputtend bedoeld is. Bekeerlingen kunnen ook een andere achtergrond of aanleiding hebben om zich te bekeren.

De genoemde aspecten die aanleiding kunnen zijn voor een bekering, zoals de werkinstructie het voorstelt, blijken overwegend aspecten te zijn die aanleiding kunnen zijn voor afvalligheid, al dan niet gevolgd door of samenvallend met een bekering. Veel van de genoemde aspecten gaan immers over ervaringen met het geloof of de religie waar iemand vertrouwd mee is en vragen bij kan krijgen.

De werkinstructie geeft vervolgens in par. 3.2 een korte bespreking van het onderscheid tussen een 'actieve' bekering die geleidelijk plaatsvindt over een langere periode en een 'passieve' bekering die onverwachts in een moment kan plaatsvinden.

3.1.5 Elementen van onderzoek en beoordeling

In werkinstructie 2022/3 wordt in par. 3.3 onderscheid gemaakt tussen de volgende drie elementen die (blijkens de WI par. 6.1 en par. 3.4.4 onder a) elk onderzocht en beoordeeld moeten worden:

a. De motieven voor en het proces van bekering, waaronder de betekenis en praktische uitvoering van een eventuele doop en doopplechtigheid, en over de persoonlijke betekenis van de bekering of de geloofsovertuiging voor een vreemdeling.
b. De kennis (op hoofdlijnen) van het nieuwe geloof.
c. De activiteiten, zoals bezoeken aan religieuze bijeenkomsten die een persoon onderneemt binnen de nieuwe geloofsovertuiging en het effect van de veranderingen.

De verklaringen van de vreemdeling over deze drie elementen moeten steeds bezien worden in hun onderlinge samenhang, maar ook in het licht van de overige omstandigheden, zoals de overige verklaringen van een vreemdeling en door hem verstrekte gegevens in de eventueel eerdere procedures. Het gaat bij elk van de drie onderdelen vooral over de antwoorden van de vreemdeling over zijn eigen ervaringen en de persoonlijke beleving. Feitelijke informatie over de kennis en de activiteiten van de vreemdeling is niet voldoende, de vreemdeling moet kunnen

verklaren wat zijn kennis van het nieuwe geloof voor hem persoonlijk betekent en waarom de activiteiten die hij verricht voor hem persoonlijk belangrijk zijn.

Alle drie de elementen moeten worden betrokken in de beoordeling, maar in zijn algemeenheid kan gesteld worden dat het zwaartepunt in de meeste gevallen ligt bij de motieven voor en het proces van bekering, aldus de werkinstructie. Wel kunnen ontoereikende verklaringen over één element in principe gecompenseerd worden met overtuigende verklaringen over een ander element.

3.1.6 Context en referentiekader

De werkinstructie wijst terecht op het belang om met een open blik naar de zaak te kijken en te voorkomen dat er (onbewust) geredeneerd wordt vanuit de eigen context (par. 3.3). Als uitgangspunt geldt dat je je tijdens het gehoor onbevangen opstelt en zo veel mogelijk voorkomt dat je (onbewust) redeneert vanuit een persoonlijk, vaak westers, referentiekader. Probeer dan ook zoveel mogelijk aansluiting te zoeken bij het niveau en de wijze van vertellen van de vreemdeling en zijn referentiekader. (WI par. 6.1) Onze stichting constateert wel dat de werkinstructie op dit punt zelf ook niet geheel onproblematisch is, zoals met name in par. 3.5.2 en 3.5.4 van dit rapport nader wordt besproken.

3.1.7 Conclusie

De werkinstructie geeft zinvolle noties en handvatten voor het onderzoek naar en de beoordeling van de geloofwaardigheid van bekering. Tegelijk lopen elementen in de presentatie soms door elkaar heen en mist op aangelegen punten de interne consistentie, waardoor een stuk overzicht verloren gaat. Dit kan het lastiger maken om de informatie uit de werkinstructie gestructureerd toe te passen bij de behandeling van een asielaanvraag. Ook geeft de werkinstructie nog onvoldoende handvatten om te voorkomen dat geredeneerd wordt vanuit een eigen, vaak westers, referentiekader.

3.2 EUAA PRACTICAL GUIDE

In december 2022 publiceerde de EUAA een “Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims”[25], verder ‘Practical Guide’ genaamd. De Practical Guide biedt enkele perspectieven die van belang kunnen zijn maar in de werkinstructie van de IND ontbreken of minstens minder goed uit de verf komen.

De Practical Guide gaat ook in op het vanaf geboorte behoren tot een religieuze minderheid, de risico’s in land van herkomst en gender-specifieke geloofsvervolging. In deze paragraaf gaan we alleen in op de aspecten die betrekking hebben op het onderzoek en de beoordeling van de geloofwaardigheid van bekering en afvalligheid.

3.2.1 Drie aspecten van religie

De Practical Guide (p. 12) sluit aan bij de drie aspecten van religie als beschreven in de UNCHR Guidelines[26]:

[25] https://euaa.europa.eu/publications/practical-guide-interviewing-applicants-religion-based-asylum-claims
[26] UNHCR, Guidelines on International Protection No 6, 2004

1. Religie als **geloofsovertuiging**:
   "Religion as a belief 'may take the form of convictions or values about the divine or ultimate reality or the spiritual destiny of humankind'. Religion as a belief includes doctrines of faith. It should be interpreted broadly to include a set of beliefs that involve the notion of a god or gods, but also non-theistic beliefs that do not centre around the existence of a god or gods, or atheistic convictions or beliefs that emphasise disbelief or lack of belief in god or gods."
2. Religie als **identiteit**:
   "Religion as an identity has less to do with beliefs and more with being a member of a community that is bound together by common beliefs, rituals, traditions, etc. 'A claimant may identify with, or have a sense of belonging to, or be identified by others as belonging to a particular group or community. In many cases, persecutors are likely to target religious groups that are different from their own because they see that religious identity as part of a threat to their own identity or legitimacy'. Affiliation with a group on the basis of religion as an identity may also coincide with ethnic, tribal or national affiliation. In turn, this may link the claim to other grounds for persecution."
3. Religie als een **manier van leven**:
   "Religion as a way of life concerns practices, rituals, customs or traditions that may distinguish the adherent of one religion from the adherents of another one. A religion may manifest itself in wearing distinctive clothing or following various religious customs, including ceremonies (marriage, baptism, etc.), religious holidays or dietary requirements (e.g. fasting). As the UNHCR points out, 'Such practices may seem trivial to non-adherents but may be at the core of the religion for the adherent concerned'."

3.2.2 Het onderzoek

In het onderzoek moet in beeld komen wat de vroegere binding aan een religie was en/of wat de binding aan de nieuwe religie is. In dit onderzoek komen de drie aspecten van religie terug (Practical Guide p. 34vv.):

1. Religie als geloofsovertuiging: Welke kennis heeft de vreemdeling van het vroegere of nieuwe geloof? Hierbij wordt opgemerkt dat het van de persoonlijke omstandigheden afhangt hoeveel en wat voor kennis verwacht mag worden.
2. Religie als manier van leven: hoe praktiseert of praktiseerde de vreemdeling zijn geloof? Hierbij moet rekening gehouden worden met mogelijke religieuze restricties in land van herkomst.
3. Religie als identiteit: Hoe zit de religieuze gemeenschap eruit waarin de vreemdeling verkeert of verkeerde?

De mate waarin een aspect relevant is, hangt af van de individuele zaak. (Practical Guide p. 46)

De Practical Guide onderscheidt vervolgens twee situaties:

1. Bekering tot een andere religie
2. Afwending van een geloof en het aanhangen van een atheïstische, agnostische of niet-religieus geloofssysteem

In beide gevallen wordt een aantal deelonderwerpen onderscheiden. Het eerste deelonderwerp, (de vroegere religie of geloofsovertuiging) is voor beide situaties het startpunt. Daarom worden dit alhier voorafgaand aan beide situaties besproken.

De laatste twee deelonderwerpen (risico bij terugkeer en surplace claims) zijn ook op beide situaties van gelijke toepassing en worden daarom aan het eind besproken, volgend op de paragraaf over afwending van een geloof en het aanhangen van een atheïstische, agnostische of niet-religieus geloofssysteem.

3.2.3 De vroegere religie of geloofsovertuiging

(Practical Guide p. 49vv.)

Er worden twee aspecten voor onderzoek onderscheiden:

1. Welke rol speelde het vroegere geloof in de opvoeding, gezin en sociale omgeving van de vreemdeling? Welk belang had het vroegere geloof voor hem? Dit werkt namelijk door in de ervaringen en beleving van de nieuwe geloofsovertuiging en is dus van belang om in beeld te krijgen. Bedacht moet worden dat een bekeerling veel actiever en toegewijd kan zijn in zijn nieuwe geloof dan hij was in het vroegere geloof.
2. Hoe kijkt de vreemdeling terug op het vroegere geloof? Dat hoeft niet uitsluitend negatief te zijn, het is mogelijk dat sommige aspecten nog steeds positief gewaardeerd worden.

Als een vreemdeling een actief en toegewijd aanhanger is geweest van het vroegere geloof, mag verwacht worden dat hij uitgebreid kan verklaren hoe en waarom hij het vroegere geloof heeft verlaten.

3.2.4 Bekering tot een andere religie

(Practical Guide p. 48vv.)

3.2.4.1 Het bekeringsproces

Wat was de **motivatie** tot bekering? Was het een, mogelijk langdurend, actief proces of een kort passief en mogelijk emotioneel, gebeuren?

De Practical Guide (p. 53) onderscheidt voorts push- en pull-factoren.

- Push-factoren geven verwijdering tot de vroegere religie of geloofsovertuiging.
- Pull-factoren betreffen de aantrekkingskracht die de nieuwe religie of geloofsovertuiging heeft voor de vreemdeling.

In de Practical Guide ligt bij motieven de concentratie op het begin van het bekeringsproces: wat waren de factoren die de vreemdeling er toe brachten om zich met de nieuwe religie of geloofsovertuiging bezig te gaan houden?[27]

Na de motieven hiervoor, besteedt de Practical Guide aandacht aan de **opvolging**: na de initiële motivatie, wat die ook maar geweest mag zijn, mag verwacht worden dat het opvolging krijgt in de vorm van concrete acties. Ging de vreemdeling zich verdiepen in de nieuwe religie of geloofsovertuiging, zo ja: hoe? Sloot hij zich aan bij een geloofsgemeenschap? Hoe ging dat? Wat was zijn initiatief en wat kreeg hij van anderen aangereikt?

Vervolgens wordt ingezoomd op het uiteindelijke **besluit tot bekering**. Hierbij wordt opgemerkt dat de vreemdeling niet noodzakelijk een besef van een besluit tot bekering hoeft te hebben.

[27] Bij Gave spreken we in dit verband van 'interessemotief' ten onderscheid van 'bekeringsmotief' als het motief om daadwerkelijk de nieuwe religie of geloofsovertuiging aan te hangen.

Vervolgens kan aandacht besteed worden aan een eventuele **toelatingsprocedure**, een ceremonie of ritueel waarmee de bekering officieel gemarkeerd wordt.

Tenslotte kan aandacht besteedt worden aan de **reacties uit de omgeving**, als de bekering bekend geworden is.

3.2.4.2 Leven vanuit de nieuwe religie of geloofsovertuiging

De vreemdeling kan gevraagd worden zijn leven voor en na de bekering te vergelijken. Wat is het belang van het nieuwe geloof voor zijn identiteit of manier van leven? De informatie die de vreemdeling hierover geeft is van belang voor de beoordeling van risico bij terugkeer.

De volgende aspecten van onderzoek worden benoemd:

- De impact van de bekering op het leven van de vreemdeling, bijvoorbeeld op het vlak van gedachten, gevoelens en privéleven. De impact hoeft niet enkel positief te zijn, er kan ook iets als negatief ervaren worden, bijvoorbeeld in de vorm van twijfel of onwennigheid met een gebruik of rite.
- Kennis: de mate en aard van de kennis die verwacht mag worden hangt af van de individuele omstandigheden, zoals de mate waarin verdieping in kennis een rol speelde in het bekeringsproces en het belang dat in een religie of stroming aan kennis gehecht wordt.
  Het onderzoek moet zich niet concentreren op de feitenkennis, maar op de vraag wat de kennis voor het geloof en geloofsleven van de vreemdeling betekent.
- Activiteiten in en met de geloofsgemeenschap, zowel (voor zover van toepassing) in land van herkomst als in land van asiel. Ook hier gaat het niet alleen om de feitelijk informatie, maar vooral om de vraag wat de (deelname aan) activiteiten voor de vreemdeling betekent.
  Niet altijd zal een vreemdeling activiteiten ondernemen. dan is van belang te achterhalen waarom dat is en wat de vreemdeling mogelijk in de toekomst wil gaan ondernemen en waarom.
  Als de vreemdeling (nog) geen aansluiting heeft bij een geloofsgemeenschap, zal de beoordeling zich veel meer concentreren op de aanleiding, motieven en de stappen die geleid hebben tot de bekering.

3.2.4.3 Onderbouwende documenten

Als de vreemdeling onderbouwende documenten overlegt, kan gevraagd worden wat de vreemdeling zelf weet over de inhoud daarvan, op wiens initiatief een document is opgesteld en met welk doel, of er voorwaarden waren en welke, en wat de positie is van de persoon die het afgegeven heeft en wat de vreemdeling beoogt met het overleggen ervan.

Er worden drie soorten documenten onderscheiden:

1. **Formele documenten**, bijvoorbeeld een toelatingscertificaat van een geloofsgemeenschap (zoals een doopakte), een lidmaatschapscertificaat en een dagvaarding of uitnodiging voor verhoor van de autoriteiten die verband houden met de bekering.
   Een certificaat is op zichzelf niet voldoende voor de risicobeoordeling: het persoonlijke relaas over de bekering blijft belangrijk.

2. **Informele documenten**, bijvoorbeeld foto's van religieuze activiteiten, aanbevelingsbrieven van religieuze leiders en andere leden van de geloofsgemeenschap en getuigenissen uit andere bron, zoals een mede-bekeerling. Bij twijfel over het eigen relaas van de vreemdeling kan een informeel document positief meewegen als het informatie toevoegt. Als het relaas van de vreemdeling niet geloofwaardig geacht wordt, kan een informeel document daar als regel niet tegenop wegen als het geen nieuw inzicht biedt of nieuwe informatie toevoegt.
3. **Sociale media en internetbronnen**: openbare uitingen van de vreemdeling en reacties daarop kunnen meegewogen worden. Als de vreemdeling stelt dat zijn bekering middels sociale media en andere bronnen bekend is geworden in land van herkomst, kan gevraagd worden hoe de informatie met de vreemdeling in verband gebracht kan worden, in hoeverre de door de vreemdeling geplaatste informatie van hemzelf afkomstig is of vanuit andere bronnen overgenomen en herplaats is, wat het bereik van de informatie is, welke reacties ontvangen zijn, hoe de vreemdeling aankijkt tegen de risico's van de geplaatste informatie, wat de vreemdeling nog meer wil gaan ondernemen op het internet en hoe de vreemdeling een gestelde voortzetting hiervan denkt te kunnen realiseren in geval van terugkeer naar land van herkomst.

3.2.5 Afwending van een geloof en het aanhangen van een atheïstische, agnostische of niet-religieus geloofssysteem

(Practical Guide p. 65vv.)

De Practical Guide ziet de volgende verschillen met een bekering tot een andere religie:

- Aansluiting bij een seculiere groep, organisatie of instituut is veel minder gangbaar dan bij een religieuze organisatie zoals een kerk.
- Er worden gewoonlijk weinig of geen onderbouwende documenten overlegd.
- Kennis van theoretische concepten en denkstromingen gerelateerd aan atheïsme en agnosticisme is zelden relevant.
- Motieven om een religie te verlaten kunnen (deels) niet-religieus van aard zijn en bijvoorbeeld verband houden met politieke opvattingen of met sexuele oriëntatie en genderidentiteit. Er kunnen dan ook meerdere vervolgingsredenen aan de orde zijn.

Uit de verklaringen van de vreemdeling moet opgemaakt worden of hij gezien moet worden als een atheïst, agnosticist of een niet-religieus persoon. De vreemdeling hoeft niet bekend te zijn met de exacte definities en onderscheidingen. Het is belangrijk te begrijpen hoe de vreemdeling zelf deze termen invult.

3.2.5.1 Het proces van afwending

Verschillende **push- en pull-factoren** kunnen een rol spelen. Deze kunnen persoonlijk, emotioneel, sociaal, cognitief en cultureel van aard zijn. De push-factoren zullen meest vergelijkbaar zijn met die bij een bekering tot een andere religie.

In een samenleving waar religie duidelijk manifest is in het dagelijks leven, kan de afwending van een religie een grotere stap zijn dan een bekering tot een andere religie. Het proces van afwending zal wel vergelijkbare fasen doorlopen: motivatie tot afwending, follow-up, het besluit tot afwending en eventuele reacties uit de omgeving. Een belangrijk verschil zal zijn, dat er geen

formele toelatingsprocedure zal zijn waarbij een formele verklaring afgelegd wordt van het nieuwe geloof.

3.2.5.2 Nieuwe manier van leven na de afwending

Net als bij een bekering, zijn de transformatie die de afwending heeft teweeggebracht en de wijze waarop deze verandering het leven van de vreemdeling beïnvloedt de kern van de asielaanvraag en moet hier grondig aandacht aan worden besteed. De volgende onderwerpen komen aan bod:

- De **impact van de veranderingen**
  Hoe ziet het leven van de vreemdeling er na de afwending uit in vergelijk met daarvoor? Waarin verschillen zijn huidige geloofsopvattingen van zijn vroegere religieuze opvattingen? Hoe kijkt hij daarop terug? Hoe kijkt hij naar gewoontes en tradities waar hij wellicht nog (soms of deels) aan deelneemt?
- **Kennis**
  In het algemeen kan bij een atheïst of agnost geen diepgaande kennis van atheïsme en agnosticisme verwacht worden. De persoon van de vreemdeling en omstandigheden zijn van belang. Is iemand academisch opgeleid en heeft hij veel studie gemaakt van bijvoorbeeld atheïstisch gedachtengoed? Of heeft hij de vroegere religie verlaten vanwege gebrek aan interesse?
- **Activiteiten en gemeenschap**
  Soms geeft de vreemdeling actief uiting aan zijn nieuwe geloof en/of zoekt hij contact met gelijkgezinden. In dat geval kan gevraagd worden naar het belang van de activiteiten, de participatie en rol van de vreemdeling in een gemeenschap en de contacten en relatie in zo'n gemeenschap.

3.2.5.3 Onderbouwende documenten

Als onderbouwende documenten overlegd worden, kunnen dezelfde soorten onderscheiden worden als bij een bekering:

1. **Formele documenten**: bijvoorbeeld een lidmaatschapscertificaat van een relevante organisatie, documenten van een religieuze organisatie betreffende excommunicatie of uitbanning, of een dagvaarding of uitnodiging voor verhoor van de (religieuze) autoriteiten die verband kunnen houden met de afwending.
2. **Informele documenten**: bijvoorbeeld foto's van deelname aan activiteiten die in verband staan met de afwending of nieuwe overtuiging en getuigenissen van het kader of van andere leden van relevante organisaties.
3. **Documenten van internetbronnen**: bijvoorbeeld uitingen van de vreemdeling, bijvoorbeeld in de sociale media, en reacties daarop kunnen meegewogen worden als bewijs van activiteiten van de vreemdeling in de sociale media.
   De wijze waarop deze informatie benaderd moet worden is hetzelfde als bij een bekering.

3.2.6 Risico bij terugkeer naar land van herkomst

Zowel de huidige als de te verwachten toekomstige uitingen van de bekering of afwending moeten in het onderzoek betrokken worden.

- Indien de bekering of afwending gesteld in land van herkomst plaatsvond, wordt ook aandacht besteed aan de toenmalige uitingen en de risico's daarvan: in hoeverre was de bekering bekend en hoe was het bekend geraakt, welke reacties kreeg de vreemdeling en hoe ging hij om met ondervonden problemen en wordt een en ander middels documenten onderbouwd?
- Welke activiteiten worden in land van asiel ondernomen?
- Hoe ziet de vreemdeling zijn mogelijkheden om zijn nieuwe geloof te uiten in geval van terugkeer naar land van herkomst? Welke uitingen zijn voor hem essentieel en welke veiligheidsrisico's kunnen daardoor ontstaan? Hoe ziet de vreemdeling zijn toekomstige verhouding tot zijn vroegere geloof en geloofsgemeenschap?
  Indien er verschil tussen is tussen huidige en toekomstige uitingen, moet gevraagd worden wat de reden daarvan is.

Tot slot moet de vreemdeling gevraagd worden wat hij in geval van terugkeer naar land van herkomst verwacht te ondervinden in reactie op zijn geloofsuitingen en waar die verwachtingen op zijn gebaseerd. Vervolging uit het verleden kan een factor zijn dat mede een rol speelt, ook als die vervolging om andere redenen was dan zijn geloof. Vervolging kan zich ook keren tegen gezinsleden van de vreemdeling. Van belang is ook de vraag of bescherming ingeroepen kan worden en of er een binnenlands beschermingsalternatief is.

3.2.7 Sur place claims

(Practical Guide p. 64v.)

Als de verandering van geloofsovertuiging sur place plaatsvindt, i.e. in land van asiel, nadat de vreemdeling zijn land van herkomst heeft verlaten, kan dit aanleiding zijn voor een eerste asielaanvraag, bijvoorbeeld als de vreemdeling vanwege studie naar land van asiel is vertrokken, of voor een opvolgende aanvraag nadat een asielaanvraag op andere gronden is afgewezen.

3.2.7.1 Sur place claims in eerste asielaanvraag

Voor het onderzoek en de beoordeling is er geen wezenlijk verschil. Wel is anders, dat de vreemdeling niet uit ervaring zal kunnen verklaren over de wijze waarop hij zijn nieuwe geloof in land van herkomst kan uitoefenen en over de negatieve gevolgen die hij daarbij kan ondervinden. Hij kan mogelijk wel verklaren over negatieve gevolgen die hij in land van asiel reeds kan ondervinden, bijvoorbeeld van landgenoten.[28]

3.2.7.2 Sur place claims in opvolgende asielaanvraag

Bij de opvolgende aanvraag moet getoetst worden of er sprake is van nieuwe elementen en bevindingen. Hierbij worden twee scenario's onderscheiden:

1. De bekering is aan een eerdere asielaanvraag ten grondslag gelegd en wordt herhaald met nieuwe elementen:
   Hier kunnen goede redenen voor zijn. Wellicht was de bekering op moment van de eerdere aanvraag nog pril, of de vreemdeling maakte nog geen deel uit van een

[28] Als de vreemdeling hierover verklaart, raad de Practical Guide aan de vreemdeling in te lichten over zijn recht op vrijheid van godsdienst en hem aan te moedigen aangifte te doen. Er kan ook bij Gave een melding gedaan worden, zie https://meldpunt.gave.nl

geloofsgemeenschap, of hij was nog niet formeel bekeerd en kon er nog geen documenten van overleggen. Ook is mogelijk dat de vreemdeling op moment van de eerdere aanvraag nog niet actief praktiserend was en nu wel.

2. De bekering wordt voor het eerst aan de asielaanvraag ten grondslag gelegd:
   Het bekeringsproces kan begonnen zijn na de eerdere asielprocedure, of het bekeringsproces was al wel begonnen maar tijdens de eerdere procedure niet gemeld. In het laatste geval dient gekeken te worden waarom het nog niet gemeld was. Wellicht vreesde hij negatieve gevolgen als hij het zou melden of hij had nog geen zicht op de risico's van de bekering bij terugkeer naar land van herkomst. Ook kan het zijn dat de bekering nog zo pril was dat hij nog niet kon verklaren bekeerd te zijn.

3.2.8 Reflectie

In par. 3.1 is de werkinstructie 2022/3 Bekeerlingen en afvalligen globaal besproken waarbij reeds een aantal knelpunten is benoemd. In deze paragraaf willen we bespreken of de Practical Guide inzichten biedt die kunnen helpen om deze knelpunten op te lossen.

3.2.8.1 Onderscheid religie en niet-religie

In par. 3.1 hebben we gezien dat het onderdeel bekering in de werkinstructie 2022/3 enerzijds beperkt lijkt te zijn tot bekeringen tot een andere religie, anderzijds breder bedoeld lijkt te zijn en alle overgangen tot een andere geloofsovertuiging lijkt te omvatten. De Practical Guide onderscheidt uitdrukkelijker enerzijds bekering tot een andere religie en anderzijds het aanhangen van een atheïstische, agnostische of niet-religieus geloofssysteem. Overigens schaart de werkinstructie atheïsme en agnosticisme niet onder de noemer van religie en de 'Practical Guide', in navolging van de UNHCR richtlijnen, wel. De Practical Guide kan daarbij atheïsme, agnosticisme en niet-religieuze geloofssystemen benoemen als drie onderscheiden categorieën.

Geconcludeerd wordt, dat het kennelijk als lastig wordt ervaren om de definities helder te houden en consequent te blijven hanteren.

3.2.8.2 Aspecten van afvalligheid en bekering en push- en pull-factoren

We hebben gezien dat de werkinstructie in het onderdeel over bekering diverse aspecten benoemd die aanleiding kunnen zijn voor een bekering. Aspecten die aanleiding kunnen zijn voor afvalligheid worden niet als zodanig benoemd. Echter, de aspecten die volgens de werkinstructie aanleiding kunnen zijn voor een bekering, blijken voor een groot deel juist aspecten te zijn die aanleiding kunnen zijn voor afvalligheid, ook als de afvalligheid niet samengaat met of gevolgd wordt door een bekering.

De Practical Guide introduceert de termen push- en pull-factoren. Push-factoren zijn die aspecten die kunnen leiden tot afwending van het oude geloof, i.e. afvalligheid, en pull-factoren zijn die elementen die kunnen leiden tot toewending tot een alternatief geloof, i.e. een bekering. Er kunnen push- en pull-factoren zijn die los van elkaar bestaan, maar er kunnen ook push- en pull-factoren zijn die verband houden met elkaar.

Bekijken we de in par. 3.1.4 reeds uit de werkinstructie aangehaalde 'aspecten van bekering', dan kunnen we de push- en pull-factoren daarbij benoemen:

- Persoonlijke aspecten: onvrede over de huidige situatie. Dit hoeft – in eerste instantie – niet te zien op onvrede over de religie. De onvrede kan ook op andere terreinen van zijn leven

spelen. Te denken valt aan stresssituaties, onvrede over het sociale of politieke klimaat in een land of onvrede over de persoonlijke situatie waarin de vreemdeling zich bevindt.

- Sociale aspecten: hetgeen de vreemdeling heeft meegemaakt in de sociale (religieuze) groep waartoe hij eerst behoorde en wat hij nu ervaart in de nieuwe sociale (religieuze) groep.
- Cognitieve aspecten: ervaringen kunnen ervoor zorgen dat de vreemdeling kritisch gaat nadenken over religieus gefundeerde waarden, teksten en gewoonten in hun oude sociale religieuze systeem.
- Culturele, historische en religieuze aspecten: van het 'uit gewoonte' deel uitmaken van een sociale en religieuze gemeenschap waarbij de vreemdeling 'automatisch' deelneemt aan daarmee samenhangende bijeenkomsten. De vreemdeling kan daar door verschillende omstandigheden kritisch tegenover komen te staan, bijvoorbeeld omdat men hier ervaart dat je een eigen keuze hebt.
- Emotionele aspecten: de vreemdeling wordt 'overvallen' door een andere religie, bijvoorbeeld in een droom, visioen of door een 'wonder'. De emotionele impact daarvan is zo hoog, dat men zich bekeert. Onder emotionele aspecten valt verder bijvoorbeeld ook de vreemdeling die in aanraking komt met een nieuwe religie en zich daar direct thuis voelt.

De persoonlijke aspecten, zoals in de werkinstructie geduid, betreffen enkel push-factoren, i.e. redenen om het oude geloof te verlaten.

Bij de sociale aspecten zien we een samenstel van push- en pull-factoren. De pull-factoren dragen bij aan het verlaten van het oude geloof. Het is hierbij niet noodzakelijk dat de pull-factoren ook (meteen) leiden tot een bekering tot een alternatief geloof.

Bij de cognitieve aspecten en bij de culturele, historische en religieuze aspecten gaat het om push-factoren als de ervaringen en omstandigheden betrekking hebben op het oude geloof of de oude geloofsgemeenschap. Het gaat om pull-factoren als de ervaringen en omstandigheden voortkomen uit de kennismaking met alternatieve manieren van denken of geloven. Ook hier kunnen de pull-factoren bijdragen aan het verlaten van het oude geloof zonder dat ze (meteen) leiden tot een bekering tot een alternatief geloof.

Bij de emotionele aspecten gaat het enkel om pull-factoren.

In een relaas kunnen de pull-factoren zodanig dominant zijn t.o.v. de push-factoren, dat gesproken kan worden van een bekeringsproces dat de afvalligheid impliciet met zich meebrengt. Dit zal bij een passieve bekering vaak het geval zijn. Bij een actieve bekering kan het daarentegen vaak zo zijn, dat de pull-factoren allereerst bijdragen aan afvalligheid en dat ze pas gaandeweg door verdere ontwikkeling gaan leiden tot een bekering tot een andere geloofsovertuiging.

3.2.8.3 Zwaartepunt van de beoordeling

Volgens de werkinstructie 2022/3 zal het zwaartepunt voor de beoordeling in de meeste gevallen liggen bij het element motieven voor en proces van bekering. Daarentegen zijn volgens de Practical Guide de transformatie die de afwending of bekering heeft teweeggebracht en de wijze waarop deze verandering het leven van de vreemdeling beïnvloedt de kern van de asielaanvraag, aangezien vooral dit van belang is voor de beoordeling van het risico bij terugkeer. De Practical

Guide legt dus de nadruk voor de beoordeling meer op het (al dan niet voorlopige) eind van het (mogelijk nog voortdurende) bekeringsproces dan op het proces zelf.

In vergelijking met de Practical Guide, loopt de IND met toepassing van de werkinstructie het risico de beoordeling te veel te verrichten vanuit het verleden en te weinig oog te hebben voor de voorzienbare risico's in de toekomst. Immers, bij toepassing van de werkinstructie bestaat het risico, en zien we ook in de praktijk gebeuren, dat een bekering ongeloofwaardig geacht blijft worden indien en omdat de vreemdeling in de ogen van de IND niet overtuigend weet te verklaren over in het verleden liggende motieven en proces, ongeacht de vraag of en wat de vreemdeling weet te verklaren over het persoonlijk belang van door hem verrichte activiteiten. Weliswaar kan dit (in principe) middels de toepassing van compensatie gerepareerd worden, maar het roept wel de vraag op, of compensatie wel een geschikte methode is om deze, o.i. principieel onjuiste, focus in de werkwijze te repareren.

Er kunnen situaties zijn, dat het zwaartepunt terecht bij het element motieven en proces gelegd wordt. De Practical Guide benoemt dat ook (zie par. 3.2.4.2 hierboven): Als de vreemdeling bij een bekering tot een andere religie (nog) geen aansluiting heeft bij [i.e. deelneemt aan activiteiten van] een geloofsgemeenschap, zal de beoordeling zich veel meer concentreren op de aanleiding, motieven en de stappen die geleid hebben tot de bekering, maar dat rechtvaardigt nog niet om hiervan de algemene regel te maken.

3.2.8.4 Religie als geloofsovertuiging, identiteit en manier van leven

Zoals reeds benoemd in par. 3.2.1, onderscheidt de Practical Guide in navolging van de UNHCR richtlijnen drie aspecten van religie, namelijk religie als geloofsovertuiging, religie als identiteit en religie als manier van leven. Dit lijkt voor de Practical Guide leidend te zijn voor de uiteindelijke beoordeling van het risico bij terugkeer. Het gaat hierbij om een drietal aspecten waarop de religie zich in het leven van de vreemdeling manifesteert en tot uiting komt, zoals ook nader uitgewerkt in par. 4.1.3 "Living the new religion" van de Practical Guide, wat kort besproken is in par. 3.2.4.2 hierboven.

Bedacht dient te worden, dat de drieslag van religie als geloofsovertuiging, religie als identiteit en religie als manier van leven niet alleen betrekking heeft op de persoon die een bepaald geloof aanhangt zelf, maar ook op de wijze waarop anderen iemand kunnen zien. De drieslag is bijvoorbeeld ook relevant voor een vreemdeling die deel uitmaakt van een religieuze groep of daar (bijvoorbeeld krachtens geboorte) toe gerekend wordt, los van de eigen persoonlijke overtuiging die daar wel of niet mee overeenkomt.

Voor het onderzoek en de beoordeling van de geloofwaardigheid van afvalligheid en bekering is de drieslag echter ook relevant. Hierbij dient bedacht te worden dat de mate waarin de bekering zich uit in het leven van de vreemdeling per aspect verschillend kan zijn. Dit is relevant, omdat de werkinstructie 2022/3 uitgaat van de verwachting dat de bekering gebaseerd is op dieperliggende innerlijke motieven. (WI 2022/3 par. 3.4.4 onder a) Hiermee wordt een zwaar accent gelegd op religie als geloofsovertuiging en bestaat het risico dat onvoldoende recht wordt gedaan aan religie als identiteit of religie als manier van leven. Het is echter denkbaar, dat een vreemdeling kiest voor een alternatieve geloofsovertuiging omdat hij zich veel meer thuis voelt bij en zingeving ontleent aan de nieuwe geloofsgemeenschap en aan de manier van leven die past bij de nieuwe geloofsovertuiging. Iemand kan er bijvoorbeeld voor kiezen om christen te worden, omdat hij de manier van omgang tussen christenen als rustgevend ervaart en het hem

helpt om beter met de eigen gevoelens en eventuele spanningen die er in het leven kunnen zijn om te gaan. Er hoeft dan (nog) geen sprake te zijn van een dieperliggende innerlijke overtuiging ten aanzien van de inhoud van het christelijke geloof, maar het is wel een geldig motief voor een bekering. Het nieuwe geloof biedt de vreemdeling een identiteit en/of manier van leven die hem veel baat blijkt te brengen.[29] In termen van de Practical Guide gaat het alhier om de impact van de bekering op het leven van de vreemdeling op het vlak van gedachten, gevoelens en privéleven. (zie par. 3.2.4.2 hierboven) Blijkens de UNHCR richtlijnen kan niet alleen een geloofsovertuiging maar ook een identiteit of manier van leven worden beschouwd als een zodanig fundamenteel aspect van de menselijke identiteit dat men niet mag worden gedwongen om dit te verbergen, veranderen of af te zweren teneinde vervolging te voorkomen.'[30]

3.3 IDENTITEITSVORMING

In het onderzoek naar afvalligheid en bekering in het kader van een asielaanvraag is het van belang de identiteitsvorming van de vreemdeling in beeld te brengen en daarbij te letten op de levensfase waarin deze plaatsvindt en op welke wijze deze plaatsvindt:

- Jonge kinderen hebben nog geen eigen overtuiging, los van die van de ouders/opvoeders. Ze zijn nog niet met identiteitsvragen bezig.
- Pubers zijn op zoek naar hun identiteit, de vraag wie ze zelf zijn en willen zijn. In deze levensfase kunnen ze tot een eigen waardering komen van de waarden en het geloof die ze in hun opvoeden hebben meegekregen en meekrijgen. Het geloof van hun ouders kan onderdeel worden van hun eigen identiteit, maar het kan ook gebeuren dat dat geloof geen plaats krijgt in hun eigen identiteit of er slechts voor een deel een plaats in krijgt.
- Jongvolwassenen kunnen een beeld hebben van hun identiteit, wie ze willen zijn, en daar vorm aan geven in hun leven. Het kan echter ook zijn, dat de zoektocht van de pubertijd doorloopt en dat een jongvolwassene (deels) nog geen helderheid heeft over zijn of haar identiteit, bijvoorbeeld het geloof.
- Door veranderde levenservaringen kan op enig moment in het leven de vraag naar identiteit en zingeving (opnieuw) aan de orde komen. Dit kan onder meer uitlopen op een andere geloofskeuze.

3.3.1 Ontwikkeling en leeftijd

Er moet voor worden gewaakt om de ontwikkelingsfasen strak aan leeftijd te koppelen. Op welke leeftijd iemand begint met de ontwikkeling van een eigen identiteit en tot een eigen geloof kan komen, hangt samen met de ontwikkelende vermogens die niet afhankelijk gesteld mogen worden van leeftijd maar mede afhangen van persoonlijke ervaring, cultuur en mate van

[29] Zie bijvoorbeeld IND zaaknr. Z1-134874654311 (voornemen 16 augustus 2022) waarin de vreemdeling heeft verklaard dat de participatie van haar vader in de kerk zijn leven op positieve wijze aanmerkelijk beïnvloed heeft, wat op haar eigen leven ook een grote positieve impact heeft gehad. Hoewel de IND de bekering van haar vader ongeloofwaardig heeft geacht, heeft de IND de positieve levensverandering van haar vader geaccepteerd als een aannemelijke aanleiding voor haar interesse in het christelijke geloof, maar (o.i. ten onrechte) niet als een op zichzelf voldoend aannemelijke reden om zich te bekeren tot het christelijke geloof.
[30] UNHCR, *Richtlijnen inzake internationale bescherming nr. 6: Aanvragen voor erkenning van de vluchtelingenstatus op grond van religie krachtens artikel 1A, lid 2 van het Verdrag van 1951 en/of het Protocol van 1967 betreffende de status van vluchtelingen*, HCR/GIP/04/06, 28 april 2004, onder 5, 13

stimulering door ouders/opvoeders.[31] Dit houdt in dat kinderen soms op nog jonge leeftijd al kritisch kunnen komen te staan tegenover het geloof waarmee ze opgroeien en een eigen keuze kunnen maken voor een ander geloof. Anderzijds merken we bij jongeren uit andere culturen ook vaak, dat ze in vergelijking met Nederlandse jongeren pas op een latere leeftijd gaan nadenken en reflecteren over hetgeen ze in hun opvoeding hebben meegekregen. In andere culturen, en zeker ook in een islamitische omgeving, worden jongeren minder vaak gestimuleerd om tot eigen keuzes te komen en wordt vaker verwacht dat ze zich conformeren aan de groepsidentiteit, terwijl in de Nederlandse cultuur juist veel waarde wordt gehecht aan het ontwikkelen van een eigen persoonlijke identiteit. In de Nederlandse cultuur is er dus overwegend een positieve stimulans tot persoonlijke ontwikkeling en identiteitsvorming, in veel andere (waaronder islamitische) culturen is de stimulans meer gericht op de acceptatie van de groepsidentiteit en -cultuur.

3.3.2 Ontwikkeling in restrictief klimaat

Asielzoekers voor wie afvalligheid of bekering een asielmotief kan zijn, komen uit een land met een restrictief klimaat ten aanzien van geloofsovertuigingen. Dat betekent dat het meestal moeilijk is om kennis te nemen van andere geloven dan die waarmee de vreemdeling is opgegroeid. Het gevolg kan zijn, dat de vreemdeling wel kritisch komt te staan tegenover het geloof waarmee hij is opgegroeid en besluit dit geloof niet meer te willen volgen, maar dat hij niet in staat is om tot een nieuwe geloofsovertuiging te komen omdat hij onvoldoende toegang heeft tot informatie over andere geloven en geen mogelijkheid heeft ervaring op te doen met andere geloven. Vaak zien we dan dat de afvallige tot een eigen, niet helder omlijnd godsbeeld komt, waarbij elementen uit het overigens afgezworen geloof nog een rol kunnen spelen, maar zonder dat het komt tot een nieuwe duiding, praktisering en beleving ervan.

3.3.3 Identiteitsverlies en leegte

In het hierboven geschetste restrictieve klimaat zien we vaak dat een afvallige niet komt tot de vorming van een nieuwe identiteit. Er is wel een afstand nemen van de oude identiteit, hetzij van de identiteit van de ouders/opvoeders of van de groep, hetzij van een identiteit die de afvallige aanvankelijk wel persoonlijk ontwikkeld had maar waar hij weer afstand van heeft genomen. De afvallige is in wezen wel op zoek naar een nieuwe identiteit, maar kan geen nieuwe identiteit vinden omdat het in het restrictieve klimaat zeer moeilijk is om op zoek te gaan naar andere geloven en vormen van zingeving en identiteit. Een afvallige drukt het ervaren van gebrek aan zingeving en identiteit vaak uit als het ervaren van een leegte.

3.4 AFVALLIGHEID ALS ZELFSTANDIG ASIELMOTIEF

De werkinstructie introduceert de begrippen vormen van afvalligheid en typen afvalligheid. Vervolgens wordt gesproken over ‘niet praktiseren/ seculier leven’ en tenslotte wordt ingegaan

[31] Gerison Lansdown, “The evolving capacities of the child”, UNICEF Innocenti Research Centre, 2005, p. x https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/evolving-eng.pdf. Zie ook de bespreking in 'FoRB of minors in asylum cases', https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/forb-of-minors

op de beoordeling waarin, net als bij een bekering (zie par. 3.1.5 hierboven), gelet wordt op de drie elementen 'motieven en proces', 'kennis' en 'activiteiten'.

In de werkinstructie gaat de bespreking van bekering tot een andere religie aan de bespreking van afvalligheid vooraf. Bij de bespreking van afvalligheid wordt relatief kort op deze elementen ingegaan met verwijzing naar de uitgebreidere bespreking in de paragraaf over bekering tot een andere religie. Het is echter zeer de vraag of op deze wijze voldoende handvatten geboden worden voor het onderzoek en de beoordeling van afvalligheid als zelfstandig asielmotief. In de praktijk lijken gehoor- en beslismedewerkers niet goed raad te weten met dit deel van de werkinstructie.[32] In deze paragraaf wordt er daarom uitgebreider bij stilgestaan.

3.4.1 Definitie afvalligheid

De werkinstructie (par. 2.3) geeft de volgende definitie:

> "*Afvalligheid betekent (…) dat een vreemdeling zich heeft afgewend van het geloof waarmee hij is opgegroeid, dat hij eerder heeft aangehangen of waarbij hij in de ogen van zijn sociale omgeving of de overheid aangesloten behoort te zijn.*"

De werkinstructie onderscheidt vervolgens drie manieren waarop iemand als afvallige kan worden gezien:

- *Ten eerste kan een vreemdeling afvallig zijn als hij zich heeft afgewend van het geloof dat hij eerder heeft aangehangen.*
- *Daarnaast kan een vreemdeling ook afvallig zijn als hij zich heeft afgewend van het geloof waarmee hij is opgegroeid, waarbij het niet noodzakelijk is dat de vreemdeling dit actief uit overtuiging heeft aangehangen.*
- *Een laatste wijze van voorkomen van afvalligheid in de asielprocedure betreft toegedichte afvalligheid, waarbij het erom gaat dat de vreemdeling in de ogen van anderen als afvallige wordt beschouwd, bijvoorbeeld door het anders uitvoeren van rituelen en praktiseren van het geloof middels uitingen en gedragingen van de vreemdeling, terwijl de vreemdeling zelf het geloof nog wel (al dan niet deels) aanhangt.*"

Bij het laatste punt, in de werkinstructie geduid als toegedichte afvalligheid, dient benadrukt te worden dat dit tevens de situatie omvat dat de vreemdeling geacht wordt een bepaald geloof aan te hangen en te praktiseren terwijl hij niet met dat geloof is opgegroeid, het niet uit eigen overtuiging is gaan aanhangen en het ook niet praktiseert.

3.4.2 Vormen van afvalligheid

De werkinstructie (par. 5.1) onderscheidt de volgende vormen van afvalligheid:

1. afvalligheid die onderdeel is van een bekering waarbij de afvalligheid van het oude geloof of de opvattingen gevolgd wordt door een nieuwe geloofsovertuiging
2. afvalligheid die niet gevolgd wordt door een nieuwe overtuiging.

[32] In de praktijk blijkt de werkinstructie bijvoorbeeld niet altijd een rol te spelen in de beoordeling van het relevante element afvalligheid. Het valt althans op, dat in besluiten waarin afvalligheid als zelfstandig asielmotief beoordeeld wordt voorafgaand aan de beoordeling van bekering tot een andere religie, de werkinstructie 2022/3 bij het relevante element afvalligheid niet genoemd wordt maar pas bij het relevante element bekering in beeld komt, zo bijvoorbeeld in een voornemen d.d. 17 november 2022 inzake Z1-133976770626.

Vraag is, wat precies bedoeld kan zijn met het eerste: een afvalligheid die tegelijk onderdeel is van een bekering én gevolgd wordt door een nieuwe geloofsovertuiging. Immers, bekering is reeds gedefinieerd als het overgaan tot een ander geloof of geloofsovertuiging, waarbij geloof en geloofsovertuiging in de werkinstructie synoniem zijn. De eerstgenoemde vorm van afvalligheid lijkt dus te zijn: een afvalligheid die tegelijk onderdeel is van een bekering én gevolgd wordt door een bekering. Daarnaast is niet helder waarop gedoeld wordt met 'de opvattingen' in het zinsdeel 'de afvalligheid van het oude geloof of de opvattingen'.

De werkinstructie vervolgt met bespreking van de vraag wanneer afvalligheid als zelfstandig asielmotief beoordeeld moet worden. De introductie van onderscheiden 'vormen van afvalligheid' lijkt ook in dat kader geplaatst te zijn. We zullen er alhier dan ook van uitgaan dat de introductie van 'vormen van afvalligheid' in het licht van deze vraag bezien moet worden.

De werkinstructie benoemt drie mogelijkheden waarbij afvalligheid als zelfstandig asielmotief beoordeeld moet worden:

1. De afvalligheid wordt niet gevolgd door een bekering en er volgt dus geen nieuwe (geloofs)overtuiging;
2. De afvalligheid gaat vooraf aan een bekering, maar de motieven voor en het moment van afvalligheid zijn duidelijk te onderscheiden van een eventuele latere bekering tot een andere geloofsovertuiging. Er is dan dus sprake van twee duidelijk te onderscheiden fasen: enerzijds van de afvalligheid en vervolgens van de bekering.
3. Toegedichte afvalligheid.

Voor de toetsing van afvalligheid als zelfstandig asielmotief is het onderscheid tussen de eerste en de tweede mogelijkheid niet wezenlijk. Bij de tweede mogelijkheid is immers aan de orde, dat er reeds sprake is van afvalligheid vóórafgaande aan het begin van een proces van bekering. Beide processen worden dan afzonderlijk onderzocht en beoordeeld. In het onderzoek en de beoordeling van de afvalligheid speelt het latere proces van bekering geen rol.[33]

Nu doet zich nog een moeilijkheid voor: er kan sprake zijn van één doorgaand proces beginnend met afvalligheid en uitlopend op een bekering. Misschien doelt de werkinstructie daar met de eerstgenoemde 'vorm van afvalligheid' (de afvalligheid die onderdeel is van een bekering en die gevolgd wordt door een nieuwe geloofsovertuiging) op, al is dat verre van helder. Hoe dan ook, het is denkbaar dat de kennismaking met een alternatief geloof in eerste instantie leidt tot de afwending van het 'oude' geloof en pas gaandeweg doorloopt in een bekering tot het nieuwe geloof. Immers, de kennismaking met een alternatieve overtuiging kan er toe leiden dat iemand er van overtuigd raakt dat het 'oude' geloof niet juist is zonder dat hij daarmee direct overtuigd is van de juistheid of de waarheid van het alternatieve geloof. In dit verband is zinvol dat de Practical Guide onderscheid maakt tussen push- en pull-factoren. De push-factoren veroorzaken verwijdering van het vroegere geloof en de pull-factoren leiden tot de bekering tot een ander geloof. (zie ook par. 3.2.8.2 hierboven)

Alles overwegend kunnen nu de volgende 'vormen van afvalligheid' gedefinieerd worden:

[33] Omgekeerd speelt de afvalligheid wel een rol in het onderzoek en beoordeling van een later proces van bekering. Immers, het 'eindresultaat' van de afvalligheid is het beginpunt van het proces van bekering en aspecten die een rol gespeeld hebben bij de afvalligheid kunnen (en zullen vaak) mede een rol spelen bij de bekering, zie voor dit laatste ook de bespreking in par. 3.1.4 hierboven.

1. De afvalligheid wordt niet gevolgd door een bekering en er volgt dus geen nieuwe (geloofs)overtuiging. Dit behelst mede de mogelijkheid dat een (min of meer voltooid) proces van afvalligheid na kortere of langere tijd gevolgd wordt door een kennismaking met en een bekering tot een alternatief geloof.
2. De afvalligheid vindt plaats (mede) in de context van kennismaking met een alternatieve geloofsovertuiging maar is als fase te onderscheiden van een daaropvolgende fase van bekering. In dit geval dragen de pull-factoren, samen met eventuele push-factoren, allereerst bij aan het proces van afvalligheid en leiden ze pas later, bij voortgaande kennismaking met en eventuele verdieping in het nieuwe geloof, tot een bekering.
3. De afvalligheid is keerzijde van een proces van bekering waarbij het proces van bekering voorop staat, i.e. de positieve waardering voor een alternatieve geloofsovertuiging gaat aan de bewuste afwending van het oude geloof vooraf. De pull-factoren zijn in dit geval dominant ten opzichte van eventuele push-factoren.
4. Toegedichte afvalligheid.

Bij (1) zullen we in het vervolg spreken van een 'enkele afvalligheid', bij (2) van 'afvalligheid als fase in een bekeringsproces' en bij (3) van 'afvalligheid als keerzijde van bekering'. Deze onderscheiden situaties worden in het vervolg nader besproken. In deze bespreking komt tevens aan de orde in hoeverre er sprake kan zijn van afvalligheid als zelfstandig asielmotief.

3.4.2.1 Enkele afvalligheid

Zoals gezegd spreken we hier van 'enkele afvalligheid' als de afvalligheid niet wordt gevolgd door een bekering en er dus geen nieuwe (geloofs)overtuiging op volgt. Dit behelst mede de mogelijkheid dat een (min of meer voltooid) proces van afvalligheid na kortere of langere tijd gevolgd wordt door een kennismaking met en een bekering tot een alternatief geloof.

Bij deze vorm van afvalligheid wordt de afvalligheid altijd als zelfstandig asielmotief onderzocht en beoordeeld. Ook als een eventueel later gevolgde bekering niet geloofwaardig wordt geacht, kan de afvalligheid, indien wel geloofwaardig, in land van herkomst immers risico's met zich meebrengen.

Bij enkele afvalligheid kunnen verschillende aspecten een rol spelen. De werkinstructie benoemt dit in het kader van afvalligheid niet, maar zoals reeds in par. 3.1.4 besproken, zijn verschillende aspecten die volgens de werkinstructie een rol kunnen spelen bij een bekering tot een andere religie, feitelijk aspecten die kunnen leiden tot afvalligheid. Het zijn push-factoren waarover de Practical Guide van de EUAA in de bespreking van afwending van het vroegere geloof opmerkt (p. 67):

> "*Most push factors (i.e. the factors related to the applicant's dissatisfaction with their former religion) are likely to be similar to those relevant to converts to a new religion*".

Van deze aspecten zijn bij een 'enkele afvalligheid' alleen de emotionele aspecten niet van toepassing.[34] De overige aspecten, genoemd in de werkinstructie, zijn:

[34] NB: de Practical Guide van de EUAA noemt ook de mogelijkheid van emotionele push-factoren, maar in de werkinstructie 2033/2 wordt het emotionele aspect enkel geduid als een pull-factor. In de duiding van de andere aspecten als genoemd in de werkinstructie is overigens wel ruimte voor emotionele push-factoren als onderdeel van ervaringen die kunnen leiden tot afvalligheid. De werkinstructie doelt met het 'emotionele aspect' kennelijk op een meer specifieke soort van emotionele ervaringen, namelijk die ervaringen die kunnen leiden tot een passieve vorm van bekering.

- Persoonlijke aspecten: onvrede over de huidige situatie. Dit hoeft – in eerste instantie – niet te zien op onvrede over de religie. De onvrede kan ook op andere terreinen van zijn leven spelen. Te denken valt aan stresssituaties, onvrede over het sociale of politieke klimaat in een land of onvrede over de persoonlijke situatie waarin de vreemdeling zich bevindt.
- Sociale aspecten: hetgeen de vreemdeling heeft meegemaakt in de sociale (religieuze) groep waartoe hij eerst behoorde en wat hij nu ervaart in de nieuwe sociale (religieuze) groep;
- Cognitieve aspecten: ervaringen kunnen ervoor zorgen dat de vreemdeling kritisch gaat nadenken over religieus gefundeerde waarden, teksten en gewoonten in hun oude sociale religieuze systeem;
- Culturele, historische en religieuze aspecten: van het 'uit gewoonte' deel uitmaken van een sociale en religieuze gemeenschap waarbij de vreemdeling 'automatisch' deelneemt aan daarmee samenhangende bijeenkomsten. De vreemdeling kan daar door verschillende omstandigheden kritisch tegenover komen te staan, bijvoorbeeld omdat men hier ervaart dat je een eigen keuze hebt;

Als we deze aspecten bekijken, gaat het deels om ervaringen met de vroegere religie of geloof. In de formulering van Van Saane[35] kan er sprake zijn van:

- een verlies of gebrek aan positieve religieuze ervaringen;
- intellectuele twijfel, ontkenning of het oneens zijn met het geloof of aspecten daarvan;
- morele kritiek;
- emotioneel lijden;
- terugtrekken uit de gemeenschap.

De afvalligheid komt aldus voort uit (meestal gegroeide) negatieve ervaringen met het vroegere geloof. Die negatieve ervaringen kunnen ontstaan door of versterkt worden door nieuwe, positieve, ervaringen in de context van een alternatief geloof, maar dat hoeft niet.

Resultaat van de afvalligheid is vaak dat de vreemdeling een leegte voelt, i.e. een gebrek aan richting en zingeving in zijn leven. Als dat het geval is, dan is er een latent verlangen naar een nieuw zingevingskader i.e. een alternatieve geloofsovertuiging. In een land met een restrictief klimaat ten aanzien van religie en geloof, zal het vaak niet mogelijk zijn om zo'n latent verlangen om te zetten in een zoektocht. Meestal zal 'toevallige' (in de beleving van de vreemdeling) kennismaking met een alternatief geloof nodig zijn om daarmee kennis te kunnen maken en zich daar eventueel bij aan te sluiten.[36]

Ook als iemand in Nederland is aangekomen, zal het er lang niet altijd van komen om een zoektocht te starten. Iemand kan immers erg in beslag genomen worden door de dagelijkse gang van het leven, zoals een asielprocedure, de stress van het leven in een azc of het wennen aan en thuisraken in een ander land met een heel andere taal en cultuur. Dan komt het er niet altijd makkelijk van om op zoek te gaan naar een nieuw zingevingskader. Een latent verlangen naar een nieuw zingevingskader hoeft ook niet te betekenen dat iemand hier veel mee bezig is en dat het hoog staat op de prioriteitenlijst. Gewenning aan het leven met een latent verlangen naar zingeving kan er juist voor zorgen dat het verlangen uit de aandacht verdwijnt. Ook dan zal

[35] Van Saane, "*Geloofwaardigheid Bekering*", p. 7
[36] Zie ook de paragraaf 3.3 Identiteitsvorming

een 'toevallige' (in de beleving van de vreemdeling) kennismaking met een alternatieve geloofsovertuiging nodig zijn om het latente verlangen tot leven te wekken.

3.4.2.2 Afvalligheid als fase in een bekeringsproces

Bij deze vorm van afvalligheid speelt kennismaking met een alternatief geloof reeds een rol in het proces van afvalligheid zelf. Bij de in de vorige par. 3.4.2.1 genoemde sociale aspecten en culturele, historische en religieuze aspecten, wordt de mogelijkheid genoemd dat nieuwe ervaringen een rol kunnen spelen. Die nieuwe ervaringen kunnen zich voordoen in de context van kennismaking met een geloofsgemeenschap die voor de vreemdeling nieuwe perspectieven opent en hem tot een herbezinning brengt ten aanzien van het geloof waarmee hij is opgegroeid. Er kan daarbij sprake zijn geweest van een latente afkeer van het vroegere geloof dat in de kennismaking met een alternatief geloof manifest wordt. Het kan ook leiden tot een kritische bezinning op het (vroegere) geloof die de vreemdeling eerder uit overtuiging aanhing.

Belangrijk is, dat bij deze 'vorm van afvalligheid' de pull-factoren, samen met eventuele push-factoren, allereerst bijdragen aan het proces van afvalligheid en pas later , bij voortgaande kennismaking met en eventuele verdieping in het nieuwe geloof, leiden tot een bekering.[37]

Het is denkbaar dat een bekering tot het nieuwe geloof (nog) niet geloofwaardig wordt geacht, bijvoorbeeld omdat de bekering nog erg pril is en de vreemdeling daar nog niet voldoende goed over weet te verklaren. Dit sluit echter niet uit dat er wel reeds sprake kan zijn van een geloofwaardige afvalligheid wat in land van herkomst op zichzelf genomen risico's met zich mee kan brengen. Aldus zal de afvalligheid ook bij deze vorm als zelfstandig asielmotief onderzocht en beoordeeld moeten worden.

We komen in dit verband nog even terug op de door de werkinstructie genoemde mogelijkheden waarbij afvalligheid als zelfstandig asielmotief beoordeeld moet worden:

1. De afvalligheid wordt niet gevolgd door een bekering en er volgt dus geen nieuwe (geloofs)overtuiging;
2. De afvalligheid gaat vooraf aan een bekering, maar de motieven voor en het moment van afvalligheid zijn duidelijk te onderscheiden van een eventuele latere bekering tot een andere geloofsovertuiging. Er is dan dus sprake is van twee duidelijk te onderscheiden fasen: enerzijds van de afvalligheid en vervolgens van de bekering.
3. Toegedichte afvalligheid.

De alhier besproken vorm van afvalligheid als fase in een bekeringsproces wordt hiermee niet gedekt. Mogelijkheid 2 komt wel het dichtst in de buurt in de zin dat het moment van afvalligheid 'duidelijk' te onderscheiden is van het moment van bekering tot een andere geloofsovertuiging. Toch zijn er twee belangrijke kanttekeningen bij te plaatsen:

- Allereerst moet bedacht worden dat in een geleidelijk verlopend proces, waarvan vaak sprake zal zijn, er geen 'duidelijk te onderscheiden' momenten van afvalligheid en bekering zijn. In een doorlopend proces kunnen de pull-factoren, samen met eventuele push-factoren, allereerst bijdragen aan het proces van afvalligheid en pas later, bij voortgaande

[37] Zie bijvoorbeeld het paradigma van de actieve bekering volgens het stadiummodel van Rambo als gepresenteerd in: Van Saane, "*Geloofwaardigheid Bekering*", p. 4,5.

kennismaking met en eventuele verdieping in het nieuwe geloof, leiden tot een bekering. De vraag waar het in de beoordeling om moet gaan is ook niet of de vreemdeling kan overtuigen over een 'moment van afvalligheid' en over een later 'moment van bekering'. De vraag waar het in het kader van de asielaanvraag om moet gaan is, of een gestelde afvalligheid of bekering op het moment van onderzoek en beoordeling geloofwaardig geacht kan worden en zo ja, welke risico's dat met zich meebrengt in geval van terugkeer naar land van herkomst. Bij deze vorm van afvalligheid als fase in een proces van bekering kan het zo zijn, dat op moment van onderzoek en beoordeling afvalligheid wel reeds geloofwaardig geacht kan worden en een bekering nog niet.

- Ten tweede is volgens de werkinstructie vereist dat ook de motieven voor afvalligheid 'duidelijk te onderscheiden zijn' van de motieven voor bekering, om de afvalligheid als zelfstandig asielmotief te onderzoeken en beoordelen als de bekering niet geloofwaardig wordt geacht. Dit criterium is zowel vaag als principieel onjuist. Vaag, omdat niet duidelijk gemaakt wordt wanneer motieven voor afvalligheid en motieven voor bekering 'duidelijk te onderscheiden' zijn. Principieel onjuist, omdat bij een doorgaand proces van (eerst) afvalligheid en (vervolgens) bekering juist verwacht mag worden dat de motieven voor afvalligheid en de motieven voor bekering verband met elkaar houden, althans mag zulks geenszins uitgesloten worden. Wederom zij opgemerkt dat de aspecten die volgens de werkinstructie aanleiding kunnen zijn voor een bekering in overwegende mate tevens aspecten zijn die aanleiding kunnen zijn voor afvalligheid. Dezelfde nieuwe ervaringen met een alternatief geloof die aanvankelijk leiden tot afvalligheid, kunnen bij verdergaand proces leiden tot een bekering.

In de werkinstructie wordt te dezen wel verwezen naar uitspraak ABRvS 29 januari 2016 (ECLI:NL:RVS:2016:280), maar ook deze uitspraak ontbeert een doeltreffende onderbouwing en voorts is niet inzichtelijk hoe het oordeel van de Afdeling zich verhoudt tot de verklaringen van de vreemdeling in casu die aanleiding hebben gegeven tot het oordeel dat geen sprake is van afvalligheid als zelfstandig asielmotief. Daarmee is met verwijzing naar deze uitspraak niet alsnog inzichtelijk gemaakt wat verstaan moet worden onder het 'duidelijk onderscheiden zijn' van de motieven voor afvalligheid en de motieven voor bekering.

Uit beschikbare dossierstukken die mede ten grondslag liggen aan voornoemde Afdelingsuitspraak[38] blijkt, dat de gestelde motieven voor bekering deels nieuwe ervaringen omvatten die betrokkene in de kennismaking met christenen opdeed. Ofschoon de bekering niet geloofwaardig is geacht, is niet gebleken dat de bedoelde ervaringen als zodanig ongeloofwaardig zijn geacht. Nu de vreemdeling in casu kennelijke conclusies aan de nieuwe ervaringen verbonden heeft met betrekking tot zijn geloofskeuze, valt niet in te zien dat het ongeloofwaardig geacht worden van zijn bekering er noodzakelijk toe leidt dat een gestelde afvalligheid tevens ongeloofwaardig is. De door de vreemdeling genoemde ervaringen, die gekenmerkt kunnen worden als pull-factoren, zijn kennelijk niet voldoende geacht om een bekering aannemelijk te maken. Dit sluit echter niet uit dat dat ze wel voldoende kunnen zijn om een gestelde afvalligheid (mede) te onderbouwen.

[38] De gemachtigde in bedoelde zaak heeft onze stichting op 13 september 2022 nog kunnen voorzien van de volgende stukken: toelichting hasa d.d. 13 juni 2015, zienswijze d.d. 24 augustus 2015, gronden beroep d.d. 29 augustus 2015, uitspraak rechtbank d.d. 21 september 2015 inzake AWB 15/15891, verweerschrift vreemdeling d.d. 1 oktober 2015, incidenteel hoger beroepsschrift vreemdeling d.d. 2 oktober 2015.

De werkinstructie stelt voorts: "*Indien er bij een bekering geen losse fase van afvalligheid is, maakt de afvalligheid onlosmakelijk deel uit van het proces dat heeft geleid tot de gestelde bekering en worden de verklaringen over de afvalligheid wel betrokken bij de beoordeling van de bekering, maar dient de afvalligheid niet als los element te worden beoordeeld.*" Hieruit lijkt te volgen dat de alhier bedoelde vorm van afvalligheid als (losse) fase in een bekeringsproces er wel toe kan leiden dat de afvalligheid onderzocht en beoordeeld wordt als zelfstandig asielmotief. De werkinstructie is op dit punt dus niet alleen onduidelijk maar lijkt tevens tegenstrijdig. Niet inzichtelijk is althans of en op welke wijze er bedoeld is onderscheid te maken tussen 'afvalligheid als 'losse' fase in een bekeringsproces' en 'afvalligheid als 'niet-losse' fase in een bekeringsproces'.

3.4.2.3 Afvalligheid als keerzijde van bekering

Deze vorm van afvalligheid is aan de orde als uit de verklaringen van de vreemdeling blijkt dat bij de kennismaking met de nieuwe geloofsovertuiging de positief ontwikkelende waardering voor het nieuwe geloof in de geloofsontwikkeling van de vreemdeling voorop gaat en de afwending van het oude geloof er als consequentie op volgt. In dit geval kan gesteld worden dat de afvalligheid niet los gezien kan worden van de bekering en lijkt het redelijk dat afvalligheid niet als afzonderlijk asielmotief onderzocht en beoordeeld wordt, ook niet indien de bekering ongeloofwaardig geacht wordt.

Evenwel geldt ook hier hetgeen in voorgaande par. 3.4.2.2 is overwogen en besproken, dat de aangevoerde motieven voor bekering, zoals bijvoorbeeld nieuwe ervaringen, er toe kunnen leiden dat sprake is van een geloofwaardige afvalligheid, ook indien de gestelde bekering niet geloofwaardig wordt.

3.4.2.4 Toegedichte afvalligheid

Volgens de werkinstructie (par. 2.3) gaat het bij toegedichte afvalligheid er om "*dat de vreemdeling in de ogen van anderen als afvallige wordt beschouwd, bijvoorbeeld door het anders uitvoeren van rituelen en praktiseren van het geloof middels uitingen en gedragingen van de vreemdeling, terwijl de vreemdeling zelf het geloof nog wel (al dan niet deels) aanhangt.*"

Uitgangspunt van de werkinstructie is dus, dat er enkel sprake kan zijn van een toegedichte afvalligheid indien de vreemdeling het geloof waarvan hij volgens anderen afvallig zou zij, nog deels of geheel aanhangt. Niet valt echter in te zien dat er geen sprake zou kunnen zijn van toegedichte afvalligheid, indien de vreemdeling het geloof nooit aangehangen en gepraktiseerd heeft doch in de ogen van zijn sociale omgeving of de overheid wel bij dat geloof aangesloten behoort te zijn, een situatie waar de werkinstructie in par. 2.3 ook stelt rekening mee te houden:

> "Wat in het kader van deze WI bedoeld wordt met afvalligheid is de definitie die de Afdeling hieraan geeft in de uitspraak van 19 januari 2022: '*Afvalligheid betekent in het kader van deze uitspraak dat een vreemdeling zich heeft afgewend van het geloof waarmee hij is opgegroeid, dat hij eerder heeft aangehangen of waarbij hij in de ogen van zijn sociale omgeving of de overheid aangesloten behoort te zijn*'."

Nu ziet de definitie van de Afdeling niet op toegedichte afvalligheid als zodanig maar op afvalligheid in het algemeen. Evenwel dient naar het oordeel van onze stichting overwogen te worden dat toegedichte afvalligheid kan zien op alle aspecten die bij daadwerkelijke afvalligheid

aan de orde kunnen zijn. De Afdeling stelt daarbij dat het bij de beoordeling of de vrees van de vreemdeling voor vervolging gegrond is, niet relevant is of de vreemdeling zelf daadwerkelijk godsdienstige overtuigingen heeft die aanleiding geven tot vervolging, als deze overtuigingen hem door een actor van de vervolging worden toegeschreven. "Als die actor, bijvoorbeeld de autoriteiten van een land van herkomst, de vreemdeling ziet als afvallige, doet het niet ter zake of die vreemdeling daadwerkelijk afvallig is."[39] Hieruit volgt dat het voor het toetsingskader voor toegedichte afvalligheid niet uitmaakt of de vreemdeling het geloof dat hij geacht wordt aan te hangen, daadwerkelijk aanhangt of daadwerkelijk aangehangen heeft of nooit aangehangen heeft. Iemand kan bijvoorbeeld niet- of andersgelovig zijn opgevoed en niet- of andersgelovig zijn gebleven, maar vanwege geboorte in de ogen van zijn sociale omgeving of de overheid wel geacht worden bij een bepaald geloof aangesloten te zijn. In zo'n geval is er inderdaad geen sprake van een verandering in innerlijk geloof (zoals de werkinstructie in par. 5.2 in geval van niet praktiseren en seculier leven aanneemt), maar is er wel sprake van dat de vreemdeling met het niet aanhangen en niet praktiseren van het geloof dat hij in de ogen van zijn sociale omgeving of de overheid behoort aan te hangen, door die sociale omgeving of de overheid gezien zal worden als afvallige, wat dus evenzeer een toegedichte afvalligheid is. Ook bij een niet- of andersgeloven dat van jongs af aan op het leven van de vreemdeling van toepassing is en waar de vreemdeling uiting aan geeft, dient altijd beoordeeld te worden of het aannemelijk is dat de vreemdeling bij terugkeer naar het land van herkomst het risico loopt op vervolging of onmenselijke behandeling omdat hem door een actor van vervolging afvalligheid wordt toegedicht.[40] Hierbij dient overwogen en onderzocht te worden te worden of de vreemdeling meer uiting is gaan geven of wil kunnen geven aan zijn niet- of andersgeloven, wat kan maken dat hij (in sterkere mate) risico loopt op vervolging. Ook kan aan de orde zijn dat de samenleving of de overheid anders tegen afvalligheid is gaan aankijken met toename van het risico op vervolging.

3.4.3 Typen afvalligheid

De werkinstructie 2022/3, par. 5.1, maakt naast vormen van afvalligheid ook onderscheid tussen typen van afvalligheid. Daarbij gaat het om de vraag wat iemands oorspronkelijke overtuiging was, hoe de vreemdeling leefde met en uiting gaf aan deze geloofsovertuiging en welke rol deze overtuiging in het leven van de vreemdeling had. Belangrijk is om helder te krijgen of het hier gaat om desinteresse in het oorspronkelijke geloof of een afwending hiervan. Verder is het belangrijk om duidelijk te krijgen welke veranderingen daarin zijn gekomen, hoe dit is gegaan, hoe de vreemdeling dit ervaren heeft en wat het tijdsverloop van deze wijzigingen in opvattingen is, aldus de werkinstructie. Hiermee is echter niet inzichtelijk welke typen van afvalligheid onderscheiden kunnen en dienen te worden. Feitelijk wordt er alleen mee gezegd dat het onderzoek zich richt op het persoonlijke relaas van de vreemdeling, waarvoor de introductie van het begrip 'typen van afvalligheid' niet nodig is.

Merkwaardig is, dat de werkinstructie vervolgens weer terugkomt op het onderscheiden van de reeds benoemde vormen van afvalligheid. Wat bedoeld wordt met de 'typen van afvalligheid' blijft aldus onduidelijk. Op basis van gesprek met dr. Joke van Saane concludeert onze stichting

[39] Uitspraak ABRvS, 19 januari 2022, ECLI:NL:RVS:2022:94, r.o. 24
[40] Uitspraak ABRvS, 19 januari 2022, ECLI:NL:RVS:2022:94, r.o. 24.2

dat met 'typen van afvalligheid' feitelijk gedoeld wordt op een onderscheid tussen desinteresse en afwending[41]:

1. Desinteresse is een constatering die je op een gegeven moment doet, i.e. een bewustwording van het feit dat het geloof waarmee je bent opgegroeid niet jouw geloof is.
2. Afwending is resultaat van een proces van zoeken en afwegen.

Dit onderscheid lijkt ook terug te komen in par. 5.3 onder a, waar een onderscheid geformuleerd wordt tussen 'het vroegere geloof verlaten' en 'door bepaalde persoonlijke ervaringen tot de conclusie komt dat het geloof waarmee hij is opgegroeid niet zijn geloof is of zou moeten zijn.' Of hiermee werkelijk hetzelfde bedoeld wordt als het voornoemde onderscheid tussen afwending en desinteresse is echter moeilijk vast te stellen.

Hier doet zich al weer de moeilijkheid voor, dat het begrip 'afwending' alhier in striktere zin gebruikt wordt dan eerder in de werkinstructie. Immers, in par. 2.3, handelend over de definitie van afvalligheid, lijken de begrippen afvalligheid en afwending uitwisselbaar te zijn en kennelijk als synoniem gebruikt te worden. Van een onderscheid tussen desinteresse en afwending als twee verschillende typen van afvalligheid is aldaar geen sprake.

Voorts acht onze stichting de term desinteresse toch enigszins problematisch. Het ligt gevoelsmatig dicht tegen het begrip onverschilligheid aan. Vraag is of dat bedoeld is. De werkinstructie lijkt er wel van uit te gaan. In par. 7.3 over vrees bij terugkeer voor afvalligen wordt immers gesteld:

> "*Van een vreemdeling die enkel uit desinteresse afvallig is, zich jarenlang heeft geconformeerd aan de heersende normen en het niet deel uitmaakt van zijn (religieuze) identiteit, kan eerder verlangd worden dat hij zich aanpast aan de heersende normen zonder dat er een onhoudbare situatie zou ontstaan dan van een vreemdeling die zich heeft afgewend van een religie en daar sterke ideeën over heeft.*"

Zoals alhier geformuleerd, kan bedoeld zijn dat de vreemdeling die afvallig is uit desinteresse zich wel kan conformeren aan de heersende normen omdat hij er onverschillig over is. Echter, niet vergeten moet worden dat het bestaan van 'desinteresse' gepaard kan gaan met dwang vanuit de omgeving of een gecultiveerde angst voor God.[42] Het is dan niet aannemelijk dat de vreemdeling er onverschillig tegenover staat. Tegelijk hoeft er ook geen sprake te zijn geweest van een 'proces van zoeken en afwegen'. De afvalligheid kan ingegeven zijn door gebrek aan positieve religieuze ervaringen, intellectuele twijfel, morele kritiek of emotioneel lijden.[43] Dit kan aanleiding zijn geweest voor een zoektocht alvorens de vroegere religie te verlaten, maar kan ook zonder zoektocht aanleiding zijn geweest voor de afvalligheid.

In conclusie is onze stichting van oordeel dat het begrip 'typen van afvalligheid' in de werkinstructie onvoldoende inzichtelijk is om bruikbaar te zijn voor het onderzoek en de

[41] Op 22 maart 2022 heeft onze stichting hier navraag over gedaan bij de IND, afdeling Strategie en Uitvoeringsadvies (SUA) van de directie Asiel en Bescherming. Volgens SUA wordt met typen hetzelfde bedoeld als vormen. Waarom dan een nieuwe, niet nader gedefinieerde term geïntroduceerd is, kon ons niet duidelijk worden. Voorts kreeg het begrip 'typen van afvalligheid' lopende het gesprek toch een andere invulling. Het zou dan gaan om het onderscheid tussen 'desinteresse in het oorspronkelijke geloof' en 'een afwending hiervan' dat ook verderop in de werkinstructie , in par. 7.3, een rol speelt in het kader van vrees bij terugkeer. Vervolgens heeft onze stichting op 2 mei 2022 gesproken met dr. Joke van Saane die de IND hierover geadviseerd had.
[42] Zie de 'participatietypen' in: Van Saane, *Geloofwaardigheid bekering*, p. 6
[43] Van Saane, *Geloofwaardigheid bekering*, p. 7

beoordeling van de geloofwaardigheid van afvalligheid en van de vrees bij terugkeer.[44] Het lijkt onze stichting aan te bevelen, als er aan gehecht wordt het begrip 'typen van afvalligheid' te handhaven, hierbij direct aan te sluiten bij de in par. 2.3 gegeven definities:

1. De vreemdeling heeft zich afgewend van het geloof waarmee hij is opgegroeid of waarbij hij in de ogen van zijn sociale omgeving of de overheid aangesloten behoort te zijn, zonder dit geloof uit eigen overtuiging aangehangen te hebben.
2. De vreemdeling heeft zich afgewend van het geloof dat hij eerder uit eigen overtuiging heeft aangehangen.

Het belang van dit onderscheid is, dat in het eerste geval de afvalligheid als regel geen verandering van geloofsovertuiging inhoudt en in het tweede geval wel.

3.4.4 Niet praktiseren en seculier leven

Volgens de werkinstructie (par. 5.2) is het niet praktiseren van een geloof, of het leiden van een seculier leven, niet per definitie hetzelfde als afvalligheid. Bij afvalligheid is er op enig moment iets gewijzigd bij de vreemdeling in het innerlijke geloof waardoor hij zich hiervan heeft afgewend, of de vreemdeling voelt zich niet meer behoren tot het geloof waar hij op enige wijze wel aan heeft deelgenomen. Bij seculier leven of het niet praktiseren van een geloof ontbreekt deze verandering.

De laatste zin roept bezwaar op, omdat het seculier leven of het niet praktiseren een keuze kan zijn die iemand in de loop van zijn leven gemaakt heeft. Alleen als iemand seculier of niet praktiserend is opgevoed en dat in zijn leven voortzet, kan gezegd worden dat verandering ontbreekt bij seculier leven of niet praktiseren. Als de werkinstructie vervolgt met "zal ook aandacht moeten worden besteed aan waarom iemand zijn geloof niet meer praktiseert of seculier leeft en of er daarbij sprake is van een afwending van het geloof of niet", wordt dat kennelijk ook erkend.

Indien iemand seculier of niet praktiserend is opgevoed en dat in zijn leven voortzet, kan inderdaad gesteld worden dat er van een feitelijke afvalligheid geen sprake is. Wel kan dan sprake zijn van een toegedichte afvalligheid zoals reeds besproken in par. 3.4.2.4.

3.4.5 Verdere aandachtspunten

3.4.5.1 Kern van de islam versus tradities en gewoontes

We zien in besluiten regelmatig tegenwerpingen dat de kritiek en de twijfels die een vreemdeling heeft ten opzicht van de islam niet toezien op de kern van de islam maar enkel op tradities en gewoontes. Allereerst is daarbij vaak niet duidelijk is wat de staatssecretaris verstaat onder 'de kern van de islam' in onderscheid van tradities en gewoontes (in een islamitische samenleving) en waar zulk een onderscheid op is gebaseerd. Dit doet reeds afbreuk aan de inzichtelijkheid van de beoordeling. Voorts wordt er op gewezen dat de islam een godsdienst is die alle aspecten van het leven doordrenkt. Het islamitische geloof vindt zijn centrale focus in het

[44] Voor zover het onderscheid tussen 'desinteresse' en 'afwending' vooral bedoeld is voor een onderscheiden beoordeling van de vrees bij terugkeer, zij dezerzijds opgemerkt dat de staatssecretaris het te dezen door UNHCR gegeven advies contra dit onderscheid o.i. op onjuiste gronden niet heeft gevolg, zie onze bespreking op https://juridisch.gave.nl/raadpleging-deskundigen-tbv-wi-2022-3

voldoen aan de verplichtingen van de wet. Uit Colin Chapmans standaardwerk citeren we als volgt:

> "*Het geloof in tauhied brengt een totale verandering teweeg in het leven van een moslim. Dit geloof doet hem buigen voor Allah alleen, die altijd en overal ziet wat hij doet. Hij moet zich ervoor inspannen dat de wetten van de schepper op alle terreinen van zijn leven heerschappij hebben, om zo de gunst van Allah te winnen.*"[45]

Joseph Schacht verwoordt het als volgt:

> "*The sacred law of Islam is an all-embracing body of religious duties, the totality of Allah's commands that regulate the life of every Muslim in all its aspects: it comprises on an equal footing ordinances regarding worship and ritual, as well as political and (in the narrow sense) legal rules. (…) it must (…) be kept in mind that the (properly speaking) legal subject-matter forms part of a system of religious and ethical rules.*
> *Islamic law is the epitome of Islamic thought, the most typical manifestation of Islamic way of life, the core and kernel of Islam itself.*"[46]

Kenneth Cragg legt eveneens de rol van de wet in de islam en de relatie tussen wet en theologie zo uit:

> *De islam ziet wet als religie en religie als wet. De wet krijgt, meer nog dan de theologie, nadruk in de islam. Over het algemeen is de gehoorzaamheid aan de wil van God van meer belang dan gemeenschap in de kennis van Gods natuur. Openbaring is meer een richtlijn voor het leven dan de onthulling van een mysterie. De islam is in wezen meer 'onderwerping aan' dan 'gemeenschap met'.*[47]

De wet (*sjarie'a*) in de islam vormt daarom 'de grondwet van de moslimse gemeenschap, het patroon van haar ordening als groep'[48]„

Chris Horrie en Peter Chippindale beschrijven dit heel concreet:

> "*Anders dan het christendom kon de islam zich nooit ontwikkelen tot een privé-godsdienst met een persoonlijk geweten en een persoonlijke ethiek. De islam is eerder een complete levenswijze met voorschriften over kleding, economie, handelsethiek, belastingtarieven, recht en bestraffing, maten en gewichten, politiek, oorlog en vrede, huwelijk en erfrecht, gezin en huiselijk leven, de zorg voor dieren en vee, seksuele betrekkingen binnen het huwelijk, opvoeding, eetgewoonten, koken, sociaal gedrag, vormen van begroeting en de regels van de gastvrijheid. Zelfs de manier waarop een glas water moet worden gedronken, wordt beheerst door de religieuze wet van de islam.*"[49]

Verder wordt gewezen op de in par. 3.1.4 aangehaalde aspecten die aanleiding kunnen zijn voor afvalligheid en die niet (in eerste instantie) hoeven te zien op de religie als zodanig. Ook blijkt uit de werkinstructie dat gelet moet worden op het referentiekader van de vreemdeling en dat niet geredeneerd moet worden vanuit de eigen context van de gehoor- en beslismedewerker. Onze stichting is van oordeel dat de staatssecretaris met een (niet-inzichtelijk) onderscheid tussen 'de kern van de islam' en 'enkel tradities en gewoontes' redeneert vanuit een eigen context terwijl in

[45] Colin Chapman, "*Kruis & halve maan*", blz. 69
[46] Joseph Schacht, "*An introduction to Islamic Law*", Clarendon Press, 1964, p. 1.
[47] Kenneth Cragg, "*Islam and the Muslim*", Open University Press, 1978, p. 49
[48] H.A.R. Gibb, in R.C. Zaehner (ed.), "*The Hutchinson Encyclopedia of Living Faiths*", Hutchinson, 1988, p. 172
[49] Chris Horrie en Peter Chippindale, "*Islam, de achtergrond van een wereldreligie*", p. 15

de beoordeling uitgegaan moet worden van de persoonlijke ervaringen van de vreemdeling met zijn vroegere geloof en met mensen die hij kan zien als vertegenwoordigers van dat geloof.

3.4.5.2 Geloof na afvalligheid

Soms wordt er van uitgagaan dat een 'enkele afvalligheid' leidt tot een atheïstische of agnostische geloofsovertuiging. Deze gedachte is gevoed door de eerdere werkinstructies 2018/10 en 2019/18, welke in par. 4.2 stelt: "*In sommige gevallen heeft de vreemdeling zich eerst afgekeerd van de oude religie voordat er sprake was van een bekering tot een nieuwe religie. In die gevallen is in feite sprake van twee bekeringsmomenten: van de oude religie naar atheïsme of agnosticisme en vervolgens van atheïsme of agnosticisme naar de nieuwe religie.*" Dit zal in de seculiere westerse cultuur, waar het 'niet-aanhangen' van een religie een 'normale zaak' is geworden vaak kunnen opgaan. In niet-westerse culturen, waar het aanhangen van een religie veelal een 'normale zaak' is, gaat dat echter niet op[50] en kan veeleer verwacht worden dat een afvallige een algemeen, niet helder omlijnd, godsgeloof of -besef heeft overgehouden, zoals veel Iraanse vreemdelingen ook blijken te verklaren.

Nu zou dit laatste geduid kunnen worden als theïstisch agnosticisme: het geloof (in de definitie van de werkinstructie) dat er wel een God is maar dat je niet voldoende kennis hebt over het wel of niet bestaan van God. De huidige werkinstructie 2022/3 (par. 2.2) lijkt ook in die richting te wijzen. Immers, hoewel 'bekering' tot atheïsme thans gezien en besproken wordt als onderscheiden van afvalligheid, laat de werkinstructie agnosticisme nog steeds vallen onder de noemer van afvalligheid.[51] Echter dient wel bedacht te worden dat de afvallige waar we hier over spreken niet de overtuiging heeft dat je niet voldoende kennis *kunt* hebben over het wel of niet bestaan van God, wat juist kenmerkend is voor een agnostische overtuiging. Derhalve is de 'enkel afvallige' waar we hier over spreken geen overtuigd (theïstisch) agnost, maar iemand die niet tot een bewuste en doorleefde nieuwe overtuiging is gekomen.

3.5 BEKERING TOT EEN ANDERE RELIGIE

De werkinstructie definieert bekering als 'het overgaan van iemand tot een ander geloof'. Geloof behelst in de definities van de werkinstructie theïstische en niet-theïstische religies alsmede non-religieuze geloofsovertuigingen, zoals atheïsme en agnosticisme.

In de nu volgende bespreking wordt een aantal zaken benoemd die, voor wat betreft een bekering tot het christelijke geloof, in H. 5 en 6 vanuit objectieve bronnen verder uitgewerkt en onderbouwd worden. Voor de onderbouwing wordt dan ook naar die hoofdstukken verwezen. We besteden alhier geen aandacht aan een bekering tot een non-religieuze

[50] In een zaak heeft de IND geoordeeld dat de afvalligheid van een vreemdeling leidt tot de conclusie dat hij bekeerd is tot atheïst. De rechtbank heeft daar terecht over geoordeeld dat daar onvoldoende grond voor is. Uitspraak rb Den Bosch, 27 juli 2018, NL18.11386

[51] Onze stichting heeft hier groot bezwaar tegen. Hierbij zij opgemerkt, dat de reden er in gelegen lijkt te zijn, dat de Afdeling zich hier in de uitspraken van 19 januari 2022 niet over uitgelaten heeft en aldus geen correctie hierop aangebracht heeft. Onze stichting merkt er echter wel bij op, dat de Afdeling zich in deze uitspraken enkel uitgesproken heeft over afvalligheid en atheïsme als asielmotief. Agnosticisme was in de betreffende zaken niet aan de orde, aldus kan niet gesteld worden dat de Afdeling van oordeel is dat agnosticisme valt onder noemer van afvalligheid. Ook is niet gebleken dat de IND bij de herziening van de werkinstructie op dit onderdeel deskundigen heeft geraadpleegd.

geloofsovertuigingen, zoals atheïsme en agnosticisme, omdat dat buiten onze specifieke expertise valt.

3.5.1 Lezing dr. Arjan Plaisier

Zoals in de inleiding al is gesteld, is de IND in 2012 begonnen met bijscholing. Op de IND Masterclass van 21 juni 2012 heeft dr. Arjan Plaisier de volgende overwegingen meegegeven voor het nader gehoor in geval van een gestelde bekering tot het christelijke geloof[52]:

1. Vraag hoe iemand tot het christelijk geloof is gekomen. Besef wel, dat je hiermee op het gebied van het heilige komt. Een open houding is belangrijk; iemand moet de ruimte hebben om zijn verhaal te vertellen zonder met een koude toon of met scepsis geconfronteerd te worden.
2. Vervolgens kan op andere details ingezoomd worden om een duidelijker beeld te krijgen. Doel mag niet zijn om iemand vast te praten. Bedenk, dat je gebeurtenissen uit het verleden niet allemaal meer helder op een rijtje hebt staan. Vanwege de veiligheid blijven sommige details ook in nevelen gehuld. Zo zullen mensen die een rol hebben gespeeld in het bekeringsproces niet altijd met naam en toenaam bekend zijn.
3. Er kan ook gevraagd worden naar de betekenis van het geloof. Wat doet het geloof met iemand? Op welke manier wordt God ervaren? Welke betekenis heeft Christus voor de persoon in kwestie? Op welke manier onderhoudt iemand zijn of haar geloof? Wat zijn de bronnen die daarbij een rol spelen? Hoe heeft het geloof zich ontwikkeld sinds de bekering?
4. Houdt er wel rekening mee, dat ieder mens anders is. Sommige mensen zijn denker en spreken wellicht zonder emotie. Ook wordt de een christen na een tijd van beproeven, de ander wordt het 'zomaar', zonder dat er 'goede gronden' aan te wijzen zijn.
5. Eigenlijk moet de echte vraag zijn: is iemand praktiserend christen? (…) Praktiseert iemand zijn christenzijn? Gaat hij of zij naar de kerk? Leest hij of zij in een bijbel? Is iemand missionair bezig in het asielcentrum of daarbuiten? Zijn er getuigenissen over de persoon in kwestie van medegelovigen? Iemand die zich als christen gedraagt zal risico's lopen. Gedraagt iemand zich als een christen? Dat is de vraag die ik relevanter vind dan de vraag of iemand een helder idee heeft over de Bijbelboeken of het protestantisme.

Vergelijkbare overwegingen en vragen zijn van toepassing bij een bekering tot een ander geloof.

3.5.2 Motieven voor en proces van bekering

De werkinstructie geeft op dit punt diverse behartenswaardige zaken weer. Belangrijk is, samenvattend, dat er niet iets is als een blauwdruk van bekering of een bekeringsschema. Tegelijk is het moeilijk te ontkomen aan een zeker denkschema, wil je komen tot een gestructureerde toetsing. De in de werkinstructie benoemde en onder par. 3.1.4 hierboven aangehaalde aspecten van afvalligheid en bekering vormen zo'n schema, evenals het onderscheid tussen een passieve en een actieve bekering. Het is daarbij wel van belang dat het denkschema een toetsings*middel* is en niet de status moet krijgen van een toetsings*criterium*.

In de nu volgende subparagrafen worden met name aspecten besproken waar we de beoordeling met behoorlijke regelmaat zien misgaan. Bij deze punten speelt de eigen context

[52] Arjan Plaisier, "*IND - Bekeringen getoetst*", blz. 3,4

van de gehoor en beslismedewerker vaak een niet onbelangrijke rol in de wijze van vraagstelling en beoordeling.[53] Zo kan er geredeneerd worden vanuit een westers-seculier denken waarbij een bekering vooral gezien wordt als een verstandelijk (cognitief) proces, bijvoorbeeld in de verwachting dat de bestudering van andere stromingen en godsdiensten daar deel van uitmaakt, of dat er noodzakelijk sprake geweest moet zijn van een periode van twijfel of een proces van wikken en wegen. Ook kan dit met zich meebrengen dat een bekering in korte tijd onmogelijk wordt geacht of dat er bij een geleidelijk, langdurig bekeringsproces verwacht wordt dat er een aanwijsbaar 'moment van bekering' bestaat.

3.5.2.1 Actief en passief

Een bekering kan volgens actieve of volgens passieve wijze verlopen. Ook is een tussenvorm (zoals de werkinstructie het noemt) mogelijk: een actieve bekering met een of meer passieve elementen of momenten, of een overwegend passieve bekering met een actief aspect.

Bij een actieve bekering tot een andere religie heeft de vreemdeling vaak 'onderzoek' gedaan naar de nieuwe religie en is sprake van een weloverwogen keuze voor de nieuwe religie. Bij een actieve bekering is de vreemdeling zelf op zoek naar zingeving.

De passieve bekering tot een andere religie overkomt een vreemdeling via een droom, een visioen of een wonder (dit is niet limitatief), aldus de werkinstructie. De bekering, of de aanzet tot de bekering, vindt vaak plaats in een korte tijdspanne en heeft een hoog emotioneel effect. Dit kan ook gebeuren zonder dat de vreemdeling daarvoor enige interesse in de andere religie had.

Het is van belang dat de voorbeelden van een passieve bekering die de werkinstructie geeft (via een droom, een visioen of een wonder) inderdaad niet limitatief zijn. Een passieve bekering hoeft niet op te treden op een bijzondere of opzienbarende wijze, maar kan ook voortkomen uit een innerlijke existentiële ervaring tijdens, bijvoorbeeld, een gesprek, een kerkdienst of een gebed die de bekeerling een ervaring kan geven van de aanwezigheid van God.

Van een 'tussenvorm' is sprake, indien de bekeerling al bezig was met kennisname van het nieuwe geloof (= actief), zonder nog de stap van daadwerkelijke bekering te maken, maar waarbij hij onverwacht gegrepen wordt en overtuigd raakt door een passieve ervaring. Omgekeerd kan het bekeringsproces beginnen met een passieve ervaring die de bekeerling doet besluiten kennis te maken met en zich te verdiepen in het nieuwe geloof, zonder dat hij door de passieve ervaring zelf reeds tot de overtuiging en daarmee bekering gekomen is. Andere tussenvormen zijn ook denkbaar.

In de praktijk zien we bij Stichting Gave nog steeds dat een passieve vorm van bekering niet altijd onderkend wordt, met negatieve gevolgen voor de vraagstelling en de beoordeling. Er is dan bijvoorbeeld onevenredig veel aandacht voor de cognitieve aspecten van de bekering terwijl bij een passieve bekering de innerlijke ervaringen veel belangrijker zijn. Ook blijkt meer dan eens verwacht te worden dat er een proces 'aan de bekering voorafgaat' wat bij een (primair) passieve bekering echter niet het geval is.

De werkinstructie (par. 3.2) stelt wel dat het onderscheid tussen een actieve en een passieve bekering niet leidt tot een wezenlijk andere onderzoeksmethode dan wel tot een andere beoordeling van de geloofwaardigheid van de verklaringen, maar dat geldt enkel de *formele*

[53] Zie ook Schans en Van Lierop (WODC memorandum 2019-2) die wijzen op het risico van het uitgaan van aannames welke gebaseerd lijken op stereotypen, zie onze bespreking op https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/onderzoek-wodc.

kant van het onderzoek, namelijk dat in beide gevallen sprake is van een moment waarop het proces is begonnen, doorgaans gevolgd door een verdere kennisname van de inhoud van het nieuwe geloof en het uiting geven aan het geloof door middel van activiteiten, zoals bijvoorbeeld de kerkgang en de aansluiting bij een geloofsgemeenschap. Aan de *inhoudelijke* kant is er echter wel degelijk een belangrijk onderscheid, namelijk als het gaat om (onder meer) de verwachting ten aanzien van de duur en de emotionele impact van de bekering en de intensiteit van de kennisneming van de inhoud van het nieuwe geloof. De werkinstructie (par. 3.3 onder a) erkent dat ook wel: "*Bij een (enkel) passieve bekering zijn de motieven voor en het proces van bekering vaak anders dan bij een actieve bekering.*" Hoe dit zich verhoudt tot het eerdere uit werkinstructie par. 3.2 aangehaalde, dat er geen wezenlijk andere onderzoeksmethode of wijze van beoordelen is, wordt uit de werkinstructie echter niet makkelijk duidelijk.

Het niet onderkennen van een (primair) passieve bekering leidt niet alleen tot problemen bij de boordeling, het kan reeds tijdens het gehoor tot problemen leiden, namelijk als in de vraagstelling de nadruk valt en blijft vallen op een proces dat in de verwachting van de gehoormedewerker aan de bekering vooraf zou gaan. Dan verzandt het gehoor makkelijk in wederzijds onbegrip omdat de vreemdeling niet weet wat hij met de gestelde vragen aan moet en de gehoormedewerker niet weet wat hij met de gegeven antwoorden moet. De vragen sluiten niet meer aan bij de verklaringen van de vreemdeling en de vreemdeling krijgt niet de kans zijn persoonlijke relaas nader toe te lichten.

3.5.2.2 Moment van bekering

Vaak wordt tijdens een gehoor gevraagd naar het 'moment van bekering'. Bij een enkel of primair *passieve bekering* is dit vaak wel mogelijk. Er is dan immers een duidelijk aanwijsbaar moment, namelijk het moment dat de bekeerling de bijzondere ervaring heeft die hem tot bekering brengt.

Bij een enkel *actieve bekering* is er echter geen moment van bekering aanwijsbaar. Toch wordt ook bij een actieve vorm van bekering nog geregeld gevraagd naar hét moment van bekering of hét moment dat de vreemdeling besloot zich te bekeren. Met deze wijze van vragenstellen wordt het proces van bekering in een niet-passend schema gedrongen. De vreemdeling zal geen probleem hoeven te hebben om aan te geven wanneer (ongeveer) hij zich als bekeerd beschouwde, maar het blijft bij een actief bekeringsproces een hachelijke onderneming om daar veel waarde aan toe te kennen. Bedacht dient te worden dat de bekeerling zelf in een proces zit dat volledig nieuw voor hem is en dat derhalve niet verwacht mag worden dat hij het proces voldoende overziet om zelf te kunnen beoordelen vanaf wanneer hij zich op een voor de IND of anderen *aannemelijke wijze* als bekeerd zou kunnen beschouwen.[54] In de Practical Guide wordt overigens ook opgemerkt dat de vreemdeling niet noodzakelijk een besef van een besluit tot bekering hoeft te hebben, zoals aangehaald in par. 3.2.4.

[54] Het kan behulpzaam zijn om een vergelijking te maken met iemands taalontwikkeling. Een kind kan bijvoorbeeld concluderen dat hij heel goed Engels kent als hij een eenvoudig tekenfilmpje in het Engels kan volgen. Als hem echter gevraagd wordt een Engels boek te lezen kan hij er achter komen dat zijn beheersing van het Engels nog beperkt is en als hij iemand tegenkomt die geen Nederlands spreekt kan hij hem misschien wel in het Engels verstaan maar kan hij ervaren dat hij zelf nog niet de vaardigheid heeft om zich in het Engels uit te drukken. Als je dan vraagt 'Op welk moment beheerste je de Engelse taal?' is daar geen eenduidig antwoord op te geven. Het hangt er maar net van af vanuit welk perspectief (i.e. vanuit welke verwachting van taalbeheersing) je de vraag benadert. Het heeft dan meer betekenis om te vragen of je bepaalde momenten in je taalontwikkeling kunt benoemen en beschrijven.

Soms bekruipt je bij het lezen van een gehoorrapport of besluit het gevoel, dat van de vreemdeling inzicht in godsdienstpsychologie verwacht wordt, in het bijzonder indien gevraagd wordt te verklaren hoe hij op een gegeven moment tot bekering *kon* komen, in plaats van te beschrijven hoe hij tot bekering *is* gekomen. De verwachting dat de vreemdeling dat kan is in zijn algemeenheid niet reëel. Hij kan al op een vroeg moment voor zichzelf tot een duidelijk besluit zijn gekomen, terwijl zijn motieven op dat moment voor anderen nog twijfelachtig zijn, wat voor de bekeerling, gelet op zijn mogelijk nog beperkte mate van begrip van het nieuwe geloof op dat moment nog niet inzichtelijk hoeft te zijn.[55]

Het is wel mogelijk en aan te bevelen, om de vreemdeling te vragen of hij belangrijke momenten in zijn bekeringsproces kan benoemen en beschrijven. Zijn er momenten geweest die voor hem betekenisvol zijn? Die vraag kan gesteld worden bij zowel een actieve als een passieve bekering en ook bij tussenvormen. De vraag nodigt uit om belangrijke momenten van het proces te benoemen en toe te lichten. Bij elk 'belangrijk moment' van het proces kan gevraagd worden wat in de beleving van de vreemdeling het belang ervan is voor zijn zoektocht en/of geloofsontwikkeling, zonder er op voorhand een duiding aan te geven of zo'n moment ook gezien kan worden als een daadwerkelijk bekeringsmoment. Die duiding hoort bij de beoordeling waar (blijkens de werkinstructie) tijdens het gehoor niet op vooruit moet worden gelopen.

In essentie gaat het uiteindelijk om de vraag *of* iemand bekeerd is, niet zozeer om de vraag *wanneer* hij precies bekeerd is. Is iemand oprecht bekeerd, dan is dat blijvend te merken aan zijn levensinstelling, zijn houding en gedrag. Verklaringen omtrent iemands geloofsleven zijn dan altijd relevant, ook als ze dateren van lang na de periode dat iemand christen zou zijn geworden. Wederom Arjan Plaisier:

> "*Naast de vraag naar de weg [tot bekering] is het natuurlijk ook relevant te vragen naar de betekenis van het geloof. Wat doet het geloof met iemand? Op welke manier wordt God ervaren? Welke betekenis heeft Christus voor de persoon in kwestie? Op welke manier onderhoudt iemand zijn of haar geloof? Wat zijn de bronnen die daarbij een rol spelen? Een even relevante vraag is die naar de ontwikkeling van het geloof nadat iemand tot bekering is gekomen. Dit alles maakt het mogelijk zich een beeld te vormen van iemands geestelijk leven.*"[56]

Als conclusie / samenvatting geeft Plaisier tenslotte het volgende mee:

> "*Beoordelen of iemand een christen is, is precair. Wie in deze werkt met vooropgezette schema's heeft van bekeringen geen kaas gegeten. Je moet op dit terrein er het beste van maken, de fake-verhalen er uit halen, maar verder terughoudend zijn. Daarbij kom ik terug op wat ik aan het begin zei over de zichtbaarheid. Eigenlijk moet de echte vraag zijn: is iemand praktiserend christen? Ik heb het idee dat die vraag nauwelijks een rol speelt. Praktiseert iemand zijn christenzijn? Gaat hij of zij naar de kerk? Leest hij of zij in een bijbel? Is iemand*

[55] Dit kan een reden zijn dat een bekering niet geloofwaardig geacht wordt als deze voor het eerst aan een asielaanvraag ten grondslag wordt gelegd. Na een periode van verdere geloofsintensivering kan de vreemdeling bij een opvolgende aanvraag verklaren omtrent een later 'moment van bekering'. Het is van belang dat dit niet tegenstrijdig hoeft te zijn. Bij verdere geloofsintensivering kan iemand nieuwe en verdiepende ervaringen opdoen die de eerdere ervaringen in zijn perceptie in een ander daglicht stellen waardoor hij de eerdere ervaringen als minder belangrijk is gaan zien dan hij aanvankelijk deed.

[56] Arjan Plaisier, "*IND - Bekeringen getoetst*", blz. 4

missionair bezig in het asielcentrum of daarbuiten? Zijn er getuigenissen over de persoon in kwestie van medegelovigen? Iemand die zich als christen gedraagt zal risico's lopen. Gedraagt iemand zich als een christen? Dat is de vraag die ik relevanter vind dan de vraag of iemand een helder idee heeft over de Bijbelboeken of het protestantisme."[57]

De UNHCR volgt ook deze lijn:

"*Relevant areas of enquiry include the individual profile and personal experiences of the claimant, his or her religious belief, identity and/or way of life, how important this is for the claimant, what effect the restrictions have on the individual, the nature of his or her role and activities within the religion, whether these activities have been or could be brought to the attention of the persecutor and whether they could result in treatment rising to the level of persecution."*[58]

Verder onderkent de IND formeel ook dat een bekering vaak een proces is dat niet noodzakelijk een duidelijk begin- of eindpunt heeft:

"*Een bekering heeft niet altijd een duidelijk beginpunt. Een bekering heeft vaak ook geen duidelijk eindpunt, het kan een doorgaande verandering zijn die steeds meer tot verdieping kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging, maar kan sprake zijn van geloofsgroei.*" (WI par. 3.3 onder a)

Onze stichting is ook een zaak bekend waarbij de bekering in het land van herkomst ongeloofwaardig werd bevonden maar wel werd erkend dat betrokkene in Nederland christen was. De vraag naar het moment van bekering was hierbij voor de IND niet aan de orde, ook al vond de vreemdeling zelf dit wel van belang.[59]

Ook de voorzieningenrechter heeft zich in een andere zaak hieromtrent uitgelaten:

"*Daargelaten de vraag of (...) de bekering van verzoeker in Guinee in redelijkheid ongeloofwaardig kon worden geacht heeft verweerder voorts nagelaten te motiveren of de bekering in Nederland geloofwaardig wordt geacht en wat de gevolgen van een bekering in Nederland zijn bij gedwongen terugkeer naar Guinee."*[60]

Samenvattend gaat het dus om de vraag, of iemand thans oprecht christen is of niet. Bij de beantwoording van die vraag is het zeker relevant, op welke wijze en langs welke weg iemand op het spoor van het christelijke geloof is gekomen.[61] Gebeurtenissen in het land van herkomst kunnen daar deel van uitmaken, ook als de IND niet overtuigd is van de geloofwaardigheid van de gebeurtenissen op zich.[62] Indien er vervolgens niet meer is dan deze gestelde gebeurtenissen, dan kan de bekering inderdaad ongeloofwaardig geacht worden. Maar als de gestelde gebeurtenissen in het land van herkomst een 'vervolgverhaal' hebben in Nederland en de vreemdeling daarbij ook kan verklaren omtrent de betekenis die het christelijk geloof voor hem

[57] idem, blz. 5
[58] UNHCR Guidelines on International Protection No. 6 - Religion-based Refugee Claims, 28 april 2004, par. 14
[59] Ontleend aan uitspraak ABRvS, 23 juli 2012, 201201598/1/V4, r.o. 2.1. De Raad van State volgt op dit punt de IND.
[60] Uitspraak rb Zwolle, 3 juli 2013, AWB 13/14761. Er is geen hoger beroep tegen deze uitspraak ingesteld.
[61] Zie ook UNHCR Guidelines on International Protection No. 6 - Religion-based Refugee Claims, 28 april 2004, par. 34
[62] Zie hiervoor uitspraak ABRvS, 6 augustus 2013, 201304530/1/V2

heeft gekregen, dan kan de bekering niet ongeloofwaardig geacht (blijven) worden enkel op grond van de ongeloofwaardigheid van de gestelde gebeurtenissen in het land van herkomst.[63]

3.5.2.3 Proces en weloverwogen keuze voorafgaand aan de bekering

In beoordelingen wordt er geregeld vanuit gegaan dat aan een bekering een proces voorafgaat en dat er voor de bekering sprake is van een weloverwogen en welbewuste keuze voor het nieuwe geloof. Dit kan een terechte verwachting zijn, maar bij een (primair) *passieve bekering* is zulk een verwachting niet terecht. Toch blijken IND medewerkers er geregeld wel op voorhand van uit te gaan, ongeacht of de bekering actief of passief is. Gevolg is dat een passieve bekering niet geloofwaardig wordt geacht omdat zulk een proces ontbreekt of omdat de bekering naar het oordeel van de IND medewerker in een ongeloofwaardig korte tijd heeft plaatsgevonden en er, zoals het ook wel wordt uitgedrukt, geen periode van wikken en wegen is geweest.

Wel wordt terecht verwacht dat er volgend op het passieve bekeringsmoment een proces van (verdere) kennismaking, verdieping en praktiseren volgt. Dit zal in de beoordeling behoorlijk wat gewicht mogen ontvangen. Immers, in het kader van de asielaanvraag is uiteindelijk van belang welke betekenis het nieuwe geloof voor de vreemdeling heeft en welke geloofsactiviteiten hij uit overtuiging onderneemt en welke risico's die met zich meebrengen in het land van herkomst, zie ook de lezing van dr. Arjan Plaisier, aangehaald in par. 3.5.1 onder 5.

Ook bij een *actieve bekering* is de verwachting dat er een proces 'aan de bekering voorafgaat' enigszins problematisch. Het problematische zit hem vooral in de gedachte dat er een 'moment van bekering' is, terwijl zo'n moment bij een actieve bekering, zoals in de vorige paragraaf 3.5.2.2 reeds besproken, vaak niet aanwijsbaar is. De actieve bekering vindt in het algemeen juist plaats in de vorm van een groeiproces waarbij de aanvankelijke interesse geleidelijk aan overgaat in de nieuwe overtuiging. De werkinstructie (par. 3.3 onder a) geeft terecht aan dat een bekering niet altijd een duidelijk beginpunt heeft en ook vaak geen duidelijk eindpunt. "*Het kan een doorgaande verandering zijn die steeds meer tot verdieping kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging, maar kan sprake zijn van geloofsgroei.*" De Practical Guide merkt terecht op dat de vreemdeling niet noodzakelijk een besef van een besluit tot bekering hoeft te hebben, zoals aangehaald in par. 3.2.4.

In dit kader is het van belang te onderstrepen dat een bekeerling gaandeweg ook een verandering kan ondergaan in zijn verstaan van wat een bekering inhoudt. Iemand kan aanvankelijk reeds vol overtuiging kiezen voor het nieuwe geloof en zich reeds als bekeerd beschouwen, terwijl zijn begrip van het nieuwe geloof in de ogen van anderen te wensen overlaat. In dat geval is het niet juist om in de toetsing veel gewicht toe te kennen aan 'het

[63] Uitspraak Rb Haarlem, AWB 12/33902, zie ook Informatiebericht IND Directie Strategie en Uitvoeringsadvies, *IB 2016 Handvatten horen en beslissen in bekeringszaken*, p. 6: "*Soms is er sprake van een bekering die reeds is ingezet in het land van herkomst, maar verder ontwikkeld is of opnieuw opgepakt is in Nederland. De ongeloofwaardigheid van de bekering in Iran is dan vaak tevens (een van) de reden(en) om geen waarde te hechten aan de bekering hier in Nederland. De rechtbank is echter van oordeel dat, indien de gestelde bekering in het land van herkomst niet geloofwaardig is, daarmee niet zonder meer kan worden gezegd dat er thans eveneens sprake is van een ongeloofwaardige bekering. In deze zaken is het dus van belang om ook een oordeel te geven over de (verdere) bekering in Nederland.*"
Onze stichting is zich bewust van bekeringsverhalen die vreemdelingen van derden meekrijgen dan wel in Nederland kunnen verkrijgen, die moeilijk verifieerbaar zijn voor wat betreft gestelde gebeurtenissen in land van herkomst, maar die daarom des te meer mede aanleiding zouden moeten zijn om het onderzoek en de beoordeling meer te concentreren op het deel van het relaas dat zich gesteld in Nederland afgespeeld heeft.

proces dat aan de bekering (zoals gezien door de bekeerling) voorafgaat' en de daarbij behorende motieven, maar zal vooral nadrukkelijk gekeken moeten worden naar het begrip dat de bekeerling daarna heeft kunnen krijgen van het nieuwe geloof en de betekenis die het nieuwe geloof naderhand, tot op moment van het gehoor bij de IND, gekregen heeft. Zie hiertoe ook hetgeen in de vorige paragraaf 3.5.2.2 reeds is besproken.

Op dit punt raakt onze bespreking reeds aan de vereiste van de werkinstructie om de drie elementen van de beoordeling in samenhang te bezien, waarbij onze stichting wil benadrukken dat het in het algemeen niet terecht is om daarbij het zwaartepunt te laten vallen op de motieven en proces, als dat met name inhoudt dat de nadruk valt op motieven en proces 'voorafgaande aan de bekering' zoals vaak het geval blijkt. Ook alhier zij er op gewezen dat in het kader van de asielaanvraag uiteindelijk van belang is welke betekenis het nieuwe geloof voor de vreemdeling nú (op moment van beoordeling) heeft en welke geloofsactiviteiten hij uit overtuiging onderneemt en welke risico's die met zich meebrengen in het land van herkomst, zoals dr. Arjan Plaisier, aangehaald in par. 3.5.1 onder 5, reeds in 2012 opmerkte.

Een en ander kan nu als volgt samengevat worden:

- Bij een (primair) passieve bekering is er geen sprake van een proces dat aan de bekering voorafgaat, maar mag wel verwacht worden dat er na de bekering sprake is van een proces van verdieping in het nieuwe geloof en in het praktiseren ervan, waarbij de vreemdeling kan aangeven wat zijn persoonlijke beleving is en wat de betekenis van het nieuwe geloof voor hem is geworden.
- Bij een actieve bekering kunnen er momenten zijn (geweest) in het proces dat de vreemdeling zich reeds als bekeerd zag terwijl daar terecht vraagtekens bij zijn te plaatsen. Van belang is dan de vraag of betrokkene na een periode van verdere verdieping alsnog kan overtuigen van een oprechte bekering, niet of hij alsnog kan overtuigen van de oprechtheid van bekering op het eerdere moment dat hij zichzelf reeds als bekeerd zag.

3.5.2.4 Context en referentiekader

Als uitgangspunt geldt dat je je tijdens het gehoor onbevangen opstelt en zo veel mogelijk voorkomt dat je (onbewust) redeneert vanuit een persoonlijk, vaak westers, referentiekader. Er dient daarentegen zoveel mogelijk aansluiting gezocht te worden bij het niveau en de wijze van vertellen van de vreemdeling en zijn referentiekader, aldus de werkinstructie, par. 6.

In het licht hiervan is de werkinstructie niet geheel onproblematisch. Soms geeft de werkinstructie zelf namelijk een opstap voor een behoorlijk abstracte, westerse wijze van bevragen, zoals de verwachting dat een vreemdeling weet te reflecteren op de vraag hoe hij is omgegaan met een droom "*in het licht van zijn oude religie, zijn achtergrond en de betekenis van een bekering binnen zijn sociale context en het land van herkomst*". (WI par. 3.3 onder a) Ook meer in het algemeen zal duidelijk moeten zijn dat de vraagstelling tijdens het gehoor niet op hetzelfde abstractieniveau kan zitten als deze formulering.[64]

[64] Onze stichting heeft voorbeelden van vraagstellingen op dit abstractieniveau alsof van de vreemdeling verwacht wordt dat hij in staat is tot godsdienstsociologische reflectie op zijn bekeringsproces. Veeleer zal het geboden zijn de

Bij de hiernavolgende onderdelen van bespreking speelt aandacht voor referentiekader ook een belangrijke rol. In het kort benoemen we het hier reeds, waarna het in het vervolg een verdere uitwerking krijgt:

- Voorts hoort bij referentiekader inzicht in de mogelijkheden, en beperkingen daarin, om in landen van herkomst dan wel in Interesse heeft andere motieven dan daadwerkelijke bekering;
- Een authentiek verhaal is niet noodzakelijk een uniek verhaal, er is namelijk binnen een geloof en dus ook bij een bekering sprake van gedeelde kennis, waarden en motieven die maken dat verschillende geloven van elkaar onderscheiden kunnen worden;
- Bij bekering spelen vaak andere aspecten dan de cognitieve een belangrijke rol; een bekering is vaak geen overwegend proces van wikken en wegen of een soort van vergelijkend warenonderzoek van godsdiensten of stromingen;
- De waardering van het vroegere geloof is gerelateerd aan de persoonlijke kennis en ervaringen die de vreemdeling in zijn context met dat geloof heeft opgedaan. Het is onjuist om te verwachten dat hij zijn waardering van het vroegere geloof baseert op het vroegere geloof 'op zichzelf', i.e. los gezien van de context waarin de vreemdeling met het geloof heeft kennisgemaakt en er vaak mee is opgegroeid.
- De waardering van het nieuwe geloof ten opzichte van het vroegere geloof hangt eveneens samen met de persoonlijke ervaringen met het nieuwe geloof en met de vertegenwoordigers daarvan zoals de vreemdeling hen heeft leren kennen. Dat elementen die de vreemdeling in het nieuwe geloof waardeert ook in het vroegere geloof voorkomen is onvoldoende reden om het als onaannemelijk motief voor bekering aan te merken. Van belang is de vraag hoe de elementen in het nieuwe geloof en in het vroegere geloof concreet functioneren.

Nederland kennis te maken met een alternatief geloof en de inschatting van risico's en de bereidheid bepaalde risico's te nemen. Hierover wordt verderop in H. 10 en 11 nader ingegaan.

3.5.2.5 Dieperliggende innerlijke motieven voor interesse in het nieuwe geloof

Onze stichting ontwaart in de loop van 2019 dat er een nieuwe verwachting bij IND medewerkers is ontstaan, namelijk dat er aan de *interesse* in het christelijke geloof een diepgewortelde innerlijke overtuiging ten grondslag ligt.[65] In een rechtbankuitspraak van 17 februari 2020 is daarover het volgende gemeld:

> "*In het voornemen (…) heeft verweerder gesteld dat eiser niet inzichtelijk heeft weten te maken dat zijn interesse in het christendom voortkwam uit een diepgewortelde innerlijke overtuiging. Met eiser is de rechtbank van oordeel dat deze stelling het standpunt van verweerder voor wat betreft de ongeloofwaardigheid van de bekering niet kan dragen.*[66]

De tegenwerping verbaast onze stichting zeer. Immers, de werkinstructie (par. 3.3 onder a) geeft terecht aan dat een bekering "*een doorgaande verandering [kan] zijn die steeds meer tot*

---

vreemdeling uit te nodigen zijn verhaal te vertellen middels, bij voorkeur, een narratieve vraagstelling zoals aanbevolen in de UNHCR Guidelines on International Protection No. 6 - Religion-based Refugee Claims (28 April 2004), art. 29. De vertaalslag naar het meer abstracte niveau zal dan, indien nodig, door de beslisambtenaar gemaakt moeten worden dan wel door een door hem ingeschakelde deskundige.

[65] Zie bv IND zaaknr. Z1-55030979180 (beschikking d.d. 5 mei 2019); Z1-52965661776 (beschikking 24 juni 2019)

[66] Uitspraak rb Zwolle, 17 februari 2020 NL 19.11084 en NL 19.11090, r.o. 5.2.1

verdieping kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging, maar kan sprake zijn van geloofsgroei."

De rechtbank heeft in voornoemde uitspraak terecht geoordeeld

> "*dat interesse naar zijn aard niet voortkomt uit een diepgewortelde innerlijke overtuiging.* (…) *De rechtbank stelt vast dat verweerder in het voornemen ook ten aanzien van het bezoeken van de mis, het volgen van bijbellessen en het gaan bidden tot God heeft gesteld dat niet is gebleken dat deze voortkomen uit een diepgewortelde innerlijke overtuiging. Met eiser is de rechtbank van oordeel dat het verrichten van deze activiteiten niet zonder meer hoeft voort te komen uit een diepgewortelde interesse. Daartoe acht de rechtbank van belang dat niet in geschil is dat er bij eiser 1 in die fase nog geen sprake was van een daadwerkelijke bekering tot het christendom.*"

3.5.2.6 Authentiek versus uniek

De werkinstructie (par. 3.4.4 onder a; par. 6) geeft terecht aan dat de IND op zoek is naar een authentiek verhaal en de persoonlijke betekenis van de bekering voor de betrokken vreemdeling. Daarom is het van belang om verder door te vragen bij standaardantwoorden. Het is daarbij de bedoeling de vreemdeling uit te nodigen zijn verklaringen nader te onderbouwen en persoonlijker te maken.

In veel dossiers ziet onze stichting dat de vreemdeling verklaart dat hij rust, vrede en vergeving ontvangt of ervaart in het christelijke geloof. Dit kan gezien worden als standaardantwoorden en het is denkbaar dat een vreemdeling dit noemt omdat anderen dat geadviseerd hebben. Het is dan inderdaad belangrijk door te vragen naar het persoonlijke verhaal en de persoonlijke ervaringen hierbij.

Wat niet de bedoeling kan zijn, maar wat onze stichting ook tegenkomt, is verklaringen omtrent rust, vrede en vergeving af te doen als ontoereikend om de gestelde bekering mede aannemelijk te maken, enkel omdat rust, vrede en vergeving 'algemene aspecten' zijn van het christelijke geloof. Immers, dan wordt de verwachting dat de vreemdeling zijn persoonlijke *authentieke* verhaal vertelt, verward met een verwachting dat een vreemdeling over zijn bekeringsmotieven een geheel *uniek* verhaal vertelt, alsof er onder (bijvoorbeeld) christenen geen sprake zou zijn of kunnen zijn van breed gedeelde ervaringen aangaande de persoonlijke betekenis van het geloof.

Verklaringen omtrent (onder meer) rust, vrede en vergeving kunnen als 'algemeen' afgedaan worden indien en voor zover de vreemdeling ze niet persoonlijk heeft weten te maken, bijvoorbeeld door de betekenis ervan te relateren aan zijn persoonlijke leven, maar niet omdat en voor zover ze deel uitmaken van een door veel andere christenen gedeelde ervaring, zoals dat bijvoorbeeld het geval is voor de ervaring van rust (zie ook par. 7.1 verderop).

3.5.2.7 Verdieping in andere stromingen en godsdiensten

Volgens de werkinstructie (par. 3.3 onder b) wordt van een vreemdeling niet verwacht dat hij zich heeft verdiept in verschillende kerken en/of stromingen binnen een kerk, alvorens zich aan te sluiten bij een kerk. Dit staat in de werkinstructie in de context van het element kennis van het nieuwe geloof, maar wordt alhier aangehaald in de context van motieven voor en proces van bekering. We zien namelijk nog steeds beschikkingen waarin verwacht wordt dat het onderzoek naar andere stromingen in het christelijke geloof deel uitmaakt van het bekeringsproces en dat er zonder zulk een onderzoek geen sprake kan zijn van een weloverwogen en welbewuste keuze.

Evenzo wordt ook met enige regelmaat verwacht dat een onderzoek naar meerdere andere godsdiensten deel uitmaakt van een bekeringsproces.[67]

Dr. Benno van den Toren, Hoogleraar Interculturele Theologie aan de Protestants Theologische Universiteit Groningen, heeft hierover als volgt verklaard:

> "*De aangegeven reden in het voornemen tot afwijzing dat de betrokken vrouw zich onvoldoende in andere religies zou hebben verdiept is mijns inziens niet steekhoudend. Deze reden veronderstelt namelijk dat bekering plaats zou moeten vinden op grond van een vergelijking van religies en levensbeschouwingen waaruit dan na overweging de meest aantrekkelijke of de meest overtuigende gekozen zou moeten worden. De antwoorden van deze bekeerlinge komen overeen met een belangrijke overtuiging in de christelijke traditie dat bekering niet het gevolg is van een vergelijking en een afweging van posities maar veeleer van een (ervaren) ontmoeting met God en wel in het bijzonder met Jezus Christus als de persoon waarin zij God ontmoet. In haar woorden gaat het om "God die je hart bezet." Jezus is voor haar niet overtuigend na een vergelijking met andere godsdienststichters, maar om wie hij zelf voor haar is.*"[68]

Waar Van den Toren op wijst is, samengevat, dat een bekering geen resultaat is van een vergelijkend warenonderzoek maar van ontmoeting en ervaring. De gedachte van een soort van 'vergelijkend warenonderzoek' lijkt ontsproten aan een overwegend westers-seculier denken met nadruk op de cognitieve aspecten als bepalend voor een bekeringsproces, in weerwil van de werkinstructie die in par. 3.1 terecht wijst op andere aspecten die bij de bekering een rol kunnen spelen, zoals persoonlijke aspecten, sociale aspecten, culturele, historische en religieuze aspecten en emotionele aspecten.

We wijzen te dezen ook op de bespreking in par. 6.1 verderop, dat allerlei motieven in de sfeer van relaties, beleving en mystiek een rol kunnen spelen. De menselijke geest verwerkt dit allemaal en soms leidt dat tot een wezenlijke verandering in een mens. Hierbij is de menselijke geest niet autonoom. God werkt op diverse wijzen in op de menselijke geest. David Greenlee komt tot de volgende, samenvattende, conclusie:[69]

> "*How is God at work in drawing Muslims to faith in Jesus Christ through these diverse circumstances? Each person is unique; God's grace is creative. Those Muslims who now follow Jesus came to and live out their faith in many different ways. Prediction and prescription are to be avoided. However, three summary factors are independently referred to by several researchers (…). Muslims who have come to faith in Jesus Christ usually have:*
>
> - Encountered the truth of God's Word;
> - Received a touch of God's love through his people; and
> - Seen a sign of God's power."

Het mag duidelijk zijn dat de keuze voor het nieuwe geloof niet een zaak is van een verstandelijke afweging, maar dat het voor de bekeerling een existentiële levensverandering

---

[67] Zie: Ron Groeneveld, *Horen en beslissen bij bekeerlingen*, 2022, p. 9, 10
Zie ook uitspraak ABRvS, 13 november 2017, ECLI:NL:RVS:2017:3079, r.o. 5.2: "*[De rechtbank] heeft evenmin onderkend dat de staatssecretaris in het geheel niet heeft gemotiveerd waarom van de vreemdeling mocht worden verwacht om zich te verdiepen in andere geloofsovertuigingen.*"
[68] Zie https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/dr-_benno_van_den_toren-verdieping__religies
[69] David Greenlee, "*New Faith, Renewed Identity* ", blz. 2

inhoudt die hem een nieuwe levensvisie en identiteit geeft en die nieuwe, tot dan toe ongekende, horizonten voor hem opent.

Om nog enige literatuur toe te voegen: Bernard Lonergan bespreekt drie vormen van bekering: "*Conversion may be intellectual or moral or religious.*" Een intellectuele bekering behelst de verandering van je denkwijze over de realiteit, objectiviteit en menselijke kennis, i.e. de manier waarop je naar de wereld kijkt. Een morele bekering behelst verandering van de criteria waarmee je beslissingen neemt en keuzes maakt. De religieuze bekering

> "*is being grasped by ultimate concern. It is other-worldly falling in love. It is total and permanent self-surrender without conditions, qualifications, reservation.*"

Belangrijk is dan het volgende:

> "*(...) one must not infer that intellectual comes first, then moral and finally religious. On the contrary, from a causal viewpoint, one would say that first there is God's gift of his love. Next, the eye of this love reveals values in their splendor, while the strength of this love brings about their realization, and this is moral conversion. Finally, among the values discerned by the eye of love is the value of believing the truths taught by the religious tradition, and in such tradition and belief are the seeds of intellectual conversion.*"[70]

Kortom, de intellectuele beoordeling van de waarheidsclaims van de verschillende godsdiensten en stromingen ligt niet ten grondslag aan een bekering, maar is het resultaat van de feitelijke bekering die plaatsvindt als God iemand aangeraakt heeft met zijn liefde, zie bijvoorbeeld de dromen waar mensen gewag van maken (par. 6.2) en het voorbeeld dat Hogeweij-Speelman geeft (par. 6.7). In par. 5.2 wordt dit beknopt als volgt aangegeven: "*God gaat in iemand aan het werk en als resultaat daarvan verandert het leven van die persoon.*" In de termen van Lonergan: die verandering behelst allereerst zijn godsdienst, dan zijn houding en gedrag en tenslotte zijn denken.

We vinden dit vaker bevestigd in de praktijk. Iemand raakt niet overtuigd van de kernpunten van het christelijke geloof, waaronder de drie-eenheid en de overtuiging dat Jezus de Zoon van God is, door de bestudering van het christelijke geloof. B. Reitsma betoogt zelfs dat het geen zin heeft om aan een moslim uit te leggen dat Jezus de Zoon van God is. Immers:

> "*de enige reden waarom een moslim zich in die vraag zou interesseren is om aan te tonen dat het christelijke geloof eenvoudig niet kan deugen. Je kunt levenslang onderwijs dat God geen zoon heeft, niet eenvoudig theologisch corrigeren. Pas wanneer iemand iets van het geheim van Jezus is gaan ontdekken, kun je breder met hem of haar de nieuw-testamentische schatten gaan opdiepen.*"[71]

3.5.2.8 Twijfel en periode van wikken en wegen

In veel bij onze stichting bekende dossiers wordt gevraagd of de vreemdeling ook twijfel heeft gekend over zijn bekering. De vraag is op zich legitiem. Zeker bij een actief bekeringsproces is het denkbaar dat er een of meerdere perioden van twijfel zijn geweest.

Er rijzen bij onze stichting wel vraagtekens bij gehoren waarbij de vraag of er een moment van twijfel is geweest, dan wel een periode van wikken en wegen, reeds aan het begin van de

[70] Bernard Lonergan, "*The Dimensions of Conversion*", in: Walter E. Conn (ed.), "*Conversion* ", pp. 15,20
[71] B. Reitsma, "Allah? - De God van de islam en de God van het christendom?", *Theologia Reformata*, 47/2, juni 2004, blz. 137

'nadere vraagstelling' komt, terwijl het vrije relaas daar nog geen aanleiding en context voor geeft. Blijkens de werkinstructie (par. 3.3 onder a) is het van belang eerst helder te krijgen hoe het leven van de vreemdeling eruit zag voor hij zich bekeerde en voorts, dat de vreemdeling aan kan geven hoe hij in aanraking is gekomen met de nieuwe geloofsovertuiging en om welke reden hij interesse had in de nieuwe geloofsovertuiging, hoe één en ander na de eerste kennismaking is verlopen, hoe de vreemdeling zich in de nieuwe geloofsovertuiging heeft verdiept en waarom de nieuwe religie hem persoonlijk geraakt heeft. In de context van de verklaringen hieromtrent kan doorgevraagd worden of de vreemdeling ook momenten van twijfel heeft gekend dan wel of er een proces van wikken en wegen is geweest, waarbij altijd bedacht moet worden dat een periode van twijfel of van wikken en wegen niet noodzakelijk deel hoeft uit te maken van een bekeringsproces.

Indien de vraag naar twijfel of een periode van wikken wegen reeds op voorhand gesteld wordt zonder dat de vreemdeling in de gelegenheid is geweest de aanleiding en wijze van zijn kennismaking met het nieuwe geloof eerst toe te lichten, mist de vraag naar mogelijke twijfel en periode van wikken en wegen de noodzakelijke context. Immers, als de vreemdeling verklaart dat hij wel of geen twijfel of een periode van wikken en wegen heeft gehad, is het zonder de voornoemde context in beeld te hebben niet mogelijk om verklaringen over (ontbreken van) twijfel en een periode van wikken en wegen te duiden. De verklaringen komen dan op zichzelf te staan, los van de context van de persoonlijke ervaringen van de vreemdeling. Daarmee wordt dan ook minstens de indruk gewekt, dat de gehoorambtenaar verwacht dat twijfel of een periode van wikken en wegen de kern is van een bekeringsproces.[72]

Reeds in 2014 heeft de rechtbank uitgesproken dat twijfel dan wel een periode van wikken en wegen niet noodzakelijk deel hoeft uit te maken van een bekeringsproces:

> "*Verweerder heeft zich op het standpunt gesteld dat eiser geen blijk heeft gegeven van dieper liggende religieuze motieven over de reden van zijn bekering. Er is geen sprake van een langdurig proces van wikken en wegen. Verweerder acht het opmerkelijk dat eiser zich niet heeft verdiept in andere geloven en geen twijfel heeft gehad over het christelijk geloof. Van een niet praktiserend moslim mag worden verwacht dat hij de verschillen tussen diverse religies zou willen onderzoeken.*
>
> "*De rechtbank wijst erop dat eiser in het gehoor heeft verklaard dat hij eerst geen geloofsovertuiging had. Omdat hij in Iran woonde moest hij de Islam wel als zijn religie zien. Hij geloofde wel in God maar niet in de God van de Islam. Hij geloofde omdat het een dwang was. De God die in de Islam werd omschreven was anders. Zijn echte ware God heeft hij in het christendom leren kennen (pagina 6 van het gehoor). 'De Islam beschreef een God, zodat iedereen er bang voor was.' Eiser 'wist alleen dat er een God bestond' (pagina 7 van het gehoor). Ter zitting heeft [getuige] toegelicht 'dat eiser hem heeft meegedeeld dat hij in de Moslimgemeenschap opgroeide in angst voor God. Hij had het beeld van een God die boos was. Hij was angstig en opende nooit de Koran. Hij was bang voor Allah. In Nederland lieten*

[72] Zulk een aanname kan geacht worden gebaseerd te zijn op stereotypen. Het is niet onwaarschijnlijk dat er te dezen onbewust uitgegaan wordt van het denken van René Descartes, volgens wie twijfel dé methode is van waarheidsvinding en kennisontwikkeling, een visie die van grote invloed is geweest op het westerse denken. Zie https://nl.wikipedia.org/wiki/Ren%C3%A9_Descartes; G. van den Brink, "*Oriëntatie in de Filosofie 2*", Zoetermeer: Boekencentrum, 1997, p. 14-22; zie ook de Engelse vertaling van Descartes' hoofdwerk: http://www.gutenberg.org/files/59/59-h/59-h.htm

christenen hem zien dat hij niet bang voor God hoefde te zijn en dat deze God geen boze God is maar leven aan de here Jezus schenkt. Hij werd nieuwsgierig. Hij is dus van een angstige man veranderd in iemand die vertrouwen heeft gekregen.' Uit het bestreden besluit en het verhandelde ter zitting van 3 januari en 6 februari 2014 blijkt niet dat ook deze aspecten in eisers verklaringen zijn meegewogen. Gelet hierop heeft verweerder naar het oordeel van de rechtbank onvoldoende gemotiveerd waarom doorslaggevende betekenis zou moeten worden toegekend aan de omstandigheden dat geen sprake is geweest van een langdurig proces van wikken en wegen, dat eiser zich niet heeft verdiept in andere geloven en volgens verweerder geen twijfel heeft gehad over het christelijk geloof. De beroepsgrond slaagt."[73]

3.5.2.9 Overeenkomsten en verschillen tussen christelijk geloof en islam

Een bekeerling wordt terecht ook gevraagd, wat voor hem of haar belangrijke verschillen zijn tussen zijn oude en nieuwe geloof, wat meestal verschillen tussen islam en christelijk geloof betreft. We zien hierbij echter dat verschillende IND medewerkers onvoldoende kennis en begrip hebben van beide godsdiensten en daardoor tot een onjuiste beoordeling komen. Geregeld worden de liefde en vergeving die iemand bij Christus heeft gevonden genoemd als motief voor de bekering. Ook wordt vaak genoemd dat de islam gaat over regels terwijl je in het christelijke geloof vrij bent in de wijze waarop je je geloof tot uiting brengt. Ook wordt genoemd dat de vrouw vaak niet meetelt in de islam maar wel in het christelijke geloof. Meer dan eens wordt daarbij ook verwezen naar de geschiedenis in de Bijbel waarbij een overspelige vrouw bij Jezus wordt gebracht met de vraag of zij niet gestenigd moet worden. Jezus gaat daar niet in mee en veroordeelt haar niet.[74] De IND acht deze verklaringen meermalen ongeloofwaardig omdat liefde en vergeving ook in de islam voorkomen, terwijl het christelijke geloof ook regels kent en in de Bijbel de vrouw ook vaak achtergesteld wordt.

Met alle respect voor de summiere kennis die IND medewerkers te dezen ten toon kunnen stellen, dient toch overwogen te worden dat in de islam liefde en vergeving absoluut niet die rol speelt die het in het christelijke geloof speelt, dat het christelijke geloof geheel niet de strikte toepassing van regels en voorschriften kent zoals in de islam en dat er wel degelijk verschillen zijn ten aanzien van de positie van de vrouw. De IND maakt hierbij kennelijk onvoldoende of geen gebruik van externe geloofwaardigheidsindicatoren betreffende beide godsdiensten. Ook houdt de IND onvoldoende rekening met de context of het referentiekader van de vreemdeling, i.e. de eigen persoonlijke ervaringen met beide godsdiensten.

In H. 8 wordt een uitgebreide beschrijving gegeven van de overeenkomsten en verschillen. Hieronder wordt een en ander samengevat weergegeven.

Liefde en vergeving zijn in de islam van een totaal andere orde dan in het christelijke geloof. Kort gezegd is het verschil deze: in het christelijke geloof mag je liefde en vergeving *ontvangen* zonder inspanning van jouw kant, terwijl je in de islam liefde en vergeving moet *verdienen* en dan nog maar moet hopen of je goede daden voldoende opwegen tegen je fouten. In deze context

[73] Uitspraak rb Utrecht, 17 juni 2014 ECLI:NL:RBDHA:2014:9913, r.o. 18 en 19. Ten overvloede zij opgemerkt dat dit onderdeel van de uitspraak in het gegrond verklaarde hoger beroep van de staatssecretaris kennelijk niet aangevochten is.
[74] Johannes 8:1-11

spelen de *regels en de voorschriften* in de islam een centrale rol: je moet Gods liefde en vergeving zien te verdienen door je stipt te houden aan de in detail voorgeschreven regels, met name wanneer en hoe je moet bidden, inclusief alle stipt voorgeschreven handelingen en bewoordingen, en hoe en wanneer je moet vasten (de Ramadan). In het christelijke geloof is het gebed en een eventueel vasten daarentegen een vrije keuze van het hart. Het kan elk moment, op velerlei wijzen en met eigen bewoordingen en handelingen. De ervaring van het geloof is dan ook vaak anders. In het christelijke geloof ervaart een bekeerling vaak ruimte en vrijheid voor persoonlijke expressie en rust en geborgenheid omdat hij zeker kan zijn van Gods liefde en vergeving. In de islam daarentegen blijft er de onzekerheid of je goede daden (gehoorzaamheid aan de voorschriften) wel voldoende zijn om je fouten te compenseren, wat voeding geeft aan gevoelens van onzekerheid en angst.

Als het gaat over *de positie van de vrouw*, is een veel voorkomende ervaring in land van herkomst dat vrouwen in naam van de islam achtergesteld worden. In het christelijke geloof wordt dit vaak anders ervaren. Dat het oude testament in de Bijbel op dit punt meer lijkt op de Koran maakt dat niet anders. Ook tussen oude testament en islam en zijn er overigens dit punt nog wel verschillen op te merken. Belangrijker is, dat het nieuwe testament, niet in de laatste plaats het handelen en onderwijs van Jezus, heel anders is dan wat bekeerlingen in de islam vaak meegemaakt hebben. Ook teksten in het nieuwe testament die de indruk wekken dat de vrouw ondergeschikt is aan de man maken dit nog niet anders. Deels heb je te maken met interpretatie (wat werd in de context van toen precies bedoeld met een bepaalde tekst), maar vooral ook met de toepassing in de praktijk van vandaag, waarbij niet miskend kan worden dat de vrouw in de kerken waar bekeerlingen zich bij aansluiten als regel heel anders behandeld worden dan zij in hun vroegere islamitische context hebben meegemaakt.

Voor Iraanse en Afghaanse vreemdelingen is een veel voorkomend bekeringsmotief ook *de mogelijkheid om de Bijbel in de eigen taal te lezen*, tegenover de eis van de islam dat de Koran alleen in het, voor veel Iraniërs en Afghanen onverstaanbare, Arabisch gelezen mag worden, en *de vrijheid om op eigen wijze in de eigen taal tot God te bidden*, ook weer tegenover de voorgeschreven wijze waarop je in de islam in het Arabisch moet bidden. Tot eind 2016 leidde dit in de vele ons bekende dossiers nooit tot een tegenwerping, maar vanaf 2017 wordt meer dan eens tegengeworpen dat het geen geloofwaardig motief is omdat de Koran ook in, bijvoorbeeld, het Farsi vertaald is. Ook zulks getuigt niet van inzicht in de leefwereld en opvattingen van de islam. Immers, in de beleving en in de officiële leer van de islam is de Koran letterlijk in het Arabisch vanuit de hemel aan Mohammed geopenbaard en is vertaling van deze godsspraak niet mogelijk. Daar komt ook bij, dat de waarde van de Koran in de islam niet gelegen is in de bestudering en het begrijpen ervan maar in het reciteren ervan. In de meeste kerken waar bekeerde vreemdelingen zich bij aansluiten is daarentegen het bestuderen en begrijpen van de Bijbel belangrijk, evenals het spreken vanuit je hart tijdens het gebed.

Nog ernstiger wordt het als een discussie wordt aangegaan over *geweld in islam en christelijk geloof*,[75] hetgeen naar het oordeel van de IND zelf uitdrukkelijk niet de bedoeling is:

[75] Zie bijvoorbeeld IND zaaknr. Z1-10206698917 (beschikking d.d. 17 november 2016).

> *"ga geen theologische discussie aan in het gehoor of voornemen ('u heeft de Islam verlaten vanwege de haat en moord binnen de islam, maar dit gebeurt binnen het chrístendom ook')."*[76]

Ook te dezen geldt, dat de eigen context van de vreemdeling in ogenschouw genomen moet worden. Als de vreemdeling verklaart een afkeer van de islam gekregen te hebben vanwege geweld dat met een beroep op de islam gerechtvaardigd wordt, gaat het niet aan om hem tegen te werpen dat er in de geschiedenis van het christelijke geloof ook perioden zijn geweest dat geweld met een beroep op de Bijbel gerechtvaardigd werd. Ook geweldspassages in het oude testament kunnen aan de vreemdeling niet tegengeworpen worden, tenzij blijkt dat de kerk of kerkelijke stroming waar de veemdeling zich bij heeft aangesloten thans geweld met beroep op deze passages rechtvaardigt. In de praktijk geldt dit echter in het algemeen niet voor kerken waar bekeerlingen zich bij aansluiten. Veeleer wordt de lijn van het nieuwe testament gevolgd, volgens welke de kerk geen geweld behoort te gebruiken, bijvoorbeeld in de verspreiding en in de verdediging van het geloof.

Tenslotte: soms wordt tegengeworpen dat de vreemdeling zich ook kan aansluiten bij een gematigde vorm van de islam en dat derhalve niet valt in te zien dat de vreemdeling gekozen heeft voor het christelijke geloof. Een tegenwerping van deze strekking gaat echter voorbij aan het referentiekader van de vreemdeling die in land van herkomst vaak geen mogelijkheid heeft van aansluiting bij een in het westen aanwezige gematigde vorm van de islam. Ook gaat de tegenwerping er aan voorbij dat, bijvoorbeeld, Iraniërs en Afghanen in Nederland in het algemeen geen aansluiting vinden bij de veelal Turkse en Marokkaanse gemeenschappen maar wel bij een kerk. Dit zijn factoren die allemaal meespelen bij een bekering en waar niet aan voorbij mag worden gegaan. Bekering is niet enkel een kwestie van het aanhangen van geloofswaarheden, maar ook van zingevende relaties met anderen. Dat geldt al voor veel westerse christenen, maar nog meer voor mensen met een niet-westerse achtergrond voor wie de gemeenschap van grotere waarde is dan voor veel westerlingen.

3.5.2.10 Overeenkomsten en verschillen tussen christelijk geloof en hindoeïsme

Soms gaat een asielaanvraag over een bekering van hindoeïsme naar christelijk geloof. Ook hier blijkt onvoldoende gebruik te worden gemaakt van externe geloofwaardigheidsindicatoren. Zo kent onze stichting een zaak van een Nepalese christen[77] die als motief voor zijn bekering onder meer aanvoerde dat het kastenstelsel in het Hindoeïsme discriminerend is. Dit werd met beroep op de website van Stichting Hindoe Dharma Nederland ongeloofwaardig geacht. Op die website staat namelijk het volgende te lezen:

> *"Het kastenstelsel wordt vaak gezien en gehanteerd als de Indiase versie van het feodale stelsel. Hierin is de samenleving ingedeeld in vier hiërarchische klassen, die elk verschillende rechten hebben. Dit systeem van onderdrukking en discriminatie gaat in tegen de gelijkheid die het hindoeïsme verkondigt."*[78]

Met deze tegenwerping gaat de IND er aan voorbij dat dit weliswaar een opvatting is over de aard van het Hindoeïsme maar dat dit nog niets zegt over de praktijk van het Hindoeïsme in

[76] IND, Directie Strategie en Uitvoeringsadvies, *IB 2016 Handvatten horen en beslissen in bekeringszaken*, p. 5
[77] IND zaaknr. Z1-1008397164, beschikking d.d. 28 augustus 2016
[78] http://www.hindoedharma.nl/hindoeisme/inleiding/kastenstelsel/, geraadpleegd 31-8-2016

Nepal en in India. Ook hier is aldus geen rekening gehouden met de context en de eigen ervaringen van de vreemdeling. Op dezelfde website staat ook het volgende te lezen:

> "*Hoewel in India het kastenstelsel wettelijk is afgeschaft, wordt de maatschappij in delen van India nog steeds onderverdeeld in vier lagen. Hierbij hebben de laagste maar weinig rechten en is er zelfs sprake van paria's of dalits, kastelozen. Die laatste groep wordt vaak uitgesloten van de samenleving.* (…) *In de praktijk zijn er nog steeds veel hindoes die beweren dat zij in een bepaalde kaste zijn geboren en daarom tot die kaste behoren.*"[79]

hetgeen ook wordt bevestigd door het Algemeen Ambtsbericht Nepal van 5 maart 2012, p. 7. Van belang is dan ook niet de vraag of het kastenstelsel wel of niet zijn oorsprong in het Hindoeïsme heeft en wel of niet deel zou uitmaken van het 'echte Hindoeïsme', maar van belang is dat het kastenstelsel vandaag de dag wel degelijk door het Hindoeïsme, of althans door veel hindoes, omarmd en in stand gehouden wordt.

Ook volgens de rechtbank kan de (algemene) informatie over het hindoeïsme op de website van Stichting Hindoe Dharma Nederland niet dienen als onderbouwing van het standpunt van de staatssecretaris dat het door de vreemdeling genoemde motief voor zijn bekering, te weten kastendiscriminatie, ongeloofwaardig is.[80] Zie verder de uitgebreidere bespreking in par 9.2.1.

3.5.3 Kennis

De werkinstructie (par. 3.3 onder b) stelt dat verwacht mag worden dat een vreemdeling tenminste op hoofdlijnen kennis heeft van de geloofsovertuiging waartoe hij zich heeft bekeerd. Het gaat er vooral om wat deze kennis voor de vreemdeling betekent. Weet de vreemdeling de essentie van zijn nieuwe geloofsovertuiging te duiden en weet hij welke betekenis een Bijbeltekst bijvoorbeeld heeft en wat dit persoonlijk voor hem betekent?

In deze paragraaf worden met name aspecten besproken waar we de beoordeling met behoorlijke regelmaat zien misgaan. Bij deze punten speelt de eigen context van de gehoor en beslismedewerker vaak een niet onbelangrijke rol in de wijze van vraagstelling en beoordeling.[81]

3.5.3.1 Te beperkt onderzoek

Alle drie de elementen, dus ook het onderdeel kennis, moeten worden betrokken in de beoordeling. (WI par. 3.4.4 onder a) De drie onderdelen moeten in samenhang beoordeeld worden.[82] Toch ziet onze stichting in veel gehoren dat aan het onderdeel kennis relatief weinig aandacht besteed wordt, soms zelfs slechts 1 of 2 pagina's in een gehoorrapport van 30 of meer pagina's[83]. Vaak blijkt de vraagstelling dan ook nog zeer feitelijk van aard te zijn alsof het een kennistoets betreft en komt de gehoormedewerker niet toe aan vragen naar de persoonlijke betekenis die de kennis voor de vreemdeling heeft.

---

[79] http://www.hindoedharma.nl/hindoeisme/inleiding/kastenstelsel/, geraadpleegd 31-8-2016
[80] Uitspraak rb Haarlem, 28 november 2016, AWB 16/19817, r.o. 3.2,
[81] Zie ook Schans en Van Lierop (WODC memorandum 2019-2) die ook wijzen op het risico van het uitgaan van aannames welke gebaseerd lijken op stereotypen, zie onze bespreking op https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/onderzoek-wodc.
[82] Kamerbrief 'De geloofwaardigheid van bekeerlingen en lhbti's', d.d. 4 juli 2018, https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/07/04/brief-tweede-kamer-de-geloofwaardigheid-van-bekeerlingen-en-lhbti%E2%80%99s
[83] Zoals bijvoorbeeld in IND zaaknummer Z1-52965661776 (voornemen d.d. 17 mei 2019)

Een reden om verhoudingsgewijs weinig aandacht aan het onderdeel kennis te besteden kan zijn, dat in het zwaartepunt voor de beoordeling in de meeste gevallen ligt bij de motieven voor en het proces van bekering. (WI par. 3.4.4 onder a) Evenwel, door in een gehoor dan maar weinig aandacht aan het onderdeel kennis te besteden, ontstaat het gevaar dat tijdens het gehoor vooruitgelopen wordt op de beoordeling, wat uitdrukkelijk niet de bedoeling is. (WI par. 6.1) Ook wordt het op voorhand zeer moeilijk om nog compensatie toe te passen indien daar aanleiding voor blijkt te zijn. Blijkens de werkinstructie is dan onvoldoende aandacht geschonken aan het onderdeel kennis:

> "*Indien er ten aanzien van één element minder goede verklaringen zijn afgelegd, kunnen de andere elementen dit 'compenseren', mits de vreemdeling in staat is daarover wel verklaringen af te leggen die overtuigend genoeg zijn om de zwakkere elementen te 'compenseren'.*" (WI par. 3.4.4 onder a)

> "*Er vindt tijdens het gehoor geen beoordeling plaats en het is derhalve uitdrukkelijk niet de bedoeling op de inhoudelijke toets vooruit te lopen door bijvoorbeeld bij zwakke verklaringen op één element niet of beperkt door te vragen op andere elementen.*" (WI par. 6.1)

De Afdeling heeft terecht uitgesproken, dat de staatssecretaris kenbaar moet motiveren wat hij van de verklaringen van een vreemdeling over het element kennis vindt en waarom die verklaringen diens ontoereikende verklaringen over het element motieven en proces niet kunnen compenseren,[84] wat slechts mogelijk is als ook het element kennis uitgebreider wordt uitgevraagd.

Overigens dient o.i. bedacht te worden dat een nadere uitleg van een vreemdeling waarom (bijvoorbeeld) een bepaald bijbelgedeelte hem aanspreekt, kan bijdragen aan het verder helder krijgen van de motieven voor bekering. Verwacht mag worden dat verklaringen over de persoonlijke betekenis van de kennis van het geloof een samenhang vertonen met verklaringen over motieven en proces. Motieven voor bekering zullen immers veelal mede samenhangen met de inhoud van het nieuwe geloof, met name bij een actieve bekering.

Omgekeerd kunnen verklaringen afgelegd in het kader van motieven en proces mede inzicht bieden in de kennis van de vreemdeling en de betekenis die deze voor hem heeft. Dat kan in principe een goede reden zijn om het onderdeel kennis niet meer uitvoerig te behandelen tijdens het gehoor, mits uit het besluit wel blijkt dat de kennisaspecten die in het onderdeel 'motieven en proces' al naar voren zijn gekomen in de beoordeling van het onderdeel 'kennis' zijn betrokken.

Samenvattend dient overwogen te worden dat het onderscheiden van de drie elementen 'motieven en proces', 'kennis' en 'activiteiten' wel een nuttig hulpmiddel is voor het onderzoek en de beoordeling, maar dat er voor gewaakt moet worden ze als drie losstaande elementen te benaderen. Juist omdat de focus ligt op de persoonlijke motieven, betekenis en beleving van de vreemdeling mag verwacht worden dat de drie elementen in het hele relaas in samenhang aan de orde zullen zijn.

[84] Uitspraken ABRvS, 12 mei 2021, ECLI:NL:RVS:2021:977 en ECLI:NL:RVS:2021:978

3.5.3.2 Context en referentiekader

Als uitgangspunt geldt dat je je tijdens het gehoor onbevangen opstelt en zo veel mogelijk voorkomt dat je (onbewust) redeneert vanuit een persoonlijk, vaak westers, referentiekader. Er dient daarentegen zoveel mogelijk aansluiting gezocht te worden bij het niveau en de wijze van vertellen van de vreemdeling en zijn referentiekader, aldus de werkinstructie par. 6.1.

In het licht hiervan is de werkinstructie niet geheel onproblematisch. Bij de verwachting dat de vreemdeling kan verklaren waar rituelen in een kerkdienst of bij het kerkgenootschap van de vreemdeling voor staan, om welke reden deze rituelen belangrijk zijn binnen zijn kerkgemeenschap en meer in het bijzonder voor de vreemdeling (WI par. 3.3 onder b), kan het gehoor escaleren in een vraagstelling die treedt buiten de referentiekaders van de vreemdeling. Het is namelijk niet realistisch te verwachten dat alle rituelen in een kerkdienst of kerkgenootschap van betekenis zijn voor een bekeerling. Een bekeerling hoeft ook niet van alle rituelen te weten waar ze voor staan en wat de betekenis is binnen het kerkgenootschap, los van de betekenis voor hem persoonlijk. Die kennis vermeerdert namelijk ook pas na verloop van tijd. De vraagstelling dient zich o.i. dus te beperken tot die rituelen waarvan de vreemdeling verklaart dat ze betekenis hebben voor hem persoonlijk.

Er wordt voorts gesteld: "*Indien de vreemdeling stelt zich nog niet veel in zijn nieuwe religie verdiept te hebben, mag wel verwacht worden dat hij kan vertellen hoe dat komt en waarom dat voor hem niet noodzakelijk was alvorens zich te bekeren tot de nieuwe religie.*" (par. 3.3 onder b) Ook op dit onderdeel wordt makkelijk te veel van de vreemdeling verwacht. Het kan zeker gevraagd worden hoe het komt dat hij zich nog niet veel in zijn nieuwe religie verdiept heeft, maar het voert te ver om te verwachten dat hij kan uitleggen waarom dat voor hem niet noodzakelijk was alvorens zich te bekeren tot de nieuwe religie. Te dezen wordt er teveel een (westers) rationele afweging en verantwoording van de vreemdeling gevraagd. Hij zit immers in een proces van bekering dat nieuw voor hem is en wat hij derhalve zelf nog niet goed zal weten te doorgronden. Het is veel eerder de taak van de beslismedewerker om vanuit het bredere overzicht van het relaas van de vreemdeling en met behulp van objectieve informatiebronnen te beoordelen of het past binnen het relaas van de vreemdeling dat hij zonder veel verdieping in de kennis van het christelijke geloof tot een oprechte bekering is gekomen. Een verklaring van een voorganger, theoloog of deskundige kan daarbij tevens behulpzaam zijn.

Bij de hiernavolgende onderdelen van bespreking speelt aandacht voor referentiekader ook in het algemeen een belangrijke rol. In het kort benoemen we het hier reeds, waarna het in het vervolg een verdere uitwerking krijgt:

- De bijbelkennis welke verwacht mag worden;
- Wat de vreemdeling kan zien als de kern of essentie van het christelijke geloof;
- Perceptie van religie;
- Voorbeelden van discutabele kennisvragen.

3.5.3.3 Bijbelkennis

Soms wordt tegengeworpen dat van een persoon die zich bekeert tot het christendom mag worden verwacht dat hij alle delen van de Bijbel leest om tot een goede afweging te komen. De IND geeft zelf echter al aan dat het niet de bedoeling is om zeer gedetailleerde kennisvragen te stellen, maar om open vragen te stellen over wat iemand weet over zijn nieuwe

geloofsovertuiging.[85] Blijkens de werkinstructie kunnen bij een bekering immers ook andere dan cognitieve aspecten een rol spelen, zoals reeds besproken in par. 3.1.4, en met name bij passieve vormen van bekering zullen emotionele motieven veel belangrijker zijn dan bestudering van alle delen van de Bijbel.

Bernard Lonergan benoemt drie ontwikkelingsfases van bekeringsprocessen. Deze zijn achtereenvolgens religieus, moreel en intellectueel van aard:

> *"from a causal viewpoint, one would say that first there is God's gift of his love. Next, the eye of this love reveals values in their splendor, while the strength of this love brings about their realization, and this is moral conversion. Finally, among the values discerned by the eye of love is the value of believing the truths taught by the religious tradition, and in such tradition and belief are the seeds of intellectual conversion."*[86]

Verder is het zo dat de persoon van Jezus Christus centraal staat in het christelijke geloof en dat het daarom heel gangbaar is dat mensen eerst en vooral vertrouwd worden gemaakt met die delen van de Bijbel die zijn leven op aarde, lijden, sterven en opstanding bespreken. Een in veel kerken gebruikte introductiecursus is de Alpha-cursus en daarin neemt de vraag "Wie is Jezus" een centrale plaats in[87] en niet, bijvoorbeeld, 'wie is Abraham?' of 'wie is Mozes?' of 'wie is Job?' Op de introductiewebsite https://cursus.ikzoekgod.nl staat ook de vraag 'waarom Jezus?' centraal en de website http://vragenovergeloven.nl/vragen-over-geloven/de-bijbel/leren-bijbellezen/ beveelt aan allereerst het Nieuwe Testament te lezen.

In individuele situaties kunnen ook andere delen van de Bijbel een rol gespeeld hebben in het bekeringsproces. Als dit blijkt uit het individuele relaas kan daar uiteraard op doorgevraagd worden. Er kan echter niet op voorhand uitgegaan worden van vooropgestelde verwachtingspatronen. De persoonlijke achtergrond van de asielzoeker speelt immers in het algemeen een belangrijke rol bij de vraag welke bijbelgedeelten voor iemand in het bijzonder van belang zijn. Wel blijken bepaalde bijbelgedeelten bij mensen met een vergelijkbare achtergrond relatief vaak genoemd te worden. Bij moslims zijn dat bijvoorbeeld de gelijkenis van de verloren zoon uit Lukas 15 en de geschiedenis van de overspelige vrouw uit Johannes 8. Deze bijbelgedeelten sluiten blijkbaar aan bij vraagtekens die zij vanuit hun persoonlijke ervaringen kunnen hebben bij de islam. Chinese bekeerlingen noemen vaak het bijbelse scheppingsverhaal als motief, omdat het een voor hen aantrekkelijker perspectief biedt dan de oosterse godsdiensten en levensbeschouwingen die zij van huis uit kenden (zie hierover ook par. 9.1). Het gaat echter te ver om op grond hiervan op voorhand te verwachten dat een bekeerling met een moslimachtergrond dus altijd de gelijkenis van de verloren zoon en de geschiedenis van de overspelige vrouw zal noemen en een Chinese bekeerling de schepping. Andere bijbelgedeelten kunnen, in relatie tot iemands persoonlijke achtergrond, ook een valide rol spelen.

3.5.3.4 Kern van het christelijke geloof

Bij de beantwoording van de vraag naar de kern van het christelijke geloof zijn meerdere nuances mogelijk, die meestal wel cirkelen rond de thema's drie-eenheid, liefde en vergeving. Een intern informatiebericht van de IND merkt terecht het volgende op :

---

[85] IND, Directie Strategie en Uitvoeringsadvies, *IB 2016 Handvatten horen en beslissen in bekeringszaken*, p. 5
[86] Bernard Lonergan, "The Dimensions of Conversion", in: Walter E. Conn (ed.), "*Conversion* ", pp. 15,20
[87] Zie http://www.alpha-cursus.nl

> "*Let op dat er in Nederland veel variatie bestaat in en tussen kerken. Ook al valt een kerk onder een bepaalde groep of denominatie, dan nog is er plaatselijk veel variatie mogelijk. Het gaat dus meer om de basisbeginselen: God de Vader, Zoon en Heilige Geest, Jezus als zoon van God en verlosser van de zonden. De invulling en nadruk verschilt per kerk*"[88]

Het valt in verschillende dossiers wel op dat wordt tegengeworpen dat het gegeven antwoord (ongeacht welke nuance er in doorklinkt) 'slechts algemeen van aard is'. Dit is opmerkelijk te noemen, aangezien de vraag naar de kern (of essentie) per definitie een vraag is naar een algemeen karakterisering.

Helemaal bont wordt het met de tegenwerping dat betrokkene de kern van het christendom onjuist heeft weergegeven gelet op de (niet nader gespecificeerde) 'algemene bekende informatie' volgens welke het gegeven dat Jezus als zoon van God naar de aarde kwam om gekruisigd te worden waardoor de zonden van de mensheid zouden verdwijnen en de mensheid wordt gered, niet valt onder de kern van het christendom. Ook de drie-eenheid van God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest zou hier niet onder vallen.[89] De kerk heeft er dan blijkbaar met de Apostolische geloofsbelijdenis eeuwenlang flink naast gezeten:

> *Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde.*
> *En in Jezus Christus Zijn eniggeboren Zoon, onze Heere;*
> *Die ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit den maagd Maria;*
> *Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle;*
> *Ten derden dage wederom opgestaan van de doden;*
> *Opgevaren ten hemel, zittende ter rechterhand Gods des almachtigen Vaders;*
> *Vanwaar Hij komen zal om te oordelen de levenden en de doden.*
> *Ik geloof in den Heiligen Geest.*
> *Ik geloof één heilige, algemene Christelijke Kerk, de gemeenschap der heiligen;*
> *Vergeving der zonden;*
> *Wederopstanding des vleses;*
> *En een eeuwig leven.*[90]

Als het gaat om de liefde als kern van het christelijke geloof wordt wel tegengeworpen dat iemand moet weten dat het christelijke geloof meer inhoudt, dan wel een bredere kern heeft dan enkel liefde en dat verzoeker dan ook breder moet kunnen verklaren. Dit laatste valt echter niet te volgen, aldus het deskundigenoordeel van dr. Bas Plaisier[91] in een reactie op een vraag vanuit de advocatuur hieromtrent. In conclusie meldt hij het volgende:

> De heer [N.N.] heeft met zijn grote nadruk op de liefde van God, "*begrepen dat het in het christelijk geloof inderdaad hierover gaat. Hij vertelde dat hij geraakt is door de liefde van Christus en dat hij daardoor ook veranderd is in zijn levensvisie en levenspraktijk. Daarmee raakt hij de kern van het christendom en maakt ook duidelijk dat hem iets wonderbaarlijks*

[88] IND, Directie Strategie en Uitvoeringsadvies, *IB 2016 Handvatten horen en beslissen in bekeringszaken*, p. 4,5; zie ook WI 2019/18 par. 3.3: "Daarbij is van belang om bij een bekering tot het christelijk geloof voor ogen te houden dat er in Nederland veel variatie bestaat in en tussen kerken."
[89] IND zaaknr. Z1-9145500702 (voornemen d.d. 2 januari 2017)
[90] https://www.online-bijbel.nl/belijdenisgeschrift/12artikelen/
[91] gepromoveerd in de theologie, tevens voormalig hoogleraar aan het Lutheran Theological seminary in Hong Kong, en nu lid van de Commissie Plaisier van de PKN.

heeft aangeraakt en veranderd: de liefde van God in Jezus Christus.
Natuurlijk is er meer over het christelijk geloof en de christelijke traditie te zeggen, ook de Bijbel geeft een brede uitwaaiering van levenswijsheden, geschiedenissen en wetten etc. Natuurlijk is het mogelijk en terecht, om in de praktijk en in de geschiedenis van het christendom op allerlei andere (soms zelfs contraire) elementen te wijzen. Maar het ging in het gesprek met de heer [N.N.] om zijn persoonlijke ervaringen. Hij verduidelijkte die door te wijzen naar zijn geraakt-zijn door de liefde (en de vreugde) die zo kenmerkend is voor christenen wanneer zij kiezen om Jezus te gaan volgen. Uit onderzoek blijkt dat over de gehele wereld 'nieuwe christenen' hierover op dezelfde wijze spreken."[92]

3.5.3.5 Perceptie van religie

Vaak verklaren bekeerlingen dat het christelijke geloof geen religie is, hetgeen geregeld mede leidt tot het oordeel van ongeloofwaardigheid. Ook te dezen mist de IND medewerker dan het zicht op het referentiekader van de bekeerling. Het is belangrijk in beeld te hebben dat met name in evangelische (sub)stromingen en in pinksterkerken (maar ook wel in andere kerken) religie of godsdienst wordt gezien als een manier om middels het voldoen aan verplichtingen op eigen kracht bij God te komen, zoals bijvoorbeeld in de islam geleerd wordt (zie ook par. 8.3.4 en 8.5), terwijl het christelijke geloof leert dat we niet op eigen kracht bij God kunnen komen maar dat Jezus Christus ons bij God brengt. (zie par. 8.3.2)[93] Voor de vreemdeling die bij zo'n kerk aangesloten is, heeft het begrip religie aldus een andere inhoud en betekenis dan de definitie die gehanteerd wordt door de IND.

3.5.3.6 Voorbeelden van discutabele kennisvragen

In meerdere zaken wordt onvoldoende bijbelkennis en kennis van het christelijke geloof tegengeworpen op grond van het niet goed kunnen beantwoorden van gesloten vragen, waarbij de vreemdeling niet in de gelegenheid gesteld wordt om allereerst zelf te verklaren omtrent de kennis die hij wel heeft en omtrent de relevantie daarvan voor zijn geloof, terwijl de relevantie van de gestelde gesloten vragen nog al eens twijfelachtig en aanvechtbaar is.

We zien overigens sinds de introductie van de eerste openbare werkinstructie 2018/10 wel verbeteringen op dit vlak,[94] maar het is o.i. belangrijk om hier wel alert op te blijven. Daarom halen we toch nog belangrijke voorbeelden uit bij onze stichting bekende gehoorrapporten aan:

- "Waarom is tweede kerstdag ingesteld?", wat in essentie namelijk niets met de inhoud en het praktiseren van het christelijke geloof van doen heeft.
- "Wanneer is Driekoningen?", wat namelijk vooral een volkstraditie is in Brabant en Limburg, vergelijkbaar met Sint Maarten elders in het land, en geen betekenis heeft voor de inhoud en het praktiseren van het christelijke geloof.[95]
- "Wat is de betekenis van Witte Donderdag?" Deze vraag kan mogelijk aan de orde zijn indien iemand zich aangesloten heeft bij bijvoorbeeld een Rooms-katholieke Kerk maar is absoluut niet op zijn plaats bij iemand die aangesloten is bij de meeste kerken van

[92] https://juridisch.gave.nl/wp-content/uploads/2017/12/Dr.-Bas_Plaisier-liefde_in_chr._geloof.pdf
[93] Zie ook websites als https://www.ontdekgod.nl/het-christelijk-geloof en https://www.ontdekgod.nl/religie
[94] Ron Groeneveld, *Horen en beslissen bij bekeerlingen*, 2022, p. 11,12
[95] Zie bv https://nl.wikipedia.org/wiki/Driekoningen#Nederland

gereformeerde of evangelische signatuur, aangezien Witte Donderdag daar vaak geen rol speelt in het kerkelijke leven. Indien het wel een rol speelt, kan het gerekend worden tot een gebeuren dat wel betekenis heeft voor het kerkgenootschap in het algemeen maar kan niet verwacht worden dat de bekeerling er over weet te verklaren.

- "Weet u waarom in Nederland Pasen gerelateerd wordt aan (chocolade) eieren, kippen en kuikens?"[96], wederom een vraag die een volkstraditie betreft dat losstaat van de inhoud en het praktiseren van het christelijke geloof.
- "Wat is voor christenen veruit het belangrijkste feest" is niet relevant, alleen al omdat christenen daar geen eenduidig antwoord op geven.[97] Voor de een is kerst het belangrijkste feest en voor de ander pasen, maar beide feesten zijn belangrijk en zelden zal iemand zeggen dat een van de twee feesten *veruit* het belangrijkste is.
- Ook wordt ten onrechte gesteld dat in het Oude Testament, nader bepaald in Genesis, de betekenis van de zondag uitgelegd wordt.[98] In Genesis gaat het immers om de sabbat op de zevende dag ofwel de zaterdag, terwijl voorts onder christenen verschillend wordt gedacht over de verhouding tussen de oudtestamentische sabbat en de nieuwtestamentische rustdag op zondag.
- "Wie staat aan het hoofd staat van de Protestantse kerk" of "Wie is dé belangrijke persoon in het protestantisme die bovenaan staat?"[99] Protestantse kerken in Nederland hebben geen 'hoofd' of 'belangrijkste persoon' zoals bijvoorbeeld een (aarts)bisschop of paus.
- "Wat zijn de vijf uitspraken of kenmerken binnen de geloofsleer van het protestantisme?"[100] Het is volstrekt onduidelijk waar met deze vraag op gedoeld zou kunnen worden aangezien er niet zo iets bestaat als "dé vijf uitspraken of kenmerken binnen de geloofsleer van het protestantisme".
- "Wie was de koning van Palestina in de tijd dat Jezus werd geboren?" [101] Allereerst is de vraag anachronistisch aangezien Palestina in de tijd van Jezus' geboorte niet bestond als benaming voor een bestuurlijk gebied en is het pas in 136 nC een bestuurlijke aanduiding geworden als Israël wordt opgenomen in de Romeinse provincie Syria-Palestina.[102] Belangrijker is nog dat de bedoelde Herodes koning was van (delen van) Judea en ook uit de Bijbel valt niet anders af te leiden.[103] Het gebruik van de naam 'Palestina' in plaats van Israël of Judea in relatie tot de gebeurtenissen als beschreven in het Nieuwe Testament is aldus historisch onjuist en wekt daarenboven de schijn van een politiek-gekleurde uiting die in het kader van een asielaanvraag achterwege gelaten dient te worden.

[96] IND zaaknummer Z1-42857970626 (gehoor d.d. 11 juni 2018)
[97] IND dossiernr. K1-360576768 (beschikking d.d. 20 maart 2014)
[98] IND dossiernr. K1-136664350 (voornemen d.d. 25 februari 2014); Z1-15306760392 (beschikking d.d. 24 oktober 2016)
[99] IND dossiernr. K1-340208789 (beschikking 24 juni 2013); IND zaaknr. Z1-9865888538 (beschikking d.d. 15 februari 2017)
[100] IND dossiernr. K1-340208789 (beschikking 24 juni 2013)
[101] IND zaaknr. Z1-8051676609 (voornemen 30 mei 2015); Z1-9515216302 (nader gehoor p. 18; beschikking 10 september 2016); Z1-9865888538 (beschikking d.d. 15 februari 2017)
[102] https://nl.wikipedia.org/wiki/Palestina_(regio), geraadpleegd 10 januari 2017
[103] Zie https://nl.wikipedia.org/wiki/Herodes_de_Grote geraadpleegd 10 januari 2017; Mattheüs 2, met name vers 22: "*Toen hij echter hoorde dat Archelaüs in Judea koning was in de plaats van zijn vader Herodes, was hij bevreesd daarheen te gaan.*"

- "Wat zijn de namen van de drie koningen die kort na de geboorte van Jezus bij hem op bezoek zijn gekomen?"[104] Deze vraag is volstrekt onjuist omdat in de Bijbel niet wordt gesproken over drie koningen maar over wijzen, zonder te melden hoe zij heetten en met hoeveel zij waren.[105] Dat het drie koningen waren is een latere traditie die geen enkele grond vindt in de Bijbel of in (andere) geschiedschrijving. Ook de namen die aan hen zijn toegedicht stammen uit een latere traditie zonder enige bijbelse of historische grond.[106]
- Ook komen we een veelheid aan gesloten vragen tegen als: "Hoe heet de tuin waar Eva zich bevond?"; "Weet u welke boom er staat in de tuin waar Eva zich in bevond?"; "Door wie zijn de tien geboden opgesteld?"; "Welk beroep had Jozef?"; "Wat is de naam van de persoon die door Jezus tot leven is gewekt?"[107]. In deze zaak wordt ook tegengeworpen dat verzoeker niet alle 66 bijbelboeken heeft doorgewerkt. In casu wordt kennelijk verondersteld dat de Bijbel een soort cursusboek is dat doorgewerkt moet zijn om in aanmerking te komen voor het predicaat 'christen'. Volgens de rechtbank gaat het te ver om in het kader van de geloofwaardigheidsbeoordeling van een gestelde bekering te vergen dat verzoeker de Bijbel volledig kent.[108] Voorts bewijst in casu de vraagstelling ook inhoudelijk blijk van ondeskundigheid.
- Ook worden soms vragen gesteld als 'Is Christus de achternaam van Jezus?', 'Heeft Jezus het christendom uitgevonden?' en 'Wie heeft in oorsprong de Bijbel geschreven?'[109] Achternamen bestonden niet in bijbelse tijden[110] en het christendom is geen uitvinding maar is eerder te typeren als een beweging die wel ontstaan is rond de persoon van Jezus Christus maar waarvan niet gezegd kan worden dat Hij (of iemand anders) het 'uitgevonden' heeft. De Bijbel heeft vele auteurs, waarbij van verschillende bijbelboeken de oorspronkelijke auteur niet bekend is of met zekerheid vast te stellen is.[111] Bovendien betreft het vragen die geen enkele relevantie hebben voor de motieven voor en het proces van bekering en voor de kennis van het christelijke geloof. Dit soort vragen geeft meer blijk van spitsvondigheid dan van deskundigheid van de gehoorambtenaar.

3.5.4 Activiteiten

De werkinstructie (par. 3.3 onder c) stelt ten aanzien van de activiteiten dat het gaat om het authentieke verhaal van de vreemdeling, de betekenis die hij geeft aan de activiteiten die hij belangrijk vindt en het effect van de bekering op het dagelijkse leven. Belangrijk is vooral om te kijken wat de vreemdeling ten aanzien van zijn nieuwe geloofsovertuiging belangrijk vindt en hoe hij dan vorm geeft aan zijn nieuwe geloofsovertuiging. Tevens is van belang helder te krijgen welke activiteiten de vreemdeling in de toekomst wil gaan uitoefenen.

---

[104] IND zaaknr. Z1-8051676609 (voornemen 30 mei 2015); Z1-9515216302 (nader gehoor p. 18; beschikking 10 september 2016); Z1-9865888538 (beschikking d.d. 15 februari 2017)
[105] Zie Mattheüs 2:1 "*Toen nu Jezus geboren was in Bethlehem, in Judea, in de dagen van koning Herodes, zie, wijzen uit het oosten kwamen in Jeruzalem aan.*"
[106] Zie bv https://nl.wikipedia.org/wiki/Driekoningen#Van_wijzen_tot_drie_koningen
[107] IND zaaknr. Z1-8051676609 (voornemen 30 mei 2015); Z1-9515216302 (nader gehoor p. 18; beschikking 10 september 2016); Z1-9865888538 (beschikking d.d. 15 februari 2017)
[108] Uitspraak rb Haarlem, 28 november 2016, AWB 16/19817, r.o. 5.2
[109] Bijvoorbeeld IND dossiernr. K1-4138645387 (beschikking 11 juni 2015)
[110] Zie https://en.wikipedia.org/wiki/Surname: "*The concept of a "surname" is a relatively recent historical development, evolving from a medieval naming practice called a 'byname'.*" (geraadpleegd 24 juli 2015)
[111] Zie bijvoorbeeld https://bijbel.eo.nl/kennismaken/het-ontstaan-van-de-bijbel, geraadpleegd 6 februari 2023

In deze paragraaf worden met name aspecten besproken waar we de beoordeling met behoorlijke regelmaat zien misgaan. Bij deze punten speelt de eigen context van de gehoor en beslismedewerker vaak een niet onbelangrijke rol in de wijze van vraagstelling en beoordeling.[112]

3.5.4.1 Te beperkt onderzoek

Alle drie de elementen, dus ook het onderdeel activiteiten, moeten worden betrokken in de beoordeling. (WI par. 3.4.4 onder a) De drie onderdelen moeten in samenhang beoordeeld worden.[113] Toch ziet onze stichting in veel gehoren dat, net als bij het onderdeel kennis, aan het onderdeel activiteiten relatief weinig aandacht wordt besteed, soms zelfs slechts 1 of 2 pagina's in een gehoorrapport van 30 of meer pagina's[114]. Vaak blijkt de vraagstelling dan ook nog zeer feitelijk van aard te zijn en blijkt te weinig aan bod te komen wat het belang van de gestelde activiteiten voor de vreemdeling persoonlijk is.

Een reden om verhoudingsgewijs weinig aandacht aan het onderdeel activiteiten te besteden kan zijn, dat het zwaartepunt in de meeste gevallen ligt bij de motieven voor en het proces van bekering. (WI par. 3.4.4 onder a) Evenwel, door in een gehoor dan maar weinig aandacht aan het onderdeel activiteiten te besteden, ontstaat het gevaar dat tijdens het gehoor vooruitgelopen wordt op de beoordeling, wat uitdrukkelijk niet de bedoeling is. (WI par. 6.1) Ook wordt het op voorhand zeer moeilijk om nog compensatie toe te passen indien daar aanleiding voor blijkt te zijn. Blijkens de werkinstructie is dan onvoldoende aandacht aan het onderdeel activiteiten geschonken:

> "*Indien er ten aanzien van één element minder goede verklaringen zijn afgelegd, kunnen de andere elementen dit 'compenseren', mits de vreemdeling in staat is daarover wel verklaringen af te leggen die overtuigend genoeg zijn om de zwakkere elementen te 'compenseren'.*" (WI par. 3.4.4 onder a)

> "*Er vindt tijdens het gehoor geen beoordeling plaats en het is derhalve uitdrukkelijk niet de bedoeling op de inhoudelijke toets vooruit te lopen door bijvoorbeeld bij zwakke verklaringen op één element niet of beperkt door te vragen op andere elementen.*" (WI par. 6.1)

De Afdeling heeft terecht uitgesproken, dat de staatssecretaris kenbaar moet motiveren wat hij van de verklaringen van een vreemdeling over het element activiteiten vindt en waarom die verklaringen diens ontoereikende verklaringen over het element motieven en proces niet kunnen compenseren,[115] wat slechts mogelijk is als ook het element activiteiten uitgebreider wordt uitgevraagd.

Ook dient o.i. bedacht te worden dat nadere verklaringen van een vreemdeling over de betekenis die activiteiten voor hem hebben kunnen bijdragen aan het verder helder krijgen van de motieven voor bekering. Verwacht mag worden dat verklaringen over de persoonlijke betekenis van de gestelde activiteiten een samenhang vertonen met verklaringen over motieven

---

[112] Zie ook Schans en Van Lierop (WODC memorandum 2019-2) die ook wijzen op het risico van het uitgaan van aannames welke gebaseerd lijken op stereotypen, zie onze bespreking op https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/onderzoek-wodc.

[113] Kamerbrief 'De geloofwaardigheid van bekeerlingen en lhbti's', d.d. 4 juli 2018, https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/07/04/brief-tweede-kamer-de-geloofwaardigheid-van-bekeerlingen-en-lhbti%E2%80%99s

[114] Zoals bijvoorbeeld in IND zaaknummer Z1-52965661776 (voornemen d.d. 17 mei 2019)

[115] Uitspraken ABRvS, 12 mei 2021, ECLI:NL:RVS:2021:977 en ECLI:NL:RVS:2021:978

en proces. Motieven voor bekering kunnen immers mede samenhangen met het belang dat de vreemdeling hecht aan de activiteiten van het vroegere geloof en het belang dat de vreemdeling hecht aan de (in zijn beleving mogelijk andersoortige) activiteiten van zijn nieuwe geloof.

Omgekeerd kunnen verklaringen afgelegd in het kader van motieven en proces mede inzicht bieden in de betekenis die de activiteiten van het nieuwe geloof voor de vreemdeling hebben. Dat kan in principe een goede reden zijn om het onderdeel activiteiten niet meer uitvoerig te behandelen tijdens het gehoor, mits uit het besluit wel blijkt dat de activiteiten die in het onderdeel 'motieven en proces' al naar voren zijn gekomen in de beoordeling van het onderdeel 'activiteiten' zijn betrokken.

Samenvattend dient overwogen te worden dat het onderscheiden van de drie elementen 'motieven en proces', 'kennis' en 'activiteiten' wel een nuttig hulpmiddel is voor het onderzoek en de beoordeling, maar dat er voor gewaakt moet worden ze als drie losstaande elementen te benaderen. Juist omdat de focus ligt op de persoonlijke motieven, betekenis en beleving van de vreemdeling mag verwacht worden dat de drie elementen in het hele relaas in samenhang aan de orde zullen zijn.

3.5.4.2 Context en referentiekader

Als uitgangspunt geldt dat je je tijdens het gehoor onbevangen opstelt en zo veel mogelijk voorkomt dat je (onbewust) redeneert vanuit een persoonlijk, vaak westers, referentiekader. Er dient daarentegen zoveel mogelijk aansluiting gezocht te worden bij het niveau en de wijze van vertellen van de vreemdeling en zijn referentiekader, aldus de werkinstructie par. 6.1.

Bij de hiernavolgende onderdelen van bespreking speelt aandacht voor referentiekader ook in het algemeen een belangrijke rol. In het kort benomen we het hier reeds, waarna het in het vervolg een verdere uitwerking krijgt:

- De relatie van een levensverandering en de context waarin deze heeft plaatsgevonden;
- De beperkte mogelijkheid van een bekeerling om een verklaring te geven voor de wijze waarop de bekering zijn levensverandering heeft veroorzaakt.
- De aanwezigheid van een aan de gemeenschap ontleend belang of motieven, bijvoorbeeld om gedoopt te worden, wat haaks staat op een westers individualistische context van hoor- en beslismedewerkers.

Voorts hoort bij referentiekader inzicht in de mogelijkheden, en beperkingen daarin, om in landen van herkomst het nieuwe geloof te belijden en uit te dragen. Hierover wordt verderop in H. 10 nader ingegaan.

3.5.4.3 Levensverandering mogelijk niet door bekering

De laatste jaren ziet onze stichting met regelmaat de tegenwerping naar voren komen dat een gestelde levensverandering ook op andere wijze dan een bekering tot het christelijke geloof tot stand had kunnen komen en dat de vreemdeling niet heeft weten te overtuigen hoe de levensverandering door het christelijke geloof tot stand is gekomen.

Onze stichting acht tegenwerpingen van deze aard zeer bezwaarlijk. Immers, de werkinstructie stelt terecht dat rekening gehouden moet worden met het referentiekader van de vreemdeling en dat gezocht wordt naar zijn of haar authentieke verhaal. Als het gaat om een levensverandering die plaatsgevonden heeft in de context van een kennismaking met het ene

(bijvoorbeeld christelijke) geloof, is de vraag niet relevant of de betreffende levensverandering ook tot stand had kunnen komen in de context van een bekering tot een ander geloof (bijvoorbeeld Boeddhisme of atheïsme). Zulk een beoordeling treed immers buiten de kaders van het referentiekader van de vreemdeling en de rechtbank heeft reeds meermalen uitgesproken dat er sprake lijkt te zijn van toepassing van een verkeerd toetsingskader.[116] Dit zou alleen anders kunnen zijn indien de vreemdeling tevens verklaard heeft ook het Boeddhisme of atheïsme geprobeerd of gepraktiseerd te hebben, wat meest niet het geval is. En indien terecht geoordeeld zou kunnen worden dat de levensverandering ook toegeschreven kan worden het Boeddhisme of atheïsme, dient nog steeds de gevaarzetting van die bekering beoordeeld te worden.

3.5.4.4 Verklaring voor de levensverandering

Voorts acht onze stichting het bezwaarlijk om te verwachten dat de vreemdeling kan verklaren hoe zijn levensverandering door de bekering tot het christelijke geloof heeft kunnen plaatsvinden. Verwacht mag worden dat hij kan beschrijven hoe het gegaan is (i.e. het proces van bekering). Verklaren hoe het op gestelde wijze heeft kunnen plaatsvinden, is echter iets heel anders, wat ook voor godsdienstsociologen en -psychologen in het algemeen niet goed mogelijk is, laat staan dat een bekeerling daartoe in staat zou moeten zijn. Hooguit kan de vreemdeling wijzen op bijbelse noties zoals het werk van de Heilige Geest en de rustgevende uitwerking van de boodschap van het Evangelie. In de beoordeling daarvan dient echter grote terughoudendheid betracht te worden. Zoals dr. Arjan Plaisier in 2012 al aangegeven heeft:

> "*Besef wel, dat je hiermee op het gebied van het heilige komt. Een open houding is belangrijk; iemand moet de ruimte hebben om zijn verhaal te vertellen zonder met een koude toon of met scepsis geconfronteerd te worden.*"[117]

3.5.4.5 Persoonlijk belang van de doop

Een vreemdeling kan gevraagd worden naar de redenen waarom hij zich liet dopen. We zien vaak, dat de vreemdeling zijn redenen ontleend aan de omgeving. Hij heeft zich bijvoorbeeld laten dopen omdat de voorganger zei dat hij er klaar voor was, omdat het in de Bijbel staat, of omdat hij wilde laten zien dat hij christen geworden was. Bij dergelijke verklaringen wordt vaak tegengeworpen wordt dat de vreemdeling er niet in is geslaagd om uit te leggen waarom hij er persoonlijk voor heeft gekozen om zich te laten dopen en wat dit persoonlijk voor hem betekent. Hierbij wordt er echter aan voorbijgegaan, dat de doop niet een individuele zaak is gebaseerd op geïndividualiseerde motieven, maar dat de doop een ritueel is dat verbonden is met de gemeenschap van de kerk:

> "*Ook wij allen immers zijn door één Geest tot één lichaam gedoopt, hetzij dat wij Joden zijn, hetzij Grieken, hetzij slaven, hetzij vrijen; en wij allen zijn van één Geest doordrenkt. Want ook het lichaam bestaat niet uit één lid, maar uit vele.*" (1 Korinthe 12:13,14)

Met 'lichaam' wordt alhier de gemeenschap van de kerk geduid:

---

[116] Uitspraken rb Zwolle, 21 juli 2020, NL19.23464; rb Roermond, 21 december 2020, NL20.10853; rb Rotterdam, 22 december 2020, NL20.11603; rb Roermond, 22 januari 2021, NL19.27486 NL19.27488; rb Rotterdam, 8 maart 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:2169.

[117] Arjan Plaisier, "*IND - Bekeringen getoetst*", blz. 3,4; zie ook par. 3.4.1

> "*Samen bent u namelijk het lichaam van Christus, en ieder afzonderlijk Zijn leden.*" (1 Korinthe 12:10)

Dat brengt met zich mee dat de motieven om te dopen en gedoopt te worden niet primair individueel van aard zijn maar dat het motieven van de gemeenschap zijn. De IND lijkt in dit verband te redeneren vanuit een eigen, individualistische, context. In dit verband zei ook terugverwezen naar par. 3.5.2.6 over 'authentiek versus uniek'. Een motief voor (in dit geval) de doop dat gedragen wordt door de kerkgemeenschap als geheel, kan niet om die reden onvoldoende persoonlijk geacht worden, te meer niet omdat het kenmerkend is voor het christelijke geloof, en in feite voor elke geloofsgemeenschap, dat de leden gemeenschappelijke waarden, motieven en overtuigingen met elkaar delen.

3.5.5 Zwaartepunt en compensatie

In de paragrafen 3.5.3.1 en 3.5.4.1 hierboven, over de elementen kennis en activiteiten, is al gesproken over de mogelijkheid ontoereikende verklaringen over één element te compenseren met overtuigende verklaringen over een ander element. De Afdeling heeft in dit verband uitgesproken dat de staatssecretaris het zwaartepunt van de beoordeling mag leggen op het eerste element (motieven en proces), maar dat dat niet betekent dat hij zich niet ook een oordeel over de andere elementen hoeft te vormen.[118] Ook de elementen kennis en activiteiten zullen aldus voldoende uitgevraagd moeten worden.

3.5.5.1 Zwaartepunt volgens de Practical Guide EUAA

Wat betreft het zwaartepunt, valt op dat de Practical Guide van de EUAA een andere lijn voorstaat. Immers, volgens de Practical Guide is informatie die de vreemdeling geeft over het belang van het nieuwe geloof voor zijn identiteit of manier van leven van belang voor de beoordeling van risico bij terugkeer (zie par. 3.2.4.2 hierboven). En bij afvalligheid geldt, dat de transformatie die de afwending heeft teweeggebracht en de wijze waarop deze verandering het leven van de vreemdeling beïnvloedt de kern van de asielaanvraag is waar grondig aandacht aan moet worden besteed (zie par. 3.2.5.2 hierboven).

Onze stichting heeft al meermalen aangegeven deze lijn voor te staan. Immers, het zijn de, voor de vreemdeling belangrijke, uitingen en activiteiten die bij terugkeer naar een aantal landen van herkomst risico op kunnen leveren, niet de motieven voor en het proces van bekering dat in het verleden heeft plaatsgevonden. Zoals dr. Arjan Plaisier in 2012 reeds heeft opgemerkt (par. 3.5.1 hierboven):

> "*Eigenlijk moet de echte vraag zijn: is iemand praktiserend christen? (…) Praktiseert iemand zijn christenzijn? Gaat hij of zij naar de kerk? Leest hij of zij in een bijbel? Is iemand missionair bezig in het asielcentrum of daarbuiten? Zijn er getuigenissen over de persoon in kwestie van medegelovigen? Iemand die zich als christen gedraagt zal risico's lopen.*"

Nu kan er bij een nog redelijk prille bekering sprake zijn van weinig uitingen naar buiten toe, zoals evangelisatie. Het is dan denkbaar, dat de verklaringen over motieven en proces het belangrijkste deel zijn voor de beoordeling. Maar we zien bij Gave ook, dat bij bijvoorbeeld een opvolgende aanvraag geloofsgroei nieuwe betekenisvolle activiteiten er weinig toe blijven doen omdat de vreemdeling naar het oordeel van de IND nog steeds niet weet te overtuigen over de

[118] Uitspraken ABRvS, 12 mei 2021, ECLI:NL:RVS:2021:977 en ECLI:NL:RVS:2021:978

motieven en het proces uit het verleden. Dit kan zelf zo ver gaan, dat aan een positie van geestelijk leidinggeven die iemand inmiddels door de kerk is toevertrouwd, weinig gewicht wordt toegekend.[119] Hoewel de kerk onmiskenbaar geoordeeld heeft dat een vreemdeling blijk geeft van een hoge mate van geestelijke rijpheid, meent de IND de bekering nog steeds ongeloofwaardig te kunnen achten.

3.5.5.2 Toepassing compensatie

Zoals gezegd, kunnen blijkens de werkinstructie ontoereikende verklaringen over één element (meestal motieven en proces) gecompenseerd worden middels overtuigende verklaringen over een of beide andere elementen (kennis en/of activiteiten). De werkinstructie biedt echter nauwelijks handvatten wanneer en hoe compensatie toegepast kan of moet worden. Blijkens uitspraak van de rechtbank[120] ontbeert het de IND zelf ook aan inzichtelijkheid hoe de regel toegepast moet worden. We citeren uit de uitspraak:

> "*Ofschoon de rechtbank niet degene is die de werkinstructie heeft gemaakt en ten uitvoer brengt, heeft zij twijfels over de uitleg die verweerder thans over zijn eigen beleid en werkwijze geeft. Die twijfel wordt niet alleen ingegeven door de verschillende standpunten die verweerder heeft ingenomen in deze zaken, maar ook gevoed door het feit dat de rechtbank ambtshalve bekend is met vergelijkbare bekeringszaken waarin met in achtneming van WI 2019/18 wel gekeken wordt of niet aannemelijke verklaringen ten aanzien van de motieven voor en het proces van bekering nog gecompenseerd kunnen worden met overtuigende verklaringen ten aanzien van de kennis en de activiteiten.*" (r.o. 86)

Ook wijst de rechtbank op de toelichting die de staatssecretaris heeft gegeven in de zaken waar de Afdeling zich op 12 mei 2021 over uitgesproken heeft:

> "*Blijkens de uitspraak van de Afdeling van 12 mei 2021(ECLI:NL:RVSL:2021), rechtsoverweging 5.7) heeft verweerder hierop nog de volgende toelichting gegeven: "5.7. (…) De staatssecretaris heeft in hoger beroep desgevraagd toegelicht dat (…) als een vreemdeling met zijn verklaringen in het geheel geen proces van bekering met de daarbij behorende eigen ervaringen en persoonlijke belevingen inzichtelijk maakt, de verklaringen over kennis en activiteiten dit niet kunnen compenseren. Echter, als een vreemdeling wel, zij het volgens de staatssecretaris onvoldoende, kan verklaren over de motieven en het proces en een genoegzame verklaring heeft waarom hij hierover minder goed kan verklaren, wordt hij in de gelegenheid gesteld om dit te compenseren met overtuigende verklaringen over de ander twee elementen (…)"*

Van belang is tenslotte wat de rechtbank in r.o. 90 uitspreekt:

> "*Het komt de rechtbank voor dat verweerder gelet op de integrale geloofwaardigheidsbeoordeling als uitgangspunt neemt dan wel zou moeten nemen dat hij alle drie de elementen (pijlers) afzonderlijk beoordeelt en vervolgens in onderlinge samenhang beziet en tegen elkaar afweegt, waarbij hij het zwaartepunt mag leggen op pijler 1. Naar het oordeel van de rechtbank lijkt het er veeleer op dat hij slechts bij hoge uitzondering hiervan kan afwijken, namelijk alleen in de situatie dat de vreemdeling in het geheel geen (enkel)*

[119] Zie ook ons rapport "*Ongelofelijk – onrecht in de geloofwaardigheidsbeoordeling van geloofsovertuiging* ", 2021, p. 6: https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/ongelofelijk
[120] Uitspraak rb Den Bosch, 21 november 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:12865

inzicht geeft in zijn motieven voor en het proces van bekering of in het geval de vreemdeling onvoldoende over zijn motieven voor en proces van bekering heeft kunnen verklaren en bovendien ook geen verklaring heeft waarom hij daarover zo weinig kan verklaren. De rechtbank leest WI 2019/18 dan ook eerder zo dat verweerder alleen in die situaties niet meer toekomt aan een beoordeling van de andere pijlers omdat die nooit meer compenserend kunnen werken. Die uitzondering lijkt niet tevens bedoeld voor vreemdelingen die, net als eisers, zeer uitvoerig, doch ongeloofwaardig, over hun motieven voor en proces van bekering hebben verklaard. Zou dat wel zo bedoeld zijn dan zou verweerder in veel bekeringszaken niet meer toekomen aan de compensatiemogelijkheid, wat in zijn algemeenheid strijdig lijkt te zijn met de integrale geloofwaardigheidsbeoordeling en meer in het bijzonder met de letter en strekking van de werkinstructie."

Tenslotte wijst de rechtbank nadrukkelijk op het belang een eenduidig antwoord te krijgen op de vraag hoe de compensatieregel uitgelegd moet worden. In casu lijkt de staatssecretaris een veel beperktere uitleg aan de compensatieregel te geven dan in veel andere bij de rechtbank bekende zaken, hetgeen de rechtbank onaanvaardbaar acht. (r.o 91)

3.5.5.3 Compensatie en integrale geloofwaardigheidsbeoordeling

Onze stichting vraagt zich ook af hoe de mogelijkheid van compensatie zich verhoudt tot de integrale geloofwaardigheidstoets volgens welke de balans opgemaakt moet worden van verklaringen, documenten en informatiebronnen die de geloofwaardigheid onderbouwen en verklaringen, documenten en informatiebronnen die de geloofwaardigheid verzwakken met inzicht in de weging. (WI 2014/10 par. 3.2.2) Zoals het nu ligt, moet zulks per element (motieven en proces; kennis; activiteiten) geschieden[121] en komt daar dus de mogelijkheid van compensatie nog overheen. Evenwel kan ook betoogd worden dat de compensatiemogelijkheid een specifieke uitwerking is van de weging welke in het kader van de integrale geloofwaardigheidsbeoordeling dient plaats te vinden. Hiervoor pleit, dat de die elementen van motieven en proces, kennis en activiteiten in het algemeen niet los van elkaar beoordeeld kunnen worden maar in onderlinge samenhang moeten worden bezien, zoals de werkinstructie 2022/3 zelf ook stelt (par. 3.3).

3.5.5.4 Toetsing ex-nunc

Tot slot overweegt onze stichting dat de toetsing ex-nunc dient te geschieden met als kernvraag: wat is het voorzienbare risico dat de vreemdeling thans loopt in geval van terugkeer naar land van herkomst, gelet op de voor hem thans belangrijke uitingen van zijn geloofsovertuiging? Zoals reeds betoogd, lijkt het uitgangspunt dat het zwaartepunt van de beoordeling ligt bij het eerste element van motieven en proces van bekering onhoudbaar.

3.6 DE INTEGRALE TOETSING VOLGENS WI 2014/10

Volgens werkinstructie 2014/10 moet de geloofwaardigheidsbeoordeling objectief, gestructureerd en transparant worden uitgevoerd. Dat betekent onder andere dat gebruik

[121] Zie uitspraken ABRvS, 12 mei 2021, ECLI:NL:RVS:2021:977 en ECLI:NL:RVS:2021:978: de staatssecretaris moet allereerst per element beoordeling wat hij er van vindt.

gemaakt moet worden van objectiveerbare bronnen.[122] Ook in de Memorie van Toelichting wordt uitdrukkelijk vermeldt dat dit mede inhoudt dat gebruik gemaakt wordt van objectieve informatiebronnen.[123] In geval van de geloofwaardigheid van bekering kan daarbij gedacht worden aan objectieve informatiebronnen aangaande bekeringsprocessen zoals door onze stichting gebruikt wordt ter onderbouwing van onze expertiserapporten.

Tevens schrijft werkinstructie 2014/10 voor dat inzicht moet worden gegeven in de weging.

3.6.1 Inzichtelijkheid en geloofwaardigheidsindicatoren

Het belangrijkste aspect van de integrale toetsing is de vereiste inzichtelijkheid (WI 2014/10 par. 1). De geloofwaardigheidsbeoordeling moet objectief, gestructureerd en transparant worden uitgevoerd. Dat betekent onder meer dat gebruik gemaakt wordt van objectiveerbare bronnen en kenbaar gemotiveerd wordt, waarbij inzicht wordt gegeven in de weging. (par. 3.2). Het gebruikmaken van objectiveerbare bronnen impliceert het bekend maken van de gebruikte bronnen, zodat de bestuursrechter daadwerkelijk kan toekomen aan de volledige toetsing van het bestuurlijke oordeel.

In geval een gestelde bekering ongeloofwaardig wordt geacht, dient het bestuursorgaan dus inzichtelijk te maken welke in- en externe geloofwaardigheidsindicatoren zij hanteert teneinde de geloofwaardigheid van bekering te kunnen toetsen en welke de bronnen zijn waaraan zij die maatstaf heeft ontleend, zodat kenbaar (en dus toetsbaar) vanuit relevante literatuur omtrent bekeringsprocessen gemotiveerd wordt waarom het gestelde proces van bekering of motief voor bekering niet geloofwaardig is. De enkele vermelding

> "*De IND beoordeelt de geloofwaardigheid van het asielrelaas op basis van uitvoerige gehoren en van vergelijking van het asielrelaas met al datgene, wat de IND weet over de situatie in het land van herkomst uit ambtsberichten en andere objectieve bronnen en wat eerder is onderzocht en overwogen naar aanleiding van de gehoren van andere vreemdelingen in vergelijkbare situaties. Dit overzicht stelt de IND in staat die beoordeling vergelijkenderwijs en aldus geobjectiveerd te verrichten.*" (ontleend aan werkinstructie 2010/14 par. 4.1 onder d)

wordt daartoe onvoldoende geacht. De IND dient o.i. nader te specificeren waar op gedoeld wordt met 'andere objectieve bronnen en wat eerder is onderzocht en overwogen'.
Ten aanzien van relevante literatuur inzake bekeringsprocessen zij wat ons betreft verwezen naar het deskundigenoordeel van prof. Van Saane[124] en naar de bespreking van de literatuurgegevens in H. 5 t/m 9 van dit rapport.

---

[122] Zie WI 2014/10 par. 3.2
[123] Memorie van toelichting (Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 088, nr. 3; https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-34088-3.html), par. 3.1.2: "*Het oordeel van het bestuur, gebaseerd op de gehoren, vergelijking met andere gehoren en hetgeen bekend is uit objectieve informatiebronnen, blijft hierom het uitgangspunt. De taak van de bestuursrechter blijft toetsing van het bestuurlijk oordeel. Primair wordt hierbij het besluit getoetst aan de vereisten van behoorlijk bestuur, met name op het zorgvuldigheidsbeginsel en het motiveringsbeginsel. Het oordeel van het bestuursorgaan over de geloofwaardigheid kan op dezelfde wijze worden getoetst. Indien het bestuursorgaan op dit punt het onderzoek naar de asielaanvraag naar het oordeel van de rechtbank onjuist, onzorgvuldig of onvolledig heeft uitgevoerd, waardoor er twijfel is over het oordeel van het bestuursorgaan, dan is de juiste weg om het besluit te vernietigen, waardoor het bestuursorgaan een nieuw besluit dient te nemen, of de rechtbank zelf in het geschil kan voorzien.*"
[124] dr. Van Saane '*Geloofwaardigheid bekering*', te downloden van https://juridisch.gave.nl/bijlagen-expertiserapporten

In aanvulling op voorgaande is het belangrijk om te constateren dat de werkinstructie 2022/3 en haar voorgangers 2019/18 en 2018/10 (alsmede voorheen de zogeheten 'vaste gedragslijn') enkel vermeldt op welke onderdelen de geloofwaardigheid van bekering getoetst wordt, maar geen inzicht geeft in de maatstaven die ter toetsing aangelegd worden en waaraan deze maatstaven ontleend zijn. Verwijzing naar de werkinstructie is dus niet voldoende om het beoordelingsproces inzichtelijk te maken. Indien van toepassing is het van belang om hier uitdrukkelijk op te wijzen in de zienswijze en het beroepschrift: het enkele feit dat bij een gehoor de werkinstructie is gevolgd maakt nog niet dat de verklaringen van verzoeker op de juiste, deskundige, wijze zijn beoordeeld.

Volgens de rechtbank kan bijvoorbeeld niet volstaan worden met de conclusie dat eiser er niet in geslaagd is te overtuigen van een dieperliggende innerlijke bekering als niet duidelijk wordt gemaakt wat verstaan wordt onder het begrip 'dieperliggende innerlijke bekering'. Verweerder moet "*om zijn besluit inzichtelijk te maken en een rechtelijke toetsing daarvan mogelijk te maken, kunnen aangeven aan welke concrete eisen naar zijn oordeel in het algemeen moet worden voldaan, wil van zo'n (geloofwaardig geachte) bekering sprake zijn. De enkele motivering (conclusie) dat eiser algemene verklaringen heeft afgelegd die geen blijk geven van een 'dieperliggende innerlijke bekering', is onvoldoende inzichtelijk en daarmee ondeugdelijk.*"[125]

Ook heeft de rechtbank als motiveringsgebrek aangemerkt dat verweerder niet met deskundigeninformatie uit objectieve bron aannemelijk heeft gemaakt dat een bepaalde gang van zaken menselijkerwijs nimmer kan plaatsvinden in een proces dat, zoals eiser stelt, uiteindelijk heeft geleid tot bekering tot een ander geloof en wordt niet duidelijk waarom de IND bepaalde verklaringen te algemeen en te oppervlakkig acht, waarom liefde, veiligheid en vreugde voor eiser niet juist de belangrijke "zaken" kunnen zijn die hij zoekt in het geloof, waarom liefde niet de kern is van het christelijke geloof en waarom eiser naar haar oordeel niet aannemelijk heeft gemaakt dat de gelijkenis van de verloren zijn favoriete bijbelverhaal is.[126] Ook werkinstructie 2018/10 (welke gepubliceerd werd enkele weken voorafgaand aan deze uitspraak) biedt hieromtrent geen toetsingskaders.

3.6.2 Relevante elementen

Onderdeel van het beoordelingsproces is de vaststelling van de relevante elementen. Een element is relevant als het in verband staat met vluchtelingschap of met art. 3 EVRM. (WI 2014/10 par. 3.1) Het kan van belang zijn om kritisch te bekijken of de relevante elementen correct zijn geformuleerd. Wij hebben bijvoorbeeld in een dossier de volgende relevante elementen opgevoerd zien worden:

- *betrokkene stelt bekeerd te zijn tot het christelijke geloof*
- *betrokkene stelt problemen ondervonden te hebben als gevolg van de bekering*

In casu werd de bekering niet geloofwaardig geacht en daarom werden de gestelde problemen als gevolg van de bekering ook op voorhand niet geloofwaardig geacht, zonder dat de geloofwaardigheid van de gestelde problemen zelfstandig onderzoek kregen.

[125] Uitspraak rb Haarlem 29, augustus 2017, NL17.6170
[126] Uitspraak rb Den Bosch, 27 juli 2018, NL18.11386, r.o. 20,25,28,29

Ons commentaar hierop is, dat het tweede relevante element niet correct is omschreven. Betrokkene had geen problemen ondervonden vanwege zijn bekering maar vanwege zijn geloofsuitingen. Het relevante element had dan ook als volgt omschreven moeten worden:

- *betrokkene stelt problemen ondervonden te hebben als gevolg van zijn geloofsuitingen.*

Immers, als de bekering zelf ongeloofwaardig wordt geacht is nog niet uitgesloten dat iemand zich als bekeerling, i.e. als christen, of minstens als afvallige van de islam heeft gedragen en op grond daarvan problemen heeft ondervonden.

3.6.3 Hoofd- en bijzaken

Bij elk relevant element komt het voorts aan op het onderscheiden van hoofd- en bijzaken. (WI 2014/10 par. 3.1) Ook dient in aanmerking te worden genomen, dat de geloofwaardigheid van 'opvolgende gebeurtenissen' niet noodzakelijk afhankelijk is van een eerdere gestelde gebeurtenis die het begin vormt van de verhaallijn. (WI 2014/10 par. 3.2.2). Met name dit onderscheid komt vaak niet naar voren in de beschikkingen die wij onder ogen krijgen. Het is evenwel een belangrijk aandachtspunt om goed op te letten.

3.6.3.1 Gewicht (on)geloofwaardigheid gebeurtenissen

Een belangrijke implicatie van deze paragraaf van WI 2014/10 is feitelijk reeds vastgelegd in een Afdelingsuitspraak: de geloofwaardigheid van bekering, zijnde een innerlijk proces, kan niet (mede) afhankelijk gesteld worden van de geloofwaardigheid van gebeurtenissen die gesteld (mede) geleid hebben tot de bekering. Indien een dergelijk verband of afhankelijkheid wel aangenomen wordt, zal kenbaar gemotiveerd moeten worden waarom het gestelde proces van bekering en/of de motieven voor bekering van de gestelde en (deels) ongeloofwaardig geachte gebeurtenissen afhankelijk zijn.[127]

Een dergelijk verband kan bijvoorbeeld niet worden aangenomen als iemand verklaart dat hij tijdens een kerkdienst geraakt werd door de boodschap die hij daar hoorde, indien het gestelde kerkbezoek ongeloofwaardig wordt geacht omdat verzoeker niet concreet kan verklaren omtrent, bijvoorbeeld, het tijdstip van de dienst, de naam van de kerk en/of de naam van de voorganger. Een verband kan mogelijk wel aangenomen worden als betrokkene niet kan verklaren omtrent het verloop van de dienst in casu of van kerkdiensten die hij stelt bezocht te hebben in het algemeen. In het laatste geval kan er immers gerede twijfel zijn of verzoeker wel ooit kerkdiensten heeft bezocht. Zulk verband zal dan wel kenbaar gemotiveerd moeten worden en kan bijvoorbeeld niet licht aangenomen worden als verzoeker verklaart tijdens een bepaalde kerkdienst emotioneel zeer geraakt te zijn maar niet meer weet hoe de dienst in casu verliep en niet concreet kan aangeven welk element in de betreffende dienst maakte dat verzoeker zich emotioneel geraakt wist. De emotie kan dan immers de herinnering aan de feitelijke gebeurtenissen van dat moment doen verbleken.

3.6.3.2 Belangstelling voor nieuwe geloof niet gemeld in eerdere procedure

Alleen de 'relevante elementen' worden beoordeeld. (WI 2014/10 par. 3.2)
Hieruit vloeit o.i. voort dat verzoeker niet gehouden is niet-relevante elementen in zijn asielaanvraag aan te voeren. Wij wijzen hier met nadruk op, omdat volgens jurisprudentie

[127] Uitspraak ABRvS, 6 augustus 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2889

verwacht wordt dat iemand een enkele belangstelling voor het christelijke geloof reeds wel in een lopende asielprocedure inbrengt wil hij een bekering die mogelijk later plaatsvindt als nieuw element aan een latere asielaanvraag ten grondslag kunnen leggen: Een origineel doopcertificaat betreffende een van na beëindiging van de vorige asielprocedure daterende doop geldt als een nieuw gebleken element of bevinding, tenzij *"een vreemdeling in een eerdere procedure reeds melding kon en derhalve behoorde te maken van zijn bekering tot dan wel belangstelling voor, het christendom en dit zonder een in rechte te honoreren verklaring heeft nagelaten. In een dergelijk geval is een doopcertificaat geen nieuw gebleken feit of veranderde omstandigheid als vorenbedoeld."*[128]

Deze uitspraak kan o.i. in het licht van de werkinstructie niet stand houden, aangezien de enkele belangstelling voor het christelijke geloof geen relevant element is in de zin van de werkinstructie. We wijzen te dezen op een rechtbankuitspraak waarin andere asielmotieven dan bekering aan de orde waren, maar wel aan de orde is gekomen dat verzoeker interesse toonde in het christelijke geloof. De rechtbank stelt daarbij vast "*dat verweerder in het voornemen uitvoerig gemotiveerd heeft waarom hij niet geloofwaardig acht dat eiser is bekeerd tot het christendom. De rechtbank stelt evenwel vast dat eiser tot op heden slechts heeft verklaard dat hij belangstelling heeft opgevat voor het christendom en dat hij zich daarin wil verdiepen om te bezien waarom moslims en christenen een hekel aan elkaar hebben. Van een bekering is geen sprake. Eiser heeft daarnaast consequent verklaard dat zijn interesse in het christendom geen asielmotief is. Gelet hierop is eisers belangstelling voor het christendom niet relevant voor onderhavige aanvraag. De rechtbank zal dat dan ook niet beoordelen.*"[129]

De enkele belangstelling voor het christelijke geloof zou alleen een relevant element (kunnen) zijn indien aangenomen wordt dat deze enkele belangstelling reeds leidt tot een zodanig risico dat besloten moet worden tot vluchtelingschap of subsidiaire bescherming. Indien dit het geval zou zijn, zou evenwel de noodzaak om over te gaan tot toetsing van de geloofwaardigheid van bekering komen te vervallen. Dit is echter niet de lijn die de jure en de facto gevolgd wordt. Derhalve kan een enkele belangstelling tot het christelijke geloof niet aangemerkt worden als een relevant element in de zin van werkinstructie 2014/10 en dient een bekering die dateert van na de bestuurlijke fase in een eerdere procedure zonder meer als nieuw element of bevinding geaccepteerd te worden. Tegenwerpen dat een bekering geen novum is indien een bestaande belangstelling in het christelijke niet reeds in de vorige aanvraag was gemeld kan o.i. aangemerkt worden als 'excessief formalisme' in de zin van het Da Silva en Hoogkamer arrest.[130]

3.6.4 Correcties en aanvullingen

Ten aanzien van de correcties en aanvullingen moet de vreemdeling er een deugdelijke verklaring voor geven als hij terugkomt op een afgelegde verklaring en bij een aanvulling of correctie moet hij verklaren waarom het gehoorrapport volgens hem niet klopt. (WI 2014/10 par. 3.2.1)

Bij dit onderdeel van de werkinstructie plaatsen wij een kanttekening ten aanzien van correcties die betrekking hebben op de vertaling tijdens het gehoor en op gestelde misverstanden. De kanttekening is van algemene aard, maar raakt ook zeker de gang van zaken bij asielaanvragen

[128] Uitspraak ABRvS, 27 juni 2013, ECLI:NL:RVS:2013:101, r.o. 4.1
[129] Uitspraak rb Breda, 5 juli 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:7931, r.o. 10
[130] Arrest EHRM, 31 januari 2006, 50435/99

van christenen, waarbij met name correcte vertaling van christelijke termen en een goed begrip van de verklaringen van verzoeker omtrent zijn geloof van geroot belang kunnen zijn.
In het algemeen kan gesteld worden dat correcties betreffende vertaling en gestelde misverstanden tijdens het gehoor als regel gevolgd dienen te worden zonder dat verzoeker zich nader hoeft te verklaren waarom het gehoorrapport niet klopt. Dit wordt alleen anders indien geluidsopname van het gehoor beschikbaar is dat als bewijs in de beroepsprocedure gebruikt mag en kan worden. Zie hiervoor procedurerichtlijn 2013/32/EU: verzoeker moet in de correcties & aanvullingen opmerkingen kunnen maken en/of opheldering verschaffen over verkeerd vertaalde passages of misvattingen in het gehoorrapport. Bovendien dient verzoeker daarna gevraagd te worden te bevestigen dat de inhoud van het verslag of de schriftelijke weergave een correcte afspiegeling is van het onderhoud. Alleen indien het gehoor is opgenomen en de opname als bewijs wordt toegelaten in beroepsprocedures, mag hiervan worden afgezien. (Art. 17 lid 3) Indien gestelde vertaalfouten en misvattingen niet gevolgd worden, kan verzoeker weigeren te bevestigen dat het gehoorrapport een correcte afspiegeling is van het onderhoud, waarvan in dat geval aantekening moet worden gemaakt in het dossier met vermelding van de redenen. (Art. 17 lid 4)

De kennelijke bedoeling van de procedurerichtlijn is te waarborgen dat de besluitvorming gebaseerd is op hetgeen verzoeker daadwerkelijk heeft verklaard en niet op een (deels) verkeerde weergave daarvan. Derhalve dienen o.i. correcties betreffende gestelde foutieve vertaling en gestelde misvattingen altijd door het bestuursorgaan gevolgd te worden zolang geen gebruik wordt gemaakt van geluidsopnamen als bedoeld in de procedurerichtlijn.

3.6.5 Overige punten van belang

1. De Afdeling heeft uitgesproken, op basis van door de staatssecretaris aangedragen beleid, dat bij de beoordeling van oprechtheid van bekering alle voor de geloofwaardigheid relevante verklaringen kenbaar in de besluitvorming meegewogen dienen te worden en dat gemotiveerd dient te worden hoe de staatssecretaris de verklaringen van de vreemdeling weegt.[131]

   In de praktijk komen we vaak tegen dat de beoordeling enkel kenbaar plaatsvindt op grond van een beperkt aantal verklaringen van de vreemdeling. In de jurisprudentie is daar lang niet altijd aandacht voor. Nog minder wordt in de besluitvorming inzicht gegeven in de weging, een aspect dat in de jurisprudentie nog veel minder aandacht krijgt. Vaak wordt een besluit gemotiveerd vanuit verklaringen op minder belangrijke onderdelen met voorbijzien van verklaringen op belangrijkere punten.
2. De ongeloofwaardigheid van feitelijkheden, zoals kerkbezoek en andere (geloofs)activiteiten, kunnen nog niet leiden tot de ongeloofwaardigheid van de gestelde bekering zonder beoordeling van het innerlijke bekeringsproces en de persoonlijke geloofsbelevenis. De

[131] Uitspraken ABRvS, 10 december 2013, 201211932/1/V2; ABRvS, 13 april 2016, ECLI:NL:RVS:2016:957 welke mede is gegrond op ABRvS, 13 april 2016, ECLI:NL:RVS:2016:890, r.o. 8.3 en 9; ABRvS, 13 november 2017, ECLI:NL:RVS:2017:3079, waarin op diverse punten is geoordeeld dat relevante verklaringen niet kenbaar zijn meegewogen hetgeen leidt tot een motiveringsgebrek. Zie ook de uitgebreid gemotiveerde uitspraak rb Utrecht, 26 april 2016, AWB 15/13944, r.o. 11, 15 en 17. Tegen deze uitspraak is geen hoger beroep ingesteld maar is na uitspraak asiel verleend.

geloofwaardigheid van de bekering dient op zichzelf getoetst te worden volgens de door de staatssecretaris vastgestelde gedragslijn.[132]

3. De staatssecretaris heeft beslissingsruimte waar het gaat om de beoordeling van niet-gestaafde verklaringen en vermoedens van een vreemdeling. Dit laat onverlet dat de staatssecretaris de manier waarop hij deze ruimte gebruikt van een deugdelijke en voor de bestuursrechter controleerbare motivering moet voorzien. Als de vreemdeling geen tegenstrijdige verklaringen wordt tegengeworpen, maar enkel bevreemdingwekkend geachte gebeurtenissen, is dat onvoldoende motivatie om de gestelde gebeurtenissen ongeloofwaardig te achten. Ook als de verklaringen van de vreemdeling afkomstig zijn uit niet-objectieve bronnen, betekent dat niet zonder meer dat die verklaringen geen of onvoldoende bewijskracht hebben, temeer nu een vreemdeling veelal niet in staat is zijn asielrelaas met het in het algemene bestuursrecht gebruikelijk vereiste bewijs te staven.[133]

3.7 OPVOLGENDE AANVRAAG GELOOFSGROEI

In hoofdstuk 8 van de werkinstructie 2022/3 wordt aandacht besteed aan de handelwijze bij een opvolgende aanvraag nadat een bekering in een eerdere procedure ongeloofwaardig is geacht. Op 24 mei 2022 heeft de Afdeling een zitting hieraan gewijd in verband met vragen welke de Afdeling had over deze werkwijze en welke vooraf schriftelijk zijn beantwoord. Op 28 september 2022 heeft de Afdeling uitspraak gedaan, inhoudende dat de staatssecretaris zijn werkwijze te dezen moet verbeteren.[134] In het licht van hetgeen ter zitting en in de uitspraak aan de orde is, wordt alhier niet te zeer ingegaan op de inhoud van hoofdstuk van de werkinstructie, maar vooral besproken wat in voornoemde zaak bij de Afdeling aan de orde is geweest en is uitgesproken.[135]

In de uitspraak spreekt de Afdeling voor de leesbaarheid over geloofsgroei. Met deze term wordt gedoeld op zowel voortzetting als intensivering van een eerder ongeloofwaardig geachte bekering. Er komt aan de orde wanneer zo'n aanvraag ontvankelijk is, wat een vreemdeling moet aanvoeren om te worden uitgenodigd voor een gehoor, hoe hij vervolgens wordt gehoord, en hoe de staatssecretaris de geloofwaardigheid van de geloofsgroei inhoudelijk beoordeelt. Deze vragen zijn nauw aan elkaar gerelateerd en gaan in de kern om de vraag met welke informatie een vreemdeling zich succesvol kan beroepen op geloofsgroei, ondanks de voor hem negatieve uitkomst in de voorgaande asielprocedure.

In vervolg op de Afdelingsuitspraak heeft de staatssecretaris nog geen herziene werkinstructie gepubliceerd. Wel is een informatiebericht bekend gemaakt met voorlopige handvatten hoe te handelen, in afwachten van een definitieve werkwijze.[136]

---

[132] Uitspraken ABRvS, 6 augustus 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2889; rb Roermond, 22 mei 2015, AWB 14/23980
[133] Uitspraak ABRvS, 8 juni 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1539, r.o. 2.2 en 2.3
[134] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713
[135] De bespreking alhier is eerder verschenen in ons rapport "*Opvolgende aanvraag nadat bekering eerder ongeloofwaardig is geacht* ", versie 2.0, 1 december 2022. In dit rapport zijn in bijlage ook de schriftelijke antwoorden van de staatssecretaris op de vragen van de Afdeling opgenomen.
Zie ook artikel "Uitspraak uitgelicht" in A&MR 2023-1.
[136] IB 2022/88 Afdelingsuitspraken opvolgende aanvraag bekering – geloofsgroei, te vinden op https://juridisch.gave.nl/wp-content/uploads/2022/11/IB-2022_88-Afdelingsuitspraken-opvolgende-aanvraag-bekering-geloofsgroei.pdf

3.7.1 Nieuwe elementen en bevindingen

De Afdeling maakt in voornoemde uitspraak onderscheid tussen argumenten over de situatie ten tijde van de voorgaande procedure en argumenten over de situatie nadien. In de uitspraak wordt alleen ingegaan op het tweede, t.w. argumenten over de periode of situatie van na de voorgaande procedure, kennelijk omdat over het eerste geen geschil bestaat. Voor de volledigheid zullen we in paragraaf 3.7.2 ook op het eerste ingaan, omdat de staatssecretaris zich daarover wel heeft geuit wat van belang kan bij sommige opvolgende aanvragen. De staatssecretaris erkent namelijk dat de vreemdeling informatie kan aandragen die kan noodzaken tot het opnieuw beoordelen op geloofwaardigheid van wat de vreemdeling in de voorgaande procedure heeft aangevoerd.

Aangaande argumenten over de periode of situatie van na de voorgaande procedure, is in geschil in hoeverre en op welke wijze deze moeten worden beoordeeld in relatie met het feitenrelaas van de eerdere procedure. De staatssecretaris maakt in dit verband onderscheid tussen een voortborduren op verklaringen uit een eerdere procedure die de staatssecretaris toen überhaupt niet geloofwaardig vond en een voortborduren op een bekeringsproces waarvan geoordeeld is dat deze niet ver genoeg gevorderd was, terwijl wel geloofwaardig was dat de vreemdeling een oprechte interesse had in een nieuwe religie. Hier wordt in paragraaf 3.7.3 op ingegaan. In het verlegde daarvan wordt in paragraaf 3.7.4 ingegaan op de mogelijkheid dat een vreemdeling het relaas van de eerdere procedure deels of geheel herroept. In paragraaf 3.7.5 komt aan de orde de vraag of de mogelijkheid om tekortschietende verklaringen over de motieven voor en het proces van bekering te compenseren met verklaringen over ontplooide activiteiten en opgedane kennis van het nieuwe geloof, zoals beschreven in WI 2022/3 par. 3.4.4 onder a, wel of niet bedoeld is voor opvolgende procedures. Tot slot komt in paragraaf 3.7.6 de ontvankelijkheid van de opvolgende aanvraag aan de orde.

3.7.2 Herbeoordeling eerdere aanvraag

De staatssecretaris erkent dat de vreemdeling informatie kan aandragen die kan noodzaken tot het opnieuw beoordelen op geloofwaardigheid van wat de vreemdeling in de voorgaande procedure heeft aangevoerd.[137] Hier is hij in antwoord op de schriftelijke vragen van de Afdeling onder vraag 2 uitgebreid op ingegaan. Het kan zijn dat de vreemdeling bij de opvolgende aanvraag ingaat op de tegenwerpingen van de eerdere aanvraag en deze alsnog aanvecht, aldus de staatssecretaris. Hij beschrijft in dat kader vier typen tegenwerpingen, wat niet uitputtend bedoeld is:

1. "*Allereerst kan worden gedacht aan de bestrijding van tegenwerpingen die betrekking hebben op de waardering van de tijdens de eerdere procedure afgelegde verklaringen, bijvoorbeeld of die verklaringen terecht als vaag, summier, innerlijk tegenstrijdig of niet authentiek zijn aangemerkt. Indien een vreemdeling slechts nieuwe argumenten aanvoert om dergelijke tegenwerpingen te bestrijden, zal dat in zijn algemeenheid onvoldoende zijn om de ontvankelijkheidstoets te passeren. Zoals eerder opgemerkt, is een opvolgende asielprocedure geen herexamen.*"

[137] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 4

2. "*Verder is denkbaar dat een vreemdeling bij gelegenheid van de opvolgende aanvraag de destijds verrichte vaststelling van de feiten aanvecht. Zo kan hij bewijsmateriaal overleggen dat niet eerder is beoordeeld, bijvoorbeeld stukken waaruit volgt dat de vreemdeling al in het land van herkomst religieuze bijeenkomsten bijwoonde of gedagvaard is vanwege religieuze activiteiten die in de eerdere procedure ongeloofvaardig werden geacht. Ook kan hij zich beroepen op openbare bronnen waaruit volgt dat bepaalde gebeurtenissen waaraan ten tijde van de eerdere procedure geen geloof werd gehecht zich daadwerkelijk hebben voorgedaan.*"
3. "*Een vreemdeling kan ook een rapport overleggen waaruit volgt dat ten tijde van de eerdere procedure, anders dan destijds werd geoordeeld, sprake was van een onvermogen consistent en coherent te verklaren, zodat de ten tijde van de eerdere procedure afgelegde verklaringen met inachtneming daarvan opnieuw (integraal) moeten worden beoordeeld.*"
4. "*Ook kan een vreemdeling in het kader van zijn opvolgende aanvraag aanvoeren dat de beoordeling die tijdens de eerdere procedure is verricht niet in lijn was met de relevante werkinstructies, bijvoorbeeld omdat verklaringen van derden onvoldoende zijn betrokken of omdat ten onrechte geen aandacht is geschonken aan de mogelijkheid van compensatie, zie uw uitspraak van 12 mei 2021, ECLI:NL:RVS:2021:977, r.o. 5.8.*"

Het derde type kan aangevuld worden met de mogelijkheid dat een rapport overlegd wordt waaruit blijkt dat de vreemdeling door bijvoorbeeld verstandelijke of psychische beperking niet in staat was om met veel detail of diepgang te verklaren of in staat was vragen zoals gesteld tijdens de eerdere asielprocedure in voldoende mate te begrijpen. De werkinstructie 2021/12 (par. 4.5) noemt immers niet alleen de mogelijkheid van verminderd vermogen om coherent en consistent te verklaren, maar ook de mogelijkheid van verminderd geheugen met toevoeging dat het geen limitatieve opsomming betreft.

Bij het eerste type is duidelijk hoe de staatssecretaris er mee omgaat. Bij het tweede type laat de staatssecretaris zich daar niet over uit: worden de aangevoerde documenten wel of niet als nova geaccepteerd en kan dit wel of niet leiden tot een herbeoordeling van de eerdere aanvraag? Gelet op arrest HvJ EU C-18/20 XY tegen Oostenrijk[138] kunnen nieuw ingebrachte documenten die een ander licht kunnen werpen op de relevante elementen die in de eerdere procedure aan de orde waren niet zonder meer niet-ontvankelijk verklaard worden en zal dus een herbeoordeling moeten plaatsvinden, zoals inmiddels ook geïmplementeerd is in de werkinstructie 2022/13 Opvolgende aanvragen:

> "*De vraag of elementen en bevindingen 'nieuw' zijn, zal al snel bevestigend moeten worden beantwoord. Hiervoor is bepalend of de elementen of bevindingen in de eerdere asielprocedure zijn aangevoerd en beoordeeld. Is dat niet het geval, dan zijn de elementen en bevindingen daarmee nieuw. Daarbij doet niet ter zake of de elementen of bevindingen eerder hadden kunnen worden aangevoerd.*"

Bij het derde en vierde type lijkt de staatssecretaris wel te willen zeggen dat in die situatie herbeoordeling niet alleen gevraagd wordt maar ook zal plaatsvinden, hetgeen bij het derde type o.i. eveneens (mede) volgt uit arrest HvJ EU C-18/20 XY tegen Oostenrijk en de

[138] Arrest HvJ EU, 9 september 2021, ECLI:EU:C:2021:710

werkinstructie 2022/13 en bij het vierde type uit de daarbij genoemde Afdelingsuitspraak welke in het antwoord van de staatssecretaris overigens ook ruim wordt uitgelegd, namelijk dat er op meer punten reden kan zijn voor herbeoordeling vanwege strijdigheid met de werkinstructie dan de twee punten die de Afdeling benoemt.

3.7.3 Beoordeling voortgezet relaas

Indien de vreemdeling voortborduurt op het bekeringsrelaas van de eerdere procedure, maakt de staatssecretaris onderscheid tussen een voortborduren op verklaringen uit een eerdere procedure die de staatssecretaris toen überhaupt niet geloofwaardig vond en een voortborduren op een bekeringsproces waarvan geoordeeld is dat deze niet ver genoeg gevorderd was, terwijl wel geloofwaardig was dat de vreemdeling een oprechte interesse had in een nieuwe religie.[139] De Afdeling volgt de staatssecretaris in dit onderscheid, maar verbindt er minder vergaande conclusies aan.

3.7.3.1 Verklaringen eerdere procedure 'überhaupt niet geloofwaardig'

De staatssecretaris verlangt naar het oordeel van de Afdeling niet ten onrechte dat de vreemdeling zich concentreert op gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden ná de voorgaande procedure.[140] De staatssecretaris heeft daarbij als uitgangspunt genomen dat zijn eerdere beoordeling van de geloofwaardigheid van de gestelde bekering gaat over een afgesloten tijdvak uit het verleden en dat een vreemdeling met verklaringen over geloofsgroei dus hooguit aannemelijk kan maken dat hij na dat tijdvak alsnog is bekeerd.[141] Als de vreemdeling in de nieuwe aanvraag voortborduurt op verklaringen uit een eerdere procedure die de staatssecretaris toen überhaupt niet geloofwaardig vond, werkt de voorgaande procedure in negatieve zin door in de opvolgende procedure: de staatssecretaris gaat daarin uit van een verzwaarde bewijslast voor de vreemdeling.[142]

Hoewel de Afdeling in de gegeven situatie ruimte biedt voor een zwaardere bewijslast, volgt de Afdeling de staatssecretaris niet in het uitgangspunt van een 'afgesloten tijdvak uit het verleden':

> *"4.3. De vreemdelingen betogen echter terecht dat nieuwe elementen en bevindingen ook invloed kunnen hebben op de wijze waarop de gegevens uit de voorgaande procedure moeten worden beoordeeld. Nieuwe elementen en bevindingen in combinatie met de gegevens uit de voorgaande procedure vormen immers een nieuw samenstel van gegevens, waarover de staatssecretaris zich nog niet eerder heeft uitgelaten. Zijn in rechte vaststaande eerdere geloofwaardigheidsstandpunt gaat niet automatisch over dat samenstel van gegevens, omdat de combinatie van deze gegevens weer nieuwe bevindingen kan opleveren. Hier heeft de staatssecretaris in werkinstructie 2022/3 en zijn antwoorden op de vragen van de Afdeling onvoldoende oog voor.*
>
> *"4.4. Van belang hierbij is dat de staatssecretaris volgens werkinstructie 2014/10 een integrale geloofwaardigheidsbeoordeling maakt, waarbij hij alle gegevens uit het dossier in onderlinge samenhang beoordeelt. Zo'n beoordeling maakt de staatssecretaris blijkens werkinstructie 2022/3, paragraaf 3.3, niet alleen binnen de kaders van één procedure, maar*

[139] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o 2.3 en 2.4
[140] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 4.1
[141] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 2.2
[142] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 2.3

procedure-overstijgend. Voor zaken over geloofsgroei betekent dit dat de staatssecretaris de als nieuw aangedragen elementen en bevindingen moet beoordelen in samenhang met wat de vreemdeling in de voorgaande procedure over de gestelde bekering heeft aangevoerd. Dit moet de staatssecretaris niet alleen doen als er in de voorgaande procedure sprake was van een 'onvoltooide' bekering, maar ook als hij destijds in het geheel niet geloofwaardig vond dat de vreemdeling was bekeerd. Gegevens over geloofsgroei kunnen namelijk een ander licht werpen op wat de vreemdeling eerder heeft verklaard. De Afdeling wijst ter vergelijking op haar uitspraak van 20 december 2018, ECLI:NL:RVS:2018:4232, onder 2."

Ook indien de verklaringen betreffende een gestelde bekering in de eerdere aanvraag ongeloofwaardig zijn geacht, kan het zijn dat de verklaringen van de nieuwe asielprocedure betreffende de (voortgezette) bekering een zodanig licht op de verklaringen van de eerdere asielprocedure werpen, dat deze hierdoor aan geloofwaardigheid winnen. In dit kader is van belang, dat de Afdeling een nadere duiding geeft van zijn uitspraak van 10 april 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1307, onder 3.4: "*Dat van de vreemdeling in die zaak mocht worden verlangd dat hij inzichtelijk zou maken waarom hij tot voortzetting van zijn bekering was gekomen en hoe dit proces was verlopen, had ermee te maken dat hij hierover in de voorgaande procedure onvoldoende inzichtelijk had verklaard.*" We zien in veel zaken dat de staatssecretaris er met een beroep op deze uitspraak een algemeen geldende regel van heeft gemaakt, dat van een vreemdeling bij een opvolgende aanvraag over geloofsgroei verwacht mag worden dat hij kan verklaren waarom hij tot voortzetting van zijn bekering was gekomen en hoe dit proces was verlopen, ongeacht de reden waarom de bekering in de voorgaande procedure ongeloofwaardig was geacht. Thans blijkt dat de voornoemde uitspraak van 2014 niet in deze algemene zin uitgelegd kan worden.

3.7.3.2 Bekering eerdere procedure onvoldoende gevorderd

Indien ten tijde van de eerdere procedure sprake was van een 'onvoltooide bekering', valt te verwachten dat de vreemdeling bij de opvolgende aanvraag voortborduurt op het relaas van de voorgaande aanvraag. De Afdeling oordeelt dat de integrale geloofwaardigheidstoets met zich meebrengt dat de verklaringen van de opvolgende aanvraag en van de voorgaande aanvraag in samenhang beoordeeld worden. Van een 'zwaardere bewijslast', waar de werkinstructie 2022/3, paragraaf 8, over rept, is in dit geval geen sprake.[143] Deze constatering is van belang, omdat dit niet voldoende duidelijk blijkt uit de werkinstructie.

Te dezen valt wel een kanttekening te plaatsen. De staatssecretaris heeft namelijk in zijn antwoorden op de vragen van de Afdeling een kennelijk voorbehoud gemaakt, dat het uitgangspunt dat bij de eerdere procedure sprake was van een 'onvoltooide bekering' waarbij geen sprake is van de 'zwaardere bewijslast' alleen van toepassing is indien dit expliciet blijkt uit de besluitvorming van de eerdere procedure.[144] Zover onze stichting bekend, wordt zulks vaak niet in een besluit expliciet gemaakt maar moet uit het samenstel van de verklaringen van de vreemdeling en de beoordeling daarvan afgeleid worden of deze situatie van toepassing is. De staatssecretaris heeft in dit kader zelf verklaard dat een duidelijke grens in algemene termen niet

[143] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 4.4 en 2.4; zie brief staatssecretaris d.d. 30 maart 2022 in antwoord op de schriftelijke vragen van de Afdeling, antwoord op vraag 7 (p. 6).
[144] brief staatssecretaris d.d. 30 maart 2022 in antwoord op de schriftelijke vragen van de Afdeling, antwoord op vraag 7 (p. 6).

kan worden gedefinieerd en dat dit uiterst casuïstische materie is.[145] Ook heeft de staatssecretaris gesteld dat uit de verklaringen die de vreemdeling in het kader van de opvolgende procedure naar voren heeft gebracht kan worden afgeleid dat ten tijde van de eerdere procedure veeleer sprake was van een onvoltooid bekeringsproces.[146] Kennelijk gaat de staatssecretaris er dus van uit dat er ten tijde van de eerdere procedure sprake geweest kan zijn van onvoltooid bekeringsproces wat niet uit de besluitvorming van die eerdere procedure expliciet heeft kunnen blijken. Dit leidt tot de conclusie dat de staatssecretaris ten onrechte heeft gesteld dat de situatie van de 'onvoltooide bekering' expliciet uit de besluitvorming van de eerdere procedure moet blijken.

3.7.3.3 Consequenties integrale geloofwaardigheidsbeoordeling

In het algemeen is het uitgangspunt van de Afdeling de integrale geloofwaardigheids-beoordeling. Zoals in voorgaande paragrafen reeds besproken, brengt dit met zich mee dat, indien de vreemdeling voortborduurt op een in een eerdere procedure ongeloofwaardig geacht bekering, het relaas van de voortgaande bekering dat zich heeft voorgedaan sinds de eerdere procedure in samenhang met de verklaringen van de eerdere procedure beoordeeld moet worden. Daarbij geldt dat de verwachtingen die aan de verklaringen van de voortgezette bekering mogen worden gesteld, afhangen van de reden(en) waarom de bekering ten tijde van de eerdere procedure ongeloofwaardig is geacht. Hierbij acht de Afdeling mogelijk, dat de nieuwe verklaringen van de opvolgende aanvraag kunnen leiden tot een andere beoordeling van hetgeen in de voorgaande procedure ongeloofwaardig was geacht. In dit kader moet de staatssecretaris de vreemdeling tijdens het gehoor de gelegenheid bieden om aan de hand van de als nieuw aangedragen elementen en bevindingen in te gaan op verklaringen die hij in de voorgaande procedure heeft afgelegd.[147] Omgekeerd kan het zijn, dat de ongeloofwaardig geachte verklaringen van de voorgaande procedure negatief doorwerken in de beoordeling van de opvolgende aanvraag.

3.7.3.4 Zwaardere bewijslast

Zoals gebleken, geldt bij een opvolgende aanvraag een zwaardere bewijslast indien de bekering ten tijde van de eerdere procedure 'überhaupt niet geloofwaardig' is geacht i.e. indien ook niet geloofwaardig is geacht dat er sprake was van een oprechte interesse in het nieuwe geloof. Dit zal met name het geval zijn indien verklaringen over de wijze waarop de gestelde interesse ontstaan is en/of verklaringen over de nadere kennismaking met en verdieping in het nieuwe geloof niet geloofwaardig zijn geacht. Indien ten tijde van de eerdere aanvraag een oprechte interesse in het nieuwe geloof aangenomen is maar (nog) geen bekering, is er geen sprake van een zwaardere bewijslast, zoals reeds besproken in paragraaf 3.7.3.2.

Zwaardere bewijslast en integrale geloofwaardigheidstoets

Vraag is vervolgens, wat de 'zwaardere bewijslast' in dat geval kan inhouden. In de werkinstructie 2022/3 (par. 8) wordt over de zwaardere bewijslast het volgende gezegd:

---

[145] ibidem
[146] brief staatssecretaris d.d. 30 maart 2022 in antwoord op de schriftelijke vragen van de Afdeling, antwoord op vraag 1 (p. 2). NB: in de antwoordtekst staat letterlijk: "de verklaringen die de vreemdeling in het kader van de opvolgende procedure naar zijn gebracht" wat geen goede zin geeft.
[147] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 6.2

> *"Indien de vreemdeling voort borduurt op een eerder ongeloofwaardig geachte bekering of afvalligheid, rust er een zwaardere bewijslast op de vreemdeling om zijn afvalligheid of bekering geloofwaardig te maken. Zo zal er bij een herhaalde aanvraag minder snel het voordeel van de twijfel gegeven kunnen worden, omdat een groot deel van de gestelde afvalligheid of bekering eerder ongeloofwaardig is geacht. (…) Indien de vreemdeling – ondanks de ongeloofwaardigheid van zijn eerdere verklaringen – echter nu zo overtuigend kan vertellen over zijn motieven voor en het proces van bekering dat zich heeft voorgedaan na de vorige afwijzing, kan dit – in combinatie met zijn huidige kennis en de activiteiten die hij verricht – tot de conclusie leiden dat zijn bekering nu wel geloofwaardig is."*

Volgens WI 2022/3 houdt de zwaardere bewijslast dus in dat er minder snel het voordeel van de twijfel gegeven wordt en dat de vreemdeling vooral overtuigend moet kunnen vertellen over motieven en proces van na de eerdere procedure. Dit kan deels gevolgd worden op basis van de integrale geloofwaardigheidsbeoordeling volgens de werkinstructie 2014/10, par. 3.2.2, volgens welke zowel verklaringen, documenten en informatiebronnen die de geloofwaardigheid verzwakken als verklaringen, documenten en informatiebronnen die de geloofwaardigheid onderbouwen in de beoordeling betrokken dienen te worden met inzicht in de weging, er dient een 'balans' opgemaakt te worden.[148] In het licht hiervan kan aangenomen worden dat aan de verklaringen betreffende de voortgezette bekering van na de vorige procedure hogere eisen gesteld worden willen ze opwegen tegen de in de eerdere procedure ongeloofwaardig geachte verklaringen. Evenwel dient bedacht te worden, dat de beoordeling van de nieuwe asielaanvraag in samenhang met de eerdere asielaanvraag er ook toe kan leiden dat verklaringen van de eerdere aanvraag die aanvankelijk ongeloofwaardig werden, bezien in samenhang met de verklaringen van de nieuwe aanvraag, alsnog geloofwaardig geacht kunnen worden. Dit is de correctie die de Afdeling gegeven heeft op de uitleg van het toetsingskader door de staatssecretaris, wat met zich meebrengt dat van een 'zwaardere bewijslast' niet noodzakelijk sprake hoeft te zijn of kan zijn. De Afdeling heeft immers uitgesproken:

> *"4.2. (…) De uitkomst van de voorgaande procedure blijft hierbij het uitgangspunt. In zoverre gaat de staatssecretaris dan ook niet ten onrechte uit van een verzwaarde bewijslast voor de vreemdeling.*
>
> *…Maar dit geldt ook andersom*
>
> *4.3. De vreemdelingen betogen echter terecht dat nieuwe elementen en bevindingen ook invloed kunnen hebben op de wijze waarop de gegevens uit de voorgaande procedure moeten worden beoordeeld. Nieuwe elementen en bevindingen in combinatie met de gegevens uit de voorgaande procedure vormen immers een nieuw samenstel van gegevens, waarover de staatssecretaris zich nog niet eerder heeft uitgelaten. Zijn in rechte vaststaande eerdere geloofwaardigheidsstandpunt gaat niet automatisch over dat samenstel van gegevens, omdat de combinatie van deze gegevens weer nieuwe bevindingen kan opleveren. Hier heeft de staatssecretaris in werkinstructie 2022/3 en zijn antwoorden op de vragen van de Afdeling onvoldoende oog voor."*

Onze stichting begrijpt dit als volgt, dat de zwaardere bewijslast blijft staan indien de verklaringen van de eerdere procedure, bezien in het licht van de verklaringen van de nieuwe

[148] zie ook brief staatssecretaris d.d. 30 maart 2022 in antwoord op de schriftelijke vragen van de Afdeling, antwoord op vraag 6 (p. 5)

procedure, niet alsnog geloofwaardig geacht kunnen worden. Immers, in dat geval blijft gelden dat de verklaringen van de eerdere procedure de geloofwaardigheid nog steeds verzwakken en zullen de verklaringen van de nieuwe aanvraag dus overtuigender moeten zijn om in de weging tot een ander oordeel te komen.

In dit verband is nog wel van belang dat, indien de bekering in de eerdere aanvraag voornamelijk ongeloofwaardig is geacht omdat gestelde gebeurtenissen betreffende bijvoorbeeld een eerste en een voortgezette kennismaking met het nieuwe geloof ongeloofwaardig zijn geacht, dit blijkens de integrale geloofwaardigheidsbeoordeling volgens WI 2014/10 (par. 3.2.2) niet noodzakelijk met zich meebrengt dat opvolgende gebeurtenissen ook ongeloofwaardig zijn. "*Ook die opvolgende gebeurtenissen dienen zoveel mogelijk op hun eigen merites te worden beoordeeld*", aldus de werkinstructie. Dit kan bijvoorbeeld een rol spelen indien een gestelde bekering in land van herkomst ongeloofwaardig is geacht vanwege onwaarschijnlijk geachte gebeurtenissen die gesteld tot de bekering geleid hebben, doch de vreemdeling bij een opvolgende aanvraag wel kan overtuigen over een (voortgezette) bekering in Nederland. De integrale geloofwaardigheidsbeoordeling brengt dan immers niet met zich mee dat voor de opvolgende aanvraag betreffende de voortgezette bekering een zwaardere bewijslast geldt, maar dat voor de in de eerdere procedure ongeloofwaardig geachte gebeurtenissen geldt dat daar, omgekeerd, mogelijk minder gewicht aan gehecht dient worden, zoals de werkinstructie 2022/3, par. 3.4.4 onder f, ook meldt dat de ongeloofwaardigheid van de bekering in het land van herkomst, niet per definitie wil zeggen dat thans in Nederland niet alsnog sprake kan zijn van een diepgewortelde innerlijke overtuiging ten aanzien van de nieuwe geloofsovertuiging. De Afdeling wijst hier ook op:

> "*Dat die verklaringen [over de bekering, afgelegd tijdens de voorgaande procedure] destijds ongeloofwaardig zijn bevonden, betekent immers niet automatisch dat daarop voortbordurende verklaringen ook ongeloofwaardig zijn. Dit heeft de staatssecretaris ook erkend in werkinstructie 2022/3, paragraaf 3.4.4, waar hij ingaat op de verhouding tussen verklaringen over een bekering in het land van herkomst en verklaringen over de voortzetting van die bekering in Nederland.*"[149]

Zwaardere bewijslast en samenwerkingsplicht

De zwaardere bewijslast strekt zich in de praktijk ook uit tot de samenwerkingsplicht. Bij de opvolgende aanvraag wordt meer verwacht van de vreemdeling om conform Art. 4.2 AWB de voor de beoordeling benodigde gegevens en bescheiden te verstrekken en minder van het bestuursorgaan om conform AWB 3.2 de nodige kennis omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen te vergaren. Het is in eerste instantie aan de vreemdeling om uit te leggen hoe de als nieuw ingebrachte elementen en bevindingen tekortkomingen uit de voorgaande procedure kunnen wegnemen.[150] Dit wordt overigens ook vaak gemotiveerd vanuit het gegeven, dat de vreemdeling al eerder een asielprocedure heeft doorlopen en dus beter weet wat er van hem verwacht wordt. De vreemdeling zal bij het gehoor hoe dan ook goed beslagen ten ijs moeten komen om uit eigen beweging op doeltreffende wijze zijn opvolgende aanvraag toe te lichten.

[149] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 4.7
[150] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 4.8

3.7.4 Herroeping verklaringen eerdere aanvraag

Ofschoon dit in de uitspraak en in de schriftelijke vragenronde van deze zaak niet aan de orde is geweest, lijkt het toch nuttig nog enige aandacht te besteden aan de mogelijkheid dat de vreemdeling verklaringen van de eerdere procedure herroept. De staatssecretaris heeft namelijk verklaard, blijkens uitspraak zittingsplaats Groningen van 21 februari 2014 (AWB 14/1336):

> "*De gemachtigde van verweerder heeft ter zitting het bestreden besluit toegelicht als volgt: Het is niet mogelijk om met de stelling dat (de kennis van) het geloof verdiept is, de in een eerdere procedure ongeloofwaardig geachte bekering alsnog geloofwaardig te maken. (…) Op een ongeloofwaardig geachte bekering kan geen echte bekering gebouwd worden. Dat kan alleen, als iemand aangeeft dat hij eerder niet de waarheid heeft verteld en hij zich – anders dan eerder het geval was – thans echt heeft bekeerd.*" (r.o. 5)

Het eerste deel van de stelling van de staatssecretaris, dat i.h.a. een eerder ongeloofwaardig geachte bekering niet later alsnog geloofwaardig kan worden, is door de rechtbank niet gevolgd en heeft de Afdeling met de huidige uitspraak duidelijk afgewezen zoals besproken in paragraaf 3.7.3.4. Het tweede deel impliceert, dat als iemand een aan een eerdere asielaanvraag ten grondslag gelegde bekering later herroept, de staatssecretaris wel accepteert dat iemand zich vergist heeft en bij de nieuwe aanvraag wel oprecht bekeerd kan zijn. Het is immers niet uitgesloten dat een vreemdeling zich ten tijde van de eerdere asielaanvraag wel als bekeerd zag, maar dat hij bij verdere kennismaking met en verdieping in het nieuwe geloof zich realiseert dat er van een echte bekering nog geen sprake was.

Overigens heeft de staatssecretaris in zijn antwoord op de vragen van de Afdeling onder vraag 1 gesteld dat het niet onbegrijpelijk is als een vreemdeling volhardt in het standpunt dat hij al ten tijde van het de eerdere procedure was bekeerd indien geoordeeld kan worden dat er toen sprake was van een onvoltooid bekeringsproces. In dat geval wordt herroeping van de eerdere bekering niet verwacht. De in voornoemde uitspraak van 2014 aangehaalde mededeling dat een vreemdeling in het kader van een opvolgende aanvraag kan aangeven dat hij eerder niet de waarheid heeft verteld, kan dus verder strekken dan enkel de erkenning dat er, anders dan hij toen verklaard had, nog geen sprake was van een voltooid bekeringsproces. Het kan kennelijk ook inhouden dat de vreemdeling erkent een (geheel of deels) niet-authentiek bekeringsrelaas verteld te hebben. Ook in dat geval krijgt de vreemdeling kennelijk alsnog de gelegenheid een bekering van na de eerdere procedure aannemelijk te maken. Het moge duidelijk zijn, dat in dat geval niet of slechts beperkt voortgeborduurd kan worden op het relaas van de eerdere procedure.

Herroeping leidt dus hoe dan ook niet op voorhand tot aantasting van de geloofwaardigheid van de aan de opvolgende aanvraag ten grondslag gelegde bekering of geloofsgroei. Wel zal de vreemdeling moeten kunnen uitleggen wat er nu, bij de nieuwe aanvraag, anders is dan bij de vorige aanvraag waarvan het relaas deels of geheel herroepen is. Ook zal de vreemdeling overtuigend moeten kunnen verklaren over het nieuwe relaas. Voordeel van de twijfel zal in deze situatie immers niet snel gegeven worden.

3.7.5 Toepassing compensatie

Volgens de staatssecretaris is de in werkinstructie 2022/3, paragraaf 3.4.4, beschreven mogelijkheid om tekortschietende verklaringen over de motieven voor en het proces van

bekering te compenseren met verklaringen over ontplooide activiteiten en opgedane kennis van het nieuwe geloof, niet bedoeld voor opvolgende procedures. Aan verklaringen over kennis van het geloof en daaraan gerelateerde activiteiten kent hij in deze opvolgende procedures verminderd gewicht toe, omdat die kennis en activiteiten vaak alleen al door tijdsverloop zullen zijn vermeerderd.[151] Ook heeft de staatssecretaris gemotiveerd dat de compensatiemogelijkheid niet genoemd wordt in paragraaf 8 van de werkinstructie 2022/3 welke handelt over de opvolgende aanvraag geloofsgroei.[152]

Deze redeneringen worden door de Afdeling niet gevolgd. De drie elementen kunnen weliswaar in theorie van elkaar worden onderscheiden, maar ze kunnen in de praktijk niet volledig los van elkaar worden beoordeeld.[153] Dit sluit aan bij de werkinstructie 2022/3 paragraaf 3.3, waar gesteld wordt dat de verklaringen over de drie elementen steeds in onderlinge samenhang bezien moeten worden. Dat de werkinstructie in paragraaf 8 zwijgt over de compensatiemogelijkheid, zegt op zich niet veel. Het kan immers ook betekenen, dat de toepassing van compensatie bij geloofsgroei niet anders is dan bij de eerste keer dat een bekering aan een asielaanvraag ten grondslag wordt gelegd. Verder miskent de staatssecretaris, dat het (volgens zijn eigen werkinstructie!) niet zo zeer gaat om de omvang van de kennis en de activiteiten, maar vooral om de betekenis die deze hebben voor de vreemdeling. Vaak zullen de motieven voor en het proces van bekering bij geloofsgroei niet toenemen of verdiept worden maar wel de persoonlijke betekenis van de kennis en de activiteiten. De Afdeling oordeelt terecht dat het voorstelbaar is dat toegenomen kennis en activiteiten de uitingsvormen zijn van een voortgaand proces van bekering.[154]

3.7.5.1 Samenhang 'motieven en proces', kennis en activiteiten

De Afdeling heeft dus o.i. terecht geoordeeld dat geloofsgroei aangetoond kan worden middels nieuwe verklaringen over de elementen kennis en activiteiten. Het is immers denkbaar, dat de vreemdeling bij de eerdere asielprocedure niet overtuigend verklaard heeft over de motieven voor en het proces van bekering en nog weinig kon verklaren over kennis en activiteiten, maar dat hij bij de opvolgende aanvraag veel overtuigender over zijn kennis en activiteiten heeft kunnen verklaren. Volgens de redenering van de staatssecretaris zou dat laatste er niet toe doen en wordt van de vreemdeling verwacht dat hij alsnog overtuigend kan verklaren over zijn motieven voor en proces van bekering. Daarmee sluit hij uit, dat de vermeerderde kennis en toegenomen activiteiten op zichzelf uitingen kunnen zijn van een voortgaand proces van bekering en van toegenomen of verbeterde motieven om christen te zijn. Terecht heeft de Afdeling dan ook geoordeeld dat de drie elementen in de praktijk niet volledig los van elkaar kunnen worden beoordeeld.

3.7.5.2 Risico bij terugkeer

Er valt echter meer over te zeggen dan de Afdeling heeft gedaan. Bij de beoordeling van de asielaanvraag gaat het immers om de toekomstige vrees voor vervolging welke niet noodzakelijk

[151] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 2.2 en 2.3
[152] Het al dan niet van toepassing zijn van de compensatiemogelijkheid is in de schriftelijke vragenronde niet aan de orde geweest maar door de staatssecretaris kort voor de zitting ingebracht.
[153] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 4.5
[154] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 4.5

samenhangt met motieven voor en proces van bekering die zien op het verleden maar welke vooral samenhangt met de activiteiten die de vreemdeling in het heden ontplooit en waarvan niet verwacht mag worden dat hij daar bij terugkeer naar land van herkomst vanaf ziet teneinde vervolging te voorkomen.[155] Dit acht onze stichting te meer een (zwaarwegende) reden om bij de opvolgende aanvraag juist meer gewicht toe te kennen aan het element activiteiten. Uiteindelijk gaat het om de beoordeling ex nunc, zoals ook dr. Arjan Plaisier, toenmalig landelijk scriba van de PKN, op 21 juni 2012 reeds tijdens een IND Masterclass betoogde:

> "*Er zijn wel enigszins objectieve criteria, wanneer het gaat om de vraag naar christenzijn en christelijk leven. Die liggen in de zichtbaarheid. Wie zegt christen te zijn, maar dit niet praktiseert,* Praktiseren *duidt op een meedoen met christelijke rituelen en het in praktijk brengen van het geloof. Praktiseren impliceert een continuïteit, een duur, een gewoonte, en het impliceert een gestalte: een levensvorm, een vorm van handelen, van tonen, van doen.*
> *(…)*
> *Daarbij kom ik terug op wat ik aan het begin zei over de zichtbaarheid. Eigenlijk moet de echte vraag zijn: is iemand praktiserend christen? Ik heb het idee dat die vraag nauwelijks een rol speelt. Praktiseert iemand zijn christenzijn? Gaat hij of zij naar de kerk? Leest hij of zij in een bijbel? Is iemand missionair bezig in het asielcentrum of daarbuiten? Zijn er getuigenissen over de persoon in kwestie van medegelovigen? Iemand die zich als christen gedraagt zal risico's lopen. Gedraagt iemand zich als een christen?* "[156]

Hierbij mag, enerzijds, verwacht worden dat de vreemdeling kan verklaren waarom de activiteiten en geloofsuitingen voor hem van belang zijn. Anderzijds kunnen in Nederland verrichte activiteiten en uitingen er op zichzelf reeds toe leiden dat de vreemdeling bij terugkeer in de negatieve belangstelling van de autoriteiten komt te staan.[157] Dit laatste ziet weliswaar niet op de geloofwaardigheid van de gestelde afvalligheid of bekering, maar onderstreept wel het belang van het element activiteiten en de geloofwaardigheid daarvan voor de algehele beoordeling van de asielaanvraag. Voor zover de geloofwaardigheid van de activiteiten in het kader van geloof of afvalligheid (waaronder het niet-praktiseren van een geloof) op zichzelf geen reden is voor het aannemen van ernstige schade bij terugkeer, zullen toch verklaringen waarom de geloofwaardig geachte activiteiten en uitingen voor de vreemdeling van belang zijn, uiteindelijk zwaarder moeten wegen dan de verklaringen over motieven voor en proces van bekering omdat de activiteiten en uitingen, in tegenstelling tot motieven en proces, van belang zijn voor de zwaarwegendheidstoets.

3.7.6 Ontvankelijkheid

In de uitspraak komt ook de ontvankelijkheid van de opvolgende aanvraag aan de orde. De staatssecretaris heeft betoogd, dat de grens tussen enerzijds de tweede fase van de ontvankelijkheidsbeoordeling en anderzijds de inhoudelijke beoordeling in zaken over geloofsgroei niet scherp kan worden getrokken, omdat de bewijswaarde van gegevens over geloofsgroei niet goed is te beoordelen in isolatie van de eerdere procedure waar de

[155] Arrest HvJ EU, 5 september 2012, ECLI:EU:C:2012:518; uitspraken ABRvS, 30 november 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BY5578; ABRvS, 19 augustus 2020, ECLI:NL:RVS:2020:1968
[156] Arjan Plaisier, "*IND - Bekeringen getoetst*", blz. 2 en 5
[157] Uitspraken ABRvS, 19 augustus 2020, ECLI:NL:RVS:2020:1968; rb Den Bosch, 8 maart 2020, NL20.8461, r.o. 11 en 12; rb Rotterdam, 8 maart 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:2169, r.o. 7 en 7.1

vreemdeling op voortborduurt. Dit heeft z.i. als gevolg, dat de motivering van een niet-ontvankelijkverklaring veelal ook een ongegrondverklaring zou kunnen dragen, en andersom.[158]

Omdat het niet de bedoeling is in het ontvankelijkheidsonderzoek vooruit te lopen op inhoudelijke beoordeling, spreekt de Afdeling uit dat er in dit type zaken maar weinig ruimte is om een aanvraag niet-ontvankelijk te verklaren.[159] In dit verband is ook relevant, dat het asielmotief van een bekering zeer nauw verbonden is met de gedachtewereld van de vreemdeling, en dat verklaringen waaruit blijkt dat de vreemdeling zijn eerder al aangevoerde bekeringsproces heeft voortgezet, onder omstandigheden al kunnen worden aangemerkt als nieuwe elementen en bevindingen die relevant kunnen zijn voor de beoordeling van de aanvraag, wat met zich meebrengt dat slechts bij uitzondering afgezien kan worden van het afnemen van een gehoor.[160] Ook hieruit volgt dat een aanvraag niet makkelijk niet-ontvankelijk verklaard kan worden. Het gehoor is volgens de Afdeling namelijk mede bedoeld om vast te stellen of de aangedragen elementen en bevindingen nieuw zijn en relevant kunnen zijn voor de beoordeling van de aanvraag.[161]

Van belang is wel, dat de vreemdeling in de aanvraag goed toelicht waarom de als nieuw ingebrachte elementen en bevindingen alsnog zouden kunnen leiden tot een voor hem positieve uitkomst, ondanks de tegenwerpingen die in de voorgaande procedure zijn gemaakt. Als de vreemdeling dit niet doet of louter herhaalt wat hij in de voorgaande procedure al heeft aangevoerd, kan dit voor de staatssecretaris aanleiding zijn hem niet te horen. De staatssecretaris moet zich er in dat geval wel van vergewissen of ander onderzoek dan horen alsnog tot de uitkomst kan leiden dat de als nieuw ingebrachte elementen en bevindingen relevant kunnen zijn voor de beoordeling van de aanvraag.[162]

[158] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 5.1
[159] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 5.2 en 5.4
[160] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 6
[161] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 6.2
[162] Uitspraak ABRvS, 28 september 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2713, r.o. 6.1, onder verwijzing naar uitspraak ABRvS, 26 januari 2022, ECLI:NL:RVS:2022:208, r.o. 5.4.7

4 INTEGRALE WERKWIJZE VOOR AFVALLIGHEID EN BEKERING

Uit hetgeen in H3. is besproken, blijkt de werkinstructie niet onproblematisch te zijn. De grondoorzaak lijkt te zijn, dat de werkinstructie van oorsprong is opgezet vanuit het perspectief van bekering tot een andere religie. In de eerste versie 2018/10 zijn atheïsme, agnosticisme en afvalligheid er in een laat stadium ingevoegd[163] op een wijze die naar het oordeel van de Afdeling niet houdbaar is. In de herziening in de vorm van werkinstructie 2022/3 is dit uitgangspunt gehandhaafd. Gevolg is, dat de behandeling van afvalligheid nog steeds te veel afgeleid lijkt te zijn van de behandeling van bekering tot een andere religie. Er blijft afhankelijkheid van hetgeen in de paragraaf over bekering tot een andere religie besproken is, maar hoe die afhankelijkheid is en hoe ver die strekt is onvoldoende inzichtelijk. Verder is complicerend, dat belangrijke, nieuw geïntroduceerde begrippen onduidelijk en niet inzichtelijk zijn. Dit lijkt (mede) te wijten aan de snelheid waarmee de herziening van de werkinstructie tot stand is gekomen. De materie is naar ons oordeel te complex om in een tijdsbestek van drie weken tot een goed doordachte werkwijze te kunnen komen en op schrift te stellen.

In tussentijd is de in par. 3.2 reeds geïntroduceerde Practical Guide van de EUAA verschenen. Ook hierbij kan onze stichting op onderdelen nog best wat kanttekeningen plaatsen, maar we willen voorop stellen dat de Practical Guide in zijn geheel en begrijpelijkere en inzichtelijkere werkwijze voorstelt waar de IND zijn voordeel mee kan doen. In dit hoofdstuk worden de inzichten uit de Practical Guide' nog niet uitdrukkelijk verwerkt. Het is het voornemen om dat later jaar dit, in versie 6.1, wel te doen. Ook zal dan in dit kader enige aandacht besteed worden aan de inbedding van atheïsme en agnosticisme in de onderzoeks- en beoordelingssystematiek.

4.1 AFVALLIGHEID

Net als bij een bekering tot een andere religie, wordt ook bij afvalligheid als zelfstandig asielmotief gelet op de drie elementen 'motieven en proces', 'kennis' en 'activiteiten'. Zoals gezegd, biedt de werkinstructie 2022/3 weinig houvast hoe deze elementen te betrekken in het onderzoek en de beoordeling. In deze paragraaf wordt hier nader aandacht aan besteed. Hierbij worden in de bespreking in hoofdlijnen drie fasen in een proces van afvalligheid onderscheiden die (deels) kunnen overlappen maar ook op elkaar kunnen volgen:

1. Positieve waardering voor het vroegere geloof
2. Negatieve ervaringen met of kritische vragen over het vroegere geloof
3. Afstand nemen van het vroegere geloof.

Hierbij zijn onder meer de volgende situaties denkbaar :

- De vreemdeling kan bij het opgroeien een positieve waardering voor het geloof ontwikkelen en er in meerdere of mindere mate zingeving aan ontlenen; hierbij zijn in geval van afvalligheid de fasen 1, 2 en 3 alle drie van toepassing.

[163] Volgens mondelinge communicatie van de afdeling Strategie en Uitvoeringsadvies van de Directie Asiel en Bescherming met onze stichting.

- De vreemdeling neemt uit gewoonte deel aan de geloofsactiviteiten zonder er persoonlijk zingeving aan te ontlenen en zonder er (aanvankelijk) kritisch tegenover te staan; hierbij is in geval van afvalligheid fase 1 niet aan de orde en treedt fase 2 later in het leven in, gevolgd door fase 3.
- De vreemdeling ontwikkelt bij het opgroeien reeds een kritische houding tegenover het geloof; hierbij is in geval van afvalligheid fase 1 niet aan de orde en treedt fase 2 al tijdens de kinderjaren in, gevolgd door fase 3.

In de bespreking van de drie onderscheiden elementen 'motieven en proces', 'kennis' en 'activiteiten' wordt op elk van deze situaties afzonderlijk ingegaan. Voorts wordt ook besproken wat een gemeenschappelijke noemer kan zijn die voor elk van deze situaties van toepassing is.

Zonder er thans dieper op in te gaan, zij dezerzijds opgemerkt dat de door Van Saane benoemde participatietypen[164] hierbij aansluiten en toegepast kunnen worden. Het gaat bij deze participatietypen over de wijze waarop de vreemdeling in het vroegere geloof geparticipeerd heeft en de consequenties die dat kan hebben voor de wijze waarop afvalligheid kan plaatsvinden en zich kan uiten.

4.1.1 Motieven en proces

4.1.1.1 Aanvankelijke positieve waardering

De staatssecretaris heeft zelf al opgemerkt dat de beoordeling sterke overeenkomsten vertoont met een bekering, in die zin dat sprake zal zijn van motieven en een proces.[165] Hierbij kan worden gedacht aan een vreemdeling die zijn geloof heeft verloren vanwege een gebeurtenis in zijn leven, bijvoorbeeld het verlies van een naaste. De vreemdeling zal hierover dan worden bevraagd alsmede over de omslag die dit in zijn geloofsovertuiging teweeg heeft gebracht. Hierbij zij dezerzijds opgemerkt dat allerlei aspecten een rol kunnen spelen, zoals reeds vanuit de werkinstructie benoemd.

4.1.1.2 Aanvankelijke participatie uit gewoonte

In principe kan de participatie uit gewoonte een leven lang voortduren ondanks het mogelijk blijvend ontbreken van religieuze zingeving. De participatie kan immers ook tegemoetkomen aan een sociale behoefte deel uit te (blijven) maken van de gemeenschap waarin je bent opgegroeid. Als er negatieve ervaringen bij komen, bijvoorbeeld druk om stipt te (blijven) voldoen aan alle religieuze verplichtingen terwijl de vreemdeling er zelf (gaandeweg) losser mee omgaat, kan dat leiden tot een groeiende aversie en een daadwerkelijke afkeer van het geloof. Ook hier is sprake van een proces en motieven waarover gesproken kan worden.

4.1.1.3 Bij opgroeien ontwikkelende kritische houding

De vreemdeling kan bij het opgroeien en naar de mate van zijn ontwikkelende vermogens een kritische houding ontwikkelen ten opzichte van het geloof dat hij geacht wordt te volgen. Ook in dit geval is van belang hoe vanuit de omgeving gereageerd wordt op de zich ontwikkelende kritische houding. Naarmate de vreemdeling minder ruimte ervaart voor zijn kritische vragen en

[164] Van Saane, *Geloofwaardigheid bekering*, p. 6,7
[165] Brief IND, directie JZ, d.d. 12 juli 2021 (kenmerk 285.961.5692) aan de Afdeling inzake hoger beroep 202005668/1/V2 en 202102293/1/V2. (Antwoord staatssecretaris op de door de Afdeling gestelde vragen)

meer dwang ervaart om te (blijven) participeren, zal de afwending van het geloof sterker en beslister zijn. Ook in dit geval kan dus gesproken worden van een proces en van (veelal door de omgeving gecreëerde) motieven.

4.1.1.4 Gemeenschappelijke noemer

De gemeenschappelijke noemer met betrekking tot motieven en proces is het bestaan dan wel ontstaan van negatieve ervaringen en kritiek op het geloof waarmee de vreemdeling is opgegroeid of aspecten daarvan. Daarbij zal een proces van afvalligheid veelal mede bepaald worden, in beslistheid en heftigheid, door de reacties uit de omgeving. Hoewel in de drie onderscheiden gevallen het beginpunt voor het proces van afvalligheid verschillend is, valt in alle drie gevallen op vergelijkbare wijze te spreken over motieven en proces. Dat is niet wezenlijk verschillend van hetgeen de werkinstructie 2022/3 par. 3.3 onder a beschrijft met betrekking tot bekering:

> "*Een bekering heeft niet altijd een duidelijk beginpunt. Een bekering heeft vaak ook geen duidelijk eindpunt, het kan een doorgaande verandering zijn die steeds meer tot verdieping kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging, maar kan sprake zijn van geloofsgroei. In het kader van dit element is het van belang eerst helder te krijgen hoe het leven van de vreemdeling eruit zag voor hij zich bekeerde. Dit is in feite het beginpunt. Daarbij hoeft overigens niet alleen gedacht te worden aan omstandigheden die zien op de religie die de vreemdeling aanhing en hoe hij hier uiting aan gaf voor zijn bekering, maar ook naar de sociale context waarbinnen de religie een rol kan hebben gespeeld. Bekeken kan ook worden binnen wat voor gezin de vreemdeling is opgegroeid, de rol van religie binnen het gezin, de sociale omgeving en in het dagelijkse leven (bijvoorbeeld in een islamitische samenleving).*"

Zetten we dit om naar een tekst die van toepassing is op enkele afvalligheid, dan kan die aldus luiden:

> "*Afvalligheid heeft niet altijd een duidelijk beginpunt. Afvalligheid heeft ook niet altijd een duidelijk eindpunt, het kan een doorgaande verandering zijn die steeds meer tot uiting kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde afkeer, maar kan sprake zijn van een ontwikkeling. In het kader van dit element is het van belang eerst helder te krijgen hoe het leven van de vreemdeling eruit zag voor hij zich van het geloof afkeerde en wat het geloof voor hem betekende. Dit is in feite het beginpunt. Daarbij hoeft overigens niet alleen gedacht te worden aan omstandigheden die zien op de religie die de vreemdeling aanhing en hoe hij hier uiting aan gaf voor zijn afvalligheid, maar ook naar de sociale context waarbinnen de religie een rol kan hebben gespeeld. Bekeken kan ook worden binnen wat voor gezin de vreemdeling is opgegroeid, de rol van religie binnen het gezin, de sociale omgeving en in het dagelijkse leven (bijvoorbeeld in een islamitische samenleving).*"

Verder is evenzeer van toepassing wat even verderop in de werkinstructie 2022/3 par. 3.3 onder a gesteld wordt: Er is sprake van

> "*het afscheid nemen van de oude religie en soms ook de daarmee samenhangende tradities en sociale contacten. Wat mist iemand bijvoorbeeld aan zijn oude religie en hoe gaat de vreemdeling daarmee om.*"

Het element motieven en proces kan dan ook op dezelfde wijze benaderd worden als bij bekering tot een andere religie, zoals de werkinstructie 2022/3 par. 5.2 onder a opmerkt. Wel ziet onze stichting reden om de alhier op afvalligheid toegespitste overwegingen beter voor het voetlicht te brengen.

4.1.2 Kennis vroegere geloof

4.1.2.1 Aanvankelijke positieve waardering

De staatssecretaris heeft zelf al opgemerkt dat het element kennis hoogstens betrekking kan hebben op de kennis van de geloofsovertuiging waarvan de vreemdeling afscheid heeft genomen.[166] Nu moet wel bedacht worden dat het volgens de werkinstructie bij het onderdeel kennis vooral gaat om de persoonlijke betekenis die de kennis voor de vreemdeling heeft of, in dit geval, gehad heeft. Dat schept in geval van (enkele) afvalligheid de mogelijkheid om te bespreken welke kennis van het vroegere geloof aansprak en waarom het nu niet meer aanspreekt. Ook kan in een individueel relaas ter sprake komen dat een deel van de geloofskennis nog steeds aanspreekt maar niet meer binnen in het kader van het vroegere geloof. Dat kan de vraag oproepen of de vreemdeling niet op zoek wilde gaan naar een ander geloof dat aan zijn verlangen tegemoetkomt, of en hoe hij geprobeerd heeft zulk een ander geloof te vinden en waarom dat niet gelukt is. Indien op de enkele afvalligheid na verloop van tijd een bekering gevolgd is, kan hier verder over doorgesproken worden of en hoe het nieuwe geloof invulling geeft aan het reeds eerder gevoelde maar niet ingevulde verlangen.

4.1.2.2 Aanvankelijke participatie uit gewoonte

In dit geval kan verwacht worden dat de kennis van het vroegere geloof voor de vreemdeling niet van (veel) betekenis is geweest. Doch geldt ook hier dat kennisaspecten een rol gespeeld kunnen hebben in het daadwerkelijk afstand nemen van het vroegere geloof en daar dus over gesproken kan worden.

4.1.2.3 Bij opgroeien ontwikkelende kritische houding

De staatssecretaris heeft hierbij aangegeven dat het thema kennis in beginsel geen rol van betekenis zal spelen.[167] Dit lijkt haaks te staan op de opmerking van de vorige werkinstructie 2019/18 onder 3.3.1, dat het zo kan zijn "*dat de kennis over de inhoud en/of de uitingen/tradities/verplichtingen die horen bij de religie waarvan hij zich heeft afgekeerd, ertoe hebben geleid dat hij zich heeft afgekeerd van zijn religie*", wat in de nieuwe werkinstructie 2022/3 vreemd genoeg niet terugkeert.

Nu we het hebben over een bij het opgroeien ontwikkelende kritische houding zal kennis daarbij een rol hebben kunnen spelen naar de mate dat de vreemdeling bij het opgroeien meer kennis heeft opgedaan en er (kritische) vragen bij heeft kunnen stellen. Aldus kan kennis in een individuele zaak wel degelijk een rol hebben gespeeld in het proces dat geleid heeft tot (een besluit van) afvalligheid waar dus ook over gesproken kan worden.

[166] Brief IND, directie JZ, d.d. 12 juli 2021 (kenmerk 285.961.5692) aan de Afdeling inzake hoger beroep 202005668/1/V2 en 202102293/1/V2. (Antwoord staatssecretaris op de door de Afdeling gestelde vragen)
[167] Brief IND, directie JZ, d.d. 12 juli 2021 (kenmerk 285.961.5692) aan de Afdeling inzake hoger beroep 202005668/1/V2 en 202102293/1/V2. (Antwoord staatssecretaris op de door de Afdeling gestelde vragen)

4.1.2.4 Gemeenschappelijke noemer

Alles overwegend kan kennis van het vroegere geloof in alle drie de onderscheiden situaties een rol hebben gespeeld in het proces tot afvalligheid. Wat de werkinstructie 2019/18 onder 3.3.1 aangeeft, namelijk dat het zo kan zijn

> "*dat de kennis over de inhoud en/of de uitingen/tradities/verplichtingen die horen bij de religie waarvan hij zich heeft afgekeerd, ertoe hebben geleid dat hij zich heeft afgekeerd van zijn religie*"

kan in alle drie de situaties onverminderd van toepassing zijn.

Bij het onderdeel kennis zal wel bedacht moeten worden dat in een godsdienst of binnen een stroming in een godsdienst het onderdeel kennis van geringe betekenis kan zijn en de nadruk veel meer kan liggen op activiteiten. De waarde van de godsdienst kan dan gelegen zijn in het deelnemen aan de rituelen waarbij de kennis van de betekenis ervan, evenals de kennis van de geloofsleer in zijn algemeenheid, niet groot hoeft te zijn. Deze opmerking is overigens niet enkel relevant voor de toetsing van afvalligheid maar ook voor de toetsing van bekering tot een andere geloofsovertuiging, zoals de werkinstructie (par. 3.3 onder b) ook aangeeft:

> "*Niet iedere vreemdeling zal even veel kennis hebben van de nieuwe religie. Welke mate van kennis van een vreemdeling verwacht mag worden, dient ook altijd bezien te worden vanuit het persoonlijke verhaal dat de vreemdeling vertelt.*"

Idem dito kan gesteld worden dat niet iedere vreemdeling even veel kennis zal hebben van de vroegere religie. De werkinstructie (par. 5.3 onder b) stelt terecht dat van afvalligen in algemene zin niet in alle gevallen wordt verwacht dat zij kennis over afvalligheid of van het oude geloof bezitten.[168] Hierbij wordt wel opgemerkt, dat de werkinstructie in het vervolg hierop onnodig en ten onrechte de indruk wekt, dat het (vooral) 'nieuw verkregen kennis' is die aanleiding kan zijn voor afvalligheid. Deze voorstelling van zaken lijkt onze stichting problematisch. Het is immers mogelijk dat de vreemdeling na verloop van tijd kritische vragen krijgt over reeds aanwezige kennis van het oude geloof zonder dat er noodzakelijk nieuwe kennis van dat geloof verkregen is.

In vergelijking met een bekering tot een ander geloof is er een gemeenschappelijkheid in de toetsing zij het met, in zekere zin, een omkering. De gemeenschappelijkheid is dat gezocht wordt wat de persoonlijke betekenis is van de kennis die de vreemdeling van het geloof heeft. De omkering is, dat waar bij bekering gezocht wordt naar de persoonlijke betekenis in positieve zin, bij afvalligheid vooral gekeken wordt naar persoonlijke betekenis in negatieve zin: waarom heeft bepaalde kennis geen persoonlijke betekenis (meer) of wat is je aangaande de geloofskennis of -leer gaan tegenstaan? Tegelijk kan er sprake zijn van kennisaspecten die wel van persoonlijke betekenis gebleven zijn, zij het niet meer in het kader van het vroegere geloof.

4.1.3 Activiteiten vroegere geloof

Betreffende het element activiteiten stelt de werkinstructie (par. 5.3 onder c) dat niet in alle gevallen verwacht kan worden dat een vreemdeling activiteiten heeft verricht in het kader van zijn afvalligheid. Wel zullen er vreemdelingen zijn die hun afvalligheid uiten door niet meer deel te nemen aan eerder verrichte geloofsactiviteiten of tradities die samenhangen met hun oude

[168] We laten alhier de vraag rusten wat bedoeld kan zijn met 'kennis van afvalligheid', wat immers de indruk wekt dat afvalligheid op zichzelf gezien wordt als een alternatieve geloofsovertuiging waar je kennis van kan hebben, hetgeen bevreemdend geacht wordt.

geloof. Ook kan het zijn dat de vreemdeling zijn afvalligheid actief uit door dit te bespreken met anderen. Over deze uitingen kunnen dus vragen gesteld worden.

De werkinstructie besteedt niet echt aandacht aan het gegeven dat de afvalligheid ook op andere wijze en op allerlei levensterreinen effect kan hebben op het doen en laten van de vreemdeling. Als een vreemdeling zijn vroegere geloof verlaten heeft omdat hij bepaalde restricties als negatief is gaan ervaren, kan gevraagd worden of hij zich op die terreinen echt vrijer is gaan voelen en hoe zich dat uit. Die restricties hoeven niet enkel religieus van aard te zijn (zie de aspecten genoemd in par. 3.1.4 hierboven). Ook kan gevraagd worden of hij bepaalde activiteiten van het vroegere geloof is gaan missen en hoe hij daar mee omgaat. Indien op de enkele afvalligheid na verloop van tijd een bekering gevolgd is, kan hier verder over doorgesproken worden of en hoe het nieuwe geloof invulling geeft aan een gevonden vrijheid enerzijds en het gevoelde gemis anderzijds.

Bij alle drie de onderscheiden situaties:

- de vreemdeling kan bij het opgroeien een positieve waardering voor het geloof ontwikkelen en er in meerdere of mindere mate zingeving aan ontlenen;
- de vreemdeling neemt uit gewoonte deel aan de geloofsactiviteiten zonder er persoonlijk zingeving aan te ontlenen en zonder er (aanvankelijk) kritisch tegenover te staan;
- de vreemdeling ontwikkelt bij het opgroeien reeds een kritische houding tegenover het geloof.

kan op vergelijkbare wijze het element activiteiten ter sprake gebracht worden.

4.1.4 Verdere aandachtspunten

4.1.4.1 Doop als bewijs van afvalligheid

Als regel komt de doop ter sprake in de context van het relevante element bekering tot het christelijke geloof. Los van de vraag of de bekering geloofwaardig kan worden geacht, dient de doop van een vreemdeling die daadwerkelijk heeft plaatsgevonden echter ook betrokken te worden in de beoordeling van de geloofwaardigheid van afvalligheid. De reden is, dat mensen met een moslimachtergrond de doop zien als de daadwerkelijke bekering tot het christelijke geloof en derhalve als daadwerkelijke afvalligheid:

> "*Leaving Islam does not happen when a person accepts Christ in his heart; baptism is considered the turning point - backsliding* irrtidad. *Ray Register, a missionary who spent 30 years in Israel and Palestine working with Muslims, writes: 'Baptism is the decisive turning point for an inquirer or seeker to become identified as a Muslim background believer.' (Register 2009, p. 60) Marsh also makes a very similar statement which supports this, 'Baptism is generally regarded by Muslims as the decisive break with Islam because it constitutes an open profession of faith in Christ.' (p. 87) It is the time when he confesses his faith in Christ and announces his commitment to follow Him, obey His words, and to serve Him. It is the moment he joins the Body of Christ, the church (Ayub 2009, p. 30).*"[169]

[169] Azar Ajaj, "*Baptism and the Muslim Convert to Christianity*", blz. 602 (de literatuurverwijzingen in dit citaat zijn uiteraard in het originele artikel terug te vinden). NB: 'Muslim background believer' (MBB-er) is een onder christenen gangbare term voor een christen-gelovige die een islamitische achtergrond heeft.

> *"A person can read the Bible without arousing too much hostility. But the sacrament of baptism is a different matter. To the Muslim this is the unmistakable sign that a convert has renounced his Islamic faith to become a Christian. To the Muslim, baptism is apostasy."*[170]

Zo komt het bijvoorbeeld voor dat een vrouw die christen is geworden wel de kerkdiensten mag bezoeken van haar man maar niet gedoopt mag worden.[171]

Waar het nu om gaat is dus niet de vraag in hoeverre de doop van een vreemdeling zijn gestelde bekering onderbouwt, maar de vraag of de doop de afvalligheid van de vreemdeling onderbouwt. Blijkens het hierboven geciteerde dient o.i. geconcludeerd te worden dat de doop een bewijs is van afvalligheid waar van uitgegaan moet worden, ook indien er anderszins redenen zijn om afvalligheid als keerzijde van een bekering niet aan te merken als zelfstandig asielmotief. Het moet immers ondenkbaar worden geacht, dat een vreemdeling die de islam uit overtuiging aanhangt zich zou laten dopen. Zelfs als hij zich enkel heeft laten dopen met de bedoeling een bekering vanuit verblijfsrechtelijke motieven te veinzen, moet nog uitgesloten worden geacht dat een overtuigd moslim die stap zou kunnen en willen zetten en moet integendeel geconcludeerd worden dat de vreemdeling zich minstens in zijn hart van de islam heeft gedistantieerd.

4.1.4.2 Kritiek op Mohammed

Een moslim zal nooit kunnen ontkennen dat Mohamed profeet is aangezien die leugen (zoals moslims dat zien) in de islam doorgaat voor een doodzonde:

> *"Ongetwijfeld is het liegen over Allah swt en Zijn Boodschapper een van de ergste soort leugens, wie zich hier aan waagt is waarlijk verloren."*[172]

In de *shahada*, de zeven islamitische geloofsartikelen, staat de belijdenis dat er geen God is dan Allah en dat Mohammed zijn profeet is voorop.

> *"Onvoorwaardelijk aanvaarding van de shahada is de eerste verplichting van de Vijf Zuilen van de islam. Afwijzing van enig deel van de shahada houdt de misdaad van geloofsafval in (de islam de rug toekeren), en volgens de wet van de Qu'ran is dat in extreme gevallen strafbaar met de dood. (…) de openlijke afwijzing door een moslim leidt zeker tot bestraffing tijdens dit leven en tot eeuwige verdoemenis in het hiernamaals."*[173]

Naar ons oordeel dient hieruit tevens zonder meer geconcludeerd te worden, dat kritische uitlatingen over Mohammed bewijs zijn van afvalligheid. Immers, kritiek op Mohammed wordt gezien als ontkenning van zijn volmaaktheid en daarmee van zijn profeetschap en staat gelijk aan blasfemie.

---

[170] Jean-Marie Gaudeul, "*Called form Islam to Christ*", blz. 243

[171] zie Ganpat Berrevoets, "*Avondmaal, Doop en andere zichtbare tekenen van heil in de Zendingsgemeenten*", blz. 45. Dit neemt overigens niet weg, dat de enkele interesse in het christelijke geloof wel aanleiding kan zijn voor bedreigingen en vervolging door zowel de overheid (bijvoorbeeld in Iran) als door de sociale omgeving (bijvoorbeeld in Afghanistan en Somalië).

[172] Zie http://www.icimleiden.nl/vrijdagpreken/preek/liegen/; zie ook bv https://al-yaqeen.com/va/wie-liegt-over-de-profeet/, beiden geraadpleegd 9-8-2017

[173] Chris Horrie en Peter Chippindale, "*Islam, de achtergrond van een wereldreligie*", Utrecht/Antwerpen: Kosmos, 1992, p. 40

4.2 BEKERING TOT EEN ANDERE RELIGIE

wordt in versie 6.1 nader ingevuld

4.3 ATHEÏSME EN AGNOSTICISME

wordt in versie 6.1 nader ingevuld

4.4 OP WELK MOMENT BEKERING TOT CHRISTENDOM INBRENGEN IN DE ASIELPROCEDURE?

In deze paragraaf gaan we vooral uit van een bekering tot het christelijke geloof, al zullen de principes ook bij een bekering tot een ander geloof van toepassing kunnen zijn.

Bekering is meestal een proces dat enige tijd in beslag neemt. Bij een actieve vorm van bekering is er doorgaans eerst een periode dat iemand zoekend is. Deze periode kan geleidelijk overgaan in de fase van overtuiging, waarin iemand tot het besluit of tot het besef komt dat hij (bijvoorbeeld) christen wil zijn. Als iemand 'ergens' in dat proces zit, kan de vraag opkomen, wanneer de bekering voldoende overtuigend is om deze in de asielaanvraag in te brengen.

In het geval van een passieve vorm van bekering is er wel sprake van een duidelijk moment dat iemand zich 'gegrepen' weet door Christus of door het christelijke geloof. Je kunt dat moment dan mogelijk vereenzelvigen met de bekering. In het algemeen zal iemand zich dan toch eerst nader moeten verdiepen en groeien in het christelijke geloof om voor zichzelf tot een definitieve keuze te komen en zijn bekering in een asielaanvraag aannemelijk te kunnen maken. Ook in dat geval doet zich dus de vraag voor, wanneer het moment is aangebroken dat de bekering voldoende overtuigend is om deze in de asielaanvraag in te brengen.

Wij pleiten er voor om het moment van de doop te nemen als ijkmoment voor een asielaanvraag. De doop is immers een duidelijk markeringspunt. Wij gaan er hierbij wel vanuit dat er aan de doop een periode van bijvoorbeeld zes maanden vooraf is gegaan waarin iemand zich verdiept heeft in het christelijke geloof en (doop)onderwijs heeft gevolgd. Is er geen verdiepings- en onderwijstraject aan de doop voorafgegaan, dan zou een asielaanvraag op grond van bekering niet eerder moeten plaatsvinden dan zes maanden na de doop, waarbij het verdiepings- en onderwijstraject direct volgend op de doop plaatsvindt.

Er zijn overigens wel situaties denkbaar dat een eerder moment aan de orde kan of zelfs moet zijn. Dat doet zich vooral voor als er reeds een asielaanvraag loopt in de bestuurlijke fase. Dat brengt dan we het risico met zich mee dat iemand zijn bekering nog niet voldoende aannemelijk kan maken.

4.4.1 Theologische overwegingen

In de theologie wordt onderscheidt gemaakt tussen wedergeboorte en bekering. Wedergeboorte is "*de innerlijke vernieuwing door Gods Geest, die als gave van Christus ons deel wordt.*" Bekering is een vrucht van de wedergeboorte en een gestalte van het nieuwe leven:

"*In de bekering gaat het om het opnieuw leven met God om mens Gods te zijn op aarde.*"[174] De essentie hiervan is, dat er eerst sprake is van een innerlijke verandering die God geeft en dat die innerlijke verandering vervolgens tot uiting komt in de bekering als een daad van de wedergeboren mens die steeds meer met God gaat leven. Met een leven van bekering is steeds meer te merken dat iemand wedergeboren is. Daarbij mag groei verwacht worden, naar de mate dat iemands geloof gevoed wordt in de kerk, in het contact met medegelovigen en door toenemende bekendheid met de boodschap van de Bijbel.

Die groei behelst als regel allereerst je gerichtheid op God, vervolgens de criteria waarmee je beslissingen neemt en keuzes maakt en tenslotte de manier waarop je naar de wereld kijkt."[175] In die zin kan gesteld worden dat een bekering een langdurig proces is dat uiteindelijk levenslang voortduurt. Dat neemt echter niet weg, dat er ergens in dat proces een ´moment´ is, of een periode, waarin God iemands leven begint te veranderen en die persoon zich daarvan bewust wordt en er uiting aan gaat geven. Er kan echter niet verwacht worden, dat dat moment altijd haarfijn is aan te geven.

4.4.2 Redenen om bekering niet (direct) kenbaar te maken

Als een geheim gelovige naar Nederland is gevlucht en een asielaanvraag indient, is het niet altijd vanzelfsprekend dat hij of zij zijn bekering meteen bij de asielaanvraag ter sprake brengt. Ook als iemand kort na aankomst in Nederland met het evangelie in aanraking komt en nog tijdens (de beroepsfase van) de eerste procedure christen wordt, zal hij dat lang niet altijd in de lopende procedure als aanvullend motief inbrengen.[176]

De IND stelt wel, dat een asielaanvraag geacht wordt vanaf het begin volledig en zonder voorbehoud te zijn.[177] De asielzoeker dient alle feiten die op het moment van de asielaanvraag bekend zijn en de aanvraag kunnen ondersteunen ook daadwerkelijk zonder voorbehoud in te brengen. Vanuit de asielzoeker bezien is dit echter niet altijd realistisch. Het ware te wensen, dat de IND met deze overwegingen (die in het vervolg besproken worden) rekening houdt en ze respecteert. De tegenwerping dat de bekering geen novum is omdat die eerder ingebracht had kunnen en dus moeten worden, houdt mogelijk in veel zaken ook geen stand, gelet op de jurisprudentie (zie ook par. 12.4, o.a. Bahaddar-exceptie).

4.4.2.1 De bekering was geen vluchtreden

Iemand is om een andere reden dan zijn (nieuwe) geloof uit het land van herkomst gevlucht. Die andere reden is dan het asielmotief.[178] Als dit asielmotief klaarblijkelijk niet slaagt, wil betrokkene mogelijk zijn bekering alsnog als asielmotief inbrengen. Wordt dan gevraagd naar de reden,

---

[174] J. van Genderen en W.H. Velema, "*Beknopte gereformeerde dogmatiek*", blz. 534, 547, 548. (Met 'opnieuw leven met God' wordt er op gedoeld, dat de mens ooit met God leefde maar zich op een gegeven moment van God heeft afgekeerd, de zgn. zondeval.)
[175] Bernard Lonergan, "*The Dimensions of Conversion*", in: Walter E. Conn (ed.), "*Conversion* ", pp. 15,20
[176] We laten hier thans in het midden, in hoeverre nieuwe feiten of omstandigheid die in de bestuurlijke fase van de lopende asielprocedure nog niet aan de orde waren, in de beroepsfase daadwerkelijk als nova ingebracht kunnen worden.
[177] Overigens is er geen beleid die dit voorschrijft. In de praktijk volgt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens de IND op dit punt ook niet en wordt een zaak altijd inhoudelijk beoordeeld, ook al oordeelden de IND en de Raad van State dat er van nova geen sprake zou zijn.
[178] Zie bijvoorbeeld uitspraak rb Rotterdam, 12 december 2012, AWB 12/36492, aangehaald in par. 12.4.4 van dit rapport.

waarom hij het niet eerder genoemd heeft, dan is het antwoord vaak, dat hij zijn geloof niet had willen misbruiken om op een makkelijke manier asielstatus te verkrijgen. Hier zit waarschijnlijk achter, dat iemand niet de naam wil krijgen dat hij bekeerd is omwille van een asielvergunning. Als je verwacht dat het eigenlijke vluchtmotief wel een asielvergunning zal opleveren, neem je dus niet het risico de schijn van een 'gelegenheidsbekering' tegen te krijgen.

Een andere situatie doet zich voor, als de interesse in het christelijke geloof en de daadwerkelijke bekering pas begonnen zijn na vertrek uit het land van herkomst. Ons zijn meerdere zaken bekend waarbij mensen gedurende verblijf in bijvoorbeeld Griekenland hulp kregen vanuit de kerken en toen voor het eerst kennismaakten met het christelijke geloof.

Zeker als iemand pas na aankomst in Nederland christen wordt, zal hij die schijn willen voorkomen, zolang de procedure op grond van zijn eigenlijke vluchtrelaas nog loopt. Ook kan meespelen, dat iemand zich nog niet zo bewust is van het gevaar dat hij bij terugkeer zou lopen als bekeerling. Zolang een asielzoeker nog hoop heeft op een verblijfsvergunning, zal hij weinig stilstaan bij de mogelijkheid dat hij misschien toch een keer terug zal moeten keren. Pas als dat laatste scenario concreet in beeld begint te komen, kan iemand zich gaan realiseren, dat hij als bekeerling extra gevaar zal lopen.[179]

Ons zijn inmiddels enkele rechtbankuitspraken bekend volgens welke in een opvolgende aanvraag niet tegengeworpen kan worden dat de interesse in het christelijke geloof niet reeds in de eerste aanvraag ter sprake is gebracht, omdat bij een eerste aanvraag "*de structuur van het gehoor ook zodanig is opgezet dat een vreemdeling (…) weliswaar alles wat van belang is of kan zijn voor de beoordeling van het relaas dient te verklaren, maar ook, dat van een vreemdeling verwacht wordt dat men zich daarbij beperkt tot de (hoofd)reden van vertrek.*"[180] In een andere opvolgende aanvraag, waarbij de interesse in het christelijke geloof in Grielenland ontstond, blijkt de staatssecretaris niet meer tegen te werpen dat verzoeker zijn interesse in het christendom niet bij de eerste procedure kenbaar heeft gemaakt.[181]

4.4.2.2 Aanwezigheid van een (moslim)tolk[182]

Iemand kan zich onveilig voelen door de aanwezigheid van de tolk die (waarschijnlijk) zelf moslim is en die misschien wel informatie zou kunnen doorspelen waardoor familie in gevaar kan komen. Objectief bezien is er geen aanleiding voor deze vrees, omdat er (zo veel mogelijk) gewerkt wordt met beëdigde tolken. Het is echter niet realistisch om van een asielzoeker te verwachten dat hij een tolk volledig vertrouwd omdat die beëdigd is en omdat de IND ook duidelijke werkinstructies heeft waar tolken zich aan dienen te houden. De asielzoeker is immers naar alle waarschijnlijk afkomstig uit een land waar je constant op je hoede moet zijn en waar je niemand vertrouwen kan, inclusief de overheid. Het valt dan niet mee om te bedenken dat Nederland een heel ander land is, waar je de overheid wel kan vertrouwen.

Wij vernemen van vrijwilligers ook af en toe, dat een christenasielzoeker geïntimideerd wordt door de tolk. Aangezien dit in de taal van de asielzoeker gebeurt ontsnapt het makkelijk aan de

[179] Zie bijvoorbeeld uitspraak rb Haarlem 3 april 2012, AWB 12/8864, aangehaald in par. 12.4.3 van dit rapport.
[180] Uitspraak rb Den Bosch, 25 maart 2015, AWB 14/24975, r.o. 9
[181] Zie uitspraak rb Den Bosch, 18 december 2014, AWB 14/26472, r.o. 9
[182] Dit onderwerp is ook aan de orde geweest op de IND-trainingsdag van 21 juni 2012 (mondeling verslag Gert-Jan Segers). Overigens wordt niet altijd gebruik gemaakt van een beëdigde tolk maar van de uitwijklijst. Voor Somali zijn er bijvoorbeeld geen beëdigde tolken beschikbaar.

aan de aandacht van de gehoorambtenaar.[183] Een asielzoeker zal dat vanuit zijn culturele achtergrond echter zelden of nooit ter plekke, in bijzijn van de tolk, melden.184 Verder wijzen we ook op de berichtgeving in maart 2013, dat de IND de samenwerking met enkele Oeigoerse tolken heeft beëindigd, omdat zij mogelijk vertrouwelijke informatie aan China hebben doorgespeeld.[185]

We willen hiermee niet zeggen dat er, bijvoorbeeld, Iraanse tolken zijn die iets soortgelijks doen. Waar het hier echter om gaat is, dat een zekere angst bij een bekeerling alleszins begrijpelijk is en dat hij er daarom uit voorzorg voor kan kiezen om zijn bekering niet al te snel in de asielprocedure in te brengen zolang een ander asielmotief in zijn ogen nog kansrijk is (zie ook voorgaande paragraaf).

Ook de UNHCR heeft in zijn guidelines opgemerkt, dat gehoorambtenaren bedacht moeten zijn op een mogelijke vijandige houding ('hostile biases') aan de kant van de tolk en een mogelijke vrees van de asielzoeker hiervoor.[186]

4.4.3 Doop als ijkpunt

Zoals in paragraaf 5.5 al werd aangegeven, beschouwen mensen met een moslimachtergrond de doop vaak als hét moment van de bekering. De doop is hét beslissende moment in de overgang van de islam naar het christelijke geloof.

4.4.3.1 Theologische overwegingen

Kort voor zijn hemelvaart geeft Jezus zijn discipelen nog heel kernachtig een opdracht mee:

> "*Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Ga dan heen, onderwijs al de volken, hen dopend in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest, hun lerend alles wat Ik u geboden heb, in acht te nemen. En zie, Ik ben met u al de dagen, tot de voleinding van de wereld.*" (Mattheüs 28:18-20)

In andere vertalingen wordt 'onderwijs al de volken' weergegeven als 'maak alle volkeren tot mijn leerlingen'[187]. De strekking is dan, dat de discipelen opgedragen wordt om iedereen (alle volkeren) tot een leerling/volgeling van Jezus te maken. De doop wordt in deze context genoemd: wie leerling/volgeling van Jezus wordt, die ontvangt de doop. Verder vindt de doop plaats 'in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest'. Dat wil zeggen: degene die gedoopt wordt, wordt verbonden met de drie-enige God.[188] Zijn leven staat voortaan in dienst van God.

---

[183] Het al dan niet voorkomen van intimidatie tijdens het nader gehoor is in de huidige praktijk niet na te gaan. In 2012 verscheen er echter wel een artikel in de pers van een beëdigd tolk die zich negatief uitliet over bekeerlingen bij wie hij tolkendiensten verrichtte. (Noyan Sahami, Volkskrant, 4 juli 2012; de auteur is geregistreerd als beëdigd tolk onder Wbtv nummer 3160). Blijkbaar nemen niet alle beëdigde tolken het dus even nauw met de objectiviteit, neutraliteit en geheimhouding die zij conform de gedragscode tolken van de IND hebben te betrachten.

[184] Vertelt een asielzoeker achteraf tegen bijvoorbeeld de advocaat of een vrijwilliger met wie hij contact heeft, dat hij door de tolk geïntimideerd werd, dan is het wel belang om een klacht in te dienen. Daarnaast kan een melding gedaan worden bij Gave (juridisch@gave.nl).

[185] http://www.nieuws.nl/745293

[186] "GUIDELINES ON INTERNATIONAL PROTECTION no. 6: Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees" (Chapter III a, section 27f; http://www.unhcr.org/40d8427a4.html)

[187] zo bijvoorbeeld de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) van 2004

[188] J. van Genderen en W.H. Velema, "*Beknopte gereformeerde dogmatiek*", blz. 712 onderaan

4.4.3.2 De doop als 'point of no return'

Als iemand gedoopt wordt, is in zijn hart zijn leven ongetwijfeld al eerder verbonden geraakt met God, maar in de doop wordt het volledig zichtbaar gemaakt. Zeker voor mensen met een moslimachtergrond is dat zeer wezenlijk, aangezien de islam zelf een godsdienst is van de uiterlijke daad (onderwerping) en niet van een innerlijke verbondenheid. Daarom is het, dat het voor de moslimomgeving nog weinig zegt als iemand in zijn hart voor Jezus kiest, maar dat het zonder meer ervaren wordt als geloofsafval (van de islam) als iemand zich laat dopen. (zie par. 5.5) De doop is als het ware de 'point of no return'. Wie gedoopt is, heeft zijn oude geloof (of ongeloof) definitief achter zich gelaten en heeft kenbaar gemaakt dat zijn leven vanaf nu volledig verbonden is met de God van de Bijbel.

4.4.3.3 De doop als ijkmoment voor de asielprocedure

Tegen de achtergrond van het voorgaande kan de doop beschouwd worden als een geschikt ijkpunt voor de asielprocedure. Dat betekent, dat het feit van de doop altijd geaccepteerd zou moeten worden als een novum voor een nieuwe asielaanvraag, ook al had iemand zijn bekeringsproces in principe al eerder in een procedure kunnen noemen.[189] Wel is van belang, dat kerken heel verschillend om kunnen gaan met de doop van nieuwe toetreders. In veel kerken is er wel een bepaald voorbereidingstraject, waarin nadere uitleg wordt gegeven over de hoofdpunten van het christelijke geloof, de betekenis van de doop en over de toepassing van de doop in het dagelijkse leven. Ook wordt vaak wel een vervolgtraject aangeboden nadat iemand gedoopt is.[190]

Wij vinden ook ondersteuning voor dit standpunt in een brief van de Directie Procesvertegenwoordiging IND dd 9 december 2013,[191] welke handelt over hetgeen van verzoeker verwacht mag worden in geval van een passieve vorm van bekering. De staatssecretaris stelt in deze brief

> "*dat ook bij een passieve bekering (een bekering die iemand 'overkomt') mag worden verwacht dat een vreemdeling aannemelijk weet te verklaren over het doorgemaakte proces*", "*dat er na die aanleiding een afweging (of daadwerkelijke keuze) plaatsvindt*" en dat hij "*aannemelijk maakt hoe hij, na de aanleiding voor de bekering (…) verdere invulling heeft gegeven aan zijn proces van bekering.*" (blz. 2,3)

Op grond van dit standpunt van de staatssecretaris kan, in geval van een passieve vorm van bekering, niet in redelijkheid verwacht worden dat iemand kort na het moment van de (eerste of aanvankelijke) bekering deze bekering reeds aan een lopende (of nieuwe) asielaanvraag ten grondslag legt. Immers: de staatssecretaris verwacht dat iemand in geval van een passieve vorm van bekering aannemelijk maakt hoe hij, na de aanleiding voor de bekering, verdere invulling heeft gegeven aan zijn proces van bekering. Hieruit volgt, dat de bekering pas na enige tijd aannemelijk gemaakt kan worden.

---

[189] Zie jurisprudentie in par. 12.4, m.n. uitspraak rb Amsterdam 2 november 2010, AWB 10/33080, bevestigd in uitspraak ABRvS, 5 januari 2011, 201010489/1/V2

[190] zie bv Ganpat Berrevoets, "Avondmaal, Doop en andere zichtbare tekenen van heil in de Zendingsgemeenten", blz. 40-42

[191] Brief in de zaak rechtbank Haarlem AWB 13/9417 (IND zaaknummer Z-2384018215), in reactie op de in deze zaak ingebrachte verklaring dr. Joke van Saane, "Bekering", draft notitie dd 31 oktober 2013

Na hoeveel tijd wordt uit de brief niet duidelijk, maar een periode van minimaal een half jaar lijkt ons redelijk. Dit is ook de periode die vaak minimaal noodzakelijk wordt geacht ter voorbereiding op de doop, zie onze brochure '*In goede aarde*', blz. 8,9,15,16[192]

4.4.3.4 Doopakte niet vereist

Hoewel wij er dus voor pleiten om de doop als regel als ijkpunt te nemen, dient toch benadrukt te worden dat de doop of het overleggen van een doopakte niet onvoorwaardelijk vereist is om een bekering aannemelijk te maken.[193] Wie bijvoorbeeld in een huiskerk in Iran of Afghanistan gedoopt is, zal als regel geen doopakte ontvangen hebben. Ook kan iemand al wel in een dooptraject zitten, maar laat de doop zelf nog enkele maanden op zich wachten conform de regels van de betreffende kerk. Ook kan het zijn dat iemand zich heeft aangesloten bij een (kerk)genootschap waar de doop niet gepraktiseerd wordt, zoals het Leger des Heils.

4.4.3.5 Twee keer gedoopt?

Soms komt het voor dat een bekeerling zich voor een tweede keer laat dopen. Hij is aanvankelijk in het land van herkomst gedoopt of kort na aankomst in Nederland, maar de IND hecht daar geen waarde aan, bijvoorbeeld omdat de betreffende kerk er om bekend staat dat zij mensen al snel dopen zonder wezenlijk voorbereidingstraject. Bij een 'herdoop' kan de IND dan extra achterdochtig worden: het lijkt er wel echt op, dat iemand zich (opnieuw) laat dopen enkel en alleen voor de asielprocedure.

In de praktijk ligt de zaak echter meestal genuanceerder. Een enkele keer zou mee kunnen spelen dat iemand de behoefte voelt aan een doop die voor de IND wel geloofwaardig zou zijn. Er kunnen echter ook heel andere motieven een rol spelen en de IND moet daar dan ook naar vragen. Een motief dat in de praktijk nogal vaak voorkomt is namelijk, dat de eerste doop plaatsvond door besprenkelen of begieten. Als iemand echter daarna (bijvoorbeeld na aankomst in Nederland of na overplaatsing na een ander azc) in een gemeente thuis raakt waar de doop plaatsvindt door onderdompeling, dan kan iemand het verlangen krijgen om ook gedoopt te worden door onderdompeling, omdat dat naar zijn gevoel completer of echter is. Ook kan het zijn, dat de nieuwe gemeente zelf verlangt dat iemand gedoopt wordt door onderdompeling, omdat zij er van overtuigd zijn dat dat de enige geldige wijze van dopen is. Er is in dat geval geen enkele grond voor de veronderstelling dat iemand zich om reden van zijn asielaanvraag opnieuw heeft laten dopen. De achtergrond is slechts gelegen in verschillen van opvatting over de wijze waarop gedoopt kan of moet worden. Een IND-medewerker mag dit bevreemdend vinden, maar hij is niet bevoegd hierin te oordelen.

4.5 OPVOLGENDE AANVRAAG

Deze paragraaf beoogt een aanzet voor deze systematische analyse te geven en zodoende een nadere uitwerking te geven aan de door de Afdeling voorgeschreven werkwijze. Bij deze analyse gaat het dan vooral om de overweging van verschillende situaties die zich kunnen voordoen ten aanzien van de relatie tussen een eerdere aanvraag waarbij de bekering ongeloofwaardig is geacht en een opvolgende aanvraag over geloofsgroei.

[192] Deze brochure is bekend bij de IND en kan op de website van Gave gedownload worden.
[193] Zie bijvoorbeeld uitspraak rb Almelo, 2 april 2010, AWB 10/9288 BEPTDN/AR1 AM AN2

4.5.1 Bekering bij eerdere aanvraag nog pril

De werkinstructie onderkent de mogelijkheid dat de vreemdeling ten tijde van de eerdere asielaanvraag geloofwaardig heeft verklaard over interesse in het nieuwe geloof maar zich er nog onvoldoende in heeft verdiept dan wel dat sprake was van een onvoltooid bekeringsproces. In die situatie valt te verwachten dat de vreemdeling bij de opvolgende aanvraag, in de verwoording van de werkinstructie, voortborduurt op het relaas van de eerdere aanvraag. Hierbij gelden de volgende overwegingen:

1. Er is sprake van een voortgezet proces van bekering dat ten tijde van de vorige asielprocedure nog niet voltooid was. Zoals de werkinstructie terecht stelt, kan een bekering een lange tijd in beslag nemen en is niet altijd direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging. Er zal dus in het algemeen geen 'proces van na de vorige afwijzing' te onderscheiden zijn. Mogelijk zijn er wel nieuwe motieven bijgekomen in aanvulling op de tijdens de eerdere procedure genoemde motieven, maar dat is niet noodzakelijk.
2. De aard van het doorlopende proces van bekering brengt met zich mee, dat de motieven voor en het voortgaand proces van bekering van de nieuwe asielaanvraag bezien moeten worden in samenhang met de verklaringen van de eerdere asielaanvraag, zoals ook uit de werkinstructie blijkt.
3. In het algemeen kan bij een geleidelijk, langdurend bekeringsproces niet verwacht worden dat de vreemdeling kan verklaren wanneer hij precies bekeerd is geraakt en of dat in zijn ogen reeds het geval was ten tijde van de eerdere asielaanvraag of toch pas daarna. Een 'moment van bekering' waar de IND regelmatig naar blijkt te vragen is meestal niet aanwijsbaar.
4. Er is wel de mogelijkheid, dat de vreemdeling zelf aangeeft dat hij bij de verdere verdieping in het nieuwe geloof tot de conclusie kwam dat hij ten tijde van de eerdere aanvraag nog niet echt bekeerd was ook al dacht hij toen van wel. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als er na de eerdere aanvraag een geloofsverdiepende ervaring heeft plaatsgevonden. Verder kan het zijn dat de vreemdeling door de verdere verdieping in het nieuwe geloof beter in staat is woorden te geven aan gevoelens, ervaringen en persoonlijke betekenis waar hij ten tijde van de eerdere aanvraag mogelijk minder goed over heeft weten te verklaren.
5. Bij een voortgezet bekeringsproces hoeft er bij de nieuwe asielaanvraag geen sprake te zijn van een verandering van motieven en proces ten opzichte van de eerdere asielprocedure, maar kan de voortzetting van het bekeringsproces zich uiten in een verbreding en verdieping van de kennis van het nieuwe geloof en van het persoonlijke belang van de activiteiten in het kader van het nieuwe geloof. Onze stichting is van oordeel dat het zwaartepunt in de beoordeling dan niet kan blijven liggen op de motieven voor en het proces van bekering. Immers, bij de beoordeling van de asielaanvraag gaat het uiteindelijk om de toekomstige vrees voor vervolging welke niet noodzakelijk samenhangt met motieven voor en proces van bekering die zien op het verleden maar welke vooral samenhangt met de activiteiten die de vreemdeling in het heden ontplooit en waarvan niet verwacht mag worden dat hij daar bij terugkeer naar land van herkomst van afziet teneinde vervolging te voorkomen. We komen hier in paragraaf 7.6 "Compensatie en integrale geloofwaardigheidsbeoordeling" nog op terug.

4.5.2 Verklaringen eerdere aanvraag over gebeurtenissen ongeloofwaardig

De werkinstructie spreekt in zijn algemeenheid van 'een eerder ongeloofwaardig geachte bekering of afvalligheid' in kennelijk onderscheid van 'geloofwaardig verklaard over interesse maar nog onvoldoende verdiept in nieuwe geloof', maar het lijkt onze stichting van belang nader onderscheid te maken om welke redenen de bekering ongeloofwaardig werd geacht. Derhalve wordt in deze en de volgende paragrafen op onderscheiden wijze gesproken over de situatie van 'een eerder ongeloofwaardig geachte bekering of afvalligheid'.

Bij de eerdere asielaanvraag kan er sprake zijn van ongeloofwaardig geachte gebeurtenissen verband houdend met het gestelde proces van bekering die in het kader van de eerdere aanvraag er (mede) toe hebben geleid dat de bekering ongeloofwaardig is geacht. Deze situatie wordt in deze paragraaf besproken. Hierbij gelden de volgende overwegingen:

1. De werkinstructie 2014/10, par. 3.2.2, meldt: "*Ook als sprake is van een ongeloofwaardig geachte gebeurtenis die het beginpunt vormt van een verhaallijn - denk aan een arrestatie die wordt gevolgd door detentie en mishandeling - is het dus van belang bij de beoordeling van de opvolgende gebeurtenissen niet te volstaan met de stelling dat gegeven de ongeloofwaardigheid van de arrestatie, evenmin geloof wordt gehecht aan de detentie en mishandeling. Ook die opvolgende gebeurtenissen dienen zoveel mogelijk op hun eigen merites te worden beoordeeld.*" Hieruit volgt naar het oordeel van onze stichting dat bij een voortgaand bekeringsproces sinds de vorige aanvraag het gewicht dat toegekend kan worden aan de tijdens de eerdere asielprocedure ongeloofwaardig geachte gebeurtenis(sen) vermindert.

   Meer in concreto: als in de eerdere procedure ongeloofwaardig is geacht dat de vreemdeling op gestelde wijze in aanraking is gekomen met het nieuwe geloof, is dit bij een aantoonbare voortzetting van het proces van bekering van minder belang. Deze beleidslijn zal vooral een rol moeten spelen indien het aanvankelijke bekeringsproces zich in land van herkomst of een derde land heeft afgespeeld, waarvoor geldt dat bewijs van gestelde gebeurtenissen in het algemeen moeilijker is te verkrijgen, en het voortgezette bekeringsproces in Nederland heeft plaatsgevonden. De werkinstructie 2022/3, par. 3.4.4 onder f, meldt zelf ook dat de ongeloofwaardigheid van de bekering in het land van herkomst niet per definitie wil zeggen dat thans in Nederland niet alsnog sprake kan zijn van een diepgewortelde innerlijke overtuiging ten aanzien van de nieuwe geloofsovertuiging.

2. De vraag hoe zwaar de ongeloofwaardigheid van de gestelde gebeurtenissen blijft wegen, zal mede afhangen van de vraag hoe sterk de relatie is tussen de ongeloofwaardig geachte gebeurtenissen en de gestelde motieven voor en proces van bekering en van de vraag of er sprake is van gebeurtenissen die niet aannemelijk zijn gemaakt of van gebeurtenissen die evident ongeloofwaardig zijn. Deze weging zal overigens, blijkens de werkinstructie 2014/10 par. 3.2.2, reeds in de eerdere asielprocedure gemaakt moeten zijn.

3. Los van hetgeen onder 1 en 2 is besproken, kan het zijn dat de vreemdeling aanvullende informatie en bewijsmateriaal heeft ter staving van de in de eerdere aanvraag ongeloofwaardig geachte gebeurtenissen. In dat geval kan blijkens het antwoord van de staatssecretaris op vraag 2 heroverweging van het oordeel van de eerdere asielprocedure plaatsvinden.

4. Bij de nieuwe asielaanvraag kunnen nieuwe documenten overlegd worden waaruit volgt dat ten tijde van de eerdere procedure sprake was van een onvermogen om consistent en coherent te verklaren, of dat de vreemdeling door bijvoorbeeld verstandelijke of psychische beperking niet in staat was om met veel detail of diepgang te verklaren of in staat was vragen zoals gesteld tijdens de eerdere asielprocedure in voldoende mate te begrijpen.
5. Ook kan de vreemdeling verklaringen afgelegd tijdens de eerdere asielprocedure herroepen. Zie voor bespreking hiervan paragraaf 7.5 'Herroeping verklaringen eerdere asielprocedure'.

4.5.3 Verklaringen eerdere aanvraag over motieven en proces slechts algemeen, vaag of oppervlakkig

Bij de eerdere asielaanvraag kan er sprake van zijn dat gestelde gebeurtenissen verband houdend met het gestelde proces van bekering niet ongeloofwaardig geacht zijn maar dat de verklaringen over motieven en proces beoordeeld zijn als slechts algemeen, vaag of oppervlakkig. Hierbij gelden de volgende overwegingen:

1. Indien de vreemdeling tijdens de eerdere asielprocedure naar het oordeel van de staatssecretaris slechts algemeen, vaag, of oppervlakkig heeft verklaard over motieven en proces, kan het zijn dat de vreemdeling bij de nieuwe asielaanvraag veel concreter en persoonlijker weet te verklaren. Daarbij zal wel van belang zijn, dat de vreemdeling ook goed weet te verklaren over een voortgezet bekeringsproces van na de eerdere asielprocedure.
2. Indien de vreemdeling bij de nieuwe asielaanvraag voortborduurt op de in de eerdere procedure afgelegde verklaringen over motieven en proces, zullen de verklaringen over het voortgezette proces in samenhang met de verklaringen van de eerdere asielprocedure beoordeeld moeten worden. Hierbij dient in aanmerking genomen te worden, of het slechts algemeen, vaag, of oppervlakkig verklaren bij de eerdere procedure te zien is als een uiting van een nog pril bekeringsproces (wat in paragraaf 7.1 besproken is) of dat het gezien is als een aanwijzing voor een niet-authentiek relaas wat eerder in het nadeel van de vreemdeling zal kunnen meewegen.
3. Indien de vreemdeling tijdens de nieuwe asielprocedure niet voortborduurt op de in de eerdere procedure afgelegde verklaringen over motieven en proces, is naar ons oordeel de vraag van belang waarin de nieuwe aanvraag verschilt van de eerdere aanvraag en hoe de vreemdeling bij de nieuwe aanvraag aankijkt tegen zijn verklaringen van de eerdere aanvraag. Voor de situatie dat de vreemdeling de verklaringen van de eerdere aanvraag (deels) herroept zij verwezen naar paragraaf 7.5 over herroeping.
4. Indien het element 'motieven en proces' als onvoldoende is beoordeeld, dient beoordeeld te worden of dit gecompenseerd kan worden middels sterkere verklaringen over de elementen kennis en activiteiten. Indien dit bij de eerdere asielaanvraag niet of slechts in onvoldoende mate is gebeurd, dient dat verzuim blijkens Afdelingsuitspraak van 12 mei 2021, ECLI:NL:RVS:2021:977, r.o. 5.8, in het kader van de opvolgende aanvraag hersteld te worden. Zie verder paragraaf 7.6 over 'Compensatie en integrale geloofwaardigheids-beoordeling'

5. Bij de nieuwe asielaanvraag kunnen nieuwe documenten overlegd worden waaruit volgt dat ten tijde van de eerdere procedure sprake was van een onvermogen om consistent en coherent te verklaren, of dat de vreemdeling door bijvoorbeeld verstandelijke of psychische beperking niet in staat was om met veel detail of diepgang te verklaren of in staat was vragen zoals gesteld tijdens de eerdere asielprocedure in voldoende mate te begrijpen.
6. Ook kan de vreemdeling verklaringen afgelegd tijdens de eerdere asielprocedure herroepen. Zie voor bespreking hiervan paragraaf 7.5 'Herroeping verklaringen eerdere asielprocedure'.

4.5.4 Verklaringen eerdere aanvraag over motieven en proces ongerijmd

Bij de eerdere asielaanvraag kan er sprake van zijn dat gestelde gebeurtenissen verband houdend met het gestelde proces van bekering niet ongeloofwaardig geacht zijn maar dat de gestelde motieven voor en proces van bekering ongerijmd geacht zijn, bijvoorbeeld omdat een bekering niet op de geschetste wijze of om de door de vreemdeling genoemde redenen, mede bezien in samenhang met overige bekende informatie en verklaringen, tot stand gekomen kan zijn. Hierbij gelden de volgende overwegingen:

1. Indien de vreemdeling bij de nieuwe asielaanvraag voortborduurt op de in de eerdere procedure ongeloofwaardig geachte motieven en proces, zullen de verklaringen over het voortgezette proces in samenhang met de verklaringen van de eerdere asielprocedure beoordeeld moeten worden. Daarbij zal het van belang zijn of de vreemdeling met onderbouwing aanvoert dat de beoordeling van de eerdere asielaanvraag heeft plaatsgevonden in strijd met de van toepassing zijnde werkinstructies zoals 2014/10 en 2022/3 (dan wel de voorgangers daarvan, 2019/18 en 2018/10).

   In veel bij onze stichting bekende zaken worden bijvoorbeeld alleen verklaringen die naar het oordeel van de staatssecretaris de geloofwaardigheid verzwakken kenbaar meegewogen met voorbijgaan van verklaringen die de geloofwaardigheid onderbouwen (contra WI 2014/10 par. 3.2.2), of wordt geen acht geslagen op de in WI 2022/3 (par. 3.1) genoemde diversiteit aan aspecten die bij een bekering een rol kunnen spelen of wordt uitgegaan van verwachtingen ten aanzien van bekeringsprocessen of vergelijkingen tussen het vroegere en het nieuwe geloof welke niet gestaafd worden en kunnen worden middels informatie uit objectieve bronnen, hetgeen in strijd is met de vereiste van WI 2014/10 (par. 3.2.1) om gebruik te maken van externe geloofwaardigheidsindicatoren. Als de vreemdeling middels een rapport van een deskundige onderbouwt dat tegenwerpingen, gemaakt in de beoordeling van de eerdere asielaanvraag, in deze zin in strijd zijn met de voornoemde werkinstructies, mag blijkens het antwoord van de staatssecretaris op vraag 2 verwacht worden dat bedoelde tegenwerpingen niet meer doorwerken in de beoordeling van de nieuwe asielaanvraag. Dit laatste te meer, indien een rapport van een deskundige met deze strekking reeds in de eerdere asielprocedure is ingebracht maar toen onvoldoende in de beoordeling is betrokken.
2. Indien de vreemdeling tijdens de nieuwe asielprocedure niet voortborduurt op de in de eerdere asielprocedure ongeloofwaardig geachte motieven en proces, is naar ons oordeel de vraag van belang waarin de nieuwe aanvraag verschilt van de eerdere aanvraag en hoe de vreemdeling bij de nieuwe aanvraag aankijkt tegen zijn verklaringen van de eerdere

aanvraag. Voor de situatie dat de vreemdeling de verklaringen van de eerdere aanvraag (deels) herroept zij verwezen naar paragraaf 7.5 over herroeping.
Indien de vreemdeling verklaart dat hij achteraf, door verdere verdieping in het nieuwe geloof, de motieven welke hij ten tijde van de vorige asielprocedure had, niet meer kan zien als geldige motieven voor een bekering en er thans andere motieven voor in de plaats heeft gesteld, blijven zijn verklaringen van de eerdere asielprocedure staan als weergave van de positie die hij toen innam, maar zullen die bij de beoordeling van de nieuwe aanvraag slechts een rol spelen als beginpunt van het bekeringsproces dat aan de nieuwe asielaanvraag ten grondslag wordt gelegd. In deze situatie is van toepassing wat de staatssecretaris in antwoord op vraag 1 noemt 'motieven voor en het proces van bekering dat zich heeft voorgedaan na de vorige afwijzing en die los kunnen worden gezien van de motieven die in de eerdere procedure naar voren zijn gebracht, in die zin dat hetgeen de vreemdeling in de eerdere procedure over motieven en proces heeft verklaard, ziet op een (afgesloten) tijdvak in het verleden.'

3. Indien het element 'motieven en proces' als onvoldoende is beoordeeld, dient beoordeeld te worden of dit gecompenseerd kan worden middels sterkere verklaringen over de elementen kennis en activiteiten. Indien dit bij de eerdere asielaanvraag niet of slechts in onvoldoende mate is gebeurd, dient dat verzuim blijkens Afdelingsuitspraak van 12 mei 2021, ECLI:NL:RVS:2021:977, r.o. 5.8, in het kader van de opvolgende aanvraag hersteld te worden. Zie verder paragraaf 7.6 over 'Compensatie en integrale geloofwaardigheids-beoordeling'.
4. Bij de nieuwe asielaanvraag kunnen nieuwe documenten overlegd worden waaruit volgt dat ten tijde van de eerdere procedure sprake was van een onvermogen om consistent en coherent te verklaren, of dat de vreemdeling door bijvoorbeeld verstandelijke of psychische beperking niet in staat was om met veel detail of diepgang te verklaren of in staat was vragen zoals gesteld tijdens de eerdere asielprocedure in voldoende mate te begrijpen.
5. Ook kan de vreemdeling verklaringen afgelegd tijdens de eerdere asielprocedure herroepen. Zie voor bespreking hiervan paragraaf 7.5 'Herroeping verklaringen eerdere asielprocedure'.

4.5.5 Herroeping verklaringen eerdere asielprocedure

1. De vreemdeling kan terugkomen op verklaringen die hij ten tijde van de eerdere asielaanvraag heeft afgelegd. Niet onbelangrijk is wat de staatssecretaris in het verleden heeft verklaard over de werkwijze hierbij:

   "*De gemachtigde van verweerder heeft ter zitting het bestreden besluit toegelicht als volgt: Het is niet mogelijk om met de stelling dat (de kennis van) het geloof verdiept is, de in een eerdere procedure ongeloofwaardig geachte bekering alsnog geloofwaardig te maken. (…) Op een ongeloofwaardig geachte bekering kan geen echte bekering gebouwd worden. Dat kan alleen, als iemand aangeeft dat hij eerder niet de waarheid heeft verteld en hij zich – anders dan eerder het geval was – thans echt heeft bekeerd.*"[194]

[194] Uitspraak rb Groningen, 21 februari 2014, AWB 14/1336, r.o. 5

De rechtbank heeft de staatssecretaris (o.i. terecht) niet gevolgd in de algemene stelling dat het niet mogelijk is om met de stelling dat (de kennis van) het geloof verdiept is, de in een eerdere procedure ongeloofwaardig geachte bekering alsnog geloofwaardig te maken. Waar het nu echter om gaat is, dat de staatssecretaris een herroeping van verklaringen afgelegd tijdens de eerdere asielprocedure in positieve zijn blijkt te kunnen meewegen bij de boordeling van de nieuwe asielaanvraag.

2. Er dient wel onderscheid gemaakt te worden of de vreemdeling enkel terugkomt op zijn mening ten tijde van de eerdere asielaanvraag dat hij toen reeds bekeerd was, waar hij in het licht van voortgaande verdieping in of ervaringen met het nieuwe geloof in retrospectief op kan terugkomen, of dat de vreemdeling toegeeft niet de waarheid te hebben gesproken over gestelde gebeurtenissen of activiteiten.

   In het eerste geval dient de herroeping gezien te worden als deel uitmakend van het proces van bekering zoals zich dat over langere tijd kan voltrekken, vergelijkbaar met een kind dat op school een nieuw vak leert en onder de indruk kan zijn er al veel van geleerd te hebben, terwijl het na verder onderwijs in dat vak er achter komt dat de aanvankelijke kennis nog slechts heel basaal was.

   In het laatste geval meent onze stichting dat de staatssecretaris in geval van herroeping best kritische vragen mag stellen hoe de vreemdeling thans aankijkt tegen het feit dat hij eerder niet de waarheid heeft verteld, mede of juist ook in het licht van zijn nieuwe geloof. De antwoorden op zulke vragen dienen mee te wegen in de beoordeling.

3. Indien de vreemdeling verklaart dat hij achteraf, door verdere verdieping in het nieuwe geloof, de motieven welke hij ten tijde van de vorige asielprocedure had, niet meer kan zien als geldige motieven voor een bekering en er thans andere motieven voor in de plaats heeft gesteld, blijven zijn verklaringen van de eerdere asielprocedure staan als weergave van de positie die hij toen innam, maar zullen die bij de beoordeling van de nieuwe aanvraag slechts een rol spelen als beginpunt van het bekeringsproces dat aan de nieuwe asielaanvraag ten grondslag wordt gelegd. In deze situatie is van toepassing wat de staatssecretaris in antwoord op vraag 1 noemt ‘motieven voor en het proces van bekering dat zich heeft voorgedaan na de vorige afwijzing en die los kunnen worden gezien van de motieven die in de eerdere procedure naar voren zijn gebracht, in die zin dat hetgeen de vreemdeling in de eerdere procedure over motieven en proces heeft verklaard, ziet op een (afgesloten) tijdvak in het verleden.’

4. In het geval van een kennelijk doelbewust verstrekken van onjuiste informatie tijdens de eerdere asielprocedure, kan dit de vreemdeling zwaar aangerekend worden. Evenwel dient ook dan nog steeds onderzocht en beoordeeld te worden of er na de eerdere asielaanvraag wel gesproken kan worden van een geloofwaardige bekering. Juist een bekering kan er immers toe leiden dat iemand besluit terug te komen op eerdere onjuiste verklaringen en daar eerlijk voor uit te komen. In dat geval kan de wijze waarop de vreemdeling omgaat met het feit dat hij in de eerdere asielprocedure onjuiste informatie heeft verstrekt deel uitmaken van een proces tot bekering. Voorts is van belang, dat een vreemdeling (niettegenstaande een eventuele contra-indicatie) bij terugkeer naar land van herkomst daadwerkelijk te vrezen kan hebben voor een behandeling als bedoeld in art. 3 EVRM indien hij zich na de eerdere asielprocedure waarin hij onjuiste informatie heeft verstrekt, daadwerkelijk heeft bekeerd.

4.5.6 Compensatie en integrale geloofwaardigheidsbeoordeling

De werkinstructie 2022/3 benoemt drie elementen voor de beoordeling van de geloofwaardigheid van bekering:

1. Motieven voor en proces van bekering;
2. Kennis van het nieuwe geloof;
3. Activiteiten in het kader van het nieuwe geloof.

Bij alle drie de elementen is de staatssecretaris op zoek naar het authentieke, persoonlijke verhaal van de vreemdeling. Bij de elementen kennis en activiteiten betekent dat, dat de vreemdeling niet alleen vragen worden gesteld welke kennis hij heeft en welke activiteiten hij verricht, maar dat ook gevraagd wordt naar de persoonlijke betekenis die de kennis heeft voor de vreemdeling en waarom de door hem verrichte activiteiten voor hem persoonlijk van belang zijn.

De werkinstructie schrijft ook voor dat de drie elementen in hun onderlinge samenhang bezien moeten worden en dat zwakkere verklaringen op één element gecompenseerd kunnen worden middels overtuigende verklaringen op een van de andere elementen. Wel stelt de werkinstructie dat het zwaartepunt van de beoordeling ligt op het element motieven en proces.

De compensatiemogelijkheid lijkt in lijn te zijn met de werkinstructie 2014/14 par. 3.2.2, volgens welke de balans moet worden opgemaakt tussen verklaringen die de geloofwaardigheid verzwakken en verklaringen die de geloofwaardigheid onderbouwen. We schrijven bewust ‘lijken’, want met het uitgangspunt dat het zwaartepunt van de beoordeling ligt op het element motieven en proces kan gesproken worden van een onbalans in de toepassing van de werkinstructie 2014/14 par. 3.2.2. We zullen dit illustreren aan de hand van twee situaties, namelijk de situatie dat een proces van bekering nog van recente datum is en de situatie dat een proces van bekering verder in het verleden ligt.

4.5.6.1 Recent proces van bekering

Als het proces van bekering zich recent afgespeeld heeft, is het voorstelbaar dat de vreemdeling nog relatief weinig kennis heeft en nog terughoudend is in het ontplooien van activiteiten. De ervaringen die de vreemdeling heeft opgedaan met het nieuwe geloof staan nog geheel of grotendeels in het kader van het proces van bekering. De kennis van het nieuwe geloof die hij opdoet en de ervaringen met (activiteiten van) het nieuwe geloof, zoals deelname aan kerkdiensten en bijbelstudie, dragen mede bij aan motieven om zich te bekeren.

Voor de structurering van het gehoor is het wel zinvol om de drieslag van ‘motieven en proces’, ‘kennis’ en ‘activiteiten’ te maken, maar er kan een behoorlijk sterke samenhang verwacht worden tussen de motieven voor bekering en de persoonlijke betekenis van de tot dan toe opgedane kennis en het persoonlijk belang van de activiteiten waar de vreemdeling aan deelneemt. Binnen de geschetste context lijkt het niet bezwaarlijk om het zwaartepunt van de beoordeling te leggen bij het element motieven en proces, maar dat lijkt ook niet erg betekenisvol te zijn. Van belang is vooral, dat de verklaringen op de drie elementen in onderlinge samenhang bezien moeten worden.

4.5.6.2 Proces van bekering verder in het verleden

Als een proces van bekering langer geleden heeft plaatsgevonden, acht onze stichting het bezwaarlijk als het zwaartepunt blijft liggen op het element motieven en proces. Immers, zoals

reeds besproken gaat het bij de beoordeling van de asielaanvraag uiteindelijk om de toekomstige vrees voor vervolging welke als regel niet samenhangt met motieven voor en proces van bekering die zien op het verleden maar welke vooral samenhangt met de activiteiten die de vreemdeling in het heden ontplooit en waarvan niet verwacht mag worden dat hij daar bij terugkeer naar land van herkomst vanaf ziet teneinde vervolging te voorkomen. Zoals de werkinstructie 2022/3, par. 7, het formuleert:

> "*Van de vreemdeling mag geen terughoudendheid verlangd worden in het uitoefenen van zijn nieuwe geloofsovertuiging, mits de vreemdeling aannemelijk kan maken dat deze uitoefening voor hem belangrijk is en het niet kunnen uitoefenen van deze activiteiten en/of uitingen hem in zijn persoonlijke levenssfeer raakt.*"

Het gaat dus uiteindelijk om de vraag welke activiteiten en/of uitingen voor de vreemdeling van persoonlijk belang zijn, niet om de vraag hoe en waarom de vreemdeling naar zijn zeggen in het verleden is overgegaan naar een andere geloofsovertuiging. Onze stichting kent meerdere voorbeelden van opvolgende aanvragen waarbij onbetwiste posities van geestelijk leiderschap in de kerk in Nederland onvoldoende geacht werden omdat de vreemdeling naar het oordeel van de staatssecretaris nog steeds niet geloofwaardig heeft weten te verklaren over motieven en proces van jaren geleden. Onze stichting acht dit in strijd met de toetsing ex nunc. Bovendien: als een kerk een vreemdeling een positie van geestelijk leiderschap toevertrouwt, lijkt het onze stichting zeer bevreemdend en kwalijk als de staatssecretaris nog steeds kan oordelen dat de bekering niet geloofwaardig is.

4.5.6.3 Probleem met de toepassing van de compensatieregel

De compensatieregel kan op zich wel soelaas bieden voor de situatie dat een proces van bekering langer geleden heeft plaatsgevonden en de vreemdeling overtuigen kan op de elementen kennis en activiteiten. Vraag is dan wel, wat de waarde is van het uitgangspunt dat het zwaartepunt in het algemeen ligt op de verklaringen over motieven en proces.

Breder is er het probleem dat er kennelijk geen eenduidige toepassing van de compensatieregel bestaat. Dit komt met name aan het licht in een uitspraak van zittingsplaats Den Bosch van 23 november 2021 (ECLI:NL:RBDHA:2021:12865) waarin de rechtbank heeft geconstateerd dat de staatssecretaris lopende de procedure wisselende uitleggingen heeft gegeven aan de compensatieregel, zie r.o. 82-85. Uiteindelijk spreekt de rechtbank uit:

> "*86. Ofschoon de rechtbank niet degene is die de werkinstructie heeft gemaakt en ten uitvoer brengt, heeft zij twijfels over de uitleg die verweerder thans over zijn eigen beleid en werkwijze geeft. Die twijfel wordt niet alleen ingegeven door de verschillende standpunten die verweerder heeft ingenomen in deze zaken, maar ook gevoed door het feit dat de rechtbank ambtshalve bekend is met vergelijkbare bekeringszaken waarin met in achtneming van WI 2019/18 wel gekeken wordt of niet aannemelijke verklaringen ten aanzien van de motieven voor en het proces van bekering nog gecompenseerd kunnen worden met overtuigende verklaringen ten aanzien van de kennis en de activiteiten.*
>
> "*87. De rechtbank vraagt zich bovendien af of verweerders uitleg wel strookt met de tekst en strekking van de werkinstructie en bovendien met de uitleg die de Afdeling daaraan geeft. (…)* "

en tenslotte:

"91. De rechtbank constateert dan ook dat verweerder zijn werkinstructie thans op het punt van de compensatiemogelijkheid veel beperkter uitlegt dan voorheen. Zoals al is overwogen betwijfelt de rechtbank of dit ook daadwerkelijk de bedoeling is en of verweerder echt in alle bekeringszaken uitvoering geeft aan zijn werkinstructie op de wijze zoals hij nu doet in de zaken van eisers. Het is uiteraard aan verweerder om aan zijn werkinstructie gestalte te geven, maar kennelijk is deze op het punt van de compensatiemogelijkheid voor meerdere uitleg vatbaar, hetgeen verwarrend werkt en tot verschillende wijzen van afdoening van bekeringszaken kan leiden. Dat laatste is onaanvaardbaar en kan dus niet de bedoeling zijn. De rechtbank acht het daarom van het grootste belang om hier eerst een eenduidig antwoord op te krijgen. Dat is niet alleen in het belang van eisers en andere vreemdelingen die een bekering aan hun asielaanvraag ten grondslag leggen, maar ook van de beslissers binnen de IND en de rechtbank opdat zij weten hoe zij bekeringszaken aan de hand van de werkinstructie dienen te beoordelen en te toetsen."

In februari 2022 heeft de staatssecretaris de werkinstructie 2019/18 doen opvolgen door een nieuwe werkinstructie 2022/3. In het licht van voornoemde uitspraak bevreemdt het onze stichting zeer, dat de nieuwe werkinstructie geen betere uitleg biedt van de compensatieregel.

4.5.6.4 Conclusie

De compensatieregel van de werkinstructie 2022/3 blijkt weinig inzichtelijk te zijn, mede blijkens verschillende uitleg en toepassing die de staatssecretaris er aan kan geven. Bovendien lijkt het een overbodige toevoeging te zijn op de regel van de integrale geloofwaardigheidstoets volgens WI 2014/10, waarbij altijd de balans opgemaakt moet worden tussen zwakkere verklaringen en sterkere verklaringen met inzicht in de weging. Voorts lijkt het uitgangspunt dat het zwaartepunt in de beoordeling in het algemeen gelegd wordt bij het element motieven en proces deels overbodig, namelijk bij een bekering van recente datum, en deels te leiden tot onbegrijpelijke en onjuiste beoordelingen, namelijk als de bekering langer geleden heeft plaatsgevonden en bij de ex nunc beoordeling van de vrees voor vervolging vooral gelet zal moeten worden op de activiteiten welke de vreemdeling onderneemt en het persoonlijk belang die deze voor hem hebben.

5 PROCES VAN BEKERING

5.1 INLEIDING

Bij de afweging of een bekeringsrelaas geloofwaardig is, dient als vanzelf de vraag zich aan, of een relaas voldoet aan de verwachtingen die aan een bekeringsrelaas gesteld mogen worden. Het besluit om de oprechtheid van bekering te toetsen is genomen op basis van de veronderstelling dat toetsing mogelijk is, i.e. dat een bekeringsproces bepaalde karakteristieken vertoont waarvan je kunt vaststellen of die (in voldoende mate en met voldoende consistentie) aanwezig zijn of niet.

De wetenschappelijke literatuur biedt hierin aanknopingspunten. We verwijzen allereerst naar het deskundigenoordeel van prof. van Saane.[195] Naast de door haar voorgestelde methode voor toetsing kan het echter ook inzichtelijk zijn om studie te maken van concrete bekeringsgeschiedenissen uit de praktijk. Allereerst kunnen we dan terecht in de Bijbel en vervolgens ook in de wetenschappelijke literatuur daaromtrent.

Bij het hanteren van deze en eventueel andere gegevens uit wetenschappelijke bronnen, dient wel bedacht te worden dat 'bekering' een complex gebeuren is. Om met dr. Arjan Plaisier te spreken:

> "*Bekeringen zijn er in vele soorten en maten, zo is uit het verhaal van mevr. Schuurman*[196] *wel duidelijk geworden. De emotionele diepte verschilt. De lengte van het bekeringsproces, de mate van bewustzijn van het proces, de mate waarin iemand kennis heeft van het christelijk geloof, de weg naar de bekering, of daar al of niet een intensieve zoektocht aan vooraf is gegaan. Het is zeer gevaarlijk hier met sjablonen te werken. (...) De een wordt christen na een tijd van beproeven, de ander wordt het 'zomaar', het gebeurt gewoon, voor het gevoel van anderen zonder goede gronden, maar wat zijn goede gronden? (...) Beoordelen of iemand een christen is, is precair. Wie in deze werkt met vooropgezette schema's heeft van bekeringen geen kaas gegeten. Je moet op dit terrein er het beste van maken, de fake-verhalen er uit halen, maar verder terughoudend zijn.*"[197]

Het is dus van belang te beseffen, dat een bekering zich op uiteenlopende wijzen kan voltrekken.[198] Hetgeen in het verdere van dit hoofdstuk en het volgende hieromtrent naar voren wordt gebracht is dus ook geen eenduidig, sluitend systeem waaruit geconcludeerd zou kunnen worden dat een bekering niet geloofwaardig is als een aantal in deze paragraaf genoemde aspecten niet in het relaas naar voren komen. Waar het om gaat is, dat een relaas vergeleken kan

---

[195] dr. Van Saane '*Geloofwaardigheid bekering*', te downloden van https://juridisch.gave.nl/bijlagen-expertiserapporten

[196] Plaisier verwijst hier naar de (niet gepubliceerde) lezing van drs. Ineke Schuurman (senior medewerker IND en voormalig docent cultuur en godsdienstpsychologie Radboud Universiteit en Hogeschool Geesteswetenschappen Utrecht) op dezelfde Masterclass 'Bekeringen' .

[197] Arjan Plaisier, "*IND - Bekeringen getoetst*", blz. 4,5

[198] Zie ook uitspraak rb Den Bosch, 25 maart 2015, AWB 14/24975, r.o. 11: "*Behoudens dat verweerder in casu onvoldoende aannemelijk heeft gemaakt dat een bekeringsproces altijd via vaste, bijna stereotype, patronen zou dienen te verlopen, merkt de rechtbank op dat het door verweerder gestelde gebrek aan diepgang in het bekeringsproces in de ogen van de rechtbank ook een resonante kan zijn van het gebrek aan diepgang in bepaalde vragen die hierover aan eiser gesteld zijn.*"

worden met hetgeen uit de literatuur bekend is. Verwacht mag worden dat een bekeringsrelaas elementen in zich heeft die bij vergelijking met andere bekeringsverhalen herkenbaarheid oproepen. Een bekering speelt zich immers niet af op het terrein van hocus-pocus, alsof personen ineens betoverd zouden zijn, om met Plaisier te spreken.

> "*Daarom is er wel degelijk zoiets als een bekeringsweg, een proces, waarin de biografie van de betrokken persoon een rol speelt, waarin verstand en gevoel zijn betrokken, kortom: een bekeringservaring is ingebed in de levensgeschiedenis van een persoon.*"[199]

Onderstaand zal blijken dat die persoonlijke aspecten in de praktijk inderdaad mede een rol spelen. Karakter, opvoeding en omstandigheden spelen allemaal mee in het bekeringsproces en dat maakt dat bekeringsprocessen behoorlijk van elkaar kunnen verschillen.

5.1.1 Afbakening

In dit en de volgende hoofdstukken geven we een nadere afbakening van de bespreking. Vanuit onze specifieke expertise beperken we ons namelijk verder tot bespreking van bekering tot het christelijke geloof. Aspecten van de bespreking zijn mogelijk ook van toepassing op een bekering tot een ander geloof, maar daar wordt in het vervolg verder geen aandacht aan gegeven.

5.2 HOOFDLIJNEN UIT DE THEOLOGIE

In de theologie wordt onderscheidt gemaakt tussen wedergeboorte en bekering. Wedergeboorte is "*de innerlijke vernieuwing door Gods Geest, die als gave van Christus ons deel wordt.*" Bekering is een vrucht van de wedergeboorte en een gestalte van het nieuwe leven: "*In de bekering gaat het om het opnieuw leven met God om mens Gods te zijn op aarde.*"[200] Er is dus sprake van een bepaalde actie van God en van een reactie van de mens. God gaat in iemand aan het werk en als resultaat daarvan verandert het leven van die persoon. Die verandering behelst niet alleen zijn gedrag, maar allereerst zijn identiteit: "*Conversion is a radical reorganisation of identity, meaning, life.*"[201] Hierbij gaat het in de (christelijke) identiteit om "*de visie dat Jezus Christus van beslissend belang is in de relatie tussen God en mensen.*" De ontdekking hiervan kan leiden tot een grensoverschrijding: iemand gaat over van een niet-christelijk geloof (of van 'ongeloof') naar het christelijke geloof. Bij die overgang zal er in het algemeen sprake zijn van enerzijds een radicale breuk en anderzijds een gedeeltelijke continuïteit.[202] Bij een bekering hoeven niet per sé alle elementen van de 'oude' godsdienst en cultuur overboord te worden gezet, zie bv. par. 7.2 verderop.

[199] Arjan Plaisier, "*IND - Bekeringen getoetst*", blz. 1
[200] J. van Genderen en W.H. Velema, "*Beknopte gereformeerde dogmatiek*", blz. 534, 547, 548. (Met 'opnieuw leven met God' wordt er op gedoeld, dat de mens ooit met God leefde maar zich op een gegeven moment van God heeft afgekeerd, de zgn. zondeval.)
[201] Definitie van Travisano, geciteerd in: Gé Hogeweij-Speelman, "*Grensoverschrijding en bekering*", blz. 80
[202] Gé Hogeweij-Speelman, "*Grensoverschrijding en bekering*", blz. 81

5.3 BEKERINGEN IN DE BIJBEL

In de Bijbel zelf komen we al uiteenlopende bekeringsprocessen tegen. Saulus (alias Paulus), was een gedreven vervolger van christenen, maar hij werd in een ogenblik bekeerd door een heftige maar onmiskenbare manifestatie van Christus. Hij is daarna nog wel drie jaar 'ondergedoken' geweest in Arabië, wellicht omdat de christenen in Jeruzalem zijn bekering nog niet zo snel konden accepteren.[203]

We lezen ook over Lydia die eveneens in een kort moment maar op rustige wijze bekeerd werd: ze hoorde de boodschap die Paulus vertelde en tegelijk opende de heilige Geest haar hart zodat ze de boodschap van Paulus ook aanvaarde.[204] Zou Lydia ooit door de IND gehoord zijn, dan zou ze over het moment van haar bekering alleen maar gezegd kunnen hebben: 'Paulus vertelde een boodschap die ik eerst erg vreemd vond, maar opeens ging ik het begrijpen en zag ik in dat het de waarheid is.'

Daarnaast zijn er de discipelen die drie jaar met Jezus meetrokken en die met vallen en opstaan langzaam maar zeker doorkregen wie Jezus nu eigenlijk was en waarom Hij naar de aarde gekomen was. Op het ene moment blijkt Simon Petrus heel goed te beseffen wie Jezus is:

> "*Simon Petrus antwoordde en zei: U bent de Christus, de Zoon van de levende God. En Jezus antwoordde en zei tegen hem: Zalig bent u, Simon Barjona, want vlees en bloed hebben u dat niet geopenbaard, maar Mijn Vader, Die in de hemelen is.*"[205]

Op een ander moment, nota bene aan het eind van de drie 'opleidingsjaren' moet Jezus verzuchten:

> "*Ben Ik zo'n lange tijd bij u, en kent u Mij niet, Filippus?*"[206]

Ook kan een bekering aanvankelijk nog 'gebrekkig' zijn, omdat iemand nog niet goed is geïnformeerd omtrent het Evangelie. Zo lezen we dat een zekere Apollos wel in de weg van de Heere onderwezen was deze ook vurig verkondigde, maar toch nauwkeuriger uitleg nodig had om 'de weg van God' echt goed te kunnen doorgeven.[207]

5.4 HET VERLOOP VAN EEN BEKERINGSPROCES

Bekeringsprocessen kunnen zich, allereerst, in uiteenlopend tempo voltrekken. Geerlings heeft veertien Iraanse bekeerlingen geïnterviewd en constateerde dat de duur van hun bekeringsproces varieerde van 4 maanden tot 7 jaar.[208] Stefan Paas[209] schrijft: "De gemiddelde lengte van een toetredingsproces, vanaf het eerste contact met het christelijke geloof tot aan de doop en/of belijdenis, blijkt voor niet-kerkelijke mensen te liggen tussen de 2½ en 5 jaar. Deze periode is uiteraard niet zonder crisis: het is een weg waarop soms stilstand en soms doorbraken

[203] Handelingen 9; Galaten 1:11-20
[204] Handelingen 16:12-14
[205] Mattheüs 16:16,17
[206] Johannes 14:9
[207] Handelingen 18:24-26
[208] Peter Geerlings, "*Becoming Christian*", blz. 3
[209] Sinds 2010 hoogleraar missiologie en interculturele theologie aan de VU in Amsterdam (http://www.godgeleerdheid.vu.nl/nl/over-de-faculteit/medewerkers/wetenschappelijk-personeel-m-s/paas.aspx) en sinds 2014 tevens hoogleraar missiologie aan de ThU te Kampen (https://www.tukampen.nl/medewerkeronline/spaas)

zijn te signaleren. Daarbij spelen ingrijpende gebeurtenissen vaak een rol. Maar over het geheel is het meer een weg dan een moment."[210]

Bij Paas lijkt een bekering dus als regel een langdurig proces te zijn. We moeten er echter wel op letten dat Paas spreekt over een *gemiddelde lengte* van enkele jaren en niet over een *minimale lengte* van enkele jaren. Ook spreekt hij met name over de toetreding van westerse niet-kerkelijke mensen tot westerse kerken. Verder benadrukt hij, dat een bekering 'over het geheel' meer een weg is dan een moment. Daar voegt hij iets verderop nog aan toe, dat dit inzicht ook meer oog heeft gegeven "voor de veelzijdige manier waarop de Bijbel spreekt over bekering en levensverandering als *een proces dat ons leven lang duurt*"[211] (cursivering MV) zoals overigens ook door de IND wordt erkend.[212] Daarmee is niet gezegd, dat er pas sprake kan zijn van een oprechte bekering aan het eind van iemands leven. Er is wel mee gezegd, dat een bekering zélf een proces is en dat dat proces in dit leven nooit voltooid is alsof we op enig moment volmaakt zouden zijn. Er blijkt bij Paas dus geen gedachte te zijn aan een proces dat aan de bekering voorafgaat, waar de IND geregeld wel van uit blijkt te gaan in hun beschikkingen. Er is eerder sprake van een proces dat na verloop van tijd als bekering benoemd kan worden volgens het principe 'aan de vruchten kent men de boom', zoals een bijbelse uitdrukking luidt, namelijk als de interesse in het christelijke geloof doorzet in een verandering van iemands leven. Met een leven van bekering is steeds meer te merken dat iemand veranderd is. Daarbij mag groei verwacht worden, naar de mate dat iemands geloof gevoed wordt in de kerk, in het contact met medegelovigen en door toenemende bekendheid met de boodschap van de Bijbel.

Die groei behelst als regel "allereerst je gerichtheid op God, vervolgens de criteria waarmee je beslissingen neemt en keuzes maakt en tenslotte de manier waarop je naar de wereld kijkt."[213] In die zin kan gesteld worden dat een bekering een langdurig proces is dat uiteindelijk levenslang voortduurt. Dat neemt echter niet weg, dat er ergens in dat proces een ´moment´ is, of een periode, waarin God iemands leven begint te veranderen en die persoon zich daarvan bewust wordt en er uiting aan gaat geven. Er kan echter niet verwacht worden, dat dat moment altijd haarfijn is aan te geven.

Verder heeft Paas, evenals Van Saane[214], duidelijk oog voor crisismomenten waarbij ingrijpende gebeurtenissen vaak een rol spelen. Migratie is zo'n mogelijk ingrijpende gebeurtenis die iemand ontvankelijk kan maken voor een bekering.[215] Dit kan juist voor asielzoekers heel relevant zijn. Maar ook gebeurtenissen in het land van herkomst kunnen zo'n ingrijpende gebeurtenis vormen. Bekeerlingen met een moslimachtergrond benoemen vaak onvrede met de islam dan wel afkeer van de houding en het gedrag van moslims in hun omgeving als een aanleiding om zich van de islam af te keren en als een factor dat hen ontvankelijk maakte voor het christelijke geloof. (zie ook par. 6.12.1)

---

[210] Stefan Paas, "De werkers van het laatste uur", blz. 59
[211] idem
[212] WI 2022/3 par. 3.3 onder a: "Een bekering heeft niet altijd een duidelijk beginpunt. Een bekering heeft vaak ook geen duidelijk eindpunt, het kan een doorgaande verandering zijn die steeds meer tot verdieping kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging, maar kan sprake zijn van geloofsgroei."
[213] Bernard Lonergan, "*The Dimensions of Conversion*", in: Walter E. Conn (ed.), "*Conversion* ", pp. 15,20.
[214] Dr. J.W. van Saane, "*Geloofwaardigheid Bekering*", blz. 3
[215] David Greenlee, "*New Faith, Renewed Identity"; z*ie bijvoorbeeld ook A. Noordegraaf, "*Vijf broden en twee vissen*", blz. 251,252; Geerlings, "*Becoming Christian*", blz. 27, en de door hem aangehaalde literatuur.

Meestal spelen dit soort crisismomenten zich af voordat iemand in aanraking komt met het christelijke geloof en dus voordat er sprake is van in een bekeringsproces. In de praktijk kan dit het bekeringsproces zeer wel bespoedigen, als het christelijke geloof namelijk invulling geeft aan iets dat betrokkene al als een gemis is gaan ervaren. Iemand die al eerder met crisismomenten en ingrijpende gebeurtenissen te maken heeft gehad en naar aanleiding daarvan met een bepaald gemis of met wezenlijke vragen is blijven zitten, heeft zodoende als het ware een 'voorsprong' in het bekeringsproces ten opzichte van iemand die op zich tevreden is over de loop van het leven als hij in aanraking komt met het christelijke geloof. Als iemand daarbij nog wonderen meemaakt (zie par. 6.2), dan kan dat het bekeringsproces nog verder bespoedigen, aangezien God op die manier heel direct in iemands leven binnenkomt.

5.5 HET MOMENT VAN BEKERING

Soms wordt heel specifiek gevraagd naar hét moment van bekering. Het is daarbij van belang dat geregeld het moment van de doop gezien wordt als het moment van bekering. In de Bijbel wordt het immers ook met elkaar in verband gebracht:

"Ik doop u wel met water tot bekering …" (Mattheüs 3:11)

"Johannes kwam in de woestijn en doopte en predikte een doop van bekering tot vergeving van zonden." (Marcus 1:4, zie ook Lukas 3:3)

"En Petrus zei tegen hen: Bekeer u en laat ieder van u gedoopt worden in de Naam van Jezus Christus, tot vergeving van de zonden." (Handelingen 2:38)

"U bent immers met Hem begraven in de doop, waarin u ook met Hem bent opgewekt." (Kolossenzen 2:12; bekering is hier omschreven als een overgang van dood naar levend, zie volgende vers 13: "En Hij heeft u, toen u dood was in de overtredingen en het onbesneden zijn van uw vlees, samen met Hem levend gemaakt door u al uw overtredingen te vergeven.")

Vooral bij mensen met een moslimachtergrond speelt dit geregeld een rol: op de vraag naar hét moment van de bekering noemt men vrij vaak de datum van de doop. In de islam wordt het namelijk vaak vereenzelvigd:

> "*Leaving Islam does not happen when a person accepts Christ in his heart; baptism is considered the turning point - backsliding* irrtidad*. Ray Register, a missionary who spent 30 years in Israel and Palestine working with Muslims, writes: 'Baptism is the decisive turning point for an inquirer or seeker to become identified as a Muslim background believer.' (Register 2009, p. 60) Marsh also makes a very similar statement which supports this, 'Baptism is generally regarded by Muslims as the decisive break with Islam because it constitutes an open profession of faith in Christ.' (p. 87) It is the time when he confesses his faith in Christ and announces his commitment to follow Him, obey His words, and to serve Him. It is the moment he joins the Body of Christ, the church (Ayub 2009, p. 30)."*[216] "*A person can read the Bible without arousing too much hostility. But the sacrament of baptism is a different matter. To the Muslim this is the unmistakable sign that a convert has renounced his Islamic faith to become a Christian. To the Muslim, baptism is apostasy."*[217]

[216] Azar Ajaj, "*Baptism and the Muslim Convert to Christianity*", blz. 602 (de literatuurverwijzingen in dit citaat zijn in het originele artikel terug te vinden).
[217] Jean-Marie Gaudeul, "*Called form Islam to Christ*", blz. 243

Zo komt het bijvoorbeeld voor dat een vrouw die christen is geworden wel de kerkdiensten mag bezoeken van haar man maar niet gedoopt mag worden.[218]

In zijn algemeenheid geldt echter, dat hét moment van de bekering vaak niet bestaat, omdat bekering een levenslang groeiproces is, zoals in de voorgaande paragraaf 5.4 reeds is besproken. Alleen bij een passieve vorm van bekering is er en duidelijk moment aanwijsbaar waarop iemand een bijzondere ervaring kreeg. Bij een actieve vorm van bekering is er normaliter geen aanwijsbaar bekeringsmoment, al kan er wel een aanwijsbaar moment zijn waarop iemand, terugkijkend op het proces, tot de conclusie komt dat hij bekeerd is of tot de bewuste keuze komt om Christus echt te gaan volgen. Het is echter niet gezegd dat al dit soort momenten ook hét bekeringsmoment zijn en men moet er hoe dan ook altijd op bedacht zijn dat iemand met een moslimachtergrond de feitelijke doop ziet en blijft zien als moment van bekering.

De IND onderkent formeel dat een bekering vaak een proces is dat niet noodzakelijk een duidelijk begin- of eindpunt heeft:

> "*Een bekering heeft niet altijd een duidelijk beginpunt. Een bekering heeft vaak ook geen duidelijk eindpunt, het kan een doorgaande verandering zijn die steeds meer tot verdieping kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging, maar kan sprake zijn van geloofsgroei.*" (WI 2019/18 par. 3.2)

Zie verder ook par. 6.12.2 "Overgang van interesse naar bekering."

[218] zie Ganpat Berrevoets, "*Avondmaal, Doop en andere zichtbare tekenen van heil in de Zendingsgemeenten*", blz. 45. Dit neemt overigens niet weg, dat de enkele interesse in het christelijke geloof wel aanleiding kan zijn voor bedreigingen en vervolging door zowel de overheid (bijvoorbeeld in Iran) als door de sociale omgeving (bijvoorbeeld in Afghanistan en Somalië).

6 BEKERINGSMOTIEVEN

6.1 INLEIDING

Bij bekering spelen in het algemeen zowel negatieve als positieve motieven een rol. Er zijn motieven voor het verlaten van de vroegere godsdienst of levensovertuiging, die blijkbaar niet (meer) voldoet voor de bekeerling, en motieven voor de toetreding tot het nieuwe geloof of levensovertuiging. Soms zijn dit duidelijk twee opvolgende processen waarbij iemand al afstand genomen heeft van de oude overtuiging voordat de interesse in de nieuwe overtuiging begint, soms is het met elkaar verweven en neemt iemand afstand van de oude overtuiging door de kennismaking met de nieuwe overtuiging.

In dit hoofdstuk worden zowel de negatieve redenen voor geloofsafval als de positieve redenen voor bekering vanuit de literatuur besproken, vaak ook in onderlinge samenhang. In de praktijk is er vooral veel bekend over motieven die moslims kunnen hebben om zich te bekeren tot het christelijke geloof. Jan Meertens heeft bijvoorbeeld veertig autobiografieën onderzocht van mensen die zich vanuit de islam bekeerd hebben tot het christelijk geloof en heeft verschillende aspecten geanalyseerd.[219] Ook David Greenlee heeft de verschillende aspecten die bij bekering een rol (kunnen) spelen nader in kaart gebracht en daarmee biedt hij nadere handvaten om in beeld te krijgen op welke wijze met name moslims ertoe komen om Christus te gaan volgen.[220] Hij stelt de vraag, waarom steeds meer moslims het risico nemen van 'geloofsafval' en zich in geloof tot Jezus Christus wenden. Welke rol spelen de persoonlijke en sociale identiteit in dit proces? Zijn conclusie is dat allerlei motieven in de sfeer van relaties, beleving en mystiek een rol kunnen spelen. De menselijke geest verwerkt dit allemaal en soms leidt dat tot een wezenlijke verandering in een mens. Hierbij is de menselijke geest niet autonoom. God werkt op diverse wijzen in op de menselijke geest.

Hoewel Meertens, Greenlee en veel andere auteurs zich beperken tot bekeringen vanuit islam, zijn verschillende observaties ook zeker van toepassing bij bekeringen van mensen met een achtergrond in een andere godsdienst of levensbeschouwing. Daarbij zal dan wel verdisconteerd moeten worden dat mensen die vanuit een andere achtergrond dan de islam een bekering op een andere wijze, passend bij hun door hun eigen achtergrond gekleurde ervaringen, zullen beleven en beschrijven.

6.2 DROOM

Bij moslims kan God zich bekend maken in droom, omdat moslims aan dromen een religieuze waarde toekennen.[221] Een droom zal vaak aanleiding geven tot een passieve vorm van bekering. Voordat de droom ontvangen werd was iemand niet geïnteresseerd in het christelijke geloof,

[219] Jan Meertens, "Op bedevaart naar Christus: een analyse van veertig bekeringsgeschiedenissen van Moslims (1854-1982)", Doctoraalscriptie Missiologie, Rijksuniversiteit Utrecht, juni 1991
[220] David Greenlee, "*New Faith, Renewed Identity: How Some Muslims are Becoming Followers of Jesus*", paper presented at the "Hamburg Consultation", August 2009
[221] David Greenlee, "*New Faith, Renewed Identity: How Some Muslims are Becoming Followers of Jesus*", paper presented at the "Hamburg Consultation", August 2009

maar door de droom werd iemand zodanig geraakt dat er een serieuze interesse en vaak ook meteen overtuiging in het christelijke geloof ontstaat, met name als de bekeerling in de droom of het visioen een direct contact met Jezus Christus ervaart. Of er was voorafgaand aan de droom wel reeds een zekere nieuwsgierigheid naar de inhoud van het christelijke geloof, maar zonder een verlangen om zelf christen te worden of kunnen worden.

Een droom kan ook een rol spelen in een overwegend actief bekeringsproces. Er is dan al sprake van een zeker verlangen om christen te worden maar bijvoorbeeld ook aarzeling, twijfel of angst vanwege een verbod op bekering. In dat geval kan iemand door een droom 'over de streep' getrokken worden. Er is dan sprake van een actieve vorm van bekering met een passief element. Soms kan een droom leiden tot openheid voor het christelijke geloof zonder dat er al sprake is van een bekering. In dat geval vormt het aanleiding tot een nadere kennismaking en kan het uitlopen op een actief bekeringsproces.

6.3 FASCINATIE MET JEZUS CHRISTUS.

Moslims kunnen al een bepaalde fascinatie hebben met Jezus op grond van hetgeen zij in de Koran lezen over Hem. Dit gaat soms zo ver, dat ze als moslim Jezus al hoger gaan achten dan Mohammed. Ook kan iemand zich gaan identificeren met de lijdende Jezus, een ervaring hebben van een ontmoeting met Jezus en zelfs merken dat je vrij kan komen van bijvoorbeeld heroïne als je Jezus daarom vraagt. In de door Gaudeul beschreven voorbeelden is daarbij nog geen sprake geweest van een echt contact met het christelijke geloof, maar een begin is al wel gelegd.[222]

Meertens[223] haalt dit uit de door hem onderzochte autobiografieën ook aan:

> "*My interest in Christ began as a result of my acquaintance with the Quran. From it I learned that he [i.e. Jesus, MV] was an innocent man.*"[224]
> "*The very tradition and culture that gave meaning to my life stirred profound questions in my mind: questions about God and man, about life and death and ultimate reality. These sent me back to the Quran and there one thing appealed to me: its testimony to Jesus Christ, prophet and apostle, but not the crucified, for in the Quran 'someone else' was put in his place. (…) My acceptance of Christ came from the Quran.*"[225]
> "*I used to meditate on certain Koranic verses regarding Christ.*"[226]

Voor een daadwerkelijke bekering tot het christelijke geloof zal de interesse en overtuiging zich uiteraard wel moeten verbreden naar de boodschap van de Bijbel. Maar de kiem kan dus al wel gelegd zijn door de kennismaking met Jezus in de presentatie van Koran.

[222] Jean-Marie Gaudeul, "*Called from Islam to Christ*", blz. 31-42
[223] Jan Meertens, "*Op bedevaart naar Christus*", Doctoraalscriptie Missiologie, Rijksuniversiteit Utrecht, juni 1991, p. 43,44
[224] Mark Hanna, "The True Path: seven Muslims make their greatest discovery", Colorado Springs, 1975, p. 69
[225] R.W.F. Woottan (ed.), "Jesus More than a Prophet: Fifteen Muslims tell how they found forgiveness, release and new live", Leicester, 1982, p. 15
[226] "How Christ won my Heart", in: *The Muslim World*, VI (1916), p. 79

6.4 GENEZING EN BEVRIJDING

Een van de fascinaties met Jezus die mensen nog al eens noemen is dat Jezus wonderen verrichtte zoals genezingen. Mensen kunnen dit ook persoonlijk ervaren, bijvoorbeeld als ze vrij komen van een verslaving nadat ze Jezus daarom hebben gevraagd. In de door Gaudeul beschreven voorbeelden is daarbij nog geen sprake geweest van een echt contact met het christelijke geloof, maar een begin is al wel gelegd.[227]

Vooral als de mystieke, en soms occulte, 'volksislam' domineert, kunnen wonderen als genezing en bevrijding hier een belangrijke rol spelen, doordat Jezus zijn macht over de geestelijke wereld toont.[228]

Net als een droom kunnen genezing en bevrijding aanleiding zijn voor een passieve bekering maar ook een rol spelen in een overwegend actief bekeringsproces waarbij de genezing of bevrijding de bekeerling over de streep helpt. Of kan de genezing of bevrijding leiden tot openheid (interesse) voor het christelijke geloof zonder dat er al sprake is van een bekering. In dat geval vormt het aanleiding tot een nadere kennismaking en kan het uitlopen op een actief bekeringsproces.

6.5 RELEVANTIE VAN DE BIJBELSE BOODSCHAP

De in paragraaf 6.3 benoemde fascinatie met Jezus kan feitelijk al geschaard worden onder de noemer van relevantie: Wat iemand over Jezus te weten komt ervaart hij als relevant voor zijn leven en voor de vragen waar hij mee zit. Dat kan bijvoorbeeld zijn rond het thema lijden. Gaudeul beschrijft dat moslims de benadering en de antwoorden van de islam niet altijd bevredigend vinden terwijl de bijbelse boodschap van het kruis hen wel verder helpt. Veel moslim worden ook 'zoeker' en gaan openstaan voor het christelijke geloof, omdat zij ervaren dat je in de islam geen (kritische) vragen mag stellen of omdat ze verdeeldheid binnen de islam opmerken waar geen gesprek over mogelijk is, terwijl christenen vaak wel openstaan voor open gesprek.[229] Ook worden mensen breder aangesproken door een samenhangende christelijke wereldbeschouwing, tegenover de islamitische nadruk op het voldoen aan je godsdienstige plichten zonder relatie met een leidende levensvisie.[230]

Vaak zal dit aspect vooral naar voren komen bij een actieve vorm van bekering, waarbij iemand zal moeten kunnen uitleggen wat hem in de Bijbel aanspreekt wat hij in de islam miste.

6.6 EIGEN TAAL VERSUS ARABISCH

Een specifiek punt van relevantie is de mogelijkheid in het christelijke geloof om je geloof in je eigen taal te beoefenen en te uiten. Geerlings meldt bijvoorbeeld dat dit voor zeven van de

[227] Jean-Marie Gaudeul, "*Called from Islam to Christ*", blz. 31-42
[228] Zie Greenlee, *New Faith, Renewed Identity*, par. 'de lens van de geestelijke strijd'; zie ook Efeze 6:12: "Want wij hebben de strijd niet tegen vlees en bloed, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers van de duisternis van dit tijdperk, tegen de geestelijke *machten* van het kwaad in de hemelse gewesten."
[229] Jean-Marie Gaudeul, "*Called from Islam to Christ*", blz. 58-62, 68
[230] Jean-Marie Gaudeul, "*Called from Islam to Christ*", blz. 62,70,77-80;
Voor verplichtingen: zie par. 8.5

veertien Iraanse bekeerlingen die hij heeft geïnterviewd een belangrijke factor was. Daarbij gaat het vooral om de mogelijkheid om de Bijbel in de eigen taal te lezen, tegenover de eis van de islam dat de Koran alleen in het, voor veel Iraniërs onverstaanbare, Arabisch gelezen mag worden en om de vrijheid van de wijze waarop je in je eigen taal tot God kunt bidden, ook weer tegenover de voorgeschreven wijze waarop je in de islam in het Arabisch moet bidden.[231]

Om dit te begrijpen is van belang te weten dat in allerlei gebedsinstructies van de islam sprake is van het reciteren in het Arabisch van de Koran en van voorgeschreven Arabische gebedsteksten.[232] Ook als je geen Arabisch kent kun je toch niet in een andere taal bidden:

> *"Tijdens het bidden moeten de doea's en soerahs in het Arabisch gelezen worden. Ook al kent men geen doea of soerah, als er een vers uit De Heilige Koran uit het hoofd geleerd kan worden, kan het gebed verricht worden. Bijvoorbeeld door de soerah Fatiha (Elhamdoelillaahirabbilaalemien) te reciteren, kan het gebed verricht worden. In de verdere tijd als de andere doea en soerahs uit het hoofd worden geleerd, kan het gebed verricht worden met deze doea en soerahs."*[233]

Ook het koranonderwijs is veelal gericht op reciteren, niet op begrijpen:

> *"In veel madrassa's neemt de recitatie van de Koran een belangrijke plaats in. Dit houdt vaak in dat de studenten de Koran letterlijk uit het hoofd kunnen opzeggen in het klassiek Arabisch, maar deze niet begrijpen, omdat ze vaak deze taal niet machtig zijn, zelfs niet als zij Arabisch spreken."*[234]

6.7 GEGREPEN WORDEN DOOR DE BIJBEL

Het komt ook voor dat de Bijbel heel direct tot leven komt zonder dat er daaraan voorafgaand sprake is van een serieuze interesse. Mensen kunnen zelfs de Bijbel gaan lezen met de bedoeling het te weerleggen, maar er zo door gegrepen worden dat ze zich aan de boodschap gewonnen geven.[235] In dat geval is er sprake van een passieve vorm van bekering die meer is gebaseerd op de sterke ervaring van het 'gegrepen worden' bij het lezen van de Bijbel dan op de bezinning naar aanleiding van het gelezene. Hogeweij-Speelman beschrijft bijvoorbeeld het bekeringsproces van een ex-moslim uit Soedan die vanuit bestudering van de Bijbel het christelijke geloof wilde weerleggen, maar al snel door de boodschap gegrepen werd, ook al begreep hij nog lang niet alles. De vragen die hij had brachten hem echter tot gebed om duidelijkheid. Vervolgens hoorde hij meerdere malen een stem die hem telkens antwoord gaf op een vraag waar hij mee zat.[236] Nicky Gumbel ging als atheïst ook de Bijbel lezen om de inhoud

---

[231] Peter Geerlings, "*Becoming Christian*", blz. 4,5
[232] zie bijvoorbeeld:
http://wetenschap.islaamkennis.nl/662/het-gebed-hoe-te-verrichten-3/n;
http://www.risallah.com/islam/gebed.php?g=leer_gebed;
http://www.bekeerlingen.nl/assets/templates/default/assets/static/downloads/gebedsboekje-bekeerlingencom.pdf
Voor de uitgebreide gebedsinstructies en -casuïstiek zie bijvoorbeeld: https://al-yaqeen.com/rubriekva/de-salaah-het-gebed (geraadpleegd 27-2-2017)
[233] (bron: http://www.vragenenislam.com/tr/mag-er-het-nederlands-gebeden-worden-als-je-geen-arabisch-kent, geraadpleegd 27-2-2017); zie ook J. Verkuyl, 'Met moslims in gesprek over het Evangelie', Kampen: Kok, 3e druk 1995, blz. 44
[234] https://nl.wikipedia.org/wiki/Madrassa (geraadpleegd 6-1-2021)
[235] Jean-Marie Gaudeul, "*Called from Islam to Christ*", blz. 62,70,77-80
[236] Gé Hogeweij-Speelman, "*Grensoverschrijding en bekering*", blz. 87,88

ervan te weerleggen, maar ook hij werd geraakt door de boodschap, werd christen en predikant en is uiteindelijk bekend geworden als de man achter de Alpha-cursus: een wereldwijd veelgebruikte introductiecursus in het christelijke geloof.[237]

6.8 GEDRAG EN LIEFDE VAN CHRISTENEN

De ontmoeting met christenen blijkt vaak een belangrijke katalysator te zijn voor een bekering. Greenlee concludeert dat iemand juist door de liefde van christenen aangetrokken kan worden tot het christelijke geloof.[238] Meertens[239] haalt uit de door hem onderzochte autobiografieën het volgende aan:

> "*The characters of those Westerners moved me very much. The one who attracted me most among them was a lady missionary, Miss F.M. Williams, whose meekness and kindness were really Christ-like.*"[240]
> "*They were exceptionally good in their moral and family life and I was amazed by their attitude towards God, that God can be a God of love; which in my experience was a foreign idea.*" (…) "*Christ shone out of them. All was so different to me.*"[241]
> "*Once Jim introduced me to the youth fellowship of his church, and I again was impressed how different and cheerful they were.*"[242]

Meertens tekent daarbij aan:

> "*Een christelijke levenshouding lijkt aanleiding te geven voor een aanvankelijk vertrouwen in christenen. Men herkent iets van de moraal uit de islam. Daarna valt op dat christenen anders zijn in hun godsbeleving, namelijk dat zij God kennen als een persoonlijke God.*"

Gaudeul noemt de verschillen in de wijze waarop moslims en christenen omgaan met bijvoorbeeld echtscheiding, onwettige kinderen, wezen en gehandicapten. Terwijl zij nogal eens verstoten worden door de moslim-gemeenschap, ondervinden ze wel zorg en liefde van christenen. Dat maakt hen ontvankelijk voor het christelijke geloof. Ook anderen kunnen zich tot het christelijke geloof aangetrokken voelen omdat ze zelf gebukt gaan onder een (naar hun gevoel te grote) claim die de islam op hen legt.[243]

Naast het non-verbale getuigenis dient ook de inhoud van het christelijke geloof en de christelijke wereldbeschouwing als een reële mogelijkheid voor de moslim bekend gemaakt te worden. Persoonlijke vriendschap en de liefde van een levende christelijke gemeenschap zijn

---

[237] Nicky Gumbel, '*Questions of Life*', Eastbourne (UK): Kingsway, 1995, blz. 69,70:
"I was completely gripped by what I read. I had read it before and it had meant virtually nothing to me. This time it came alive and I could not put it down. It had a ring of truth about it. I knew as I read it that I had to respond because it spoke so powerfully to me."
zie ook https://nl.wikipedia.org/wiki/Nicky_Gumbel en
www.eo.nl/magazines/visie/artikel-detail/nicky-gumbel-voor-mij-was-het-logisch-er-kon-geen-god-zijn/
[238] David Greenlee, "*New Faith, Renewed Identity*", paper presented at the "Hamburg Consultation", August 2009
[239] Jan Meertens, "*Op bedevaart naar Christus*", Doctoraalscriptie Missiologie, Rijksuniversiteit Utrecht, juni 1991, p. 43,44
[240] Ku Ho Ling, "Why I am a Christian", in: *The Moslem World*, XXXVI (1946), p. 95
[241] Tamur Jan, "*Ex Muslims for Christ*", Birmingham, 1980, p. 4, 21
[242] R.W.F. Woottan (ed.), "*Jesus More than a Prophet*", Leicester, 1982, p. 65
[243] Jean-Marie Gaudeul, "*Called from Islam to Christ*", blz. 87-99,127ff.; zie ook Geerlings, "*Becoming Christian*", blz. 5, over de hulp die iemand niet bij de moskee kreeg maar wel bij de kerk.
Over de verplichting/claim in de islam: zie ook par. 8.5

hierbij van groot belang, niet alleen voor mensen met een islamitische achtergrond, maar meer in het algemeen.[244] Veel moslims worden ook 'zoeker' en gaan openstaan voor het christelijke geloof, omdat zij ervaren dat je in de islam geen (kritische) vragen mag stellen of omdat ze verdeeldheid binnen de islam opmerken waar geen gesprek over mogelijk is. Een open houding van christenen, zowel onder elkaar als richting moslims, kan daarom juist bijdragen aan de aanvaarding van het christelijke geloof.[245] De wijze van communicatie is voor zoekers zeker zo belangrijk als de inhoud. Voorts helpt een goede wijze van communicatie er ook aan mee dat nieuwe gelovigen zelf een goede getuige kunnen worden.

Ook bij Nederlandse 'nieuw-gelovigen' speelt de houding en het gedrag van christenen vaak een belangrijke rol:

> "*In het algemeen zien we dat informatie over het christelijk geloof als zodanig pas effectief is wanneer die wordt aangedragen door mensen die zich bekommeren om iemand. Slechts een enkeling (Gerard is in deze brochure een voorbeeld) weet zijn of haar weg naar het christelijk geloof in betrekkelijke eenzaamheid te vinden, via zelfstudie en dergelijke. En zelfs bij hem zien we dat de relatie met de kerk uiteindelijk toch via mensen is gelegd.*"[246].

Voorbeeldgedrag van anderen is dan dus belangrijker dan feitelijke kennis. Mensen kunnen ook door elkaars veranderde gedrag bemoedigd en opgebouwd worden in hun (nieuwe) geloof. Vooral voor vrouwen uit de islam geeft het een onderlinge herkenning die belangrijker kan zijn dan gedeelde geloofskennis. Vaak is een bekeringsmotief dan ook de liefde die iemand onder christenen ziet. Hij weet dan wel dat liefde behoort tot de kern van het christelijk geloof, maar dat wil niet zeggen dat hij bijbelgedeelten kan noemen die specifiek over liefde gaan.

Dat liefde behoort tot de kern van het christelijke geloof, blijkt onder meer uit de volgende bijbelteksten[247]:

> *"Meester, wat is het grote gebod in de wet? Jezus zei tegen hem: U zult de Heere, uw God, liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel en met heel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede, hieraan gelijk, is: gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden hangt heel de Wet, en de Profeten."*
>
> *"En laten wij op elkaar letten door elkaar aan te vuren tot liefde en goede werken."*
>
> *"En nu blijven geloof, hoop en liefde, deze drie, maar de meeste van deze is de liefde"*

Verkuyl geeft nader aan, dat liefde een kenmerkend verschil is tussen de islam en het christelijke geloof: "Moslims geven Allah wel de naam van 'Barmhartige weldoener', maar ze zullen nooit zeggen: God is liefde. Maar als wij in ons leven die God leren kennen die wij in het Oude en Nieuwe Testament ontmoeten, dan is er geen beter en dieper woord te vinden dan: God-is-liefde."[248] (Zie verder ook par. 8.2)

---

[244] zie bv Stefan Paas, "De werkers van het laatste uur", blz. 56,60-62; Stefan Paas e.a., "*Thuiskomen*", blz. 45,46; A. Noordegraaf, "*Vijf broden en twee vissen*", blz. 251vv.
[245] Jean-Marie Gaudeul, "*Called from Islam to Christ*", blz. 58-62, 68
[246] Stefan Paas e.a., "*Thuiskomen – Gesprekken met toetreders*", Veenendaal: Deputaten Evangelisatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, 2002, p. 44
[247] Mattheüs 22:36-40, Hebreeën 10:24, 1 Korinthe 13:13 (Herziene Statenvertaling)
[248] J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", blz. 44

6.9 ZEKERHEID VAN VERGEVING VERSUS ANGST

Veel ex-moslims die christen worden geven aan dat zij voorheen, als moslim, bang waren voor God.[249] Ook Verkuyl wijst daar op: In de Koran (soera 101) "wordt God getekend als de Rechter die in twee weegschalen de goede en kwade daden afweegt, op grond waarvan Hij de poorten van het paradijs opent dan wel mensen ter helle verwijst. (...) Wie veel contact met moslims heeft, komt telkens tot de ontdekking dat velen de boodschap der verzoening missen. De Islam is een wettische godsdienst. Maar zoals in alle wettische godsdiensten knaagt op de bodem der harten de angst en de onzekerheid. 'Zijn mijn inspanningen wel voldoende? Is mijn overgave wel vurig genoeg? Zijn mijn goede werken wel voldoende?' (...) Zal de moslim in het hellevuur storten evenals de niet-moslim, of komt hij heen door dat examen van het laatste oordeel en zal hij terechtkomen in het Paradijs?"[250]

In de Bijbel vinden we daarentegen de liefde van de Vader-kind relatie die staat tegenover de angst van de meester-slaaf relatie:

"Want u hebt niet de Geest van slavernij ontvangen, die opnieuw tot angst leidt, maar u hebt de Geest van aanneming tot kinderen ontvangen, door Wie wij roepen: Abba, Vader!" (Romeinen 8:15)

"Hierin is de liefde bij ons volmaakt geworden, opdat wij vrijmoedigheid mogen hebben op de dag van het oordeel. Want zoals Hij is, zijn ook wij in deze wereld. Er is in de liefde geen vrees, maar de volmaakte liefde drijft de vrees uit. De vrees houdt immers straf in, en wie vreest, is niet volmaakt in de liefde." (1 Johannes 4:17,18)

De achtergrond hiervan is Gods onvoorwaardelijke liefde die niet afhankelijk is van onze inspanningen of wij wel goed genoeg ons best doen om God te gehoorzamen:

> "*Want zo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft.*"[251]
>
> Dat hier niet bedoeld wordt dat de liefde van God alleen uitgaat naar degenen die in Christus geloven en die zich aan Gods geboden houden maar naar ieder mens volgt er al uit, dat Johannes schrijft dat God de *wereld* lief had en daarom zijn Zoon gegeven heeft. Gods liefde gaat namelijk al uit naar mensen die niet in Christus geloven:
> "*Want toen wij nog krachteloos waren, is Christus op de bestemde tijd voor goddelozen gestorven. Want bij hoge uitzondering zal iemand voor een rechtvaardige sterven; hoogstens immers heeft iemand de moed om voor de goede mens te sterven. God echter bevestigt Zijn liefde voor ons daarin dat Christus voor ons gestorven is toen wij nog zondaars waren. Veel meer dan zullen wij, nu wij gerechtvaardigd zijn door Zijn bloed, door Hem behouden worden van de toorn. Want als wij, toen wij vijanden waren, met God verzoend zijn door de dood van Zijn Zoon, hoeveel te meer zullen wij behouden worden door Zijn leven, omdat wij verzoend zijn.*"[252]

Terwijl in de islam dus voortdurend de angst speelt dat je mogelijk te kort schiet in je gehoorzaamheid aan God en daardoor het paradijs kan mislopen, kun je in het christelijke geloof

[249] Dit komen wij bijvoorbeeld geregeld tegen in gehoorverslagen van bekeerde asielzoekers.
[250] J. Verkuyl, "*Met moslims in gesprek over het evangelie*", blz. 88; zie ook Collin Chapman, "*Kruis & halve maan*", blz. 235,236
[251] Johannes 3:16 (Herziene Statenvertaling)
[252] Romeinen 5:6-10 (Herziene Statenvertaling)

zekerheid ontvangen dat al je zonden en tekortkomingen vergeven zijn en dat God je onvoorwaardelijk lief heeft.

6.10 ERVARING VAN GODS LIEFDE EN/OF NABIJHEID

Een belangrijk motief kan zijn de sterke ervaring van Gods liefde en nabijheid die men voorheen, bijvoorbeeld in de islam, niet kende. Van de veertien bekeerlingen die Geerlings heeft geïnterviewd omtrent hun bekeringsproces- en motieven was er slechts één die deze ervaring niet als motief noemde.[253] Deze ervaring staat in het algemeen niet op zichzelf maar zal gerelateerd zijn aan een of meer van de andere reeds genoemde motieven. Gods liefde en nabijheid kan bijvoorbeeld ervaren worden in een droom, bij de lezing van de Bijbel of in de omgang met christenen.

Er wordt wel tegengeworpen dat iemand moet weten dat het christelijke geloof meer inhoudt, dan wel een bredere kern heeft dan enkel liefde en dat verzoeker dan ook breder moet kunnen verklaren. Dit laatste valt echter niet te volgen, aldus het deskundigenoordeel van dr. Bas Plaisier, gepromoveerd theoloog in de theologie, tevens voormalig hoogleraar aan het Lutheran Theological seminary in Hong Kong, en nu lid van de z.g. Commissie Plaisier van de PKN in een reactie op een vraag vanuit de advocatuur hieromtrent. In conclusie meldt hij het volgende:

> De heer [N.N.] heeft met zijn grote nadruk op de liefde van God, "*begrepen dat het in het christelijk geloof inderdaad hierover gaat. Hij vertelde dat hij geraakt is door de liefde van Christus en dat hij daardoor ook veranderd is in zijn levensvisie en levenspraktijk. Daarmee raakt hij de kern van het christendom en maakt ook duidelijk dat hem iets wonderbaarlijks heeft aangeraakt en veranderd: de liefde van God in Jezus Christus.*
> *Natuurlijk is er meer over het christelijk geloof en de christelijke traditie te zeggen, ook de Bijbel geeft een brede uitwaaiering van levenswijsheden, geschiedenissen en wetten etc. Natuurlijk is het mogelijk en terecht, om in de praktijk en in de geschiedenis van het christendom op allerlei andere (soms zelfs contraire) elementen te wijzen. Maar het ging in het gesprek met de heer [N.N.] om zijn persoonlijke ervaringen. Hij verduidelijkte die door te wijzen naar zijn geraakt-zijn door de liefde (en de vreugde) die zo kenmerkend is voor christenen wanneer zij kiezen om Jezus te gaan volgen. Uit onderzoek blijkt dat over de gehele wereld 'nieuwe christenen' hierover op dezelfde wijze spreken.*"[254]

6.11 ALGEMENE CONCLUSIE

Greenlee komt op basis van zijn literatuuronderzoek tot de volgende, samenvattende, conclusie:[255]

> "*How is God at work in drawing Muslims to faith in Jesus Christ through these diverse circumstances? Each person is unique; God's grace is creative. Those Muslims who now follow Jesus came to and live out their faith in many different ways. Prediction and prescription are to*

[253] Peter Geerlings, "*Becoming Christian*", blz. 4
[254] https://juridisch.gave.nl/wp-content/uploads/2017/12/Dr.-Bas_Plaisier-liefde_in_chr._geloof.pdf
[255] David Greenlee, *New Faith, Renewed Identity*, blz. 2

be avoided. However, three summary factors are independently referred to by several researchers (…). Muslims who have come to faith in Jesus Christ usually have:

- Encountered the truth of God's Word;
- Received a touch of God's love through his people; and
- Seen a sign of God's power."

6.12 VAN INTERESSE NAAR BEKERING

6.12.1 Interessemotieven

Bij de bekeringsmotieven van dit hoofdstuk is het van belang te beseffen dat er allereerst motieven zijn waarom iemand interesse krijgt in het christelijke geloof en zich er in gaat verdiepen, bijvoorbeeld:

- Negatieve ervaringen met de islam.
- Positieve ervaringen met christenen.
- De wens om een verblijfsvergunning te krijgen.

Deze motieven zijn op zichzelf nog geen bekeringsmotieven. Gaudeul waarschuwt er bijvoorbeeld voor, dat onbehagen over het ene geloof op zichzelf een onvoldoende basis vormt voor de overgang naar een ander geloof:

> "*Dissatisfaction with one religious community is not a sufficient reason for seeking admittance to another. Negative experiences in Islam are no substitute for a positive experience of Christ and his Church. Experience has shown that an over-hasty or superficial acceptance of a religiously discontented Muslim by the Christian community can lead to a dead end.*"[256]

Ook positieve ervaringen met christenen is een zeer aannemelijke reden om geïnteresseerd te raken in het christelijke geloof. Het wekt bijvoorbeeld de nieuwsgierigheid waar een liefdevol gedrag vandaan komt en dat des te meer als iemand zelf vooral negatieve ervaringen heeft met de (vroegere) sociale omgeving of godsdienst. Het is ook vaak een reden om actief in de kerk mee te gaan helpen. Op zichzelf is dat nog geen bekering tot het christelijke geloof, maar het kan er wel toe leiden naarmate iemand er meer kennis meer raakt en erdoor geïnspireerd raakt.

In par. 6.7 zijn enkele voorbeelden genoemd van mensen die de Bijbel gingen lezen met het doel het christelijke geloof te weerleggen. Al lezend werden ze echter zodanig gegrepen door de boodschap dat ze erdoor tot bekering kwamen. Zo kan het ook gebeuren dat iemand naar een kerk gaat en zich wil laten dopen in de verwachting daardoor een verblijfsvergunning te krijgen. Dat heeft nog niets met een oprechte bekering te maken. Het is echter wel mogelijk dat iemand in de kerk zodanig geraakt wordt door de boodschap van het christelijke geloof dat er wel een oprechte bekering volgt.

6.12.2 Overgang van interesse naar bekering

Een belangrijk punt voor de toetsing is de vraag of en hoe de omslag van interesse naar bekering tot stand is gekomen. Daarbij kan er sprake zijn van een duidelijk omslagpunt, gemarkeerd door een belangrijke ervaring, de zogeheten passieve bekering, maar ook van een geleidelijk proces,

[256] Jean-Marie Gaudeul, "*Called from Islam to Christ*", blz. 101

de zogeheten actieve bekering, of een mengvorm. De mengvorm kan bijvoorbeeld optreden als iemand wel positieve interesse heeft omdat de sfeer in de kerk of omdat de boodschap aanspreekt, maar er ook voortdurend twijfel is omdat je niet kunt geloven dat Jezus de Zoon van God is. Bij veel (ex-)moslims zien we dat een bepaalde existentiële ervaring, zoals een droom, hen dan tot overtuiging brengt.

Bij een actieve vorm van bekering zonder duidelijk passief element verloopt de overgang van interesse naar bekering geleidelijk. Er is dan sprake van een langzaam groeiende overtuiging. Voor de toetsing is dan van groot belang dat vragen naar 'het moment van bekering' niet zinvol zijn en eerder verwarrend werken. Er kan wel gevraagd worden of er een moment was waarop iemand tot overtuiging kwam of ging beseffen dat hij tot overtuiging was gekomen. Dat laatste is namelijk ook van belang bij een geleidelijk groeiproces: je bent je er niet voortdurend van bewust hoe ver je gegroeid bent. Hoe hard je als kind groeit besef je vaak pas op het moment dat je lengte gemeten wordt of als iemand jou na een aantal maanden weer een keer ziet en uitroept "Wat ben jij gegroeid, zeg!" Zo gaat het ook vaak in je geloofsontwikkeling. Hoe ver je overtuiging gegroeid is besef je niet voortdurend, maar er kunnen momenten zijn waarop je zelf of iemand anders het opeens opmerkt. Bijvoorbeeld als je een bijbelgedeelte opeens begrijpt waar je een aantal maanden geleden nog niets van snapte. Dat is dan waarschijnlijk geen plotseling (passief) ervaringsmoment, maar een normaal leerproces waarbij je in tussentijd andere nieuwe dingen geleerd hebt die nodig zijn om dit ene bijbelgedeelte te kunnen begrijpen. Die nieuwe inzichten had je dan al ontwikkeld, maar daar werd je je pas bewust van toen je weer een keer dat bijbelgedeelte las dat je eerder niet begreep. Ook kan het gebeuren dat iemand opeens zegt: "wat bijzonder dat je dat opmerkt, dat is precies wat het bijbelgedeelte betekent en ik merk dat het ook persoonlijke betekenis voor je heeft." In dat geval heeft die andere persoon gemerkt dat je gegroeid bent in je overtuiging van het christelijke geloof terwijl je dat zelf misschien nog niet eens zo erg besefte.

Bewustwording speelt dus een belangrijke rol in het kunnen verwoorden van je groeiproces en die bewustwording volgt altijd op het groeiproces zelf. Daarbij is ook van belang dat die bewustwording niet zozeer inhoudt dat je het verloop ('stadia') van het groeiproces helder voor ogen krijgt, maar veel meer dat je het resultaat van het groeiproces helder krijgt. Wie bijvoorbeeld heeft leren fietsen zal er niet meer bij stilstaan hoeveel moeite dat in het begin gekost heeft en zal er moeite mee hebben om daar goed over te vertellen. Dat is ook niet nodig om aannemelijk te maken dat hij kan fietsen. Zo is het ook met het christelijke geloof. Als je na een aantal maanden een voorheen onbegrijpelijk bijbelgedeelte wel begrijpt, heb je nog niet helder wat je in de tussentijd precies geleerd hebt waardoor je het nu wel kunt begrijpen. Dát je het nu wel begrijpt en kunt uitleggen is echter veel belangrijker dan dat je kunt verklaren hoe je precies op het punt gekomen bent dat je het nu wel begrijpt. De belangrijkste vraag is uiteindelijk: wat is het geloof voor je gaan betekenen? Welke blijken zijn er van een persoonlijk, levend geloof, zoals dat vaak genoemd wordt.

7 RESULTAAT VAN DE BEKERING

In deze paragraaf gaat het over de vraag wat het nieuwe geloof oplevert ten opzicht van het oude geloof.[257]

7.1 RUST

In veel gehoorrapporten valt te lezen dat de bekeerling rust gevonden heeft. Dat klinkt al gauw als een algemeen en vaag antwoord. Toch moet bedacht worden dat het voor veel bekeerlingen een belangrijke kernzaak is die teruggaat op een belangrijke belofte die Jezus heeft gegeven:

> "*Kom naar Mij toe, allen die vermoeid en belast bent, en Ik zal u rust geven. Neem Mijn juk op u, en leer van Mij dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart; en u zult rust vinden voor uw ziel; want Mijn juk is zacht en Mijn last is licht.*" (Mattheüs 11:28-30)

Zie ook Hebreeën 4: 3: "*Wij die tot geloof gekomen zijn, gaan immers de rust binnen, zoals Hij gezegd heeft.*"
We kunnen ook verwijzen naar Augustinus van Hippo (354-430) die na een lange zoektocht uiteindelijk rust vond bij de God van de Bijbel. Die zoektocht beschrijft hij uitgebreid in de *Confessiones* ('Belijdenissen), maar in de inleiding (Boek 1, H1. par.1) geeft hij alvast kernachtig weer wat hij gevonden heeft:

> "*And man, being a part of Thy creation, desires to praise Thee, man, who bears about with him his mortality, the witness of his sin, even the witness that Thou "resistest the proud,"—yet man, this part of Thy creation, desires to praise Thee. Thou movest us to delight in praising Thee; for Thou hast formed us for Thyself, and our hearts are restless till they find rest in Thee.*"[258]

Dat was de eindconclusie van zijn zoektocht: 'ons hart is rusteloos totdat het rust vindt in God'. In Boek 8 beschrijft Augustinus de pijn die hij ondervond van het gevoel van falen en van gebondenheid aan zonde. In H 12 van Boek 8 beschrijft hij tenslotte dat hij op ongedachte wijze gedrongen werd de Bijbel te pakken, open te slaan en te lezen. Hij kwam toen uit bij Romeinen 12:13,14, een tekst die wonderwel paste bij de worsteling die hij doormaakte:

> "*Laten wij, als op klaarlichte dag, op een gepaste wijze wandelen, niet in zwelgpartijen en dronkenschappen, niet in slaapkamers en losbandigheden, niet in ruzie en afgunst. Maar bekleed u met de Heere Jezus Christus, en verzorg het vlees niet om begeerten op te wekken*"

waarna hij niet meer verder hoefde lezen omdat het tot hem doordrong dat bij Jezus Christus de oplossing ligt. Opeens kwam er een vertrouwen in zijn hart en verdween de twijfel als sneeuw voor de zon.[259] Augustinus had de rust gevonden waar hij in het begin van de *Confessiones* over schreef.

---

[257] In het bijbels spraakgebruik vaak 'vrucht van het geloof of van de bekering' naar bijvoorbeeld Johannes 15:2 en Galaten 5:22,24 genoemd.
[258] Citaat uit engelse vertaling op https://en.wikisource.org/wiki/Nicene_and_Post-Nicene_Fathers:_Series_I/Volume_I/Confessions/Book_I/Chapter_1 (geraadpleegd 21-9-2016)
[259] https://en.wikisource.org/wiki/Nicene_and_Post-Nicene_Fathers:_Series_I/Volume_I/Confessions/Book_VIII/Chapter_12 (geraadpleegd 21-9-2016)

Bij Augustinus zien we dus dat de rust die hij uiteindelijk bij Jezus Christus vond contrasteert met de onrust die hij voelde door zijn tekortkomingen. Bij mensen met een moslimachtergrond vinden we dat op bepaalde wijze ook sterk terug en misschien nog wel sterker. In par. 6.9 is al besproken dat veel ex-moslims vaak aangeven dat ze in hun vroegere islamitische geloof bang waren voor God[260] en dat ook prof. Verkuyl daar op wijst:

In de Koran (soera 101) "*wordt God getekend als de Rechter die in twee weegschalen de goede en kwade daden afweegt, op grond waarvan Hij de poorten van het paradijs opent dan wel mensen ter helle verwijst. (...) Wie veel contact met moslims heeft, komt telkens tot de ontdekking dat velen de boodschap der verzoening missen. De Islam is een wettische godsdienst. Maar zoals in alle wettische godsdiensten knaagt op de bodem der harten de angst en de onzekerheid. 'Zijn mijn inspanningen wel voldoende? is mijn overgave wel vurig genoeg? Zijn mijn goede werken wel voldoende?' (...) Zal de moslim in het hellevuur storten evenals de niet-moslim, of komt hij heen door dat examen van het laatste oordeel en zal hij terechtkomen in het Paradijs?*"[261]

7.2 CULTUUR

Wordt iemand uit een andere cultuur christen, dan houdt dat als het goed is geen verloochening in van de eigen cultuur. Integendeel, het biedt de kans om de eigen cultuur op een gezonde manier te ontwikkelen. Voor ex-moslims is het wel duidelijk dat christelijk geloof en islam niet verenigbaar zijn, maar dat betekent niet dat de hele moslim cultuur niet verenigbaar zou zijn met het christelijk geloof. Gaudeul noemt zelfs een voorbeeld van iemand die de intimiteit van de omgang met God kent door Christus en de heilige Geest, en tegelijkertijd het ontzag voor Gods verhevenheid beleeft in de vorm van de rituelen waarmee zij binnen de islam was opgegroeid. Aan de andere kant noemt Gaudeul ook iemand die vreesde om als afvallige op te vallen en daarom lange tijd vastheid aan de islamitische rituelen. Voor hem gingen de rituelen op den duur niet meer samen met zijn christelijke geloof: het nieuwe geloof vroeg als het ware om een eigen manier van uitdrukken.[262]

Hogeweij-Speelman beschrijft in dit verband, dat de eerste vragen waar een ex-moslim mee kwam, ging over bidden en vasten. Vanuit zijn moslim-achtergrond was het in zijn beleving immers vooral belangrijk om te weten hoe het geloof in de dagelijks terugkerende rituelen vormgegeven moet worden. [263]

In tegenstelling tot de islam, is de wijze waarop je je christelijke vorm geeft behoorlijk vrij. Er is ruimte voor het gebruik van vormen die aansluiten bij je eigen cultuur. Daarmee is dan tevens gegeven, dat iemand uit een andere cultuur zich mogelijk niet thuis voelt bij een westerse kerkelijke gemeenschap. Daardoor kunnen mensen de voorkeur geven aan een kerk van eigen cultuur/taalgroep.[264] Een belemmering kan daarbij echter zijn de afstand tot de woonplaats/azc waar iemand verblijft.

---

[260] Dit komen wij ook geregeld tegen in gehoorverslagen van bekeerde asielzoekers.
[261] J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", blz. 88:
[262] Jean-Marie Gaudeul, "*Called from Islam to Christ*", blz. 120-123,239,240
[263] Zie ook: Gé Hogeweij-Speelman, "*Grensoverschrijding en bekering*", blz. 89,90,92
[264] zie ook Rien van der Toorn, "*Ex-moslims en discipelschap*"

8 ISLAM EN CHRISTELIJK GELOOF

8.1 BIJBEL EN KORAN

In meerdere beschikkingen wordt verwezen naar het boek 'Koran en Bijbel in verhalen', de bijbehorende website www.bijbelenkoran.nl. en de conclusie van dr. Marlies ter Borg dat "ondanks verschillen beide geloofsboeken zo op elkaar lijken dat met nauwelijks kan spreken over een andere godsdienst." Hierbij valt echter allereerst op te merken dat deze conclusie niet breed gedragen wordt door christenen en moslims en ook niet door wetenschappers die zich in beide godsdiensten hebben verdiept. Voorts heeft Marlies ter Borg enkel "een bloemlezing van verhalen die zowel in de Koran als in de Bijbel voorkomen" naast elkaar gezet.[265] Daarmee is zij voorbijgegaan aan de vele gedeelten uit de Bijbel en de Koran die geen wederzijdse overeenkomsten kennen. Bovendien is zij voorbijgegaan aan het wezenlijk verschillende karakter van Bijbel en Koran en aan de wezenlijk verschillende plaats die de boeken in de respectievelijke godsdiensten innemen. Er bestaan inderdaad wel overeenkomsten, "*but to emphasize only these similarities would reflect only a superficial understanding of both religions. Especially when it comes to Jesus Christ, the main, important differences between the Koran and the Bible become obvious.*"[266]

8.1.1 Karakter van de Koran

Het is een grote misvatting te menen dat de Koran voor de moslims is wat de Bijbel is voor christenen. Moslims beschouwen de Koran namelijk als een letterlijk citaat uit de hemel, een soort afdruk van een 'oer-exemplaar'. de 'moeder van het Boek', dat bij Allah is.[267]

In soera 17:105,106 staat: "*En voorwaar, Wij hebben dit geopenbaard en met waarheid is hij (de Koran) nedergedaald. En Wij hebben u slechts als een brenger van blijde tijdingen en als waarschuwer gezonden. En Wij hebben u de Koran verduidelijkt opdat gij hem geleidelijk aan de mensheid mocht verkondigen en Wij hebben hem in gedeelten gezonden*"

en in soera 19:30: "*Hij (Jezus) zeide: 'Ik ben een dienaar van Allah. Hij heeft mij het Boek gegeven en mij tot een profeet gemaakt.' *"[268]

In de islam staat het Boek centraal. Ofschoon ook Jezus (Isa) wel als profeet wordt erkend, gaat het niet om Jezus maar om een boek dat aan hem is gegeven. In het geval van Jezus is het genoemde boek de Indjil dat door moslims gezien wordt als een voorloper van de Koran. 'Indjil' betekent evangelie, hetgeen overigens niet wil zeggen dat de moslims daarmee de vier evangeliën van de Bijbel erkennen. Waar het hier om gaat is echter, dat volgens de Koran de Indjil er eerder was dan Jezus en dat Jezus als profeet de opdracht had om de inhoud van het indjil-boek aan de mensen bekend te maken, zoals Mohammed later de opdracht had om de inhoud van de Koran bekend te maken.

---

[265] Zie www.bijbelenkoran.nl/generalinfo.php?lIntEntityId=24
[266] Christine Schirrmacher, "*The Islamic View of Major Christian Teachings*", blz. 23
Zie ook www.evangelie-moslims.nl/jij-islam/vreemd/verschillen-tussen-bijbel-en-koran
[267] Zie bijvoorbeeld: J. Verkuyl, '*Met moslims in gesprek over het Evangelie'*, blz. 33,34; Christine Schirrmacher, "*The Islamic View of Major Christian Teachings*", blz. 22; www.risallah.com/koran/index.php?k=geschiedenis
[268] Koranteksten zijn geciteerd van www.koranonline.nl/koran/nl/index.php?go=NL

8.1.2 Karakter van de Bijbel

De Bijbel is geen citaat of afdruk van een boek in de hemel, maar uitdrukking van hetgeen mensen in de persoonlijke ontmoeting met God hebben meegemaakt en ervaren. "De openbaring van God draagt daarom overal in de bijbel een persoonlijk karakter, een relationeel karakter, d.w.z. ze is ontstaan uit de levende relatie met een mens van vlees en bloed in zijn historische situatie."[269] In de Bijbel is daardoor ook de historische ontwikkeling en context relevant. Daarbij geldt in de Bijbel dat God zich bij uitstek bekend heeft gemaakt door zijn Zoon Jezus Christus, die in de Bijbel 'het Woord van God' genoemd wordt:

> "*In het begin was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God. (...) En het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond (en wij hebben Zijn heerlijkheid gezien, een heerlijkheid als van de Eniggeborene van de Vader), vol van genade en waarheid. (...) Niemand heeft ooit God gezien; de eniggeboren Zoon, Die in de schoot van de Vader is, Die heeft Hem ons verklaard.*" (Johannes 1:1,14,18)

8.1.3 Wezenlijk verschil

Het verschil moge duidelijk zijn: Moslims beschouwen de Koran als een soort afdruk van een boek dat bij Allah is en waarvan de inhoud aan Mohammed is bekendgemaakt. Christenen daarentegen beschouwen niet de Bijbel maar Christus als degene door wie wij God (de hemelse Vader) leren kennen. Niet een boek (zoals bijvoorbeeld de Indjil of de Bijbel) komt van boven (van God vandaan), maar Christus is van boven, van God vandaan, gekomen. Het gaat in het christelijke geloof niet om een Boek dat door een profeet (Jezus of Mohammed) aan de mensen gegeven en uitgelegd wordt, maar het gaat om de persoon van Jezus Christus, van wie wij in de Bijbel kunnen lezen. Volgens de islam was er eerst de Indjil en daarna kwam Jezus om de Indjil bekend te maken. Volgens het christelijke geloof was Jezus Christus er eerst en daarna zijn de Evangeliën geschreven om Hem bekend te maken.[270]

Meertens wijst ook op een verschil dat hij ontwaart in diverse autobiografieën van mensen die vanuit een moslimachtergrond komen tot bekering tot het christelijke geloof:

> "*Het bezig zijn met de Bijbel wordt meestal aangeduid met 'lezen' of 'bestuderen'. De wijze waarop men omging met de Koran wordt doorgaans omschreven als 'reciteren' en 'memoreren'. Achter deze verschillende bewoordingen schuilt een wereld van verschil*",

---

[269] J. Verkuyl, "*Met moslims in gesprek over het Evangelie*", Kampen: Kok, 3e druk 1995, blz. 37; zie ook Christine Schirrmacher, "*The Islamic View of Major Christian Teachings*", blz. 22; www.waaromgeloven.nl/wat-is-de-bijbel-voor-een-boek; H. Bavinck, "*Gereformeerde Dogmatiek*", p. 268-272 (zie http://www.dbnl.org/arch/bavi002gere01_01/pag/bavi002gere01_01.pdf); J. van Genderen en W.H. Velema, "*Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*", blz. 68vv.

[270] Collin Chapman, "*Kruis & halve maan*", p. 226, zie ook par. 8.8
Zie hiervoor ook Johannes 20:30,31: "Jezus nu heeft in aanwezigheid van Zijn discipelen nog wel veel andere tekenen gedaan, die niet beschreven zijn in dit boek, maar deze zijn beschreven, opdat u gelooft dat Jezus de Christus is, de Zoon van God, en opdat u, door te geloven, het leven zult hebben in Zijn Naam."
en Handelingen 1:1-3: "Het eerste boek [i.e. het Evangelie naar Lucas, MV] heb ik gemaakt, o Theofilus, over alles wat Jezus begonnen is te doen én te onderwijzen, tot op de dag waarop Hij opgenomen is, nadat Hij door de Heilige Geest aan de apostelen, die Hij uitgekozen had, opdrachten had gegeven. Hij heeft Zichzelf, nadat Hij geleden had, ook levend aan hen vertoond, met veel onmiskenbare bewijzen, veertig dagen lang, waarbij Hij door hen gezien werd en over de dingen sprak die het Koninkrijk van God betreffen."

namelijk een verschil tussen de functie van de Bijbel en van de Koran.[271]

De Bijbel is voor christenen ook wel belangrijk, maar dan vooral omdat de Bijbel ons laat zien wie Jezus Christus is, niet in de vorm van een abstracte waarheid maar als Iemand die onder de mensen heeft gewoond en gewerkt.[272] Hiermee is ook gegeven, dat een beginnend bijbellezer als regel geadviseerd wordt om in de evangeliën, over het leven van Jezus op aarde, te beginnen, terwijl bij de lezing van het Oude Testament altijd verdisconteerd moet worden dat het een voorlopig karakter draagt. De wet en het bestaan van het volk Israël als het door God verkozen volk, hadden een voorlopig karakter in die zin, dat hun bedoeling pas volledig duidelijk zou worden en dat zij ook pas volledig tot hun recht zouden kunnen komen, bij de komt van Jezus Christus.[273] In paragraaf 8.6 over de positie van vrouwen en 8.7 over geweld wordt dat op dit specifieke thema wat nader aangeduid en uitgewerkt.

8.1.4 De visie van Ter Borg gewogen

Tenslotte halen wij nog de volgende opvatting van Marlies ter Borg aan:

> *"Uiteraard moeten verschillen niet worden weggepoetst. De Koran ontkent dat Jezus de zoon van God is, want Allah heeft geen kinderen. Evenmin wordt de kruisiging erkend, want Allah zou zoiets niet toestaan. In de Koran is er wel een hemelvaart. Allah heeft Jezus naar zich omhoog gebracht. Arabist Jansen verabsoluteert deze verschillen en stelt dat, als Jezus niet is gekruisigd en opgestaan, Christus niets betekent. Daarmee doet hij niet alleen Koran en Bijbel tekort maar ook de vreedzame Jezus Zelf."*[274]

Haar stelling dat Jansen genoemde verschillen verabsoluteert en dat hij daarmee niet alleen Koran en Bijbel tekort doet maar ook de vreedzame Jezus, is wel zeer bevreemdend. Allereerst heeft Jezus zelf meermalen aangekondigd dat Hij moest lijden en sterven, maar ook weer zou opstaan.[275] Voorts maken alle vier de evangeliën uitdrukkelijk en uitvoerig melding van Jezus' lijden en sterven aan het kruis en van de opstanding, wordt dit gebeuren in de toespraken in Handelingen bij herhaling als kernpunt van het nieuwe geloof genoemd[276] en heeft Paulus bovendien uitdrukkelijk het volgende geschreven:

> *"Verder maak ik u bekend, broeders, het Evangelie, dat ik u verkondigd heb, dat u ook aangenomen hebt, waarin u ook staat, waardoor u ook zalig wordt, als u eraan vasthoudt zoals ik het u verkondigd heb, tenzij dat u tevergeefs geloofd hebt. Want ik heb u ten eerste overgeleverd wat ik ook ontvangen heb, dat Christus gestorven is voor onze zonden, overeenkomstig de Schriften, en dat Hij begraven is, en dat Hij opgewekt is op de derde dag, overeenkomstig de Schriften, en dat Hij verschenen is aan Kefas, daarna aan de twaalf. Daarna is Hij verschenen aan meer dan vijfhonderd broeders tegelijk, van wie de meesten nu nog in leven zijn, maar sommigen ook zijn ontslapen. Daarna is Hij verschenen aan Jakobus, daarna*

---

[271] Jan Meertens, "*Op bedevaart naar Christus*", Doctoraalscriptie Missiologie, Rijksuniversiteit Utrecht, juni 1991, p. 45,46

[272] Dit laatste is inbegrepen als Jezus 'Woord van God' wordt genoemd. Het gaat hier immers om het Hebreeuwse woord *dabar*, dat zowel woord als daad betekent.

[273] C. Vriezen, "*Hoofdlijn der theologie van het Oude Testament*", blz. 106v.,121,129;
J. van Genderen en W.H. Velema, "*Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*", blz. 72-78

[274] Marlies ter Borg, "*Bijbel en Koran kennen veel overeenkomsten*", artikel Reformatorisch Dagblad, 13 april 2011

[275] Mattheüs 16: 21-23; 17:22,23; 20:17-19; 26:1,2; Markus 8:31; 9:31; 10:32-34; Lukas 9:22,44; 18:31-33; Johannes 12:23-33

[276] Handelingen 2:23,24; 4:8-12; 5:30; 10:39,40; 13:27-39; 17:31; 26:23

aan alle apostelen. En als laatste van allen is Hij ook aan mij verschenen, als aan de ontijdig geborene. (...)
"Als nu van Christus gepredikt wordt dat Hij uit de doden is opgewekt, hoe kunnen sommigen onder u dan zeggen dat er geen opstanding van de doden is? En als er geen opstanding van de doden is, dan is Christus ook niet opgewekt. En als Christus niet is opgewekt, dan is onze prediking zonder inhoud, en zonder inhoud is ook uw geloof. En dan blijken wij ook valse getuigen van God te zijn. Wij hebben namelijk van God getuigd dat Hij Christus heeft opgewekt, terwijl Hij Die niet heeft opgewekt als inderdaad de doden niet opgewekt worden. Immers, als de doden niet opgewekt worden, is ook Christus niet opgewekt. En als Christus niet is opgewekt, is uw geloof zinloos; u bent dan nog in uw zonden. Dan zijn ook zij die in Christus ontslapen zijn, verloren. Als wij alleen voor dit leven op Christus onze hoop gevestigd hebben, zijn wij de meest beklagenswaardige van alle mensen." (1 Korinthe 15:1-8,12-19)

Paulus verwijst hier naar vele ooggetuigen om zijn betoog kracht bij te zetten. daarbij laat hij ook onomwonden blijken, dat ontkenning van Christus' lijden, sterven en opstanding niets minder is dan de volledige uitholling van het christelijke geloof.

Tenslotte zij opgemerkt dat deze zaken ook altijd deel hebben uitgemaakt van de kern van het christelijke geloof zoals de Kerk deze al eeuwenlang uitdrukt in de Twaalf Artikelen van het christelijke geloof[277]:

"*[Ik geloof] in Jezus Christus Zijn eniggeboren Zoon, onze Heere;*
Die ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit den maagd Maria;
Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle; Ten derden dage wederom opgestaan van de doden".

en in de geloofbelijdenis van Nicea[278]:

"[Ik geloof] in één Heere Jezus Christus, den eniggeboren zoon van God, (...) Die om ons mensen en om onze zaligheid, is nedergekomen uit den hemel, en vlees is geworden van den Heiligen Geest uit de maagd Maria, en een mens geworden is; ook voor ons gekruisigd is onder Pontius Pilatus, geleden heeft, en begraven is; en ten derden dage opgestaan is naar de Schriften".

Al met al is genoegzaam aangetoond hoezeer de kruisiging en de opstanding van Jezus Christus zowel in de Bijbel als sinds de vroege kerkgeschiedenis behoren tot de kern van het christelijke geloof. Als Marlies ter Borg dan meent, dat Arabist Jansen de Bijbel en de 'vreedzame Jezus zelf' tekort doet met zijn stelling dat Christus niets betekent als Jezus niet is gekruisigd en opgestaan, dan heeft zij het blijkbaar over een andere Bijbel en een andere 'vreedzame Jezus' dan de Bijbel die wij kennen en dan de Jezus zoals wij die uit de Bijbel kennen en zoals de Kerk Hem al eeuwenlang aanbeden en beleden heeft. Dit constaterend kan zij onmogelijk beschouwd worden als deskundige als het gaat om de overeenkomsten en verschillen tussen Koran en Bijbel en tussen islam en christelijk geloof. Het staat haar vrij er een eigen opvatting omtrent het waarheidsgehalte van de Bijbel en van het christelijke geloof op na te houden[279], maar haar

[277] www.online-bijbel.nl/belijdenisgeschrift/12artikelen/; http://nl.wikipedia.org/wiki/Apostolische_geloofsbelijdenis
[278] www.online-bijbel.nl/belijdenisgeschrift/nicea/; http://nl.wikipedia.org/wiki/Geloofsbelijdenis_van_Nicea-Constantinopel
[279] Hierbij kan nog aangetekend worden, dat de kennelijke opvattingen van Marlies ter Borg hieromtrent wel aansluiten bij het vrijzinnige christendom dat in sommige kerkelijke tradities ingang heeft gevonden, maar dat is in elk geval niet de variant van het christelijke geloof waar de meeste ex-moslims aansluiting bij vinden.

opvatting dat de kruisiging en opstanding van Christus geen belangrijke kernzaak van de Bijbel en van het christelijke geloof is, kan geen standhouden. Mutatis mutandis vervalt daarmee tevens haar opvatting dat islam en christelijk geloof niet wezenlijk zouden verschillen, aangezien de kruisiging en opstanding van Jezus Christus centraal staan in het christelijke geloof maar geen enkele plaats hebben en kunnen hebben in de islam.

8.2 LIEFDE

Liefde is een kenmerkend verschil tussen de islam en het christelijke geloof:

> "*Moslims geven Allah wel de naam van 'Barmhartige weldoener', maar ze zullen nooit zeggen: God is liefde. Maar als wij in ons leven die God leren kennen die wij in het Oude en Nieuwe Testament ontmoeten, dan is er geen beter en dieper woord te vinden dan: God-is-liefde.*"[280]

en

"De koran kent inderdaad de liefde tot God, maar anders dan in de bijbel is deze liefde tot God noch het fundament van het geloof, noch het wezen van alle geboden. Dat moet ook consequenties hebben voor de liefde tot de vijanden. De koran spreekt verschillend over de liefde tot de vijanden. (…) Uit dit alles wordt duidelijk, dat de liefde tot de naaste, zoals die in de bijbel wordt geëist, niet voorkomt in de koran. Het tweede gebod, dat Jezus gelijkstelt met het eerste, komt in de koran zo niet voor. De verhouding tot de vijanden, respectievelijk tot de naasten, hangt af van de situatie van het ogenblik en de toestanden die dan actueel zijn. De oorzaak daarvoor ligt in de liefde van God zelf." [281]

In de islam heeft God 99 namen maar Liefde hoort daar niet bij.[282] De gedachte dat God mensen lief zou kunnen hebben is binnen de orthodoxe islam ondenkbaar vanwege de zeer grote nadruk in de islam op de almacht, de transcendentie en het 'volledig anders-zijn' van God.[283]

In de mystieke islam komen verschillende visies op Gods liefde voor. In essentie is het echter de mens die streeft naar het liefhebben van God, terwijl hij nooit zeker is van Gods liefde voor hem.[284] Het liefhebben van God kent bijvoorbeeld meerdere niveau's: een algemene liefde voor de hele schepping, liefde op een hoger niveau voor de gelovigen en liefde op het hoogste niveau voor de volmaakte mensen zoals de profeten.[285] Gods liefde voor de mens is in die visie dus afhankelijk van de liefde en gehoorzaamheid van de mens jegens God.

In het christelijke geloof kent de liefde van God geen niveau's. Integendeel: de diepste liefde van God is juist getoond in zijn liefde voor zondaars. Gods liefde gaat hierin voorop en is dus niet afhankelijk van de liefde die wij Hem wellicht bieden:

> "*Want zo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft.*"[286]

---

[280] J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", blz. 44
[281] Johan Bouman, "*In gesprek met moslims*", blz. 16,17
[282] Farid Mahally, "A study of the word 'love' in the Qur'an" on www.answering-islam.org
[283] Christine Schirrmacher, "The Islamic View of Major Christian Teachings", blz. 31
[284] Christine Schirrmacher, "The Islamic View of Major Christian Teachings", blz. 32
[285] Mahnaz Heydarpoor "God's love for creatures" op www.al-islam.org;
[286] Johannes 3:16 (Herziene Statenvertaling)

Dat hier niet bedoeld wordt dat de liefde van God uitgaat naar degenen die in Christus geloven maar naar ieder mens volgt er al uit, dat Johannes schrijft dat God de *wereld* lief had en daarom zijn Zoon gegeven heeft. Gods liefde gaat al uit naar mensen die niet in Christus geloven:

> "*Want toen wij nog krachteloos waren, is Christus op de bestemde tijd voor goddelozen gestorven. Want bij hoge uitzondering zal iemand voor een rechtvaardige sterven; hoogstens immers heeft iemand de moed om voor de goede mens te sterven. God echter bevestigt Zijn liefde voor ons daarin dat Christus voor ons gestorven is toen wij nog zondaars waren. Veel meer dan zullen wij, nu wij gerechtvaardigd zijn door Zijn bloed, door Hem behouden worden van de toorn. Want als wij, toen wij vijanden waren, met God verzoend zijn door de dood van Zijn Zoon, hoeveel te meer zullen wij behouden worden door Zijn leven, omdat wij verzoend zijn.*"[287]

Gods liefde voor de volmaakte mens is dus geenszins groter dan zijn liefde voor de wereld in het algemeen. Integendeel: Hoe groot Gods liefde wel niet is komt het meest tot uiting in zijn liefde voor mensen die vijandig staan tegenover Hem. Dat is dus wezenlijk anders dan in de islam.

8.3 VERGEVING

Als het gaat om vergeving, is er evenzo een kenmerkend verschil, wat nauw verband houdt met het verschil in visie op de liefde van God. In de islam gaat Gods almacht boven alles uit en voor zover er de gedachte is aan een liefde van God die naar de mens uitgaat is die liefde afhankelijk van wat die mens voor God doet. Daarmee is gegeven de gedachte dat God de daden van de mensen weegt op een weegschaal. In het christelijke geloof gaat Gods liefde uit boven zijn almacht. God is op zoek naar een relatie met de mens en met het oog daarop heeft Hij zijn Zoon Jezus Christus naar de aarde gezonden om de door de zonden geschonden relatie te herstellen. Dit is een belangrijk verschil dat in deze paragraaf verder wordt uitgewerkt. Voordat we daar nader op inzoomen citeren we eerst een passage uit het werk van Bouman die diverse passages over vergeving in de Koran bespreekt en dan komt tot de volgende conclusie:

"Uit de geciteerde verzen wordt duidelijk, dat de vergeving door de gerechtigheid, waarmee God de goeden beloont en de bozen bestraft, overschaduwd wordt. Naast deze gerechtigheid speelt de vergeving slechts een ondergeschikte rol. Ze is bestemd voor diegenen die God in zijn gerechtigheid in ieder geval niet bestraffen wil. De vergeving is gebonden aan voorwaarden, die de gelovige moet vervullen, wil zij tenminste werkzaam worden. Het lijkt erop alsof het functioneren van de vergeving ook van menselijke ontvankelijkheid afhankelijk zou zijn. Maar dat is slechts in beperkte mate het geval. Belangrijk en beslissend blijft, dat de vergeving in laatste instantie voorbehouden is aan de absolute almacht van Allah. (…) Dit feit, dat de wil tot vergeven of niet te vergeven volledig onderworpen is aan de almacht van God, betuigt ook soera 2, 284: 'Van God is wat er in de hemelen en wat er op de aarde is. Of jullie openlijk laten blijken wat in jullie binnenste is of het verbergen, God rekent met jullie daarover af en dan vergeeft Hij wie Hij wil en straft wie Hij wil. God is almachtig.' (…) In de koran heeft Gods vergeving drie componenten. Ten eerste de te vervullen voorwaarden. Ten tweede is de vergeving van God ondergeschikt aan zijn gerechtigheid. En ten derde zijn alle aspecten onderworpen aan de

[287] Romeinen 5:6-10 (Herziene Statenvertaling)

almacht en de wil van God. In deze almacht en deze wil heeft niemand inzicht, zelfs de profeet Mohammed niet."[288]

Uit het laatste blijkt reeds dat vergeving van God naar islamitische opvatting nooit zeker is.

8.3.1 Weegschaal kenmerkend voor de islam

Een moslim kan hopen op vergeving, maar kan daar niet zeker van zijn omdat uiteindelijk zijn verdiensten meewegen in het uiteindelijke oordeel. Van die verdienste ben je nooit zeker of die voldoende is om je zonden te compenseren.[289] In de Koran (soera 101)

> "*wordt God getekend als de Rechter die in twee weegschalen de goede en kwade daden afweegt, op grond waarvan Hij de poorten van het paradijs opent dan wel mensen ter helle verwijst.*"[290] En soera 9:102 leert: "*En er zijn anderen, die hun fouten bekennen. Zij vermengden een goede met een slechte daad. Het kan zijn, dat Allah Zich met barmhartigheid tot hen zal wenden. Voorzeker, Allah is Vergevensgezind, Genadevol.*"

Let op de onzekerheid die uit dit vers spreekt: ofschoon Allah vergevingsgezind en genadevol genoemd wordt, kan het zijn dat Allah Zich met barmhartigheid zal wenden tot degenen die hun fouten bekennen. Of het ook zo is moet echter afgewacht worden en daarbij speelt dus ook mee of Allah je goede daden goed genoeg vindt om op te wegen tegen je slechte daden.

In sommige beschikkingen wordt weliswaar verwezen naar bepaalde losse koranverzen, maar daarmee is zeker niet alles gezegd, net zo min als dat je de bijbelse boodschap recht kunt doen door enkel naar een aantal losse bijbelverzen te verwijzen. Het meest wezenlijke is daarenboven, dat in de islam de mogelijkheid van vergeving op geen enkele wijze gerelateerd is aan verzoening (i.e. het herstellen van relaties) als een initiatief en werk van God, terwijl in het christelijke geloof vergeving juist voortkomt uit de verzoening die Christus, de Zoon van God, voor ons bewerkt heeft.[291]

> "*Goddelijke vergeving en liefde lijken in de islam gemotiveerd te zijn door Gods allesoverheersende almacht en verhevenheid. Omdat Hij zo verheven is, kan Hij aan de zonde voorbijgaan, omdat het Hem eigenlijk niet raakt. Vergeving die voor ons tussen mensen moeilijk of onmogelijk is, is voor God gemakkelijk, omdat er geen beperkingen aan Zijn vrijmacht zijn.* (....) *Goddelijke liefde lijkt in de islam ondergeschikt te zijn aan Gods almacht en rechtvaardigheid. Gods weg met Israël en in het bijzonder Zijn verschijning in Jezus Christus, maken duidelijk dat het omgekeerd juist Gods liefde is die Zijn rechtvaardigheid en barmhartigheid bepaalt. Het is juist vanwege Gods heilige liefde dat Hij de zonde niet zomaar door de vingers ziet.*"[292]

Daarmee is het wezenlijke verschil aangegeven: in de islam is vergeving gestoeld op Gods verhevenheid en almacht waardoor de zonde Hem niet persoonlijk raakt.[293] Als je er maar genoeg goede werken tegenover stelt, kan God de verkeerde dingen wel door de vingers zien.

---

[288] Johan Bouman, "In gesprek met moslims", p. 51,52
[289] J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie",, blz. 50,51
[290] J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", blz. 88
[291] J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie",, blz. 58
[292] C.W. Rentier (directeur Evangelie & Moslims), "Barmhartigheid Allah is vanwege zijn verhevenheid", opinieartikel Reformatorisch Dagblad, 14 december 2013
[293] Christine Schirrmacher, "The Islamic View of Major Christian Teachings", blz. 50

Gods liefde staat daarbij op de tweede plaats. Zoals eerder gezegd: het niveau van Gods liefde is afhankelijk van de mate waarin je Hem volgt en waarin je een volmaakt leven leidt.

8.3.2 Relatie kenmerkend voor het christelijke geloof

In het christelijke geloof staat Gods liefde echter op de eerste plaats. Vanuit die liefde is het begrijpelijk dat de zonde God wel persoonlijk raakt. Zonde is in de kern van de zaak immers een afwijzen van God en zijn liefde.

> *"Het is juist vanwege Gods heilige liefde dat Hij de zonde niet zomaar door de vingers ziet. Vanuit verhoudingen tussen mensen kunnen we ook begrijpen dat als iemand ons gemakkelijk vergeeft, er waarschijnlijk geen echt liefdesverbond was dat beschadigd was, ofwel dat er geen echte verzoening tot stand is gekomen."*[294]

Als je bestolen wordt door je eigen partner of kind raakt je dat immers ook veel meer dan wanneer je door een onbekende bestolen wordt. Met de laatste had je al geen relatie, maar met de eersten wordt de relatie ernstig verstoord zo niet verbroken. Dat tekent de ernst van de zonde: het is niet minder dan een afwijzing van de grenzeloze liefde van God. Maar die grenzeloze liefde uit zich uiteindelijk in het feit dat Jezus de straf over de zonde zelf op zich genomen heeft. Juist omdat het God zo raakt, kan Hij niet zomaar aan de zonde voorbijzien. Maar omdat zijn liefde zo onmetelijk groot is, gaat Hij ook tot het uiterste om tot verzoening te komen.

> *"We moeten steeds proberen duidelijk te maken dat goddelijke liefde ook in het optreden van Jezus de ernst van het oordeel van God over onze zonde niet bagatelliseert. Jezus distantieert Zich niet van Gods toorn over de zonde die in het Oude Testament zichtbaar werd in de straffen op wetsovertreding, Hij draagt die toorn van God Zelf op het kruis van Golgotha. Zo alleen kunnen we weer in het verbond van Gods heilige liefde worden opgenomen en binnen de omtuining van de wetten van God leren leven."*[295]

In het christelijke geloof gaat Gods volkomen liefde onvoorwaardelijk uit naar mensen die vijandig tegenover Hem staan. Zowel voor Gods liefde als voor zijn vergeving geldt dat de mate en het niveau niet afhankelijk zijn van enig goeds in de mens.

8.3.3 Een gelijkenis als treffende illustratie

Als we de goed Bijbel lezen, komen we er achter dat het diep in de mens zit om op grond van eigen prestaties in de gunst te komen bij God. Dat is niet alleen bij moslims zijn, dat kom je ook geregeld tegen bij Joden en ook bij christenen. Jezus liep daar geregeld tegen aan en ook in de brieven van het Nieuwe Testament wordt dat keer op keer aangeroerd omdat het er toe leidt dat mensen zich aan elkaar gaan afmeten en de een vindt dan zichzelf beter dan anderen en een ander krijgt daardoor juist weer een minderwaardigheidsgevoel. Jezus heeft dat treffend aan de kaak gesteld met een gelijkenis die we lezen in Lukas 18:9-14:

> *"En Hij sprak ook met het oog op sommigen die van zichzelf overtuigd waren dat zij rechtvaardig waren en alle anderen minachtten, deze gelijkenis: Twee mensen gingen naar de tempel om te bidden. De één was een Farizeeër en de ander een tollenaar. De Farizeeër*

[294] C.W. Rentier (directeur Evangelie & Moslims), "Barmhartigheid Allah is vanwege zijn verhevenheid", opinieartikel Reformatorisch Dagblad, 14 december 2013
[295] idem

stond daar en bad dit bij zichzelf: O God, ik dank U dat ik niet ben zoals de andere mensen: rovers, onrechtvaardigen, overspelers of ook als deze tollenaar. Ik vast tweemaal per week. Ik geef tienden van alles wat ik bezit. En de tollenaar bleef op een afstand staan en wilde ook zelfs zijn ogen niet naar de hemel opheffen, maar sloeg op zijn borst en zei: O God, wees mij, de zondaar, genadig. Ik zeg u: Deze man ging gerechtvaardigd terug naar zijn huis, in tegenstelling tot die andere. Want ieder die zichzelf verhoogt, zal vernederd worden en wie zichzelf vernedert, zal verhoogd worden."

Jezus laat hier feilloos zien dat Hij niet onder de indruk is van onze prestaties, maar wel van eerlijkheid. De Farizeeër in de gelijkenis dacht dat hij wel een flink streepje voor zou hebben bij God omdat hij geweldig plichtsgetrouw is, maar Jezus prikt daar doorheen. De Farizeeër in de gelijkenis is wel zeer voorbeeldig in het nakomen van zijn godsdienstige verplichtingen, maar belangrijker is zijn houding tegenover anderen en die deugt van geen kanten. Daartegenover heeft Jezus juist veel waardering (liefde!) voor de zondaar die zijn tekortkomingen tegenover God erkent en daarmee open staat voor een herstelde relatie met God. God geeft die herstelde relatie ook. Dat wordt hier uitgedrukt met 'gerechtvaardigd', wat betekent dat je weer in een rechte relatie met God staat.

8.3.4 Vergeving en verplichting

In beschikkingen wordt geregeld gesteld dat verplichtingen niet alleen in de islam voorkomen maar ook in het christelijke geloof en dat er dús op dat punt geen verschil zou zijn. Uit bovenstaande volgt echter dat er wel degelijk een heel wezenlijk verschil is. In de islam hebben de verplichtingen het doel om vergeving te verdienen doordat je middels de verplichtingen je eventuele verkeerde daden zou kunnen compenseren. In het christelijke geloof is daar dus absoluut geen sprake van, ook al is er ook onder christenen wel eens de neiging om toch weer op die manier te denken. Maar Jezus zelf maakt dus volkomen duidelijk dat dat zo niet werkt bij Hem. De liefde staat constant voorop en de gedachte dat je vergeving middels het voldoen aan verplichtingen kunt verdienen staat daar haaks op. Het leidt immers altijd tot hoogmoed als je denkt dat je het voorbeeldig doet. En het leidt tot een minderwaardigheidsgevoel en faalangst als **je** het om wat voor reden dan ook niet lukt. Maar het is juist Gods liefde die ons daarvan bevrijdt. Zie verder de uitgebreidere besprekingen in de hiernavolgende paragrafen.

8.4 ANGST

Veel ex-moslims die christen worden geven ook aan dat zij voorheen, als moslim, bang waren voor God.[296] Dat hangt samen met hetgeen we in de vorige paragraaf al schreven over de vergeving: de Koran (soera 101) tekent God

"*als de Rechter die in twee weegschalen de goede en kwade daden afweegt, op grond waarvan Hij de poorten van het paradijs opent dan wel mensen ter helle verwijst. (...) Wie veel contact met moslims heeft, komt telkens tot de ontdekking dat velen de boodschap der verzoening missen. De Islam is een wettische godsdienst. Maar zoals in alle wettische godsdiensten knaagt op de bodem der harten de angst en de onzekerheid. 'Zijn mijn inspanningen wel voldoende? is mijn overgave wel vurig genoeg? Zijn mijn goede werken wel*

[296] Dit komen wij ook geregeld tegen in gehoorverslagen van bekeerde asielzoekers.

voldoende?' (...) Zal de moslim in het hellevuur storten evenals de niet-moslim, of komt hij heen door dat examen van het laatste oordeel en zal hij terechtkomen in het Paradijs?"[297]

Met name tekortkomingen in het gebed worden zwaar aangerekend:

"*Het eerste waarover de mensen ter verantwoording zullen worden geroepen op de Dag der Opstanding is het gebed. Als het compleet is, dan zal hij succes hebben. Maar als het niet correct is, zal hij verloren en gedoemd zijn.*"[298]

Opvallend is de volgende passage:

"Het belang van het vrijdaggebed ligt in het gegeven dat er op vrijdag een uur is, waarvan men zegt dat Allah elk gebed accepteert. We weten alleen niet precies welk uur dit is. Op deze wijze worden moslims aangemoedigd om een zo groot mogelijk deel van de dag aan gebed, aanbidding, meditatie en reflectie te besteden."[299]

Hieruit spreekt dus de gedachte dat Allah een bepaald tijdstip bij uitstek belangrijk vindt maar opzettelijk verzwijgt wanneer dat precies is om de mens onzeker te maken en door angst gedreven aan te zetten tot grotere toewijding.

Jens Christensen schreef over de onzekerheid en angst:

"*Eén van de dingen die me dikwijls verbaasden in mijn eerste studies van de islam, was de toon van radeloosheid en onzekerheid die we aantreffen in uitspraken die veel belangrijke moslims op hun sterfbed deden. Aboe Bakr was bijvoorbeeld iemand met een zeer betrouwbaar karakter, en een ware moslim. Men zegt dat hij zo bang was voor de toekomst en zo zeer gebukt ging onder zorgen, dat zijn adem vaak leek op de geur van geroosterde lever. Volgens twee overleveringen zou hij op de dag van zijn overlijden tegen Aisja hebben gezegd: 'O mijn dochter, dit is de dag van mijn bevrijding, waarop ik mijn verdiende loon zal krijgen; als dat vreugde is, zal die langdurig zijn; als dat moeite is, zal die nooit ophouden'... Eveneens wordt van Oemar gezegd dat hij op zijn sterfbed zei: 'Ik ben niet meer dan een verdrinkende man die een mogelijkheid ziet om er levend van af te komen en daarop hoopt. Maar omdat hij bang is te sterven en die kans te verliezen slaat hij met zijn handen en voeten om zich heen. Nog wanhopiger dan de verdrinkende man is hij die, met hemel en hel voor ogen, in dat visioen ten onder gaat... Al bezat ik het hele oosten en westen, ik zou dat alles graag opgeven om verlost te worden van deze vreselijke angst die over me is gekomen'. En terwijl hij tenslotte met zijn gezicht de grond raakte riep hij luidkeels: 'Wee Oemar, en wee de moeder van Oemar, als het de Heer niet behaagt mij te vergeven.'"*[300]

In de Bijbel vinden we daarentegen de liefde van de Vader-kind relatie die staat tegenover de angst van de meester-slaaf relatie:

"*Want u hebt niet de Geest van slavernij ontvangen, die opnieuw tot angst leidt, maar u hebt de Geest van aanneming tot kinderen ontvangen, door Wie wij roepen: Abba, Vader!*" (Romeinen 8:15)

"*Hierin is de liefde bij ons volmaakt geworden, opdat wij vrijmoedigheid mogen hebben op de dag van het oordeel. Want zoals Hij is, zijn ook wij in deze wereld. Er is in de liefde geen*

[297] J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", blz. 88
[298] https://al-yaqeen.com/va/verplichte-gebeden-doen-en-vrijwillige-niet, geraadpleegd 27 februari 2017
[299] http://www.vraagislam.nl/vrijdaggebed/ (geraadpleegd 29 januari 2018). De achtergrond is gelegen in een hadith, zie http://hadithvandedag.nl/gebed/smeekbeden-verhoord-op-vrijdag#more-3464 (geraadpleegd 29 januari 2018).
[300] Aangehaald in: Colin Chapman, "*Kruis & halve maan*", blz. 236

vrees, maar de volmaakte liefde drijft de vrees uit. De vrees houdt immers straf in, en wie vreest, is niet volmaakt in de liefde." (1 Johannes 4:17,18)

8.5 VERPLICHTINGEN

8.5.1 Islam

Het islamitische geloof vindt zijn centrale focus in het voldoen aan de verplichtingen van de wet. Uit Colin Chapmans standaardwerk[301] citeren we als volgt:

"*Het geloof in tauhied brengt een totale verandering teweeg in het leven van een moslim. Dit geloof doet hem buigen voor Allah alleen, die altijd en overal ziet wat hij doet. Hij moet zich ervoor inspannen dat de wetten van de schepper op alle terreinen van zijn leven heerschappij hebben, om zo de gunst van Allah te winnen.*"

en[302]:

"*Het belang van wetten in de islam wordt kort en bondig samengevat door Jozeph Schacht als hij zegt: 'De islamitische wet is het toppunt van het islamitisch denken, de meest typische manifestatie van de islamitische levensstijl, het hart en de ziel van de islam zelf'.*[303]

Kenneth Cragg legt eveneens de rol van de wet in de islam en de relatie tussen wet en theologie zo uit:

De islam ziet wet als religie en religie als wet. De wet krijgt, meer nog dan de theologie, nadruk in de islam. Over het algemeen is de gehoorzaamheid aan de wil van God van meer belang dan gemeenschap in de kennis van Gods natuur. Openbaring is meer een richtlijn voor het leven dan de onthulling van een mysterie. De islam is in wezen meer 'onderwerping aan' dan 'gemeenschap met'.[304]

De wet (*sjarie'a*) in de islam vormt daarom 'de grondwet van de moslimse gemeenschap, het patroon van haar ordening als groep'.[305]„

Chris Horrie en Peter Chippindale beschrijven dit heel concreet:

"*Anders dan het christendom kon de islam zich nooit ontwikkelen tot een privé-godsdienst met een persoonlijk geweten en een persoonlijke ethiek. De islam is eerder een complete levenswijze met voorschriften over kleding, economie, handelsethiek, belastingtarieven, recht en bestraffing, maten en gewichten, politiek, oorlog en vrede, huwelijk en erfrecht, gezin en huiselijk leven, de zorg voor dieren en vee, seksuele betrekkingen binnen het huwelijk, opvoeding, eetgewoonten, koken, sociaal gedrag, vormen van begroeting en de regels van de gastvrijheid. Zelfs de manier waarop een glas water moet worden gedronken, wordt beheerst door de religieuze wet van de islam.*"[306]

De belangrijkste levensvraag in de islam is dan ook of je als mens in voldoende mate voldoet aan de eisen die God stelt. Zoals in par. 8.3 reeds beschreven kan een moslim hopen op vergeving,

[301] Colin Chapman, "*Kruis & halve maan*", blz. 69
[302] Colin Chapman, "*Kruis & halve maan*", blz. 98
[303] Joseph Schacht, "*Introduction to Islamic Law*", Clarendon Press, 1964, p. 1.
[304] Kenneth Cragg, "*Islam and the Muslim*", Open University Press, 1978, p. 49
[305] H.A.R. Gibb, in R.C. Zaehner (ed.), "*The Hutchinson Encyclopedia of Living Faiths*", Hutchinson, 1988, p. 172
[306] Chris Horrie en Peter Chippindale, "*Islam, de achtergrond van een wereldreligie*", p. 15

maar daar niet zeker van zijn omdat uiteindelijk zijn verdiensten meewegen in het uiteindelijke oordeel. In de Koran (soera 101)

> "*wordt God getekend als de Rechter die in twee weegschalen de goede en kwade daden afweegt, op grond waarvan Hij de poorten van het paradijs opent dan wel mensen ter helle verwijst.*"[307]

Bij die verdiensten gaat het er vooral om dat je voldoet aan de rituele verplichten zoals voorgeschreven in de zgn. vijf zuilen van de islam:

> "*Er zijn vijf verplichte zuilen in de Islam waardoor je moslim wordt of blijft. Deze vijf zuilen zijn: 1. Geloofsbelijdenis (Sjahada); 2. Gebed (Salaat); 3. Armenbelasting; (Zakaat); 4. Vasten (Sawm); 5. Bedevaart (Hadj). Om te zorgen dat Allah tevreden over ons is en tevreden over ons blijft, moeten wij zorgen dat wij deze vijf zuilen goed leren en goed uit zullen oefenen.*"[308]

In de islam wordt gesproken van de verplichte gebeden en van de ouders wordt verwacht dat ze de kinderen hierin streng opvoeden. Vanaf 7 jaar moeten ze gestraft worden als ze zich niet aan de voorgeschreven gebeden houden. Als ze oud genoeg zijn moeten ze ook de Ramadan houden. Als het kind niet voldoet aan de verplichtingen is hij een zondaar en onderworpen aan straf van God:

> "*Imam Muhammad al Baqir says: 'We encourage our children start praying from the age of five years and at seven years we order them to pray five times a day regularly.'*
>
> *The Prophet of Islam has said: 'When your children are six years old, order them to offer the prayers. When they are seven, ask them more strictly to be regular at prayers. If necessary, they must be punished if they don't become regular in their prayers.'*
>
> *(…)*
>
> *When the child reaches the age of understanding, he must be instructed that offering regular prayers five times a day and fasting on all days during the month of* Ramadhan *is mandatory. If he is irregular in his compliance of these, he would be a sinner and liable to punishment by God. The parents must explain to the child the advantages and the rewards of fasting during Ramadhan. This will give more courage to the child to do the fasting.*"[309]

En hoewel ook in de islam lijfstraffen voor kinderen afgeraden worden, gelden er uitzonderingen als het gaat om de godsdienstige verplichtingen:

> "*Physical punishments are very harmful for the upbringing of the children and they must be avoided. But if there is no other way of correcting the child, adopt it as a last resort. Islam too permits this in certain conditions.*
> *The Prophet of Islam has said: 'Ask your children to start offering prayers at the age of six years. If they don't listen to your repeated warnings, you may beat them to become regular at offering prayers when they are seven years old.'*
> *In another tradition Imam Ja'far as-Sadiq says: 'When the child is nine years old, teach him to*

[307] J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", blz. 88:
[308] http://moslimparadijs.intropagina.nl/5-zuilen.html; zie bv ook http://www.risallah.com/islam/ (geraadpleegd 29-8-2016)
[309] Ayatullah Ibrahim Amini, '*Priniples of Upbringing children*', H. 68 'Then Child and the Religious Duties'; gevonden op https://www.al-islam.org/principles-upbringing-children-ayatullah-ibrahim-amini/chapter-68-child-and-religious-duties (geraadpleegd 9-11-2016)

do the Wudhu' (the ablution prior to offering prayers); order him to do the Wudhu' and pray. If the child doesn't obey, beat him and make him offer prayers.' " [310]

8.5.2 Christelijke geloof

In het christelijke geloof ligt een directe relatie tussen de liefde die God aan de mens geeft en de liefde die God van de mens mag verwachten. Daarbij gaat Gods liefde voor de mens voorop: doordat God ons Zijn liefde geeft stelt Hij ons in staat om zelf ook Hem lief te hebben:

"*Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft.*" (1 Johannes 4:19).

"Meester, wat is het grote gebod in de wet? Jezus zei tegen hem: U zult de Heere, uw God, liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel en met heel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede, hieraan gelijk, is: gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden hangt heel de Wet, en de Profeten." (Mattheüs 22:36-40)

"En laten wij op elkaar letten door elkaar aan te vuren tot liefde en goede werken." (Hebreeën 10:24)

"*En dit gebod hebben wij van Hem, dat wie God liefheeft, ook zijn broeder moet liefhebben.*" (1 Johannes 4:21)

In het christelijke geloof vraagt God dan ook geen slaafse gehoorzaamheid aan verplichtingen maar een hart dat vol van liefde is en vanuit liefde genegen is het goede te doen:

"*En Hem lief te hebben met heel het hart en met heel het verstand en met heel de ziel en met heel de kracht, en de naaste lief te hebben als zichzelf, is meer dan alle brandoffers en slachtoffers.*" (Markus 12:33)

Dat zien we ook reeds in het Oude Testament:

"*Want U vindt geen vreugde in offers, anders zou ik ze brengen; in brandoffers schept U geen behagen. De offers voor God zijn een gebroken geest; een verbrijzeld en verslagen hart zult U, o God, niet verachten.*" (Psalm 51:18,19)

Voorts zij gewezen op de volgende bijbelgedeelten:

"*Maar nu is zonder de wet gerechtigheid van God geopenbaard, waarvan door de Wet en de Profeten is getuigd: namelijk gerechtigheid van God door het geloof in Jezus Christus, tot allen en over allen die geloven, want er is geen onderscheid. Want allen hebben gezondigd en missen de heerlijkheid van God en worden om niet gerechtvaardigd door Zijn genade, door de verlossing in Christus Jezus. (…) Wij komen dus tot de slotsom dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt zonder werken van de wet. (…) Want wat zegt de Schrift? En Abraham geloofde God, en het is hem tot gerechtigheid gerekend. Aan hem nu die werkt, wordt het loon niet toegerekend naar genade, maar naar wat men hem verschuldigd is. Bij hem echter die niet werkt, maar gelooft in Hem Die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot gerechtigheid.*" (Romeinen 3:21 – 4:5)

"*Wij dan, gerechtvaardigd uit het geloof, hebben vrede bij God door onze Heere Jezus Christus. Door Hem hebben wij ook de toegang verkregen door het geloof tot deze genade waarin wij staan, en wij roemen in de hoop op de heerlijkheid van God.*" (Romeinen 5:1,2)

[310] Ayatullah Ibrahim Amini, '*Priniples of Upbringing children*', H. 74 'Physical Punishment'; gevonden op https://www.al-islam.org/principles-upbringing-children-ayatullah-ibrahim-amini/chapter-74-physical-punishment (geraadpleegd 9-11-2016)

> "*O dwaze Galaten, wie heeft u betoverd om de waarheid niet te gehoorzamen; u voor wie Jezus Christus eerder voor ogen is geschilderd alsof Hij onder u gekruisigd was? Dit alleen wil ik van u vernemen: Hebt u de Geest ontvangen uit de werken van de wet, of uit de prediking van het geloof?" (…) Want u bent tot vrijheid geroepen, broeders, alleen niet tot die vrijheid die aanleiding geeft aan het vlees*[311]*; maar dien elkaar door de liefde. Want de hele wet wordt in één woord vervuld, namelijk hierin: U zult uw naaste liefhebben als uzelf.*" (Galaten 3:1,2 en 5:13,14)

De lijn van het betoog is deze: wij komen niet bij God (in het hiernamaals) door onze eigen inspanning, maar door Gods liefde en door vergeving die wij alleen kunnen ontvangen door te geloven in Jezus Christus. Door dit geloof ontvangen wij de heilige Geest en alleen de heilige Geest maakt ons in staat om lief te hebben. Daarom is ook de liefde waar in Galaten 5 over gesproken wordt niet onze inspanning waarmee wij de toegang tot het hiernamaals zouden kunnen verdienen, maar een gave die wij helemaal gratis, voor niets, van God krijgen. Bovendien heeft die liefde niets van doen met het strikt opvolgen van regels. Integendeel, Paulus (de schrijver van de brieven aan de Romeinen en de Galaten) noemt dat namelijk een vorm van slavernij waarvan Christus ons juist bevrijd heeft. Om een vergelijking te maken: in een huwelijk laat je je als het goed is ook niet leiden door opgelegde regels maar door liefde. Je koopt geen bos bloemen of een kostbare armband voor je vrouw omdat dat zo hoort of om daarmee bij haar iets te verdienen, maar als het goed is puur je omdat je haar liefhebt en het haar gunt. Paulus schrijft daarom ook nog:

> "*Laat dus niemand u veroordelen inzake eten of drinken, of op het punt van een feestdag, een nieuwe maan of de sabbatten. (…) Als u dan met Christus de grondbeginselen van de wereld bent afgestorven, waarom laat u zich dan, alsof u nog in de wereld leeft, bepalingen opleggen als: Pak niet, proef niet en raak niet aan? Dit zijn allemaal dingen die door het gebruik vergaan; ze zijn ingevoerd volgens de geboden en leringen van de mensen. Deze dingen hebben wel een schijnreden van wijsheid, door eigenwillige godsdienst en nederigheid, en verachting van het lichaam, maar ze zijn zonder enige waarde en dienen tot verzadiging van het vlees.*" (Kolossenzen 2: 16, 20-23)

Zie ook http://vragenovergeloven.nl/vragen-over-geloven/geloven-wat-heb-je-eraan/waarom-zou-je/

8.5.3 'Gematigde' islam

Het komt vrij vaak voor dat iemand tegengeworpen wordt dat er ook vredelievende en vriendelijke vormen van islam bestaan waar iemand voor kan kiezen zodat een bekering tot het christelijke geloof niet 'nodig' is als je wilt kiezen voor een minder strenge godsdienst. Afgezien van het feit dat islam en christelijke geloof veel wezenlijker van elkaar verschillen dan alleen maar een nuance van 'streng' en 'minder streng' blijkt het gestelde 'vriendelijke' karakter van de 'gematigde' islam in Nederland in de praktijk ook nog wel tegen te vallen. We stemmen toe dat de meeste moslims in Nederland lang niet zo radicaal en fundamentalistisch zijn als in menig 'moslimland'. De tolerantie jegens 'afvalligen' blijkt echter ook in de Turkse en Marokkaanse gemeenschap in Nederland in de praktijk erg gering te kunnen zijn. Yüksel Güllü behoort tot de

[311] Hiermee wordt bedoeld: wat je uit eigen beweging doet.

Turkse gemeenschap in Nederland en heeft zich bekeerd tot het christelijke geloof en zag zich genoodzaakt om onder te duiken. Dat komt dus ook in Nederland voor! Zij schrijft:

> *"Op een keer – het was drie maanden nadat ik tot geloof was gekomen – kwam ik thuis en zag in de woonkamer mijn vader en moeder, samen met de imam. De imam zat op de grond te bidden. Ik wist het toen gelijk: Ze weten het! Ik liep naar binnen en werd onmiddellijk geroepen.*
> *Mijn moeder zei: 'Ben je naar de kerk geweest? Ben je christen geworden?' Ik antwoordde: Ja ik ben christen geworden. Op dat moment begon het schreeuwen: 'Dat kan niet en dat mag niet! Waar ben je mee bezig? Je kunt geen christen worden. Je bent als moslim geboren en je zult als moslim sterven.'*
> *Mijn vader keek me aan en zei: 'Spreek de islamitische geloofsbelijdenis uit.' Ik antwoordde: Nee, dat kan ik niet. Ik wist: Als ik Jezus niet zelf had ervaren, als ik diep van binnen niet de overtuiging had gehad dat Hij het is, had ik alles gedaan om mijn vader gerust te stellen. Maar nu kon ik dat niet.*
> *Ik weet nog dat toen ik bij de imam thuis werd geroepen om verantwoording af te leggen, men op een gegeven moment zo boos werd omdat ik geen afstand wilde doen van het christelijke geloof, dat ze me scheldend en slaand het huis uit joegen.*
> *Op verschillende plaatsen in de stad werd ik bespuugd en uitgescholden. Toen we eens in het kerkgebouw waren, werden er stenen door de ramen gegooid. Ja, zo ging het een tijdje door. Mijn ouders werden onder druk gezet: Jullie moeten hier wat aan doen anders doen wij het. Toen besloot ik bij mensen van de kerk onder te duiken."*[312]

Van doodsbedreiging is hier nog geen sprake, maar er is wel intimidatie en geweld. Dit is in lijn met hetgeen in par. 8.5.1 al geconstateerd is: als je kind weigert te voldoen aan de verplichtingen zoals het gebed, is het geboden hem te slaan zodat hij gehoorzaamt. Als het kind bij het volwassen worden dan ook nog kiest voor een andere godsdienst (dan wel geen godsdienst) is dat al helemaal moeilijk te accepteren. Als ouders heb je dan gefaald en in het denken van de islam houdt dat in: onvoldoende straf gegeven voor het niet nakomen van de verplichtingen. Dat moet dan 'rechtgezet' worden en zo komt het tot toename van geweld.

Ten diepste komt dit voort uit de angst en onzekerheid waar elke moslim mee kampt, zie par. 8.4. Je bent nooit zeker of God jouw daden wel goed genoeg vindt. Dwaalt je kind af van de islam dan heb je het zeker niet goed gedaan en moet je (verplicht!) recht zetten waarin je bent tekortgeschoten Dat is de druk waar moslims onder leven.

In het christelijke geloof blijkt dit toch anders te liggen. Als een kind zich afkeert van het christelijke geloof kan dat ook bij christenen het gevoel geven gefaald te hebben. Maar een christen weet tegelijk dat God hem er niet op af zal rekenen. En dat maakt dus weer een groot verschil tussen islam en christelijk geloof.

Prof. dr. Christine Schirrmacher, Hoogleraar Godsdienstwetenschappen & Missiologie, heeft nader onderzoek gedaan naar de visie op godsdienstvrijheid in de islam.[313] Haar conclusie is dat de gedachte dat een openlijke geloofsafval van de islam door veruit de meeste moslims wereldwijd niet geaccepteerd wordt. Er is wel een breed draagvlak voor vrijheid van geweten,

---

[312] Aad Kamsteeg, "*Tegen de verdrukking in*", 2015 p. 36
[313] Christine Schirrmacher, **"** *'Let there be no Compulsion in Religion' (Sura 2:256): Apostasy from Islam as Judged by Contemporary Islamic Theologians***"**

maar niet voor de vrijheid om als (ex-)moslim een andere godsdienst te praktiseren. Zij schrijft (p. 557,558):

> "*Most of the statements coming from the spectrum of the classic Islamic ᶜulamā'*[314] *fall within the range of Yusuf al-Qaradawi's reduced endorsement of religious freedom as an internal freedom of conscience.*[315] *Perhaps this comes with the limitation that not all advocates of this point of view speak out so emphatically for the administration of the death penalty as soon as the apostate speaks about his religious conversion. However, as Gudrun Krämer has appropriately noted: "The hard line [meaning the uncompromising endorsement of the death penalty] also still has numerous supporters,"*[316] *over against which there are a few advocates of complete religious freedom*[317] *on the other side.*
> "*Indeed, there are perceptible voices of those Muslim intellectuals who like Abdullah Saeed speak out for complete religious freedom and promote this notion at conferences and in their publications. The mere fact that this understanding of the compatibility of Islam and complete religious freedom is promoted does not mean that it appears to have been pushed through on a broad front. Apparently, the established scholarly world holds too firmly to the traditional position defined by the Sharia, and this position is defended with the entire authority of scholars and with reference to the authoritative source texts – with considerable consequences for the involved individuals.*"

Samenvattend blijkt uit de studie van Schirrmacher dat er weliswaar islamitische geleerden zijn die op conferenties en in hun publicaties volledige vrijheid van godsdienst propageren, maar dat deze gedachten binnen de islamitische gemeenschappen wereldwijd nog nauwelijks ingang hebben gevonden. Waar moslims te maken hebben met een seculiere staat is het algemene gevoelen dat individuele moslims het recht in eigen hand mogen dan wel moeten nemen. Schirrmacher schrijft (p. 58,559):

> "*Quite a few*[318] *theologians have even expressly declared that it is the duty of every Muslim believer to kill an apostate if the government does not perform this duty.*[319] *(…) Overall, there are still very few theologians who fundamentally challenge the position of the advocates of the death penalty.*"

8.5.4 Het gebed als voorbeeld van de verschillen

In de islam is het (slaafs) voldoen aan de voorgeschreven verplichtingen voorwaarde om bij God in de gunst te komen. In het christelijke geloof staat de liefde voorop. Om het concreet te maken: het gebed is zowel in de islam als in het christelijke geloof een wezenlijk element van de geloofspraktijk.

---

[314] ᶜ*ulamā* is de benaming in de islam voor de gezaghebbende geleerden. Ze worden gezien als de beschermers en vertolkers van de religieuze kennis, de islamitische leer en de wet.
[315] "Significant representatives of reform Islam, such as Rašīd Riḍī, defended this middle position: Jomier J. *Le Commentaire Coranique du Manār. Tendences Modernes de L'Exégèse Coranique en Égypte.* Éditions G.-P. Maisonneuve & Cie: Paris, 1954, pp. 290-291."
[316] "Krämer. *Staat*, p. 155"
[317] "See, for instance, the comprehensive justification for complete religious freedom by Shaikh Abdur Rahman. *Punishment of Apostasy in Islam*. Institute of Islamic Culture: Lahre, 1978[2]. Shaikh Abdur Rahman, former Chief Justice of the Supreme Court of Pakistan first submitted this comprehensive rationale for complete freedom of religion in Islam, arguing primarily on the basis of the Quran and tradition, in 1977."
[318] Voor de duidelijkheid: 'guite a few' betekent 'nogal veel', MV
[319] "According to Forstner. "Menschenrecht", p. 116 on ᶜAbd al-Qādir ᶜAudā."

In de islam gaat het er in het gebed om dat je het gebed nauwkeurig op de voorgeschreven tijden op voorgeschreven wijze met de voorgeschreven handelingen in de voorgeschreven volgorde verricht met het uitspreken van de voorgeschreven Arabische teksten.[320] En met name tekortkomingen in het gebed worden zwaar aangerekend:

> "*Het eerste waarover de mensen ter verantwoording zullen worden geroepen op de Dag der Opstanding is het gebed. Als het compleet is, dan zal hij succes hebben. Maar als het niet correct is, zal hij verloren en gedoemd zijn.*"[321]

In het christelijke geloof is er vrijheid in de wijze van bidden, in de woordkeuze, bidt je in de eigen taal en wordt in het gebed in het algemeen gesproken vanuit het hart tot God. In de Bijbel vinden we diverse voorbeelden van gebeden, waarbij het persoonlijke karakter ervan opvalt. Een voorbeeld is het gebed van Hanna in 1 Samuel 1, waarvan zij heeft verklaard: "*Ik ben een diepbedroefde vrouw; (…) ik heb mijn ziel uitgestort voor het aangezicht van de HEERE.*" (1 Samuel 1:15)

Met name in de psalmen vinden we veel voorbeelden van gebeden: Daarin treffen we een grote diversiteit. Van een voorgeschreven tekst is geen sprake. De bidder gebruikt eigen woorden en spreekt vanuit zijn hart, vanuit hetgeen hem bezig houdt. Soms uit hij zijn vreugde, soms zijn vragen en zorgen. Bijvoorbeeld:

Psalm 9: "*Ik zal de HEERE loven met heel mijn hart, ik zal al Uw wonderen vertellen.*
3 In U zal ik mij verblijden en van vreugde opspringen, ik zal voor Uw Naam psalmen zingen, o Allerhoogste! "

Psalm 25: "*HEERE, maak mij Uw wegen bekend, leer mij Uw paden Leid mij in Uw waarheid en leer mij, want U bent de God van mijn heil; U verwacht ik de hele dag.*"

Psalm 42: "*Zoals een hert schreeuwt naar de waterstromen, zo schreeuwt mijn ziel tot U, o God. Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God. Wanneer zal ik binnengaan om voor Gods aangezicht te verschijnen? (…) Mijn God, mijn ziel buigt zich neer in mij, daarom denk ik aan U (…) .Ik zeg tegen God: Mijn rots, waarom vergeet U mij? Waarom ga ik in het zwart gehuld, door de onderdrukking van de vijand?*"

Psalm 139: "*Ik zal U loven met heel mijn hart, in de tegenwoordigheid van de goden zal ik voor U psalmen zingen. Ik zal mij neerbuigen naar Uw heilig paleis en Uw Naam loven, om Uw goedertierenheid en om Uw trouw, want om heel Uw Naam hebt U Uw belofte groot gemaakt.*"

In het Nieuwe Testament (in Mattheus 6) vinden we het 'Onze Vader', het gebed dat Jezus zijn discipelen geleerd heeft. Dit gebed wordt in de meer traditionele kerken wel als 'vast gebed' in de kerkdiensten uitgesproken, maar vervangt in de regel niet het zogeheten 'vrije gebed' dat gebruik maakt van een eigen bewoording. Er zijn ook geen aanwijzingen dat Jezus het 'Onze Vader' als voorgeschreven gebedstekst bedoeld heeft. Zelf heeft Hij ook gebeden gekend met een persoonlijke bewoording, zie bijvoorbeeld het zogeheten Hogepriesterlijke Gebed in Johannes 17, het gebed dat hij vlak voor zijn gevangenneming uitsprak[322] en zijn roep aan het

[320] Zie bijvoorbeeld "Mijn Gebed – de tweede zuil van de islam", te downloaden van http://bekeerlingen.com/downloads/2013/09/04/gebedsboekje/ (geraadpleegd 21 juli 2017)
[321] https://al-yaqeen.com/va/verplichte-gebeden-doen-en-vrijwillige-niet, geraadpleegd 27 februari 2017
[322] Mattheus 26:39,42; Marcus 14:36; Lucas 22:42,44.

kruis 'Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten?'[323] Ook Jezus gebeden blijken persoonlijk te zijn; ook Hij bidt vanuit zijn hart en (wanneer van toepassing) vanuit zijn nood.

8.6 DE POSITIE VAN VROUWEN

Als je bepaalde bijbelgedeelten leest, dan kun je de indruk krijgen dat de positie van de vrouw in het christendom niet wezenlijk verschilt van die in de islam. Toch blijken er echt wel belangrijke verschillen te zijn, waarbij overigens ook voorop moet staan dat de vreemdeling allereerst uitgaat van zijn persoonlijke ervaringen hoe in zijn (vroegere) islamitische omgeving omgegaan wordt met vrouwen en wat hij in een christelijke kerk daarover gezien en ervaren heeft. Maar in deze paragraaf zullen we dus wat achtergrondinformatie geven over de visie op de vrouw in de Bijbel en in de islam.

8.6.1 Het Oude Testament

Het valt allereerst al op, dat het oude testament twee bijbelboeken bevat die genoemd zijn naar een vrouw, namelijk de boeken Ruth en Esther. Beide vrouwen wordt een belangrijke rol toegedicht in de geschiedenis van Israël. In het boek Ruth wordt zelfs een man genoemd die vanwege zijn positie een belangrijke rol had moeten spelen, maar dat weigerde. Van die man wordt gezegd dat zijn naam niet van belang is.[324] In de context van de toenmalige cultuur betekent dat, dat die man maar het beste zo snel mogelijk vergeten moet worden, terwijl de naam van Ruth voortleeft, zelfs in de naam van het bijbelboek. Die man had geen oog voor de belangen van Ruth maar alleen voor zijn eigen belang. Volgens een regel die we vinden in Deuteronomium 25 (vers 9) had Ruth hem zelfs mogen vernederen.

In de Bijbel, inclusief het oude testament, zijn er regels die er op wijzen dat een vrouw niet zomaar het bezit is van haar man:

> "*Wanneer u ten strijde trekt tegen uw vijanden, en de HEERE, uw God, geeft hen in uw hand, zodat u hen als gevangenen wegvoert, en u ziet onder de gevangenen een vrouw die mooi van gestalte is, en u vat liefde voor haar op en u neemt haar voor uzelf tot vrouw, dan moet u haar uw huis binnenbrengen. Zij moet vervolgens haar hoofd kaalscheren, haar nagels knippen en de kleren van haar gevangenschap uittrekken. Zij moet in uw huis gaan wonen en een maand lang haar vader en haar moeder bewenen. Daarna mag u bij haar komen en haar man zijn, en zij zal u tot vrouw zijn. En als zij u niet meer genegen is, moet het zó zijn dat u haar laat gaan waarheen zij wil. U mag haar in geen geval voor geld verkopen of haar als slavin behandelen, want u hebt haar al vernederd.*"[325]

en:

> "*Wanneer een man een vrouw neemt, bij haar komt, en vervolgens een afkeer van haar krijgt, en als hij haar dan allerlei dingen ten laste legt, haar een slechte naam bezorgt, en zegt: Deze vrouw heb ik tot vrouw genomen, maar toen ik tot haar naderde, ontdekte ik dat ze geen maagd meer was, dan moeten de vader van dit meisje en haar moeder het bewijs van de maagdelijkheid van het meisje meenemen en naar de oudsten van de stad brengen, naar de*

[323] Mattheus 27:46; Marcus 15:35
[324] Ruth 4 vers 1 (NBV21)
[325] Deuteronomium 21:10-14 (Herziene Statenvertaling)

poort. De vader van het meisje moet dan tegen de oudsten zeggen: Ik heb mijn dochter aan deze man tot vrouw gegeven, maar hij heeft een afkeer van haar gekregen. En zie, hij heeft haar allerlei dingen ten laste gelegd door te zeggen: Ik heb ontdekt dat uw dochter geen maagd meer was. Maar dit is het bewijs van de maagdelijkheid van mijn dochter. Vervolgens moeten zij het kleed voor de oudsten van de stad uitspreiden. Dan moeten de oudsten van die stad die man meenemen en hem straffen."[326]

Hieruit blijkt, dat ook in het Oude Testament de vrouw niet als bezit van de man gezien mag worden.

Nu kent ook de Bijbel, in het Oude Testament, steniging als straf op overspel. Toch is er ook hier een verschil met de islam. In de Bijbel lees je bijvoorbeeld:

"*Wanneer ergens een man aangetroffen wordt terwijl hij met een vrouw slaapt die met een andere man getrouwd is, dan moeten zij beiden sterven, de man die met de vrouw geslapen heeft, en de vrouw. Zo moet u het kwaad uit Israël wegdoen. Wanneer een meisje nog maagd is, maar wel in ondertrouw met een man, en een andere man treft haar binnen de stad aan en slaapt met haar, dan moet u hen beiden naar buiten brengen, naar de poort van die stad, en moet u hen met stenen stenigen totdat zij sterven; het meisje vanwege het feit dat zij binnen de stad niet om hulp geroepen heeft, en de man vanwege het feit dat hij de vrouw van zijn naaste vernederd heeft. Zo moet u het kwaad uit uw midden wegdoen. Maar als de man het ondertrouwde meisje in het open veld aantreft, en de man haar vastgrijpt en met haar slaapt, dan moet alleen de man die met haar geslapen heeft, sterven. Het meisje mag u niets doen, want het meisje heeft geen zonde begaan die de dood verdient. Deze zaak komt immers overeen met het geval dat een man zijn naaste aanvalt en deze om het leven brengt. Hij trof haar namelijk aan in het open veld, en het ondertrouwde meisje riep, maar er was niemand die haar verloste.*[327]

Hierbij valt op, dat van belang is of de vrouw instemde met het overspel, namelijk als ze niet om hulp riep, of dat aangenomen moet worden dat ze er niet mee instemde, namelijk als ze wel om hulp riep of als niet is vast te stellen of ze om hulp geroepen heeft doordat de man haar in het open veld gegrepen heeft. Hiertegenover staat in de islam, dat de vrouw altijd schuldig is bij overspel en in sommige landen vaak nog steeds ervoor gestenigd wordt, terwijl de man in de praktijk vaak vrijuit gaat.[328]

Nu kom je in het Oude Testament ook situaties tegen waarin de vrouw achtergesteld wordt bij de man. Is het immers niet zo dat ook in de Bijbel de man heerschappij voert over de vrouw? Dat is aan de ene kant wel juist, maar aan de andere kant staat dat God het zo vanaf het begin niet bedoeld heeft. Bij Jezus Christus zien we het herstel van wat God wél in gedachte had. Prof. Oosterhoff heeft daarover het volgende geschreven:

---

[326] Deuteronomium 22: 13-18 (Herziene Statenvertaling)
[327] Deuteronomium 22:22-27 (Herziene Statenvertaling)
[328] In principe zou de man ook gestenigd moeten worden, maar in de praktijk wordt vaak alleen de vrouw verantwoordelijk gehouden voor overspel: "*Islamic law (Sharia) requires that adulterers be put to death, since it was the example set by Muhammad. In practice, the women are executed far more often, since they are presumed to bear the burden of sexual responsibility (in Islam's male-dominated society) and are, perhaps, more likely to confess their discretion. Rape victims are sometimes convicted if they speak out. Reporting a rape means a confession of adultery under Sharia law if four male witnesses cannot be found to confirm the victim's claim.*" (citaat van www.thereligionofpeace.com/Quran/001-adultery_punishment.htm, geraadpleegd 8 mei 2014)

> "*Dat is de bedoeling van Genesis 3:16, dat de vrouw, die op een gelijkwaardige plaats naast de man geschapen is, verlaagd wordt tot zijn slavin, over wie hij heerschappij voert en die hij tyranniseert. (...) Maar men mag dit gevolg van de zonde geen ordinantie van God noemen. (...) Alles mag en moet gedaan worden aan de verheffing van de vrouw om haar een gelijkwaardige positie te geven naast de man. Als iemand gewerkt heeft aan de verheffing van de vrouw, dan is dat Jezus geweest.*"[329]

8.6.2 Het Nieuwe Testament

Rond de geboorte van Jezus, zoals Lukas daar over schrijft, valt opnieuw op dat vrouwen een belangrijke rol spelen. Eerst is er de aankondiging van de geboorte van Johannes de Doper die later Jezus bij het volk introduceert als Jezus aan zijn optreden begint. De vader van Johannes, nota bene ook nog een priester, reageert in ongeloof dat hij nog een zoon zal krijgen. Daartegenover staan Maria, de moeder van Jezus, en Elisabeth, de moeder van Johannes de Doper, die wel in geloof reageren. Lukas zet deze twee vrouwen in de schijnwerpers als voorbeeld voor de gelovigen en dat is in de toenmalige maatschappij ongekend dat vrouwen zo'n rol toebedeeld wordt.[330]

Ook als Jezus uit de dood opstaat, is het allereerst een groepje vrouwen die daar getuige van is. Ook weer heel bijzonder, want in die tijd telde het getuigenis van een vrouw niet. Maar in de Bijbel is het getuigenis van dit groepje vrouwen cruciaal: zonder hun getuigenis zouden de mannen niet vernomen hebben dat Jezus uit de dood is opgestaan. Maria is de eerste gelovige van het nieuwe testament, dat wil zeggen: de eerste die het evangelie van Jezus Christus gelooft. Ook de eerste gelovige ooit in Europa was een vrouw. Huijgen wijst er in dit verband op, dat in Lukas' dubbelwerk [i.e. het Lukas-evangelie en het boek Handelingen, MV] te veel vrouwen op prominente posities en op sleutelmomenten voorkomen om van toeval te kunnen spreken.[331]

Nu kom je in het nieuwe testament ook wel teksten tegen die lijken te zeggen dat de vrouw ondergeschikt is aan de man. Toch is dat schijn. Uit de betreffende nieuwtestamentische teksten blijkt namelijk niet dat de vrouw volgens het christelijke geloof een ondergeschikte positie heeft. Integendeel: op de oproep aan de vrouw om onderdanig te zijn aan haar man volgt namelijk steevast de oproep aan de man dat hij zijn vrouw moet liefhebben, zie bijvoorbeeld Efeze 5:25,28:

> "*Mannen, heb uw eigen vrouw lief, zoals ook Christus de gemeente liefgehad heeft en Zich voor haar heeft overgegeven, (…) Zo moeten de mannen hun eigen vrouwen liefhebben als hun eigen lichamen. Wie zijn eigen vrouw liefheeft, heeft zichzelf lief.*"

En 1 Petrus 3:7:

> "*Evenzo, mannen, (…) geef de vrouw (…) haar eer; u bent immers ook mede-erfgenamen van de genade van het eeuwige leven; opdat uw gebeden niet verhinderd worden.*"

---

[329] B.J. Oosterhoff, "*Hoe lezen wij Genesis 2 en 3?*", Kampen: Kok, 1972, blz, 182;
zie ook J.H. Velema, "*Veelvuldig vragen naar de weg*", deel 2, Kampen: Kok, 1987, blz. 148,149
Zie voor de betekenis van het Oude Testament voor en het gebruik ervan in het christelijke geloof ook:
C. Vriezen, "*Hoofdlijn der theologie van het Oude Testament*", H. IV (blz. 96vv.);
J. van Genderen en W.H. Velema, "*Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*", blz. 72-78

[330] Arnold Huijgen, "*Maria – Icoon van genade* ", p. 33

[331] Arnold Huijgen, "*Maria – Icoon van genade* ", p. 40

De man mag zijn vrouw geheel niet als ondergeschikt behandelen. De man moet er van doordrongen zijn dat de vrouw voor God net zo belangrijk is als de man.

Het is belangrijk om te letten op de precieze strekking van de 'vrouwenteksten' zoals 1 Petrus 3:1- 6:

> "*Evenzo, vrouwen, wees uw eigen mannen onderdanig; opdat ook, als sommigen aan het Woord ongehoorzaam zijn, zij door de levenswandel van de vrouwen zonder woorden gewonnen mogen worden, doordat zij uw reine levenswandel in de vreze des Heeren waarnemen. Uw sieraad moet niet bestaan in iets uiterlijks: het vlechten van het haar, het dragen van gouden sieraden of het aantrekken van mooie kleren; maar uw sieraad moet zijn de verborgen mens van het hart, met het onvergankelijke sieraad van een zachtmoedige en stille geest, die kostbaar is voor God. Want zo tooiden zich voorheen ook de heilige vrouwen, die op God hoopten, en hun eigen mannen onderdanig waren; zoals Sara Abraham gehoorzaamde en hem heer noemde. U bent kinderen van haar geworden, als u goeddoet en niet bevreesd bent voor enig ding dat u angst zou kunnen aanjagen.*

De kern van dit gedeelte is de waardigheid van de vrouw die niet in de uiterlijke dingen behoort te zitten maar in het innerlijke. Waar het om gaat is haar karakter. De vrouw wordt niet opgeroepen om zich als een willoos slachtoffer te laten kleineren maar juist om in haar houding boven de situatie te staan op een wijze die Christus waardig is. Praktisch houdt dat in: accepteer je positie zoals die in de cultuur gegeven is, maar laat daarbij in je houding ook zien dat je bij Christus hoort zoals Petrus ook in het vervolg van 1 Petrus 3 uiteenzet. Als de vrouw gevraagd wordt zich als ondergeschikt op te stellen, is dat naar het voorbeeld van Christus die zich ook als ondergeschikte heeft opgesteld tegenover de mensen die Hem veroordeelden. Dat is echter geen vrijbrief voor de man om zich superieur te voelen boven zijn vrouw en zich als zodanig te gedragen.

Tenslotte is tekenend voor het Nieuwe Testament is ook dat Jezus zelf positief aandacht heeft voor overspelige vrouwen. Dat is te zien in zijn benadering van de Samaritaanse vrouw in Johannes 4:1-42, de vrouw die in Johannes 8:1-11 bij Jezus gebracht wordt en bij de vrouw die Jezus voeten zalfde in Lukas 7:36-50. Ook is opvallend dat in de Bijbel uitgerekend vrouwen getuigen zijn van Jezus' opstanding en hun getuigenis aan de mannen moesten doorgeven terwijl ook in de Joodse cultuur het getuigenis van vrouwen niet telde. In het christelijke geloof dus juist wel. Met recht heeft Prof. Oosterhoff dan ook geschreven dat "*als iemand gewerkt heeft aan de verheffing van de vrouw, dan is dat Jezus geweest.*"[332]

8.6.3 Vergelijking met islam

In de islam komen we toch een ander uitgangspunt tegen. Hoewel ook daar de notie zeker wel bestaat dat de man zijn vrouw in haar waarde moet laten en met respect moet behandelen, is er

[332] B.J. Oosterhoff, "*Hoe lezen wij Genesis 2 en 3?*", Kampen: Kok, 1972, blz, 182;
zie ook J.H. Velema, "*Veelvuldig vragen naar de weg*", deel 2, Kampen: Kok, 1987, blz. 148,149
Zie voor de betekenis van het Oude Testament voor en het gebruik ervan in het christelijke geloof ook:
C. Vriezen, "*Hoofdlijn der theologie van het Oude Testament*", H. IV (blz. 96vv.);
J. van Genderen en W.H. Velema, "*Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*", blz. 72-78

wel degelijk een belangrijk verschil in de grondtoon. Op www.al-islam.org vinden we bijvoorbeeld het volgende:[333]

> *"since men are endowed with special qualities by the order of creation, and because their power of logic is stronger than women's, they are regarded as the guardians of their families."* In de Koran staat namelijk *"Men are the maintainers of women, because Allah has made some of them to excel others...* (4:34)."
>
> *"Islam recommends physical punishment of one's wife only in two cases where his rights are violated:*
> *Case 1: A man is Islamically and lawfully allowed to seek sexual satisfaction and pleasure from his wife and to derive all sorts of enjoyment from this relationship. His wife is lawfully duty-bound to yield to her husband's sexual desires. If a woman refuses to satisfy her husband, the husband should initially persuade her in an orderly manner. However, if a man feels that his wife is trying to be malicious to him, and if he cannot tolerate the situation, then by observing the prescribed stages can punish her.*
> *Allah states in the Holy Qur'an:*
> *"...And (as to) those on whose part you fear desertion admonish them. and leave them alone in the sleeping places and beat them; then if they obey you do not seek a way against them; surely Allah is High Great (4:34)."*
> *(…)."*
>
> *Case 2: A woman can go out of the house only after obtaining her husband's permission. Going out without permission is lawfully not allowed and committing it is a sin."*

In de Bijbel vinden we hiertegenover een principiële gelijkwaardigheid tussen man en vrouw. Als voorbeeld wordt gewezen op 1 Korinthe 7: 3-6:

> *"Laat de man aan zijn vrouw de verschuldigde bereidwilligheid betonen en evenzo ook de vrouw aan haar man. De vrouw heeft niet de beschikking over haar eigen lichaam, maar de man. En evenzo heeft ook de man niet de beschikking over zijn eigen lichaam, maar de vrouw. Onttrek u niet aan elkaar, behalve dan met onderling goedvinden voor een bepaalde tijd, om u te wijden aan vasten en bidden. Kom daarna weer bij elkaar, opdat de satan u niet zal verzoeken omdat u zich niet kunt onthouden. Dit zeg ik echter als tegemoetkoming, niet als bevel."*

Er is hierbij geheel geen sprake van dat de man eenzijdig zijn wil aan de vrouw mag opleggen en het lichaam van zijn vrouw voor zijn eigen bevrediging mag opeisen. Het uitgangspunt is dat man en vrouw bereid zijn elk hun lichaam aan de ander te geven. En van een lijfstraf in geval de vrouw daar niet toe bereid is, is al helemaal geen sprake.

8.7 GEWELD IN DE BIJBEL EN IN DE KORAN

In de ons bekende dossiers wordt nog al eens tegengeworpen dat in de Bijbel (i.e. het oude testament) net zo goed geweld voorkomt als in de islam. Daarmee wordt dan gesteld dat het geweld in de islam geen aannemelijk motief is voor een bekering tot het christelijke geloof. In

[333] Ayatullah Ibrahim Amini, '*The disciplinary rights of a husband*', in: Principles Of Marriage & Family Ethics gevonden op https://www.al-islam.org/principles-marriage-family-ethics-ayatullah-ibrahim-amini/part-2-duties-men#disciplinary-rights-husband, geraadpleegd 9 november 2016

een bepaalde zaak[334] verwijst de staatssecretaris naar twee webpagina's.[335] Het is wel opvallend dat de staatssecretaris enkel naar deze pagina's verwijst ten bewijze dat in het oude testament ook geweld voorkomt om dan te concluderen dat christelijke geloof en islam op dit punt 'dus' niet verschillen, zonder zich verder enige rekenschap te geven van de inhoud van deze artikelen. De tegenwerping gaat in de ons bekende dossiers nooit verder dan: "ook in het oude testament zien we een straffende en wrede God, betrokkene heeft daar geen kennis van genomen en dus overtuigt hij niet aangaande zijn gestelde bekering." Dit kan echter zonder nader onderzoek te dezen niet in alle redelijkheid zo gesteld worden. Daar komt nog bij dat het, los van wat we in het oude testament aan geweld aantreffen, voor het geloof van bekeerlingen in het algemeen bepalend is wat in het nieuwe testament als wezenlijk nieuw naar voren komt, namelijk dat Jezus de straf voor onze zonden gedragen heeft en dat wij dank zij Hem niet meer voor straf van God hoeven te vrezen als we in Hem geloven.[336]

8.7.1 Oude testament

Als het gaat over geweld in het oude testament en over de vraag of dat hetzelfde is als in de islam is het van belang goed studie te maken van wat er zoal betoogd wordt. Eén van de verwijzingen van de staatssecretaris in voornoemde zaak betreft een fragment van een boek dat uitgebreid op de problematiek van geweld in het oude testament ingaat en waar onder meer te lezen staat:

> "*Bij het behandelen van ongemakkelijke teksten is het dan ook van groot belang zicht te krijgen op bepaalde culturele gegevens. Als je een tekst in zijn culturele context plaatst, blijken sommige problemen snel te zijn opgelost. In de wereld van toen, het Oude Nabije Oosten, speelden verdragen een grote rol; we hebben daarvan veel voorbeelden. Bij verdragen tussen een meerdere en een ondergeschikte was er sprake van een lijst met zegeningen en vervloekingen die de ondergeschikte ten deel vielen naar gelang deze zich wel of niet aan het verdrag hield. Zo worden de lijsten in Deuteronomium 27 en 28 begrijpelijk (zie pagina 83). Behalve de culturele context, is ook het literaire verband waarin een vers of een gedeelte staat heel erg belangrijk. De tekst 'oog om oog, tand om tand' staat in de context van de rechtspraak en niet in de context van 'wraakneming'. Aan de dood van Uzza gaat een geschiedenis vooraf van onachtzame omgang met de ark. Voor iedereen die de Bijbel leest, geldt de oude regel: ruk geen tekst uit zijn verband!*"[337]

Zonder in dit verband er al te diep op in te gaan, komt uit deze perikoop in elk geval naar voren dat het oude testament geen (eer)wraak propageert, wat in islamitische landen juist wel vaak aan de orde is.

Overigens kan de vraag opkomen of je de Koran dan ook niet in zijn culturele context moet lezen, maar dat is nu juist wat in de islam zelf niet gebeurt (uitzonderingen daargelaten). Dat

[334] IND zaaknummer Z1-9455747647, beschikking d.d. 30 juni 2016
[335] http://www.buijten.nl/motief/files/lees-fragment/952-ongemakkelijke-teksten-van-het-oude-testament/Ongemakkelijke%20teksten%20OT_LF.pdf en http://www.cip.nl/god/september-2015/51839-Is-de-God-uit-het-Oude-Testament-dezelfde-als-de-God-van-IS
[336] Zie het eerder genoemde artikel http://www.cip.nl/god/september-2015/51839-Is-de-God-uit-het-Oude-Testament-dezelfde-als-de-God-van-IS waarin wordt gewezen op angst als wortel van fundamentalisme en op het overwinnen van die angst als we naar Jezus kijken.
[337] http://www.buijten.nl/motief/files/lees-fragment/952-ongemakkelijke-teksten-van-het-oude-testament/Ongemakkelijke%20teksten%20OT_LF.pdf.

heeft er mee te maken dat men in de islam de Koran ziet als weergave van (statische) 'eeuwige waarheden' die rechtstreeks uit de hemel ontvangen zijn, terwijl in het christelijke geloof de Bijbel gezien wordt (en de Bijbel zichzelf ook presenteert) als uitdrukking van wat God in de historische en culturele context heeft gedaan en gesproken en hetgeen mensen in de persoonlijke ontmoeting met God hebben meegemaakt en ervaren. In de Bijbel speelt historiciteit, en daarmee de historische context, een wezenlijke rol.[338] De Koran sluit dat juist uit. Daarom kun je (en moet je) bij de Bijbel rekening houden met de historische en culturele context en is dat bij Koran principieel onjuist.[339]

In het kader van de beoordeling van de geloofwaardigheid van een bekering in het kader van asielaanvragen voert het te ver om er dieper op in te gaan. Het is namelijk behoorlijk stevige theologische kost die weinig van doen heeft met motieven voor bekering. Zoals gezegd is voor de motivatie van een bekering tot het christelijke geloof, of beter: tot Christus (!), van groter belang wat we in het nieuwe testament aantreffen (zie ook wat reeds besproken is in par. 3.4. onder 'Bijbelkennis').

8.7.2 Nieuwe testament

Als het gaat om geweld in het nieuwe testament in vergelijking met de Koran wijzen wij er op dat in het nieuwe testament geen mens wordt opgeroepen tot het gebruik van geweld. Als het gaat om de houding ten opzichte van ongelovigen wijzen wij bij wijze van voorbeeld op de volgende gelijkenis:

> "*Een andere gelijkenis hield Hij hun voor. Hij zei: Het Koninkrijk der hemelen is gelijk aan iemand die goed zaad zaaide in zijn akker. Maar toen de mensen sliepen, kwam zijn vijand en zaaide onkruid tussen de tarwe, en ging weg. Toen het gewas opkwam en vrucht voortbracht, kwam ook het onkruid tevoorschijn. De slaven van de heer des huizes gingen naar hem toe en zeiden: Heer, hebt u niet goed zaad in uw akker gezaaid? Waar komt dan dit onkruid vandaan? Hij zei tegen hen: Een vijandig mens heeft dat gedaan. De slaven zeiden tegen hem: Wilt u dan dat wij erheen gaan en het verzamelen? Maar hij zei: Nee, opdat u bij het verzamelen van het onkruid niet misschien tegelijk ook de tarwe zelf uittrekt. Laat ze allebei samen tot de oogst opgroeien, en in de oogsttijd zal ik tegen de maaiers zeggen: Verzamel eerst het onkruid en bind het in bossen om het te verbranden, maar breng de tarwe bijeen in mijn schuur.*" (Mattheüs 13:24-30)

In deze gelijkenis is het tarwe geloof en het onkruid ongeloof. De boodschap van de gelijkenis is dat het ongeloof of de ongelovigen niet met geweld uitgeroeid moeten worden. De schifting vindt pas plaats aan het eind van de geschiedenis op de dag van het Laatste Oordeel.
In Efeze 6:12 schrijft Paulus:

> "(…) *wij hebben de strijd niet tegen vlees en bloed, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers van de duisternis van dit tijdperk, tegen de geestelijke machten van het kwaad in de hemelse gewesten.*"

Paulus vervolgt dan met de oproep te strijden met 'de wapenrusting van God', ook wel de 'geestelijke wapenrusting' genoemd, bestaande uit waarheid, gerechtigheid, bereidheid van het

[338] Zie bv J. van Genderen en W.H. Velema, "*Beknopte gereformeerde dogmatiek*", p. 64,76-78,99-101
[339] J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", p. 33-39

Evangelie van de vrede, geloof, de zaligheid en Gods Woord. Van fysiek geweld is dus ook hier geen sprake, het gaat om overtuigingskracht.

Het nieuwe testament roept niet op om te vergelden maar om, integendeel, je vijanden lief te hebben:

Mattheüs 5:38-44: "*U hebt gehoord dat er gezegd is: Oog voor oog en tand voor tand. Ik zeg u echter dat u geen weerstand moet bieden aan de boze; maar wie u op de rechterwang slaat, keer hem ook de andere toe; en als iemand u voor het gerecht wil dagen en uw onderkleding nemen, geef hem dan ook het bovenkleed; en wie u zal dwingen één mijl te gaan, ga er twee met hem.* (…) *U hebt gehoord dat er gezegd is: U moet uw naaste liefhebben en uw vijand moet u haten. Maar Ik zeg u: Heb uw vijanden lief; zegen hen die u vervloeken; doe goed aan hen die u haten; en bid voor hen die u beledigen en u vervolgen.*"

Romeinen 12:14-21: "*Zegen wie u vervolgen. Zegen hen en vervloek hen niet. (…) Vergeld niemand kwaad met kwaad. Wees bedacht op wat goed is voor alle mensen. Leef, zo mogelijk, voor zover het van u afhangt, in vrede met alle mensen. Wreek uzelf niet, geliefden, maar laat ruimte voor de toorn, want er staat geschreven: Mij komt de wraak toe, Ik zal het vergelden, zegt de Heere. Als dan uw vijand honger heeft, geef hem te eten, als hij dorst heeft, geef hem te drinken, want door dat te doen, zult u vurige kolen op zijn hoofd hopen. Word niet overwonnen door het kwade, maar overwin het kwade door het goede.*"

8.7.3 Koran

In de Koran vinden we geen vergelijkbare teksten, wel de volgende:

Soera 2:190,191: "*En strijdt voor de zaak van Allah tegen degenen, die tegen u strijden, maar overschrijdt de grens niet. Voorzeker, Allah heeft de overtreders niet lief.*
En doodt hen, waar gij hen ook ontmoet en drijft hen uit, vanwaar zij u hebben uitgedreven; want vervolging is erger dan doden."

Soera 8:12: "*Toen uw Heer aan de engelen openbaarde: 'Ik ben met u; versterkt de gelovigen. Ik boezem ontzag in de harten der ongelovigen. Slaat daarom hun hoofd af en slaat alle toppen van hun vingers af.' "*

Soera 9:5: "*Wanneer de heilige maanden voorbij zijn, doodt dan de afgodendienaren waar gij hen ook vindt en grijpt hen en belegert hen en loert op hen uit elke hinderlaag.*"

Soera 9:123. "*O, gij die gelooft, bestrijdt de ongelovigen die in uw nabijheid zijn en laat hen hardheid in u vinden en weet, dat Allah met de godvruchtigen is.*"

Hieruit spreekt vergelding en de oproep tot het doden van niet-moslims, wat een duidelijke tegenstelling is met het nieuwe testament.

8.8 JEZUS IN ISLAM EN IN CHRISTELIJK GELOOF

In par. 8.1 is al geschreven over het wezenlijke verschil tussen Bijbel en Koran. Daarin kwam ook de visie op Jezus ter sprake. Het een houdt namelijk verband met het ander:

"*Het contrast tussen de twee religies op dit punt wordt krachtig samengevat door Jens Christenen als hij schrijft: 'De islam zegt: boek afkomstig van God = openbaring afkomstig van God. Het christendom zegt: Christus afkomstig van God = openbaring van God'. De islam sluit*

de mogelijkheid uit dat God zichzelf door een incarnatie zou openbaren. Voor moslims kan Jezus daarom, hoe verheven Hij ook mag zijn, onmogelijk meer zijn dan een persoon van 'onovertroffen grootheid'."[340]

De kern van het verschil is dus, dat God zich volgens de islam uitsluitend bekend maakt door een boek (i.e. de Koran), terwijl God zich volgens het christelijke geloof primair bekend maakt in de directe omgang met mensen, waarvan de ultieme directe omgang gestalte heeft gekregen in de komst van zijn Zoon Jezus Christus naar deze wereld. Jezus zegt namelijk:

"*Ik en de Vader zijn Eén.*" (Johannes 10:30) en "*Wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien.*" (Johannes 14:9) en in Hebreeën 1:1-3 lezen we: "*Nadat God voorheen vele malen en op vele wijzen tot de vaderen gesproken had door de profeten, heeft Hij in deze laatste dagen tot ons gesproken door de Zoon, (…) Hij, Die de afstraling van Gods heerlijkheid is en de afdruk van Zijn zelfstandigheid.*" Dat het daarbij niet alleen maar gaat om hetgeen Jezus gesproken heeft, maar ook om alles wat Hij gedaan heeft, blijkt uit Johannes 20: 30,31: "*Jezus nu heeft in aanwezigheid van Zijn discipelen nog wel veel andere tekenen gedaan, die niet beschreven zijn in dit boek, maar deze zijn beschreven, opdat u gelooft dat Jezus de Christus is, de Zoon van God, en opdat u, door te geloven, het leven zult hebben in Zijn Naam.*"

In heel het spreken en handelen van Jezus wordt zichtbaar wie de Vader is, wie God is. In al het spreken en handelen van Jezus is daarbij voortdurend dialoog en interactie met de mensen om Hem heen. Jezus gaat voortdurend in op hun vragen, twijfel, ongeloof en noden, zoals God ook al keer op keer deed in het oude Testament.

Prof. Verkuijl schrijft daar ook over:

"*God heeft geen enkele profeet of apostel behandeld als secretaris of als dicteerapparaat, als grammofoonplaat of als tape-recorder of als 'transmitter' van woorden. God heeft persoonlijk contact gemaakt met de profeten en apostelen, van hart tot hart, van geest tot geest. Hij heeft in hun hart en ziel ingewerkt. Midden in hun strijd, hun verdriet, hun angst, hun zorg, hun nood en vertwijfeling zocht Hij communicatie met hen. Dan 'begon het in hen te branden als een vuur' (Jer. 20:8-9). Ze voelden zich onweerstaanbaar gedrongen tot spreken, tot getuigen, tot proclameren, tot schrijven. Wat ze zeiden en schreven, was geen dictaat, maar het was geheel door hun ziel heengegaan. Het was hun woord, gesproken in hun tijd, in hun omstandigheden, in hun stijl, met hun wisselende voorstellingswereld, temidden van hun volk en hun situatie. Het was van a tot z mensenwoord. Het was het woord van Amos, Jeremia, Mattheüs, Paulus. Maar tevens was wat ze zeiden en schreven woord namens God, omdat de Geest van God, die Zijn communicator is, hen tot spreken en schrijven bezielde. De openbaring van God draagt daarom overal in de Bijbel een persoonlijk karakter, een relationeel karakter, d.w.z. ze is ontstaan uit de levende relatie met een mens van vlees en bloed in zijn historische situatie. (…)*

Zo is de Bijbel ontstaan door de relatie van Gods Geest met de menselijke geest. En de bedoeling van de Bijbel is, dat wij door het getuigenis van profeten en apostelen zelf in contact komen met Jezus en een relatie met Hem krijgen door de Heilige Geest. Het christelijk geloof is daarom niet boek-centrisch, maar christocentrisch. Alles in de Bijbel is geschreven opdat de lezers mogen geloven in Jezus, van wie dit boek getuigt in talloze variaties. (vgl. Joh. 20:30-31)

[340] Collin Chapman, "*Kruis & halve maan*", p. 226

Het is bijzonder nodig aan moslims uit te leggen wat het christelijk geloof verstaat onder openbaring en onder de inspiratie van de Heilige Schrift. 'Revelation' – zo schrijft Kenneth Cragg treffend – 'is the offer of relationship', d.w.z. het aanbod van relatie van persoon tot persoon. Uit relatie van persoon tot persoon ontstond de Bijbel. En de Bijbel werd geschreven opdat de lezers niet slechts een boek lezen en reciteren, maar opdat ze door dat boek zelf relaties ontvangen met God, de Vader van Jezus Christus.[341]

[341] J. Verkuyl, "*Met moslims in gesprek over het Evangelie*", Kampen: Kok, 3e druk 1995, blz. 41-44

9 OOSTERSE GODSDIENSTEN EN LEVENSBESCHOUWINGEN

9.1 CHINEES DENKEN EN CHRISTELIJK GELOOF

In dit hoofdstuk wordt een eerste oriënterende bespreking gegeven van achtergronden van Chinees denken.[342] Het voornemen is om dit hoofdstuk in volgende versies van dit document verder uit te werken.

De grondlagen van het Chinese denken zijn gevormd door de klassieke religies en filosofieën van Taoïsme, Confusianimse en Boeddhisme, In deze denkstromen zijn vier geestelijke, kosmologische en ethische concepten te onderscheiden:

- *Tian* (天), Heaven, the source of moral meaning, the utmost god and the universe itself;
- *qi* (气), the breath or substance of the universe;
- *jingzu* (敬祖), the veneration of ancestors;
- *bao ying* (报应), moral reciprocity

en twee traditionele concepten van lot en betekenis:

- *ming yun* (命运), the personal destiny or burgeoning;
- *yuan fen* (缘分), "fateful coincidence", good and bad chances and potential relationships.

In het taoïsme "*the universe is seen as being in a constant process of re-creating itself, as everything that exists is a mere aspect of qi, which, 'condensed, becomes life; diluted, it is indefinite potential'.*"[343]

Het confucianisme "*focuses on the practical order that is given by a this-worldly awareness of the Tian (Heaven, or the impersonal God of the Universe in European terminology) and a proper respect of the gods (shen) through ritual and sacrifice, with particular emphasis on the importance of the family and social harmony, rather than on an otherworldly soteriology. (…) Confucianism revolves around the pursuit of the unity of the self and Heaven (Tian), and the relationship of humankind to the Heaven. The principle of Heaven (Tian li or Tao), is the order of the creation and divine authority, monistic in its structure. Individuals can realise their humanity and become one with Heaven through the contemplation of this order.*"

Het boeddhisme "*denies a creator deity and posits that mundane deities such as Mahabrahma are misperceived to be a creator. Instead, the foundations of Buddhist tradition and practice are the Three Jewels: the Buddha, the Dharma (the teachings), and the Sangha (the community). "Taking refuge" in the triple gem has traditionally been a declaration and commitment to being on the Buddhist path, and in general distinguishes a Buddhist from a non-Buddhist. Development along the Buddhist path is generally accomplished by practicing*

[342] Ontleend aan https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_China#Main_religions; tenzij anders aangegeven. Verder zij verwezen naar:
Ninian Smart, *The World's Religions*, 2nd ed. Cambridge University Press, 1998, pp. 106-133
R. Pearce Beaver et al., *A Lion Handbook: The World's Religions*, 2nd ed., Oxford: Lion Publishing, 1994, pp. 245-254
[343] https://en.wikipedia.org/wiki/Taoism#Cosmology

some or all of the Ten Meritorious Deeds; however, the threefold practice of generosity, virtue, and meditation (including samatha and vipassanā) is often given special emphasis. Other practices include the study of scriptures; cultivation of higher wisdom and discernment; renouncing conventional living and becoming a monastic; devotional practices; ceremonies; the Mahayana practices of bodhicitta, invocation of buddhas and bodhisattvas, and the Vajrayana practices of Generation stage and Completion stage."[344]

De gedachte aan een schepper-God is vreemd aan het Chinese denken. Er is wel iets wel iets als het 'goddelijke', maar in tegenstelling tot zowel het jodendom, christendom en islam, is er geen scherp onderscheid tussen het goddelijke en de materiële wereld maar meer het idee van een vloeiende overgang.

9.2 HINDOEÏSME EN CHRISTELIJK GELOOF

9.2.1 Kastenstelsel en discriminatie

Een Nepalese christen[345] noemde als motief voor zijn bekering onder meer dat het kastenstelsel in het Hindoeïsme discriminerend is. Dit werd met beroep op de website van Stichting Hindoe Dharma Nederland ongeloofwaardig geacht. Op die website staat namelijk het volgende te lezen:

"Het kastenstelsel wordt vaak gezien en gehanteerd als de Indiase versie van het feodale stelsel. Hierin is de samenleving ingedeeld in vier hiërarchische klassen, die elk verschillende rechten hebben. Dit systeem van onderdrukking en discriminatie gaat in tegen de gelijkheid die het hindoeïsme verkondigt."[346]

Met deze tegenwerping gaat de staatssecretaris er echter aan voorbij dat dit weliswaar een opvatting is over de aard van het Hindoeïsme maar dat dit nog niets zegt over de praktijk van het Hindoeïsme in Nepal en in India. Op dezelfde website staat ook te het volgende te lezen:

"Hoewel in India het kastenstelsel wettelijk is afgeschaft, wordt de maatschappij in delen van India nog steeds onderverdeeld in vier lagen. Hierbij hebben de laagste maar weinig rechten en is er zelfs sprake van paria's of dalits, kastelozen. Die laatste groep wordt vaak uitgesloten van de samenleving. (…) In de praktijk zijn er nog steeds veel hindoes die beweren dat zij in een bepaalde kaste zijn geboren en daarom tot die kaste behoren."[347]

Blijkbaar propageert Stichting Hindoe Dharma Nederland een andere interpretatie van het hindoeïsme dan de onder veel andere hindoes gangbare interpretatie. Welke interpretatie de juiste is, is in het kader van een asielaanvraag niet relevant en het valt o.i. ook buiten de bevoegdheid van de staatssecretaris om daar een oordeel over te geven. Relevant is de versie van het hindoeïsme waar een asielzoeker mee is grootgebracht en dat is vaak niet de versie van Stichting Hindoe Dharma Nederland. Dit wordt ook bevestigd door het Algemeen Ambtsbericht Nepal van 5 maart 2012, p. 7:

[344] https://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism
[345] IND zaaknr. Z1-1008397164, beschikking d.d. 28 augustus 2016
[346] http://www.hindoedharma.nl/hindoeisme/inleiding/kastenstelsel/, geraadpleegd 31-8-2016
[347] http://www.hindoedharma.nl/hindoeisme/inleiding/kastenstelsel/, geraadpleegd 31-8-2016

> *"Bevolkingsgroepen die behoren tot de twee hoogste kasten: brahmanen en chhetris, bekleden veelal de belangrijkste posities in de overheid, de handel, de veiligheidsdiensten en het onderwijs. Ten slotte kent het hindoeïsme zogenoemde kastelozen of onaanraakbaren, de harijans of dalits. Dalits staan buiten de kastengemeenschap en worden met name in de rurale gebieden gediscrimineerd. (…) Kaste en etniciteit waren juridische categorieën in het Burgerlijk Wetboek (Muluki Ain) uit 1854. In de wetgeving werden privileges verleend aan hoge hindoekasten, en werden inheemse groepen en kastelozen gediscrimineerd. Sinds de wijziging van het Burgerlijk Wetboek in 1963 is deze discriminatoire wetgeving afgeschaft. Echter, de sociale structuur die door deze wetgeving was ontstaan speelt nog steeds een belangrijke rol in de Nepalese samenleving."*

Volledigheidshalve zij aangevuld dat het hindoeïsme dan mogelijk volgens de officiële leer geen discriminatie kent, maar dat het Hindoeïsme met de onderliggende religieuze opvattingen ten aanzien van reïncarnatie en de opvatting dat je vorige leven bepaalt in welke kaste je terugkeert op aarde wel degelijk voeding geeft aan nog steeds voorkomende discriminatie. Ook volgens www.indiaweb.nl vindt het kastenstelsel weliswaar niet zijn oorsprong in het Hindoeïsme maar wordt het wel door het Hindoeïsme omarmd en in stand gehouden:

> *"De mensen werden eerst in vier kasten ingedeeld, daarbij stond uiteraard vast dat de blanke Indo-Europeanen tot de hoogste kaste behoorden. Zij benoemden zichzelf tot priesters van het Hindoeïsme. Met behulp van deze functie hadden ze niet alleen veel macht over de lokale bevolking, ook konden ze invloed uitoefenen op de heilige geschriften. In de loop van de tijd zorgden ze ervoor dat de noodzaak van het kastenstelsel in steeds meer heilige geschriften werd onderbouwd, zo konden ze hun eigen machtspositie behouden. Het kastenstelsel werd steeds meer een hoofdonderdeel van het Hindoeïsme."*[348]

Dit wordt ook door Stichting Hindoe Dharma Nederland erkend:

> *"Het kastenstelsel wordt vaak gezien en gehanteerd als de Indiase versie van het feodale stelsel. Hierin is de samenleving ingedeeld in vier hiërarchische klassen, die elk verschillende rechten hebben. Dit systeem van onderdrukking en discriminatie gaat in tegen de gelijkheid die het hindoeïsme verkondigd. Hoewel in India het kastenstelsel wettelijk is afgeschaft, wordt de maatschappij in delen van India nog steeds onderverdeeld in vier lagen. Hierbij hebben de laagste maar weinig rechten en is er zelfs sprake van paria's of dalits, kastelozen. Die laatste groep wordt vaak uitgesloten van de samenleving. (…) In de praktijk zijn er nog steeds veel hindoes die beweren dat zij in een bepaalde kaste zijn geboren en daarom tot die kaste behoren. In de geschriften en de geschiedenis van het hindoeïsme zijn er echter vele voorbeelden te vinden die het tegendeel bewijzen. De Shrimad Bhagavatam [Śrīmad Bhāgavatam] beschrijft dat de varna van een persoon gebaseerd is op zijn karakter. Stel dat een persoon zich braahmana noemt en de kenmerken van een vaishya heeft, dan is hij een vaishya."*[349]

Blijkbaar propageert Stichting Hindoe Dharma Nederland een andere interpretatie van het hindoeïsme dan de onder veel andere hindoes gangbare interpretatie. Welke interpretatie de juiste is, is in het kader van een asielaanvraag niet relevant en is ook niet ter beoordeling van de staatssecretaris. Relevant is de versie van het hindoeïsme waar betrokkene mee is grootgebracht

[348] http://www.indiaweb.nl/religie/kastenstelsel, geraadpleegd 6-9-2016
[349] http://www.hindoedharma.nl/hindoeisme/inleiding/kastenstelsel/, geraadpleegd 31-8-2016

en dat is niet de versie van Stichting Hindoe Dharma Nederland, zoals ook uit de aangehaalde passage uit het Ambtsbericht blijkt:

> *"Ten slotte kent het hindoeïsme zogenoemde kastelozen of onaanraakbaren, de harijans of dalits. Dalits staan buiten de kastengemeenschap en worden met name in de rurale gebieden gediscrimineerd."*

In geval de staatssecretaris wil gaan tegenwerpen dat een vreemdeling uit (bijvoorbeeld) Nepal nochtans hindoe kan blijven volgens de interpretatie van Stichting Hindoe Dharma Nederland zij voorts overwogen dat het niet aan de staatssecretaris is om te bepalen welk geloof betrokkene wil volgen maar dat dat in de vrijheid van betrokkene zelf ligt om dat wel of niet te doen. Voorts zij overwogen dat het maar de vraag is of betrokkene daartoe de ruimte gegund zal zijn in Nepal. In de voornoemde zaak heeft de vreemdeling in elk geval verklaard dat hij geen ruimte ontving voor zijn vragen over het hindoeïsme en dat het z.i. uitgesloten is om verandering te brengen t.a.v. de discriminatie van lagere kasten en kastelozen in Nepal, hetgeen door de staatssecretaris niet is betwist. Kastelozen worden in elk geval niet gestimuleerd om zich op te werken tot een kaste zoals Stichting Hindoe Dharma Nederland lijkt te willen stimuleren. Het lijkt er dus op dat de vreemdeling de versie van het hindoeïsme zoals Stichting Hindoe Dharma Nederland dat voorstaat ook niet vrij in Nepal zal kunnen belijden en uitdragen. Het behandelen van kastelozen als gelijken aan hogere kasten is in Nepal nog altijd 'not done' zoals ook uit de aangehaalde passage uit het Ambtsbericht blijkt.

10 DE SITUATIE IN HET LAND VAN HERKOMST

Bij een bekering speelt de maatschappelijke, culturele en kerkelijke context mee, zowel in het motief om christen te worden als in de (on)mogelijkheden om je christen-zijn vorm te geven en te verdiepen. Het is van belang, dat de IND het relaas omtrent de gestelde bekering beoordeeld vanuit de situatie in het land van herkomst en niet vanuit de in Nederland gangbare situatie.[350]

10.1 BEPERKTE MOGELIJKHEDEN OM KENNIS TE NEMEN VAN HET CHRISTELIJKE GELOOF

In de praktijk kan er al langere tijd onderhuidse onvrede aanwezig zijn over de islam. Komt men dan op een dag in aanraking met de boodschap van Christus, dan kan de interesse snel gewekt zijn. Iemand kan er zo door geraakt zijn, dat hij zich vanaf dat moment als christen ziet. In sommige landen is dat echter zo gevaarlijk, dat mensen hun nieuwe overtuiging verborgen houden. Ook is het vaak heel moeilijk om aan een Bijbel of christelijke lectuur te komen, omdat het zeer gevaarlijk is om christelijke lectuur te verspreiding of ook maar in bezit te hebben. Vooral in Afghanistan en Somalië speelt dat heel sterk. In die landen speelt soms ook mee, dat iemand analfabeet is en dus niet in staat is om (al dan niet in het geheim) lectuur te lezen of informatie op internet te zoeken. Bovendien bestaat er in die landen nauwelijks gelegenheid om christelijke bijeenkomsten te bezoeken waar je meer over het geloof kan horen.[351] Iemand kan daardoor al jarenlang heimelijk christen zijn in zo'n land, zonder veel kennis over het christelijk geloof te bezitten. Het is echter prematuur om op grond van gebrekkige kennis te beslissen dat een gestelde bekering ongeloofwaardig is.[352] Wel mag verwacht worden, dat iemand na aankomst in Nederland op zoek gaat naar mogelijkheden om aan een Bijbel te komen en christenen te ontmoeten. Hoe snel dat gaat, hangt overigens mede af van de mate van openheid bij christenen hier te lande (zie volgende hoofdstuk).

10.2 BEPERKTE MOGELIJKHEDEN VOOR KERKBEZOEK

10.2.1 Onderscheid tussen 'oude' en 'jonge' kerken

In het ene land kan het 'makkelijker' zijn om aan een Bijbel te komen, christelijke samenkomsten te bezoeken en gedoopt te worden dan in het andere land. Toch gelden in veel landen met beperkte godsdienstvrijheid grote beperkingen. Men kan bijvoorbeeld wel veilig samenkomen in de aloude orthodoxe kerken, maar bekeerlingen uit de islam worden daar als regel niet

[350] Zie bv. uitspraken rb Zwolle, 20 maart 2012, AWB 11/26673, LJN: BW4235, r.o. 2.9, en rb Utrecht, 30 november 2017, NL17.5632, r.o. 15,17,21: "*De Rechtbank overweegt dat verweerder ook hier weer vanuit de eigen context redeneert en om die reden wat eiser zegt terzijde schuift, zonder dat hier objectieve informatie aan ten grondslag ligt.*"; zie ook WI 2022/3 par. 3.3: "*Het is van belang met een open blik naar de zaak te kijken en te voorkomen dat er (onbewust) geredeneerd wordt vanuit de eigen context.*" Zie ook uitspraak ABRvS, 8 juni 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1539, r.o. 2.2 en 2.3: dat een verklaring bevreemdend geacht wordt betekent nog niet dat het ongeloofwaardig is.

[351] Somalia Mission; Gupta (Introductie blz. 9 en H.4 blz. 35); Algemeen Ambtsbericht Afghanistan (juli 2012, blz. 51,52)

[352] Zie bv UNHCR Guidelines on International Protection No. 6 - Religion-based Refugee Claims, 28 april 2004, par. 30

toegelaten. In Iran, bijvoorbeeld, mogen de 'oude' kerken niet op de vrijdag (de algemene vrije dag) samenkomen en ze mogen geen diensten in het Farsi houden. In de praktijk houdt dat in, dat ze niet toegankelijk mogen zijn voor de 'gewone' Farsi sprekende moslimburger. Een (ex-) moslim die toch interesse heeft in het christelijk geloof is dus vanzelf aangewezen op de illegale huiskerken.[353] Toch wordt weleens betoogd dat er godsdienstvrijheid is omdat de 'oude' kerken wel geduld worden of omdat iedereen zij eigen godsdienst vrij mag belijden. Echter, formele godsdienstvrijheid gaat in islamitische landen wel vaak samen met een verbod op afval van de islam. Mensen die vanaf hun geboorte gerekend worden tot de christelijke bevolkingsgroep mogen hun geloof wel in redelijke vrijheid praktiseren, maar dat betekent niet dat iemand die van huis uit moslim is, de vrijheid heeft om christen te worden.[354]

10.2.2 Geregistreerde kerken in China

Onze stichting kent enkele recente zaken waarbij van een Chinese bekeerling wordt verwacht dat hij zich aansluit bij een van de geregistreerde kerken in China om aldaar zijn geloof te belijden. Onze stichting acht zulk een verwachting zeer bezwaarlijk aangezien in de geregistreerde kerken in China geen sprake is van vrijheid van godsdienst, zoals onder meer blijkt uit de volgende bronnen:

- Jaarrapport 2018 'Freedom of Religion' van de Congressional-Executive Commission on China:

  "*Party and government officials emphasized several key policy principles in religious affairs during this past year: ''Actively guiding religions to adapt to socialist society.'' As explained by Party and government sources, this means ''guiding'' religious groups to support Party leadership and the political system. The State Council Information Office stated in an April 2018 white paper that this principle also includes ensuring that religious believers are ''subordinate to and serve the overall interests of the nation and the Chinese people.*"[355]

- Rapport 2017/2018 Amnesty International:

  "*In June, the State Council passed the revised Regulations on Religious Affairs, to come into effect on 1 February 2018. It codified far-reaching state control over every aspect of religious practice, and extended power to authorities at all levels of the government to monitor, control and potentially punish religious practice.*"[356]

- China Aid Report 2018:

  "*In China, politics commands and leads religion, guiding Christianity and Christians to shift from 'Obey the Lord, follow the Lord' to 'Obey the Party, follow the Party'. Examples of this shift include: the Ten Commandments became 'the Nine Commandments' in Henan province due to Xi Jinping's opposition to the first commandment; the CCP's version of the 'Three Character Canon' appeared in Jiangxi province to proclaim and promote the new Regulations on Religious Affairs, and the portraits of Jesus or Mary at believers' homes were*

[353] Zie o.a. Gupta (H.5 blz. 41); PCAI (blz. 8); zie ook Algemeen ambtsbericht Iran 2019
[354] In de ambtsberichten wordt dit vaak ook wel benoemd, maar het blijkt niet altijd helder te zijn. Een mededeling als "mensen die een minderheidsreligie aanhangen mogen deze openlijk belijden" wordt dan ook toegepast op ex-moslims, ofschoon ook in het ambtsbericht vermeld staat dat afval van de islam verboden is en overeenkomstig de shari'a met de dood bestraft moet worden.
[355] https://www.cecc.gov/sites/chinacommission.house.gov/files/documents/2018AR_Freedom%20of%20Religion.pdf
[356] https://www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/china/report-china/

forcibly removed and replaced with Xi Jinping's portrait. Some churches' worship service programs were forcibly revised in Anhui province, and at some churches in Henan province, the pictures of Xi Jinping and Mao Zedong were posted on the left and right side of the cross, and a flag of China was put next to them.
(…)
Full control was exercised over the Three-Self Churches in the name of standardizing management, including religious activity sites, personnel, funding, and church activities. For example, evangelists were re-evaluated, and restrictions were placed on the number of evangelists and the method of evaluation, and even the content of sermons was monitored. Churches were asked to make a plan for developing new converts and surveillance cameras were installed all over churches."[357]

- Christian Solidarity Worldwide, 11 oktober 2018:
  "*State-sanctioned churches have been forced to 'sinicise' and demonstrate their loyalty to the Communist Party by singing pro-Communist songs during church services, removing crosses, and displaying the national flag.*"[358]
- Artikel *Trouw*, 31 augustus 2018: "President Xi dwingt de Chinese kerk in de rode pas te lopen."[359]
- Artikel China Source, 1 mei 2019 "7 Reasons Why Sinicization Is Not Rhetoric This Time"[360]
- Bericht *Daily Mail*, 24 december 2019: China wil ook de Bijbel en de Koran herschrijven om alle passages die het communistische regime niet welgevallig zijn te verwijderen of te herschrijven.[361]

Uit deze bronnen blijkt dat de Communistische Partij er alles aan gelegen is om een strenge controle uit te oefenen op alles wat religie is. Religie wordt alleen toegestaan wanneer deze zich houdt aan de kaders die door de Chinese overheid worden gesteld. Deze kaders grijpen diep in op de verschillende religieuze uitingen, niet alleen qua vorm maar ook qua inhoud: de communistische vlag komt in der plats van het kruis, het Bijbelse gebod om naast God geen andere goden te vereren moet worden afgeschaft, afbeeldingen de partijleider worden in de plaats gesteld afbeeldingen van Maria, de moeder van Jezus, en Jezus Christus zelf en zelfs de Bijbel (en Koran) moeten worden herschreven en preken staan onder censuur van de Communistische Partij. De geregistreerde kerk dient de Communistische Partij te dienen boven God.

De verwachting die de IND in sommige beschikkingen uit, dat de vreemdeling zich aansluit bij een door de Chinese overheid geregistreerde kerk staat derhalve, naar het oordeel van onze stichting, op gespannen voet met de principes van de vrijheid van godsdienst. Het bevreemd onze stichting daarbij ook zeer dat de IND in voorkomende zaken tot een tegenovergestelde

[357] Rapport 2018, p79: https://www.chinaaid.org/p/annual-persecution-reports.html
[358] http://www.csw.org.uk/2018/10/11/press/4109/article.htm
[359] https://www.trouw.nl/religie-en-filosofie/president-xi-dwingt-de-chinese-kerk-in-de-rode-pas-te-lopen~a4062257/
[360] https://www.chinasource.org/resource-library/chinasource-blog-posts/7-reasons-why-sinicization-is-not-rhetoric-this-time?utm_medium=feed&utm_source=feedpress.me&utm_campaign=Feed%3A+chinasource-blog;
zie ook RD d.d. 27 mei 2019: https://www.rd.nl/opinie/china-onderwerpt-christenen-systematisch-aan-verchinezing-1.1570940?utm_source=Nieuwsbrief%20RD.nl&utm_medium=Copernica%20nieuwsbrief%20RD.nl&utm_campaign=Nieuwsbrief%20RD.nl
[361] https://www.dailymail.co.uk/news/article-7824541/China-rewrite-Bible-Quran-reflect-socialist-values.html

beoordeling komt van de vrijheid van godsdienst in de geregistreerde kerken dan de Minister van Buitenlandse Zaken die wel erkend dat er in die kerken geen sprake is van vrijheid van godsdienst.[362]

10.3 BEDREIGINGEN VANUIT DIRECTE OMGEVING

Ook de sociale vervlechting met (naaste) familie en de moslim- en clangemeenschap speelt een rol in de mate waarin iemand kans ziet om zijn geloof te uiten en in zijn geloof te groeien. Greenlee constateert dan ook dat migratie een belangrijke factor kan zijn om echt het nieuwe geloof aan te hangen.[363] Op het platteland zijn die sociale structuren overigens vaak steviger dan in de stad, maar dat onderscheid geldt niet overal. In een sterk nomadische cultuur als Somalië is de clan vaak zo prominent 'alom' aanwezig, dat het moeilijk is om aan de sociale controle van de groep te ontkomen, ongeacht of men op het 'platteland' woont of in de stad. [364]

In verband zij ook verwezen naar Christine Schirrmacher[365], p. 558, 559:

> "*In light of the discrepancy between the state (predominantly secular) penal code and that which is preached by traditional scholars with reference to the Quran and tradition as God's law (namely the duty to kill apostates), the apostate can also not be certain about the safety of his life where there is a lack of state legislation. This is due to the fact that apart from the diverse consequences according to civil law, the individual can either be attacked on the street or the judge can interpret "Sharia law according to the demands of public interest" and can punish the individual according to his own discretion.*[366]
> "*If an apostate has suffered at the hands of private individuals, this can entail no criminal prosecution or only slight prosecution in a number of countries (e.g., in Pakistan or Iran). Quite a few*[367] *theologians have even expressly declared that it is the duty of every Muslim believer to kill an apostate if the government does not perform this duty.*[368]."

10.4 RISICO'S

10.4.1 Algemeen

Soms wordt een Iraanse vreemdeling tegengeworpen dat niet geloofwaardig is dat mensen risico's nemen door iemand uit te nodigen voor een huiskerk of een Bijbel te overhandigen, dan

---

[362] Kamerbrief Minister van Buitenlandse Zaken d.d. 22 maart 2019: https://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen/stef-blok/documenten/kamerstukken/2019/03/22/beantwoording-kamervragen-over-het-bericht-dat-christenvervolging-in-china-vervierdubbeld-is

[363] David Greenlee, "New Faith, Renewed Identity"

[364] Zie bv. Somali Mission (section II.1)

[365] Christine Schirrmacher, " *'Let there be no Compulsion in Religion' (Sura 2:256): Apostasy from Islam as Judged by Contemporary Islamic Theologians*"

[366] This possibility is mentioned by Lukas Wick as a possibility for punishing "infringements against God's commandments . . . if they are not at all more precisely defined in the penal code." Lukas Wick, „*Islam und Verfassungsstaat. Theologische Versöhnung mit der politischen Moderne?* " Ergon: Würzburg, 2009, pp. 132- 33."

[367] Voor de duidelijkheid: 'quite a few' betekend 'nogal veel', MV

[368] "According to Forstner. "Menschenrecht", p. 116 on ᶜAbd al-Qādir ᶜAudā."

wel in te gaan op een uitnodiging voor een huiskerk of een Bijbel te accepteren of zelf op zoek te gaan naar een Bijbel.[369]

In zijn algemeenheid veronderstelt de IND blijkbaar, dat mensen per definitie risicomijdend gedrag vertonen. Het oordeel van de IND volgend zouden ook de diverse daden van verzet tijdens de tweede wereldoorlog als ongeloofwaardig beoordeeld moeten worden. Het mag echter als algemeen bekend verondersteld worden, dat dit een onjuiste voorstelling van zaken is. Altijd weer blijken mensen bereid te zijn risico's te nemen voor een hoger doel dat zij nastreven, hetzij dat het de bevrijding van hun vaderland betreft, hetzij dat het hulp aan mensen in nood betreft (zoals de Joden in de Tweede Wereldoorlog), hetzij dat het het leven overeenkomstig hun geloofsovertuiging betreft.

De rechtbank heeft uitgesproken dat "*de aanname dat iemand die een risico loopt op arrestatie en detentie nooit mee zal doen aan een demonstratie, er feitelijk op neer komt dat er onder repressieve regimes nooit door bekende tegenstanders van dat regiem gedemonstreerd zou kunnen worden. Dit is een feitelijk onjuiste aanname van verweerder en kan dus geen standhouden.*"[370]

Ook is uitgesproken dat het niet zonder meer ongerijmd is, dat eiser risico nam door op het werk met een collega over het christelijke geloof te spreken. Eiser heeft er blijk van gegeven met de risico's rekening te hebben gehouden en de nodige voorzichtigheid in acht heeft genomen. Dat eiser er desondanks voor koos zijn bekering door te zetten, maakt zonder nadere motivering niet dat geconcludeerd kan worden dat eiser de gevolgen voor hemzelf en zijn familie van zijn bekering niet heeft meegewogen.[371]

10.4.2 Iran

In het Algemeen Ambtsbericht Iran van maart 2019 wordt voorts het volgende gemeld:

> "*De Iraanse autoriteiten hebben niet de capaciteit om zich vol te richten op alles wat zij liever niet zien gebeuren in hun land. Zij willen geen evangeliserende activiteiten in het land, maar beseffen ook dat deze groep vredig is en geen geweld gebruikt. Het probleem van zich organiserende christenen in een huiskerk of geloofsbeoefening in de privésfeer heeft voor de Iraanse autoriteiten dan ook een lagere prioriteit dan het onderdrukken van politieke oppositie, zoals mensen die de straat opgaan en zich tegen de gevestigde orde uitspreken. Dit beeld wordt bevestigd door andere bronnen.*" (p. 26)
>
> "*Een vertrouwelijke bron vertelde dat hij op straat werd benaderd door een persoon die aan hem christelijke folders en Bijbelgedeeltes wilde uitdelen. Het is niet bekend tot welke stroming deze evangeliserende persoon behoort.*" (p. 29)
>
> "*Het bezit van een Perzischtalige bijbel is niet strafbaar en bijbels zijn te koop in boekhandels. Het verspreiden van bijbels of gedeeltes van de bijbel met als doel het christelijk geloof onder de aandacht te brengen, zal als evangeliseren worden aangemerkt en is daarmee strafbaar. Een bekeerling die in de aandacht staat van de autoriteiten loopt het risico dat bij een*

[369] Zie bijvoorbeeld IND zaaknummer Z1-9333234510 (voornemen d.d. 14 december 2016); Z1-9600332658 (voornemen d.d. 18 januari 2017); Z1-9069003638 (voornemen d.d. 23 februari 2017)
[370] Uitspraak rb Utrecht, 30 november 2017, NL17.5632, r.o. 9
[371] Uitspraak rb Rotterdam, 30 augustus 2017, NL17.1360, r.o. 3.2

huiszoeking aangetroffen christelijk materiaal als bewijslast tegen hem of haar wordt gebruikt." (p. 32)

Zolang mensen niet in de negatieve belangstelling van de overheid staan is er dus slechts een beperkt risico om in de privésfeer een Bijbel aan te bieden of te ontvangen en om iemand uit te nodigen voor een huiskerk dan wel een uitnodiging aan te nemen.

10.4.2.1 Risico bij ontdekking

Bovenstaande kan de vraag oproepen of een bekeerling nog wel in aanmerking komt voor internationale bescherming. Het is in dit verband belangrijk op te merken dat het openlijk uitkomen voor de bekering wel degelijk een groot risico met zich meebrengt:

"*Bekeerlingen in Iran van wie de bekering alleen in de directe omgeving bekend is en die verder geen publiekelijke uitlatingen doen over de bekering of anderen proberen te bekeren, zullen niet in de negatieve aandacht van de autoriteiten komen te staan. Bekeerlingen kunnen te maken krijgen met sociale consequenties, zoals verstoting door hun familie. De familieleden kunnen het contact verbreken omdat zij bang zijn dat zij in de negatieve belangstelling komen te staan van de autoriteiten in verband met hun bekeerde gezinslid. Bekeerlingen kunnen mogelijk problemen ondervinden op het werk.*" (p. 38)

Daarbij dient ook bedacht te worden dat bij de beoordeling van de asielaanvraag niet verwacht mag worden dat iemand zijn geloof verborgen houdt omwille van de risico's.[372] Relevant zijn daarom ook de volgende passages uit AA Iran 2019:

"*Er zijn geen gevallen bekend dat een bekeerling enkel vanwege zijn bekering (dus zonder dat hij hier bekendheid aan geeft of uiting aan geeft door het bezoeken van een (huis)kerk(dienst) of te evangeliseren) strafrechtelijk vervolgd is. Dit beeld wordt bevestigd door een vertrouwelijke bron die stelt dat iemand die zich bekeert en dit vervolgens strikt persoonlijk houdt, daar geen problemen door zal ondervinden. Deze persoon zal echter wel ernstig beperkt worden in het uiting geven aan zijn geloof.*" (p. 27)

"*Uit informatie van de ngo Article 18, die zich inzet voor vrijheid van godsdienst, blijkt dat kerkleiders of voorgangers doorgaans maximaal tien jaar gevangenisstraf krijgen opgelegd en kerkleden maximaal vijf jaar.*" (p. 28)

"*In een ander geval werden twee leden van de Church of Iran, een pinksterbeweging, in eerste aanleg veroordeeld tot gevangenisstraffen wegens een aanval op de islam. In de uitspraak staat dat de claim van christenen dat Jezus Heer is en de bijbel hun laatste gezaghebbende bron is, gezien kan worden als een aanval op de islam. Eén van de aangeklaagden werd tevens veroordeeld tot tien jaar gevangenisstraf in verband met het opzetten van huiskerken.*" (p. 31)

10.4.2.2 Huiskerken

Een belangwekkend onderzoek dat een pleidooi voerde voor verbetering van het ambtsbericht Iran welke in 2012 gerealiseerd werd[373] meldt over de door huiskerken genomen risico's het volgende:

---

[372] zie bespreking arrest HvJ EU, 5 september 2012, ECLI:EU:C:2012:518: https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/terughoudendheid-uitoefening-geloof

[373] Platform Christenasielzoekers Iran, "*Huiskerken in de woestijn als verboden oasen*", 2011, p. 17,18

> *"De feitelijke dreigingen en de ervaren gevaarzetting betekenen verdrukking. De gevormde huiskerken zijn voor deze christenen als een oase in de woestijn van hun leven. Hoe groter de verdrukking, hoe meer behoefte aan oases.*
> *Juist tijdens de verdrukking ziet men uit naar het goede nieuws. Gedurende b.v. de Tweede Wereldoorlog was dat het goede nieuws van de fysieke bevrijding. Binnen het bestek van dit rapport is dat het goede nieuws van het evangelie van Jezus Christus, in de hoop het in vrijheid te mogen ontvangen.*
> *De behoefte aan meer oases zien we vertaald in de groei van de huiskerken. Geheime christelijke netwerken*[374] *spreken van een toename, sommige zelfs van een explosieve groei. Het ambtsbericht van januari 2010*[375] *omschrijft het als "zou zijn toegenomen" en verwijst over deze materie naar het International Religious Freedom Report 2008 – Iran, US State Department (19 september 2008)."*

Ook blijkens dit rapport maakt de hoop die mensen ontvangen door, in dit geval, het christelijke geloof de te nemen risico's voor de gelovigen aanvaardbaar. Zonder hoop zullen mensen eerder geneigd zijn risico's te mijden maar de hoop op een betere toekomst maakt strijdbaar en de risico's eerder aanvaardbaar.

Er wordt soms (maar meestal niet) tegengeworpen dat uitnodiging van een nieuweling voor een huiskerkbijeenkomst in Iran niet aannemelijk is omdat er blijkens thematisch ambtsbericht Iran van mei 2015 risico is van infiltratie. Echter, meer volledig meldt het ambtsbericht (p. 7):

> *"Huiskerken, waar de autoriteiten van het bestaan op de hoogte zijn, worden in de gaten gehouden door 24-uurs video surveillance. Soms worden infiltranten van de overheid ingezet."*

Dit wekt niet de indruk dat het risico te maken te hebben met een infiltrant dermate groot is dat zonder nadere motivatie door het bestuursorgaan besloten kan worden dat huiskerken per definitie (ernstig) rekening zullen houden met de mogelijkheid van infiltratie. Allereerst is het risico er pas als de overheid al op de hoogte is van het bestaan van een huiskerk (en het ambtsbericht geeft geen aanknopingspunten voor een antwoord op de vraag hoeveel huiskerken bij de overheid in beeld zijn of raken) en dan nog worden slechts 'soms' en dus zeker niet altijd infiltraten ingezet. Verder is de risico-inschatting per definitie een subjectief gebeuren waar elk huiskerk op een eigen wijze mee om zal gaan. Daarbij zal het zonder meer zo zijn dat de ene huiskerk strikter om zal gaan met de veiligheidsissues en een andere huiskerk zal daar wat luchtiger mee om gaan, mede afhankelijk van de persoonlijkheid van de huiskerkleider en van de bezoekers. In het algemeen kan daarbij van een asielzoeker die verklaart op uitnodiging een huiskerk te zijn gaan bezoeken niet verwacht worden dat hij inzicht heeft in de motieven op grond waarvan besloten is dat hij of zij toegelaten kan worden.

10.4.2.3 Bijbel

Geregeld, maar zeker niet altijd, wordt ongeloofwaardig geacht dat een moslim in Iran een Bijbel aangeboden krijgt. In het thematisch ambtsbericht Iran van mei 2015 (p. 8) staat immers:

> *"Onder bekeringsactiviteiten wordt door de autoriteiten ook de distributie van Bijbels en christelijke literatuur verstaan. Aan de verspreiding van christelijke geschriften tilt de Iraanse*

[374] Bijvoorbeeld: Open Doors in Nederland, 222 Ministeries in Engeland en FCNN/Mobatnews Amerika.
[375] Bron: ambtsbericht jan. 2010 pag 44 http://www.minbuza.nl/dsresource?objectid=buzabeheer:186750&type=org

overheid zwaar en overtreders worden actief vervolgd. Verdachten worden bedreigd met arrestatie en soms ook kort gedetineerd."

Echter, de enige verwijzing bij deze passage is naar de Iraanse strafwet. Het ambtsbericht geeft dus geen enkel inzicht in de feitelijke gevaarzetting. Daarbij komt dat volgens ambtsbericht Iran van december 2013 (p. 22) het bezit van een bijbel op zichzelf geen strafbaar feit is, of reden aan te nemen dat iemand is bekeerd tot het christendom. In latere ambtsberichten wordt niet gemeld dat dit inmiddels gewijzigd zou zijn. Er is dan ook geen grond voor de aanname dat het discreet overhandigen van een Bijbel aan een (ex-)moslim op zichzelf al gevaarzettend is los van de vraag of betrokken al anderszins in de negatieve aandacht van de autoriteiten staan.

10.4.2.4 Negatieve uitingen over de islam

Soms wordt tegengeworpen dat het vanwege de risico's opmerkelijk is dat iemand negatieve gevoelens over de islam uit in het gesprek met iemand die hij nog niet zo lang kent. Dat 'nog niet zo lang kennen' kan dan slaan op een periode van enkele maanden waarin men geregeld contact heeft en de gesprekken steeds meer diepgang krijgen. Indien dat het geval is, hoeft het in de context van Iran geheel niet te bevreemden dat (vooral in contacten van jongeren) negatieve gevoelens over de islam gaandeweg aan de orde komen. Blijkens meerdere publicaties raken namelijk steeds meer Iraniërs vervreemd van de islam:

"Among other religious responsibilities, every Muslim must pray five times each day and fast from dawn to sunset during the sacred month of Ramadan. Morteza, who works for his father's meat importing company, says that he hardly carries out his religious duties anymore. "Sometimes I perform some of the rituals in fear of my connection fading even further."

en

"Sassan confesses that for many, participation in the Ashura ceremonies is not due to religious tendencies. 'It's rumored that these days Imam Hossein has garnered many alcoholic mourners too. If alcoholics mourn for Imam Hossein, it is not a sign of their attachment to the Imam, it's a sign that our people still haven't figured out their relationships with themselves!' "[376].

Hoewel het praktiseren van de voorgeschreven gebeden en het vasten van de Ramadan behoren tot de essentie van de islam, is er dus een toenemend aantal moslims in Iran dat daar weinig tot geen waarde meer aan hecht. Het is derhalve ook niet onaannemelijk dat (met name jongeren) in onderlinge contacten zich behoorlijk vrij kunnen voelen om kritisch over de islam te spreken.

10.4.2.5 Risico bij gecontroleerde uitreis uit Iran

In een ons bekende zaak is gesteld dat een huiskerkdeelnemer die op moment van een gestelde inval tijdens een bijeenkomst niet aanwezig was, later bij een (poging tot) gecontroleerde uitreis alsnog is gearresteerd vanwege de betrokkenheid bij de huiskerk.

---

[376] http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2012/12/dispatch-a-faith-of-their-ownislamand-iranian-youth.html (geraadpleegd 17 augustus 2017)
Zie bijvoorbeeld ook:
http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2012/08/dispatch-the-open-secrets-of-ramadan.html;
http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iran/11776241/Friday-prayers-in-the- Islamic-Republic-of-Iran-but-where-are-the-worshippers.html;
https://www.economist.com/news/special-report/21628596-ordinary-iranians-are-losing-interest-mosque-take-it-or-leave-it (allen geraadpleegd 17 augustus 2017)

In de betreffende zaak is de latere arrestatie van de huiskerkdeelnemer niet aannemelijk geacht. "*De werkwijze dat leden van huiskerken, anders dan tijdens een huiskerkbijeenkomst of het openlijk uitdragen van het nieuwe geloof, zouden worden gearresteerd komt niet naar voren in het Algemeen ambtsbericht Iran van maart 2019. Ook in het US Department of State 2019 International Religious Freedom Report Iran is alleen vermeld dat de arrestaties plaatsvinden tijdens invallen in huiskerken.*"[377]

De in voormelde zaak gehanteerde redenering van de staatssecretaris staat haaks op tegenwerpingen in vele andere bij Stichting Gave bekende zaken, waarin ongeloofwaardig wordt geacht dat een vreemdeling die vanwege huiskerkdeelname gesteld in de negatieve belangstelling van de Iraanse is komen te staan gecontroleerd heeft kunnen uitreizen zonder daarbij in de problemen te komen.

10.4.3 Acceptatie van de risico's

Dat een bekering tot het christelijke geloof risico's met zich meebrengt staat buiten discussie. Ook is het een onloochenbaar feit dat er in die landen mensen zijn die dat risico nemen. Veel bekeerlingen hebben daarbij niet de intentie om naar het westen te vluchten en daar asiel aan te vragen op grond van hun bekering. Mensen blijven in de praktijk als regel in hun eigen land en proberen daar hun nieuwe geloof ondanks de risico's te praktiseren. Men is dus blijkbaar bereid die risico's voor lief te nemen. Onder de kop 'Algemeen' is dat al in algemene zin benoemd. Onder de kop 'Iran' subparagraaf 'huiskerken' is daarbij nader aangegeven dat de hoop die mensen ontvangen door het christelijke geloof de te nemen risico's voor de gelovigen aanvaardbaar maakt. Zoals in par. 6.1 reeds aangehaald heeft David Greenlee de vraag gesteld en onderzocht waarom steeds meer moslims zulke risico's accepteren. Zijn conclusie is dat allerlei motieven in de sfeer van relaties, beleving en mystiek een rol kunnen spelen. De menselijke geest verwerkt dit allemaal en soms leidt dat tot een wezenlijke verandering in een mens. Hierbij is de menselijke geest niet autonoom. God werkt op diverse wijzen in op de menselijke geest.

Greenlee komt op basis van zijn literatuuronderzoek tot de volgende, samenvattende, conclusie:[378]

> "*How is God at work in drawing Muslims to faith in Jesus Christ through these diverse circumstances? Each person is unique; God's grace is creative. Those Muslims who now follow Jesus came to and live out their faith in many different ways. Prediction and prescription are to be avoided. However, three summary factors are independently referred to by several researchers (…). Muslims who have come to faith in Jesus Christ usually have:*
>
> - Encountered the truth of God's Word;
> - Received a touch of God's love through his people; and
> - Seen a sign of God's power."

Feitelijk komt het er op neer dat de reden waarom iemand de risico's van de bekering aanvaard geen andere zijn dan de motieven voor de bekering zelf i.e. in de waarde die het nieuwe geloof voor de bekeerling gekregen heeft. Daarbij mag wel duidelijk zijn dat de keuze voor het nieuwe geloof niet een zaak is van een verstandelijke afweging maar voor de bekeerling een existentiële

[377] Beschikking d.d. 14 juli 2020 inzake Z1-52973674216, p. 9
[378] David Greenlee, *New Faith, Renewed Identity*, blz. 2

levensverandering inhoudt die hem een nieuwe levensvisie en identiteit geeft en die nieuwe, tot dan toe ongekende, horizonten voor hem opent.

11 DE SITUATIE NA AANKOMST IN NEDERLAND

Zoals in het voorgaande is aangegeven, kan iemand al langere tijd in het land van herkomst serieuze interesse in het christelijke geloof hebben gehad, zonder een reële mogelijkheid te hebben om meer over het christelijke geloof te weten te komen. Als hij na aankomst in Nederland zijn bekering tot het christelijke geloof als motief in zijn asielaanvraag inbrengt, dan valt het niet altijd mee om de bekering aannemelijk te maken.

11.1 GEEN AANSLUITING BIJ EEN KERK

Na aankomst in Nederland kan een nieuwe belemmering om te groeien in geloof gelegen zijn in de Nederlandse kerk. Kerken zijn lang niet altijd ingesteld op mensen die weinig of geen Nederlands spreken en die niet bekend zijn met de kerkelijke cultuur. Hierdoor kan het lang duren voordat een jonggelovige echt aansluiting vindt bij een kerk en kan gaan groeien in zijn geloof.[379] Zoekers kunnen er ook op afknappen als ze zich niet gewaardeerd weten in de kerk, bijvoorbeeld vanwege een afwijkende levensstijl. Hogeweij-Speelman beschrijft bijvoorbeeld hoe een ex-moslim in zowel Soedanese als Nederlandse kerken genegeerd werd tot hij eindelijk in een kerk kwam waar mensen wel contact met hem maakten en hem hielpen om te groeien in zijn nieuwe geloof.[380] Daardoor kunnen mensen de voorkeur geven aan een kerk van eigen cultuur/taalgroep.[381] Afstand tot het azc waar iemand verblijft kan dan echter weer een belemmering vormen om (geregeld) de kerkdiensten en bijbelstudies bij ten wonen.

11.2 ANGST VOOR MEDEBEWONERS IN HET AZC

Ook als iemand niet zo snel zijn weg vindt naar een kerk, zou hij wel in staat kunnen zijn om zich na aankomst in Nederland nader in het christelijk geloof te verdiepen. Maar ook hier loop je al snel tegen belemmeringen op. Allereerst is het niet waarschijnlijk dat hij makkelijk een Bijbel of andere christelijke lectuur in zijn taal (of eventueel in het Engels) zal vinden. Als dat wel lukt, zal hij hier wellicht toch niet snel in gaan lezen, als hij op het azc een kamer of caravan met anderen (vaak moslims) moet delen.

11.3 BEKERING IN NEDERLAND

Verblijft iemand al wat langere tijd in Nederland, dan is de kans groter dat hij in aanraking komt met het Evangelie, vooral als hij op een azc woont waar de kerken actief zijn. Ook dan kan de belangstelling voor het christelijk geloof gewekt worden en kan iemand op een gegeven moment besluiten om Christus te volgen. In dat geval komt hij makkelijker in een omgeving waarin hij kan groeien in het geloof en na zekere tijd gedoopt worden.

---

[379] zie ook par. 7.2.
[380] Zie ook: Gé Hogeweij-Speelman, "*Grensoverschrijding en bekering*", blz. 89,90,92
[381] zie ook Rien van der Toorn, "*Ex-moslims en discipelschap*"

12 OVERIGE AANDACHTSPUNTEN

12.1 GEEN INHOUDELIJKE VRAGEN TIJDENS AANMELDGEHOOR

In het verleden is aan de orde geweest, dat het eerste gehoor niet bedoeld is on in te gaan op het asielrelaas. Mutatis mutandis wordt dit tevens van toepassing geacht op het huidige aanmeldgehoor.

Nationale ombudsman, 24 mei 2013, Rapport 2013/058:

> *"Verzoekers vluchtten naar Nederland vanwege hun bekering tot het christendom. Zij dienden op 21 juni 2012 een asielaanvraag in en werden meteen onderworpen aan een eerste gehoor. De IND stelde tijdens het eerste gehoor echter (nadere) vragen over hun bekering die onderdeel uitmaakte van hun reden van vertrek. Naar het oordeel van de Nationale ombudsman handelde de IND hierdoor in strijd met het beginsel van fair play. (…)*
> *De Nationale ombudsman heeft met instemming kennisgenomen dat de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie ervoor zal zorgdragen dat de hoormedewerkers in asielzaken eenduidig worden geïnstrueerd dat het stellen van (nadere) vragen over onderwerpen die (mogelijk) verband houden met de redenen van vertrek uit het land van herkomst, zoals een bekering, niet tijdens het eerste gehoor maar tijdens het nader gehoor gebeurt."*

Zie ook werkinstructie 2014/10, par. 3.2.1.1:

> *"Tegenstrijdigheden tussen verklaringen afgelegd in het eerste en nader gehoor kunnen niet zonder meer aan de vreemdeling worden tegengeworpen. Bekeken moet worden in hoeverre de vreemdeling met een en ander is geconfronteerd tijdens het nader gehoor (of in het voornemen), waarbij er rekening mee gehouden moet worden dat het eerste gehoor niet is bedoeld voor het asielrelaas."*

Zie ook WI 2021/8 Aanmeldgehoor, onder B:

> *"De IND vraagt tijdens de aanmeldfase naar een korte opgave van de asielmotieven (zie hieronder bij punt 8). Dit is ook in artikel 3.108d Vb opgenomen. De vraag naar een korte opgave van de asielmotieven is niet meer dan een eerste uitvraag. Hiermee kan de IND een betere inschatting maken van de complexheid en bewerkelijkheid van de asielaanvraag en daarnaast eventuele kwetsbaarheden bij de vreemdeling onderkennen. De in het aanmeldformulier of tijdens het aanmeldgehoor opgegeven asielmotieven worden niet betrokken bij de beoordeling van de inwilligbaarheid van de aanvraag. Dit gebeurt alleen wanneer deze afgelegde verklaringen betrekking hebben op daden als bedoeld in artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag, andere zware strafbare feiten of indien de bescherming van de nationale veiligheid dit vereist.*
>
> *(…)*
>
> *Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling om tijdens het aanmeldgehoor op de asielmotieven door te vragen, want hiervoor dient nog steeds het nader gehoor. Ook is het zaak om tijdens een gehoor in te grijpen als de vreemdeling zelf te veel uitweidt over zijn asielmotieven."*

12.2 VERTALING

De vertaling bij het nader gehoor kan een negatieve invloed hebben op de beschikking. Hieraan heeft mw. mr. L. Blijdorp (contactpersoon advocatuur AC Zevenaar) een artikel gewijd. (Immigratie en Naturalisatiedienst, *Nieuwsbrief voor Tolken*, december 2012) Verkeerde vertaling en weergave in het rapport nader gehoor komt in het algemeen door onbekendheid met christelijke termen bij zowel de tolk als bij de gehoorambtenaar. Als de advocaat ook niet goed bekend is met de christelijke termen, worden fouten ook niet (voldoende) gecorrigeerd. Mw. mr. Blijdorp doet een aantal aanbevelingen. Het is goed om er op te letten of die ook worden gevolgd.
Zie ook UNHCR "Guidelines on International Protection No. 6: Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees" (Chapter III a, section 27f; www.unhcr.org/40d8427a4.html)

12.2.1 Bijbel vertaald met 'Indjil' = Evangelie

Met enige regelmaat zien we een vertaalprobleem opduiken. Als bijvoorbeeld gevraagd wordt naar de boeken van de Bijbel, kan een antwoord zijn, dat de Bijbel uit vier boeken bestaat. Als namen van de Bijbelboeken kan worden opgesomd: Mattheüs, Marcus, Lukas en Johannes.

Zoals bekend bestaat de Bijbel uit 66 boeken (in de protestantse traditie) of uit 73 boeken (andere stromingen). De vier hiervoor genoemde boeken vormen tezamen de Evangeliën, die een onderdeel vormen van de gehele Bijbel. De hierboven weergegeven antwoorden zijn dus fout en doen dan afbreuk aan de geloofwaardigheid van bekering. Meer dan eens wordt echter gewezen op een vertaalprobleem: Het Nederlandse woord Bijbel wordt namelijk vaak weergeven met de term *Indjil*. *Indjil* is echter het Arabische woord voor Evangelie en daarmee zijn de gegeven antwoorden volkomen begrijpelijk en als antwoord op de in vertaling weergegeven vraag correct.

Voor de achtergrond van dit vertaalprobleem is het belangrijk om de zaak vanuit het perspectief van moslims te bekijken. Naar islamitische opvatting zijn er aan de Koran twee Joodse en één christelijk boek voorafgegaan. De Joodse boeken zijn, naar hun opvatting, de *Tawrat* en *Zabur* en het christelijke boek noemen zij de *Indjil*.[382] Aangezien de Bijbel het 'boek van de christenen' is, wordt 'Bijbel' vaak vertaald met *Indjil*. Een duidelijk voorbeeld daarvan zien we in het gehoorrapport waarvan een passage is opgenomen op de volgende bladzijde. Hier staat: "De moslims geloven in vier boeken: Tora, Zabur, Bijbel en Koran." De asielzoeker heeft in zijn eigen taal ongetwijfeld gezegd: "Tawrat, Zabur, Indjil en Koran", maar Indjil is dus door de tolk vertaald met Bijbel.

[382] Zie http://nl.wikipedia.org/wiki/Islamitische_heilige_boeken;
zie ook www.islam-moslim.com/Wat-is-het-christendom.html, waar ook Indjil geïdentificeerd wordt met Bijbel: "*In de islam wordt aanvaard dat in de Indjiel (Bijbel) geschreven stond dat er slechts één God, Allah bestaat en dat Hazrat 'Isaa (Jezus) de dienaar en Boodschapper van Allah is.*"

Klantdirectie Asiel
BU 241 Schiphol

Datum
8 oktober 2013

V-nummer
278.570.6587

Klant-/Dossiernummer
K1-2164495745

Zaaknummer
Z1-3894616864

Waarom heeft u ooit bedacht om de Bijbel te gaan lezen?
In de tijd daar zocht ik er helemaal niets achter. Ik wist ook niet dat als ik dat zou lezen, dat het zoveel problemen zou veroorzaken. Ik heb het echt onderschat. Ik wist het echt niet. Het is in de hele wereld bekend dat de moslims geloven in vier boeken, Tora, Zabur, Bijbel en Koran. Zij accepteren die vier boeken. Ik wilde lezen wat daar stond. Het is ook heel moeilijk. Aan de ene kant zeggen moslims: wij accepteren of wij kennen die vier boeken. Aan de andere kant, staat in de boeken tegenstrijdigheden. Ik was geïnteresseerd hoe dat zat.

Een ander voorbeeld uit een gehoorrapport is:

> "*Waar gaat het om in het christendom?*"
> " 'Injil' [vertaald = Bijbel] betekent blijde boodschap en dat houdt in dat God naar ons is gekomen. Als je de Bijbel leest, lees je over het juiste pad naar eeuwig geluk."[383]
> *Kunt u zich nog herinneren wat het eerste verhaal was wat u las?*
> In de Bijbel of in het heilige boek?
> *In de Bijbel. Is er een verschil?*
> Het boek wat wij hadden was het heilige boek. Het eerste gedeelte is het oude testament en daarna begint de Bijbel.[384]

Ook hier is klaarblijkelijk Bijbel vertaald met *Indjil* en omgekeerd.

12.2.2 Verbeteringen

Sinds medio 2013 krijgen wij gehoorrapporten onder ogen, waaruit blijkt dat sommige tolken inmiddels uit eigen beweging een vertaling nader toelichten, bijvoorbeeld door aan te geven welk woord in de taal van de asielzoeker is gebruikt of dat een woord in de ene taal twee verschillende betekenissen kan hebben in de andere taal. Dit is al een duidelijke verbetering die navolging verdiend. Naar onze mening mag van een gehoorambtenaar ook verwacht worden dat hij de tolk uitdrukkelijk verzoekt om bij specifieke termen aan te geven op welke wijze deze vertaald zijn. Indien niet blijkt dat dit gebeurt is en er wel klachten zijn betreffende de wijze van vertalen die ten nadele van de asielzoeker komt, achten wij een formele klacht op zijn plaats.

12.2.3 Melding vertaalfouten in correcties & aanvullingen

De procedurerichtlijn 2013/32/EU (Art. 17 lid 3) schrijft voor dat verzoeker in de correcties & aanvullingen opmerkingen moet kunnen maken en/of opheldering verschaffen over verkeerd vertaalde passages of misvattingen in gehoorrapport, en dat verzoeker daarna gevraagd wordt te bevestigen dat de inhoud van het verslag of de schriftelijke weergave een correcte afspiegeling is van het onderhoud. Alleen indien het gehoor is opgenomen en als bewijs wordt toegelaten in beroepsprocedures, mag hiervan worden afgezien.

Indien gestelde vertaalfouten en misvattingen niet gevolgd worden, kan verzoeker weigeren te bevestigen dat het gehoorrapport een correcte afspiegeling is van het onderhoud, waarvan in dat geval aantekening moet worden gemaakt in het dossier met vermelding van de redenen. (Art. 17 lid 4)

De kennelijke bedoeling van de procedurerichtlijn is te waarborgen dat de besluitvorming gebaseerd is op hetgeen verzoeker daadwerkelijk heeft verklaard en niet op een (deels) verkeerde weergave. Derhalve dienen o.i. correcties betreffende gestelde foutieve vertaling en gestelde misvattingen altijd door de dienst gevolgd te worden zolang geen gebruik wordt gemaakt van geluidsopnamen als bedoeld in de procedurerichtlijn.

In een zaak is aan de orde dat tegengeworpen werd dat betrokkene niet bekend was met de doop. De rechtbank kende echter gewicht toe aan de toelichting in de zienswijze, dat betrokkene niet bekend was met de term die de tolk gebruikte voor de doop en dat, toen

[383] Nader gehoor inzake Z1-8981094614 d.d. 26 januari 2016, p. 15
[384] Gehoor opvolgende aanvraag inzake Z1-81628595742 d.d. 13 november 2017

duidelijk werd dat het ging over water over het hoofd, betrokkene wel wist wat er bedoeld werd.[385] De toelichting, niet alleen in de aanvullingen en correcties maar ook nog later in de zienswijze, acht de rechtbank dus van belang.

12.2.4 Geluidsopnamen

De IND is altijd zeer terughoudend geweest in het toestaan van geluidsopnamen tijdens het gehoor. In overleg met de ombudsman worden geluidsopnamen inmiddels onder voorwaarden toegestaan, zie rapport ombudsman 2014/166 waarin ook de 'spelregels' vermeld zijn.

Wat ons betreft is dit een goede ontwikkeling. Geluidsopnamen kunnen van belang zijn om geschillen rondom de vertaling te beslechten. Overigens wijzen wij er volledigheidshalve op dat Gave niet de mogelijkheden heeft om geluidsopnamen te beoordelen. Gave zal daarom bij dossieronderzoek eventuele ter beschikking gestelde geluidsopnamen niet in behandeling nemen. Wel zullen we uiteraard correcties en aanvullingen welke (mede) gebaseerd zijn op geluidsopnamen in ons dossieronderzoek in aanmerking nemen.

12.3 VRAAGSTELLING IND MEDE BEPALEND VOOR WEGING

Artikel 3: 113 lid 2 Vb stelt: "*Bij het afnemen van het nader gehoor wordt de vreemdeling in de gelegenheid gesteld om zo volledig mogelijk de tot staving van zijn aanvraag noodzakelijke elementen aan te voeren. Dit houdt onder meer in dat de vreemdeling in de gelegenheid wordt gesteld om uitleg te geven over eventueel ontbrekende elementen of over inconsistenties of tegenstrijdigheden in zijn verklaringen.*"

Werkinstructie 2021/13 Nader gehoor, p. 9: "*Vanwege de samenwerkingsplicht worden tijdens het nader gehoor eventuele tegenstrijdige of bevreemde verklaringen bevraagd. Tegenstrijdige of bevreemde verklaringen kunnen niet zonder meer in de beslissing worden tegengeworpen wanneer de vreemdeling niet de gelegenheid heeft gehad deze uit te leggen. Hetzelfde geldt voor verklaringen die tegenstrijdig zijn aan openbare objectieve bronnen en verklaringen die onvolledig of voor de hoormedewerker onduidelijk zijn.*"

Indien de IND tegenwerpt dat een asielzoeker te weinig of te algemene of te vage verklaringen heeft afgelegd, kan dat volgens de rechtbank te wijten zijn aan een te algemene of te beperkte vraagstelling tijdens het gehoor of aan onduidelijkheid van de kant van de IND hoe diepgaand of omvattend een antwoord zou moeten zijn:[386]

r.o.9: "*Eiseres wordt in dit kader [i.e. van haar bekering, MV] onder meer tegengeworpen dat zij in eerdere instantie nimmer verklaard heeft over haar affiniteit met het christendom. Eiseres heeft hierover echter verklaard dat deze interesse niets te maken had met haar reden van vertrek en bovendien, dat haar interesse pas in Nederland geleidelijk heeft geleid tot die bekering. Dit komt de rechtbank op zichzelf niet ongeloofwaardig voor. Daar komt bij dat de structuur van het gehoor ook zodanig is opgezet dat een vreemdeling – zoals door verweerder is betoogd – weliswaar alles wat van belang is of kan zijn voor de beoordeling van het relaas dient te verklaren, maar ook, dat van een vreemdeling verwacht wordt dat men zich daarbij beperkt tot de (hoofd)reden van vertrek.*"

[385] Uitspraak rb Utrecht, 11 januari 2016, AWB 15/14279 T, r.o. 14
[386] Uitspraak rb Den Bosch, 25 maart 2015, AWB 14/24975

r.o. 10: "*Verweerder gelooft voorts niet dat eiseres bekeerd is omdat zij onvoldoende kennis zou hebben van het christelijke geloof. Desgevraagd heeft verweerder echter niet kunnen aangeven dat eiseres geen, of foutieve informatie gegeven zou hebben op daarover aan haar gestelde vragen, maar slechts dat deze antwoorden dieper en minder oppervlakkig hadden moeten zijn. Een precieze invulling daarvan heeft verweerder echter desgevraagd niet kunnen geven.*"

r.o. 11: "*(…) merkt de rechtbank op dat het door verweerder gestelde gebrek aan diepgang in het bekeringsproces in de ogen van de rechtbank ook een resonantie kan zijn van het gebrek aan diepgang in bepaalde vragen die hierover aan eiseres zijn gesteld.*"

De rechtbank weegt dus mee dat de gehoorambtenaar mede sturing geeft aan hetgeen de asielzoeker verklaart, hetgeen ook in lijn is met de gedeelde taak van de asielzoeker en de staat waarbij op de asielzoeker de plicht rust om alle door de IND gestelde vragen zo volledig mogelijk te beantwoorden, zoals verwoord in werkinstructie 2010/14. In werkinstructie 2014/10 wordt in dit verband gesproken van een samenwerkingsverplichting.

In een andere uitspraak vinden we dezelfde lijn terug:[387]

r.o. 14: "*(…) De rechter stelt vast dat verweerder juist op het punt van het bekeringsproces slechts enkele vragen heeft gesteld die eiseres bovendien concreet heeft beantwoord. Verweerder heeft in de door eiseres gegeven antwoorden kennelijk geen aanleiding gezien hierop door te vragen.*" "*(…) gelet op (…) het gebrek aan diepgang in verweerders vragen hieromtrent heeft verweerder hiermee onvoldoende inzichtelijk gemaakt waarom de gestelde bekering van eiseres ongeloofwaardig is.*"
"*Verweerder gelooft voorts niet dat eiseres is bekeerd omdat zij onvoldoende kennis zou hebben van het christelijke geloof. (…) De rechter stelt echter vast dat eiseres op sommige van deze vragen juist wel uitgebreid heeft verklaard en dat verweerder op de andere punten vervolgens niet heeft doorgevraagd.*"

Ook is geoordeeld dat eiser duidelijk en concreet antwoord heeft gegeven op de hem gestelde vragen en dat, indien verweerder meer van eiser had willen horen, het op de weg van verweerder had gelegen dit tijdens het gehoor aan eiser voor te houden of hem nadere vragen te stellen.[388]

Werkinstructie 2022/3 (par. 6.1) geeft nadere aanwijzingen voor het doorvragen:

"*Na het vrije relaas moeten vooral open vragen gesteld worden. Daar waar nodig moet worden doorgevraagd op de gegeven antwoorden. Getracht moet worden zo veel mogelijk het echte gesprek aan te gaan. Als uitgangspunt geldt dat je je tijdens het gehoor onbevangen opstelt en zo veel mogelijk voorkomt dat je (onbewust) redeneert vanuit een persoonlijk, vaak westers, referentiekader. Vraag vooral door op de persoonlijke belevingen van de vreemdeling en de persoonlijke betekenis die de verandering in zijn geloofsovertuiging in de sociale, emotionele en religieuze context voor de vreemdeling heeft gehad. Hou bij het stellen van vragen ook rekening met de mate waarin vreemdelingen hun nieuw verworven geloof in woorden kunnen vatten, dit zal immers per persoon verschillen. Bovendien is niet iedere vreemdeling gewend om over zijn persoonlijke ervaringen en gevoelens te praten.*

[387] Uitspraak rb Roermond, 15 april 2015, AWB 15/5898
[388] Uitspraak rb Rotterdam, 30 augustus 2017, NL17.1360, r.o. 3.2

Probeer dan ook zoveel mogelijk aansluiting te zoeken bij het niveau en de wijze van vertellen van de vreemdeling en zijn referentiekader.

"Het komt regelmatig voor dat vreemdelingen met standaardantwoorden komen ten aanzien van een bekering. Dit terwijl de IND juist op zoek is naar een authentiek verhaal en de persoonlijke betekenis van de bekering voor de betrokken vreemdeling. Daarom is het van belang om verder door te vragen bij standaardantwoorden. Het is daarbij de bedoeling de vreemdeling uit te nodigen zijn verklaringen nader te onderbouwen en persoonlijker te maken. Dit kan bijvoorbeeld door om verduidelijking van het gegeven antwoord te vragen of te vragen naar wat één en ander dan persoonlijk voor hem betekent, waarbij je eventueel ook creatief kunt zijn in je vraagstelling. Indien de vreemdeling, ondanks dat hij is uitgenodigd zijn verklaringen nader te onderbouwen en persoonlijker te maken, daarvan geen gebruik maakt en met standaardantwoorden blijft komen, hoeft daarop niet oneindig te worden doorgevraagd. Het blijft immers de verantwoordelijkheid van de vreemdeling om zijn bekering middels zijn verklaringen aannemelijk te maken."

De rechtbank heeft uitgesproken dat de IND hier op meerdere punten niet aan heeft voldaan.[389] Hierbij heeft de rechtbank mede de context van de gestelde vragen en de gegeven antwoorden meegewogen. Ook heeft de rechtbank meegewogen in hoeverre open vragen zijn gesteld (zoals blijkens werkinstructie 2019/18 de bedoeling is) dan wel gesloten vragen zijn gesteld:

"Op pagina 8 zijn vragen gesteld over de gedragsverandering, die eiser heeft beantwoord en hierop is door verweerder niet met open vragen doorgevraagd. De vragen op pagina 10 zijn gesteld in het kader van de vraag waarom hij naar de bijeenkomsten ging en de vragen op pagina 17 gaan onder andere over het moment waarop hij zijn broer geloofde. Anders dan verweerder in het verweerschrift heeft gesteld, heeft hij niet doorgevraagd naar de gedragsverandering van eisers broer. Dat eiser deze gedragsverandering zelf betrekt in zijn antwoord op een door verweerder in een ander verband gestelde vraag, maakt dat niet anders." (r.o. 9.1.2)

"De rechtbank stelt vast dat verweerder niet heeft doorgevraagd naar de punten waarop hij kennelijk (uitgebreidere) verklaringen van eiser verwachtte. Eiser heeft met zijn verklaringen op de pagina's 4, 9 en 17 van het nader gehoor uitgelegd hoe hij, nadat hij zijn broer het bewuste boek zag lezen, werd uitgenodigd voor de bijeenkomst en hier geïnteresseerd in was, namelijk omdat hij dacht daar geld te kunnen verdienen. Verweerder heeft niet gemotiveerd waarom deze door eiser gegeven reden en zijn verklaringen dat hij zijn broer niet serieus nam toen hij het over God en geloof had, geen afdoende verklaring vormen voor waarom eiser nieuwsgierig raakte om mee te gaan naar de bijeenkomst. Zoals is overwogen onder 9.1.2. volgt uit de verklaringen van eiser dat hij voorafgaand aan de bijeenkomst nog niet wist dat zijn broer zich met het christendom bezighield. Het is daarom niet terecht dat verweerder het ongerijmd vindt dat eiser de verklaringen van zijn broer niet koppelde aan het christendom, maar aan een piramidegroep." (r.o. 9.2.2)

"Naar het oordeel van de rechtbank is –anders dan verweerder stelt –door de gehoormedewerker niet (met open vragen) doorgevraagd naar wat eiser bedoelde met een intieme sfeer en hoe hij de bijeenkomst heeft ervaren. Hoewel aan eiser is gevraagd hoe hij het heeft ervaren dat hij terechtkwam in een totaal andere omgeving dan hij had verwacht

[389] Uitspraak rb Rotterdam, 22 december 2020, NL20.11603

(nader gehoor, p. 9), is het niet vreemd dat hij in zijn antwoord niet inging op de sfeer en ervaring bij de bijeenkomst. De vraag werd hem namelijk gesteld in de context van vragen over zijn broer. Verweerder heeft niet doorgevraagd op eisers verklaring dat hij elke week naar de bijeenkomst ging vanwege de veranderingen bij zijn broer, de warme omgeving en aandacht die hij miste en de warme sfeer die hij zag bij de bijeenkomst (nader gehoor, p. 10). Anders dan verweerder stelt is op pagina 17 niet gevraagd naar de sfeer en ervaring van eiser bij de bijeenkomst, maar gaan de vragen over het serieus nemen van zijn broer." (r.o. 9.3.2)

"*De rechtbank ziet ook niet in dat eiser summier heeft verklaard over het feit dat hij in Griekenland naar de kerk ging en is gedoopt. Zoals eiser terecht betoogt heeft verweerder niet doorgevraagd naar zijn doop. Verweerder heeft enkele voornamelijk gesloten vragen gesteld van feitelijke aard (nader gehoor pagina 11 en 20) en deze vragen heeft eiser beantwoord. Desgevraagd heeft verweerder ter zitting niet toegelicht wat eiser dan nog meer over zijn doop had moeten verklaren.*" (r.o. 11)

Verwezen zij ook het naar volgende:

"*De rechtbank is van oordeel dat verweerder, nu hij de verklaringen van eisers zoon in zijn beoordeling meende te moeten betrekken, deze bij de gehoren van eiser aan hem had moeten voorhouden.*"[390]

en naar:

"*Uit de Werkinstructie [2018/10 p. 11] volgt dat, indien de vreemdeling met niet concrete standaardantwoorden komt ten aanzien van een bekering, verweerder dient door te vragen om het authentieke verhaal en de persoonlijke betekenis van de bekering te achterhalen. De rechtbank stelt vast dat uit het gehoor van eiser blijkt dat verweerder niet aan eiser heeft gevraagd zijn antwoord nader te specificeren. Dit betekent dat verweerder niet heeft kunnen tegenwerpen dat eiser niet voldoende concreet heeft verklaard over zijn moment van bekering.*"[391]

12.4 BEKERING HAD EERDER INGEBRACHT MOETEN WORDEN

12.4.1 Rb Amsterdam, 2 november 2020, AWB 10/33080, bevestigd door ABRvS, 5 januari 2011, 201010489/1/V2

Betrokkene was al ten tijde van zijn eerdere asielaanvraag bezig met de overgang naar het christelijke geloof. Ook kon hij niet verklaren omtrent de wijze en tijdstip van zijn bekering. Verder oordeelde de IND in deze zaak dat de doopakte en de verklaring van de kerkelijke gemeente de bekering nog geheel niet aantonen. In beroep werd echter uitgesproken dat het doopbewijs en de verklaring van de kerkelijke gemeente wel als nova aangemerkt dienen te worden. Tevens was daarmee naar het oordeel van de rechtbank de bekering voldoende onderbouwd. Deze uitspraak is in hoger beroep zonder nadere bespreking bevestigd.

[390] uitspraak rb Roermond, 7 januari 2021, NL19.88, r.o. 14
[391] Uitspraak rb Roermond, 22 januari 2021, NL19.27486 en NL19.27488, r.o. 8.1

12.4.2 ABRvS, 27 juni 2013, 201101466/1/V2

Blijkens rechtsoverweging 4.1 geldt een origineel doopcertificaat betreffende een van na beëindiging van de vorige asielprocedure daterende doop een nieuw gebleken feit of veranderde omstandigheid,

tenzij *"een vreemdeling in een eerdere procedure reeds melding kon en derhalve behoorde te maken van zijn bekering tot dan wel belangstelling voor, het christendom en dit zonder een in rechte te honoreren verklaring heeft nagelaten. In een dergelijk geval is een doopcertificaat geen nieuw gebleken feit of veranderde omstandigheid als vorenbedoeld."*

Dat een doopcertificaat van na de eerdere procedure niet als nieuw gebleken feit of veranderde omstandigheid geldt indien betrokkene ten tijde van de eerdere procedure al belangstelling had in het christelijke, geloof is o.i. strijdig met de hierboven aangehaalde uitspraak ABRvS 201010489/1/V2. Tevens achten wij dit bezwaarlijk, aangezien de enkele belangstelling voor het christelijke geloof niet leidt tot een asielgrond en daarom niet valt in te zien dat iemand zijn of haar belangstelling in het christelijke geloof al in een lopende procedure zou moeten inbrengen met het oog op een latere mogelijke gebeurtenis zijnde de bekering. Naar aanleiding van de integrale toetsing kan voorts opgemerkt worden dat alleen 'relevante elementen' van het asielrelaas worden beoordeeld. (WI 2014/10 par. 3.2) Hieruit vloeit voort dat verzoeker niet gehouden is niet-relevante elementen in zijn asielaanvraag in te brengen. We wijzen ten deze op uitspraak rechtbank Breda 5 juli 2017 (NL.17.1056). In deze zaak zijn andere redenen dan bekering aan de asielaanvraag ten grondslag gelegd maar is wel aan de orde gekomen dat verzoeker interesse toonde in het christelijke geloof. De rechtbank stelt daarbij vast

> *"dat verweerder in het voornemen uitvoerig gemotiveerd heeft waarom hij niet geloofwaardig acht dat eiser is bekeerd tot het christendom. De rechtbank stelt evenwel vast dat eiser tot op heden slechts heeft verklaard dat hij belangstelling heeft opgevat voor het christendom en dat hij zich daarin wil verdiepen om te bezien waarom moslims en christenen een hekel aan elkaar hebben. Van een bekering is geen sprake. Eiser heeft daarnaast consequent verklaard dat zijn interesse in het christendom geen asielmotief is. Gelet hierop is eisers belangstelling voor het christendom niet relevant voor onderhavige aanvraag. De rechtbank zal dat dan ook niet beoordelen."* (r.o. 10)

Een element is relevant als het in verband staat met vluchtelingschap of met art. 3 EVRM. (WI 2014/10 par. 3.1). Dat laatste is niet het geval bij een enkele belangstelling voor het christelijke geloof, tenzij aangenomen wordt dat de enkele belangstelling voor het christelijke geloof reeds leidt tot een zodanig risico dat besloten moet worden tot vluchtelingschap of subsidiaire bescherming, in welks geval de noodzaak tot toetsing van de geloofwaardigheid van bekering zou komen te vervallen. Dit is echter niet de lijn die de jure en de facto gevolgd wordt. Derhalve kan een enkele belangstelling tot het christelijke geloof niet aangemerkt worden als een relevant element in de zin van werkinstructie 2014/10 en dient een bekering die dateert van na de bestuurlijke fase in een eerdere procedure zonder meer als nieuw (relevant) feit of omstandigheid geaccepteerd te worden.

Los van de gevolgtrekking uit werkinstructie 2014/10 blijkt overigens uit overige, hieronder nader aangehaalde jurisprudentie dat zo nodig een beroep kan worden gedaan op Bahaddar-exceptie en op 'excessief formalisme' in de zin van het Da Silva en Hoogkamer-arrest EHRM 31 januari 2006 (50435/99).

Overigens: indien er in een periode voorafgaand aan een eerdere aanvraag sprake was van interesse in het christelijke geloof maar verzoeker ten tijde van de eerdere aanvraag niet met christelijke geloof bezig was, kan volgens re rechtbank niet tegengeworpen worden dat de interesse in het christelijke geloof ten tijde van de eerdere aanvraag gemeld had moeten worden.[392] In dat geval wordt een latere bekering dus wel geaccepteerd als een rechtens relevant novum.

12.4.3 Rb Haarlem, 3 april 2012, AWB 12/8864

"Het betreft een vierde asielaanvraag van een in Nederland tot het christendom bekeerde Iraniër. Tijdens zijn tweede asielaanvraag heeft de vreemdeling pas tijdens de correcties en aanvullingen aangegeven tot het christendom te zijn bekeerd, hetgeen door de minister te laat werd geacht. Als novum heeft de vreemdeling aangevoerd dat hij vernomen heeft dat zijn familie iemand naar Nederland gestuurd heeft om hem vanwege zijn bekering te doden. Ook nu heeft de minister de aanvraag afgewezen op grond van artikel 4:6 Awb.
De voorzieningenrechter oordeelt dat de door de vreemdeling aangevoerde informatie niet uit objectieve bron afkomstig is en derhalve geen novum is. Daarnaast is het uitgesloten dat de bekering van verzoeker kan afdoen aan het eerdere besluit nu het standpunt van de vorige rechtbank dat diens bekering onaannemelijk is omdat hij hierover eerder had dienen te verklaren, onherroepelijk is geworden.
In de zienswijze heeft de vreemdeling aangevoerd dat sprake is van bijzondere feiten en omstandigheden als bedoeld in het Bahaddar-arrest van het EHRM.
De vreemdeling heeft een originele doopakte getoond en een verklaring van een dominee omtrent de geloofwaardigheid van de bekering. De vreemdeling stelt dat bekeerde christenen bij gedwongen terugkeer een risico op schending van artikel 3 EVRM lopen en heeft dat standpunt met diverse stukken uitvoerig onderbouwd.
De voorzieningenrechter stelt vast dat het standpunt omtrent de ongeloofwaardigheid van de bekering niet berust op een inhoudelijk oordeel, maar op een procedureel oordeel, namelijk dat de vreemdeling dit eerder naar voren had dienen te brengen.
Binnen het Bahaddar toetsingskader ziet de voorzieningenrechter zich gesteld voor de vraag of de vreemdeling in staat moet worden gesteld de geloofwaardigheid van zijn bekering alsnog aannemelijk te maken. De voorzieningenrechter overweegt dat gelet op de voor de vreemdeling positieve verklaring van de dominee niet valt in te zien dat indien de authenticiteit van de doopakte wordt aangetoond, niet van de geloofwaardigheid van de gestelde bekering moet worden uitgegaan.
Vervolgens wordt in deze uitspraak gerefereerd aan de uitspraak van eveneens rechtbank Haarlem van 1 maart 2012 (AWB 11/35302, LJN: BV8668) en de daarin genoemde notitie van VluchtelingenWerk Nederland van november 2011. Hieruit vloeit volgens de voorzieningenrechter voort dat voor verzoeker mogelijk sprake is van vrees voor vervolging waarmee voorts mogelijk sprake is dat tot het christendom bekeerde Iraniërs een reëel risico lopen in de zin van artikel 3 EVRM.
Het beroep kan een redelijke kans van slagen niet worden ontzegd. De belangenafweging valt

[392] Uitspraak rb Den Bosch, 26 november 2015, AWB 15/11272, r.o. 9

uit in het voordeel van de vreemdeling. De voorlopige voorziening wordt toegewezen. De vreemdeling krijgt drie maanden de tijd om de authenticiteit van de doopakte aan te tonen."[393]

12.4.4 ABRvS 24 juli 2014 (201211720/1/V2); rb Rotterdam, 3 december 2012, AWB 12/36492

De voorzieningenrechter had het volgende uitgesproken:

> *"Verzoekster heeft aan haar huidige aanvraag een doopakte en een getuigschrift ten grondslag gelegd die dateren van na de afwijzing van haar eerste asielaanvraag. Voorts is niet in geschil dat verzoekster kennis heeft van het christendom en dat zij zich in het christendom verdiept heeft. Tenslotte heeft verzoekster verklaard dat zij haar bekering dan wel bekeringsproces niet eerder naar voren heeft gebracht, omdat zij vond dat het niets te maken heeft met de redenen die zij aan haar eerste asielaanvraag ten grondslag had gelegd. In het licht van hetgeen verzoekster aldus naar voren heeft gebracht, in onderlinge samenhang bezien, is de voorzieningenrechter van oordeel dat verweerder onvoldoende deugdelijk heeft gemotiveerd waarom hij geen geloof hecht aan de oprechtheid van verzoeksters bekering. De enkele omstandigheid dat zij eerder melding had kunnen doen is dan ook onvoldoende. "*

In hoger beroep heeft de Afdeling echter het volgende geconstateerd (r.o. 1.4, 1.5):

> *"Tijdens het nader gehoor van 5 maart 2012, in de eerdere procedure, heeft de vreemdeling verklaard dat zij niet heeft overwogen zich te bekeren. Aan haar opvolgende aanvraag heeft de vreemdeling ten grondslag gelegd dat zij is bekeerd tot het christendom. Daartoe heeft zij een doopcertificaat overgelegd waaruit blijkt dat zij op 11 maart 2012 is gedoopt. Voorts heeft zij verklaard dat zij in de weken voorafgaand aan haar doop intensief bijbelonderricht heeft gevolgd. De vreemdeling heeft de gestelde bekering in de eerdere procedure niet als asielmotief naar voren gebracht. Nu zij enkele dagen na het nader gehoor in die procedure is gedoopt en zij in de weken voorafgaand aan haar doop intensief bijbelonderricht heeft gevolgd, had zij dat destijds wel kunnen en derhalve moeten doen (vergelijk de uitspraak van de Afdeling van 23 augustus 2012 in zaak nr. 201109316/1/V2). Reeds daarom klaagt de staatssecretaris terecht dat de voorzieningenrechter niet heeft onderkend dat de vreemdeling geen nieuw gebleken feiten of veranderde omstandigheden als hiervoor bedoeld aan haar opvolgende aanvraag ten grondslag heeft gelegd. De grief slaagt."*

In deze zaak is dus van belang, dat ten tijde van de eerdere aanvraag al besloten was tot de doop en dat er dus blijkbaar meer was dan slechts belangstelling in het christelijke geloof die mogelijk later tot een bekering zou leiden.

12.4.5 Rb Den Bosch, 25 januari 2013, AWB 13/341 en ABRvS, 30 juni 2014, 201301155/1/V2

Deze zaak gaat over een herhaalde asielaanvraag van een tot het christendom bekeerde Iraniër.

> *"De vreemdeling beroept zich op het gewijzigd beleid inzake bekeerde Iraniërs. Daarvan zegt de rechtbank dat dit niet relevant is voor de vreemdeling nu in de vorige procedure het aspect van zijn bekering geen onderdeel van de besluitvorming is geweest. De gestelde bekering kan dus niet als nova worden aangemerkt. De voorzieningenrechter ziet evenwel de*

[393] Bron: Vluchtelingenwerk, UPdate 2012 nr. 16

noodzaak om voornoemde procedureregel niet tegen te werpen, nu er sprake is van de Bahaddarexceptie. Volgens de rechtbank is immers voldoende aannemelijk dat hij is bekeerd. De minister had inhoudelijk dienen te beoordelen of aannemelijk is dat de vreemdeling bij terugkeer naar Iran vervolgd wordt, dan wel een risico loopt op een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM. Beroep gegrond."[394]

In hoger beroep heeft de Afdeling uitgesproken dat

"*de voorzieningenrechter terecht heeft bezien of het aangevoerde grond biedt voor het oordeel dat het hier gaat om een geval als omschreven in paragraaf 45 van het arrest Bahaddar, en aldus of zich bijzondere, op de individuele zaak betrekking hebbende, feiten en omstandigheden als voormeld voordoen (vergelijk de uitspraak van de Afdeling van 11 april 2014 in zaak nr. 201310204/1/V2). Door echter te overwegen dat hij het op grond van de door de vreemdeling afgelegde verklaringen aannemelijk acht dat hij is bekeerd tot het christendom, zonder daarbij een standpunt van de staatssecretaris te betrekken, heeft de voorzieningenrechter de hiervoor onder 1.5. bedoelde beoordeling niet op de juiste wijze verricht.*"

Bahaddar-exceptie kan dus daadwerkelijk aangevoerd worden, maar de afdeling acht alleen de door de voorzieningenrechter toegepaste toetsing onvoldoende en wijst de zaak daarom terug naar de rechtbank om met een verbeterde toetsing te komen.

12.4.6 Rb Roermond, 23 januari 2013, AWB 13/651

"*Het betreft hier een herhaalde aanvraag van een Afghaan. In de eerste asielaanvraag was hij al bekeerd tot het christendom maar heeft hij dit niet vermeld. In zijn tweede aanvraag overlegt hij documenten waaruit zou moeten blijken dat hij is bekeerd.*
"*Volgens de rechtbank staat vast, onder verwijzing naar Afdelingsuitspraken, dat bekeerde Afghanen bij terugkeer problemen ondervinden. Hierbij is van belang dat, op grond van de uitspraak van het Hof van 5 september 2012 van Y en Z tegen Duitsland (C-71/11 en C-99/4), niet verwacht kan worden dat de vreemdeling zich in zijn geloofsuiting terughoudend opstelt. Dit betekent volgens de rechtbank dat, indien de bekering geloofwaardig is, er een artikel 3 EVRM-schending dreigt bij terugkeer. Dit betekent dat de Bahaddar-exceptie moet worden toegepast om de aanvraag inhoudelijk te beoordelen.*"[395]
Deze uitspraak verwijst in r.o. 10 ook naar een eerdere (ons onbekende) uitspraak van de rechtbank Maastricht, 23 augustus 2012, AWB 12/23845 en 12/23844, en de bevestiging daarvan in uitspraak ABRvS, 21 december, 2012201208524/1/V2.

12.4.7 Brief Directie Procesvertegenwoordiging IND 9 december 2013 in de zaak rechtbank Haarlem, AWB 13/9417

De staatssecretaris stelt in deze brief

"*dat ook bij een passieve bekering (een bekering die iemand 'overkomt') mag worden verwacht dat een vreemdeling aannemelijk weet te verklaren over het doorgemaakte proces*", "*dat er na die aanleiding een afweging (of daadwerkelijke keuze) plaatsvindt*" en dat hij

[394] Bron: Vluchtelingenwerk, UPdate 2013, nr. 7
[395] Bron: Vluchtelingenwerk, UPdate 2013, nr. 7;
Uitspraak: zie https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/rb-roermond-awb-13-656-13-651

"aannemelijk maakt hoe hij, na de aanleiding voor de bekering (…) verdere invulling heeft gegeven aan zijn proces van bekering."[396] Bij 'verder invulling geven aan zijn proces van bekering' valt te denken aan bekering en levensverandering als een proces dat ons leven lang duurt zoals daaromtrent geschreven is in 5.4.

Op grond van dit standpunt van de staatssecretaris kan, in geval van een passieve vorm van bekering, niet in redelijkheid verwacht worden dat iemand kort na het moment van de (eerste of aanvankelijke) bekering deze bekering reeds aan een lopende (of nieuwe) asielaanvraag ten grondslag legt. Immers: de staatssecretaris verwacht dat iemand in geval van een passieve vorm van bekering aannemelijk maakt hoe hij, na de aanleiding voor de bekering verdere invulling heeft gegeven aan zijn proces van bekering." Hieruit volgt, dat de bekering pas na enige tijd aannemelijk gemaakt kan worden.

Na hoeveel tijd is hierbij nog een open vraag. Daar zijn geen normen voor vastgelegd. Onze stichting adviseert een periode van zes tot negen maanden om de benodigde basiskennis van het christelijke geloof zich eigen te maken, te komen tot een daadwerkelijke afweging en keuze voor een christelijke leefwijze, zie onze brochure 'In Goede Aarde', p. 8,9,15,16[397].

12.4.8 Rb Den Bosch, 18 december 2014, AWB 14/26472

r.o. 9: "*Verweerder werpt in het bestreden besluit niet meer aan verzoeker tegen dat hij zijn interesse in het christendom niet bij de eerste procedure kenbaar heeft gemaakt.*"

Tegen de achtergrond dat in casu in Griekenland al kennis werd gemaakt met het christendom (zie r.o. 11), dus reeds voor de komst naar Nederland, betekent dit dat de eis van de staatssecretaris om een enkele interesse in het christelijke geloof reeds bij een lopende asielaanvraag in te brengen geen vast beleid is.

12.4.9 Rb Den Bosch, 25 maart 2015, AWB 14/24975

r.o.9: "*Eiseres wordt in dit kader [i.e. van haar bekering, MV] onder meer tegengeworpen dat zij in eerdere instantie nimmer verklaard heeft over haar affiniteit met het christendom. Eiseres heeft hierover echter verklaard dat deze interesse niets te maken had met haar reden van vertrek en bovendien, dat haar interesse pas in Nederland geleidelijk heeft geleid tot die bekering. Dit komt de rechtbank op zichzelf niet ongeloofwaardig voor. Daar komt bij dat de structuur van het gehoor ook zodanig is opgezet dat een vreemdeling – zoals door verweerder is betoogd – weliswaar alles wat van belang is of kan zijn voor de beoordeling van het relaas dient te verklaren, maar ook, dat van een vreemdeling verwacht wordt dat men zich daarbij beperkt tot de (hoofd)reden van vertrek."*

Kortom: de rechtbank weegt in casu dus mee dat de gehoorambtenaar mede sturing geeft aan hetgeen de asielzoeker verklaart, hetgeen ook in lijn is met de gedeelde taak van de asielzoeker en de staat waarbij op de asielzoeker de plicht rust om alle door de IND gestelde vragen zo volledig mogelijk te beantwoorden. (Zie verder par. 14.3)

---

[396] Brief Directie Procesvertegenwoordiging IND dd 9 december 2013, p. 2,3, inzake rechtbank Haarlem AWB 13/9417 (IND zaaknummer Z-2384018215), in reactie op de in deze zaak ingebrachte verklaring dr. Joke van Saane, "*Bekering*", draft notitie dd 31 oktober 2013

[397] De brochure kan bij Gave opgevraagd worden en is overigens ook bekend bij de IND.

12.4.10 ABRvS, 4 augustus 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2609

Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen over bekeringen en opvolgende asielaanvragen, is een origineel doopcertificaat betreffende een van na de beëindiging van de vorige asielprocedure daterende doop, een nieuw gebleken feit of veranderde omstandigheid dat tot toetsing van het besluit noopt. Nu de vreemdeling beschikt over een origineel doopcertificaat dat betrekking heeft op een van na de uitspraak in beroep in de vorige asielprocedure daterende doop, heeft de rechtbank ten onrechte overwogen dat hij aan zijn opvolgende aanvraag geen nieuw gebleken feiten of veranderde omstandigheden ten grondslag heeft gelegd.

12.4.11 Rb Arnhem, 25 oktober 2017, NL17.7954

Volgens de rechtbank hoeven geloofsafval en interesse in het christelijke geloof niet in de eerste asielaanvraag reeds gemeld te worden als de reden van vertrek uit land van herkomst hier geen verband mee houdt. Verzoeker hoeft in dat geval niet te weten dat geloofsafval een grond voor asiel kan zijn. Ook had eiser ten tijde van de vorige aanvraag nog niet besloten zich te bekeren en verweerder verwacht van een bekeerling dat hij zich uitvoerig heeft verdiept in het nieuwe geloof, een proces van bekering heeft doorlopen en daadwerkelijk is bekeerd. Dit proces kan geruime tijd in beslag nemen en daarbij kan de doop voor eiser het definitieve peilmoment zijn van de bekering tot het christendom, waarmee strookt dat eiser tot na zijn doop wacht met het opvoeren van de bekering in een asielaanvraag. (r.o. 7)

COLOFON

AUTEURSRECHT

Op dit document is de Auteurswet van toepassing. Gebruik en verspreiding ten behoeve van rechtshulp aan vreemdelingen die een asielaanvraag op grond van bekering doen is toegestaan. Buiten deze kaders mag u dit document niet verder verspreiden, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting Gave.

JURIDISCHE ONDERSTEUNING GAVE

Stichting Gave verlangt ernaar dat de vluchtelingen die naar ons land komen, worden gezien en geliefd. Gave is een interkerkelijke organisatie, die kerken en christenen bewust maakt van de bijbelse roeping om vluchtelingen gastvrij te ontvangen. De afdeling juridische ondersteuning geeft advies aan kerken en vrijwilligers aangaande vragen die liggen op het terrein van het vreemdelingenrecht. De afdeling biedt ook ondersteuning aan christenen die asiel aanvragen op grond van vrees voor geloofsvervolging.

Stichting Gave
Marie Curiestraat 35
3846 BW Harderwijk
T 0341 - 460 328
www.gave.nl | juridisch@gave.nl
IBAN NL85 INGB 0006 9900 56